

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

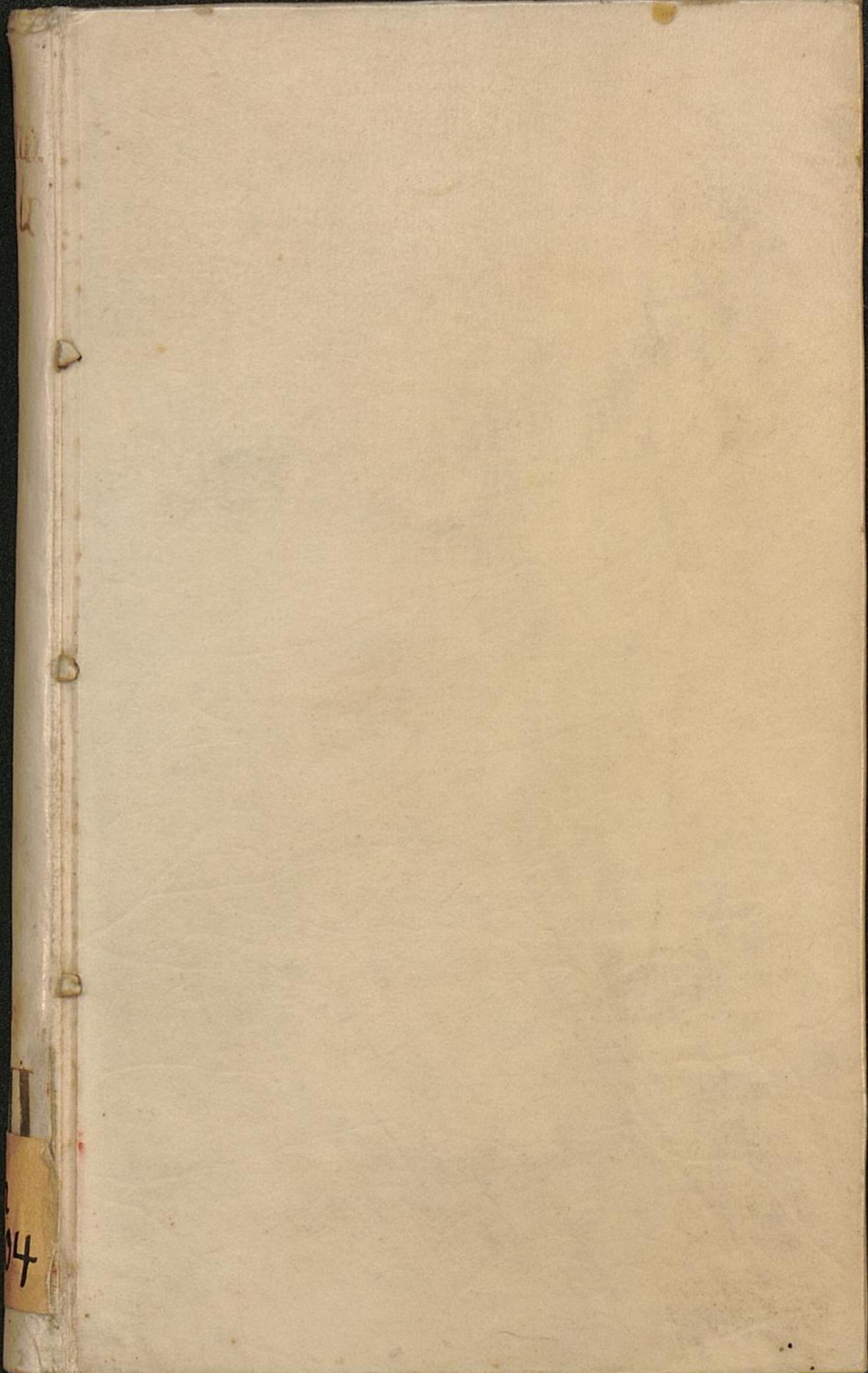
Universitätsbibliothek Paderborn

Vita Venerabilis Yolandae Priorissae Ad Mariae Vallem in Ducatu Luciliburgensi

Wiltheim, Alexandre

Antuerpiae, 1674

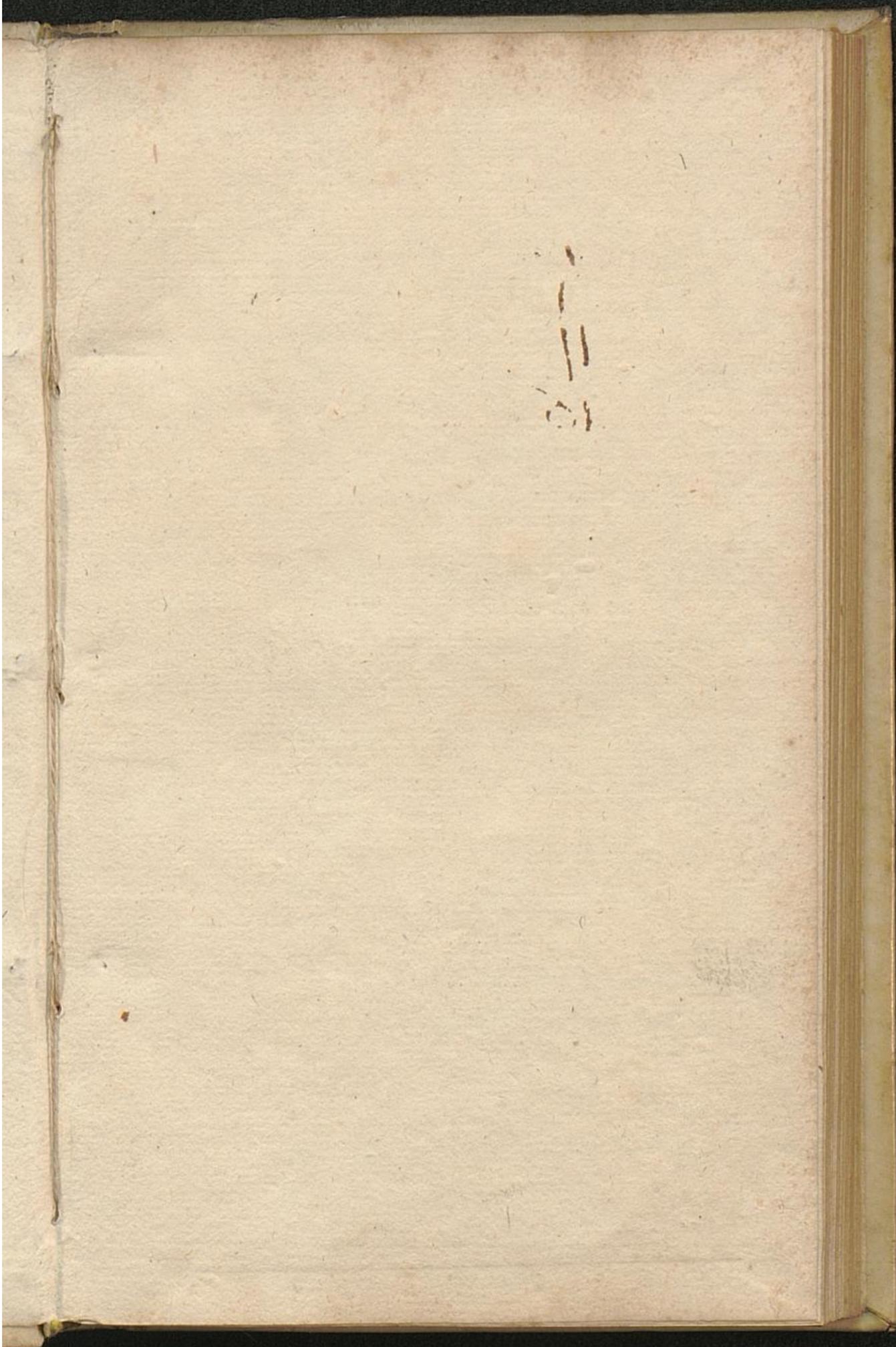
urn:nbn:de:hbz:466:1-11873

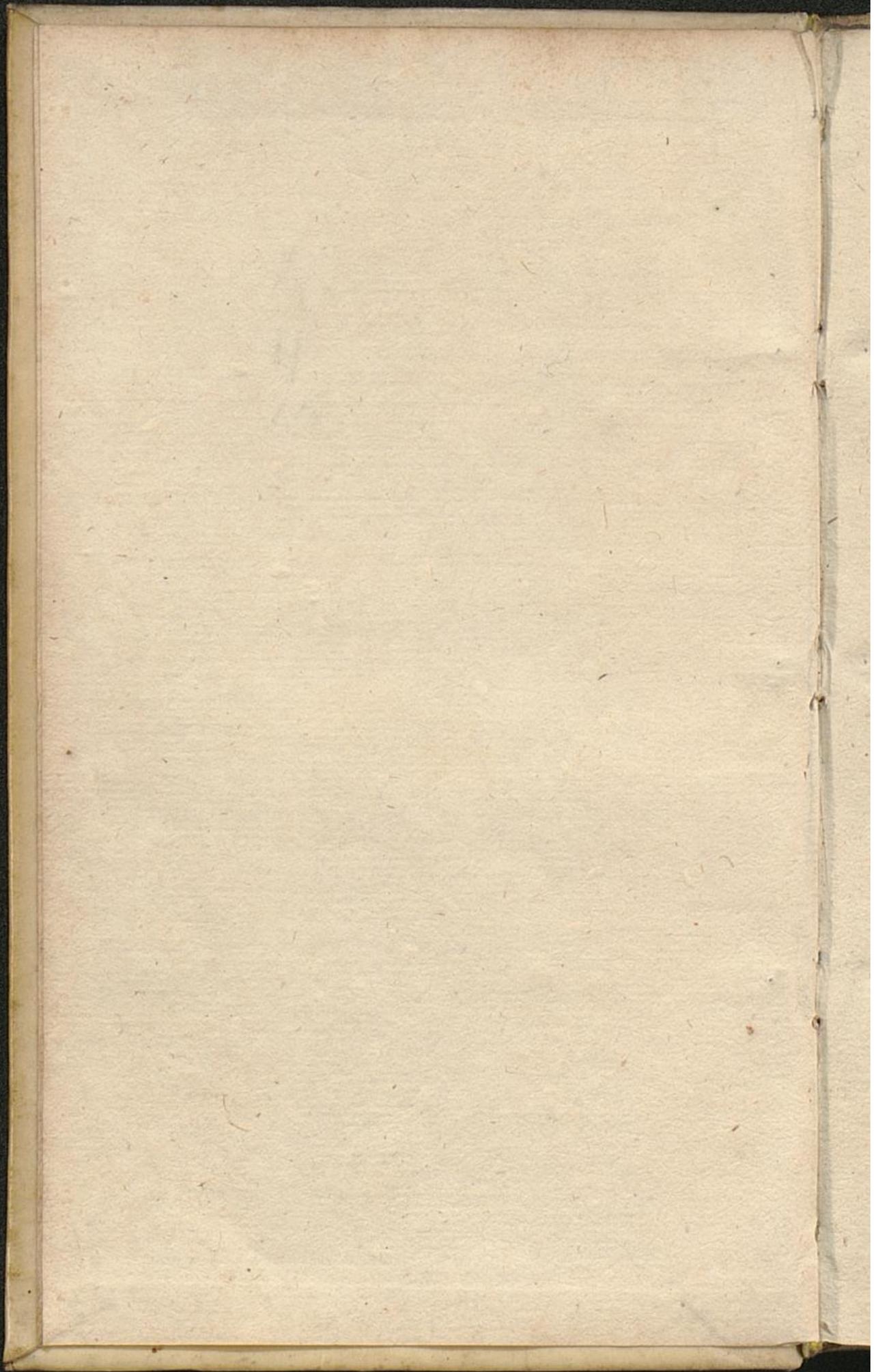

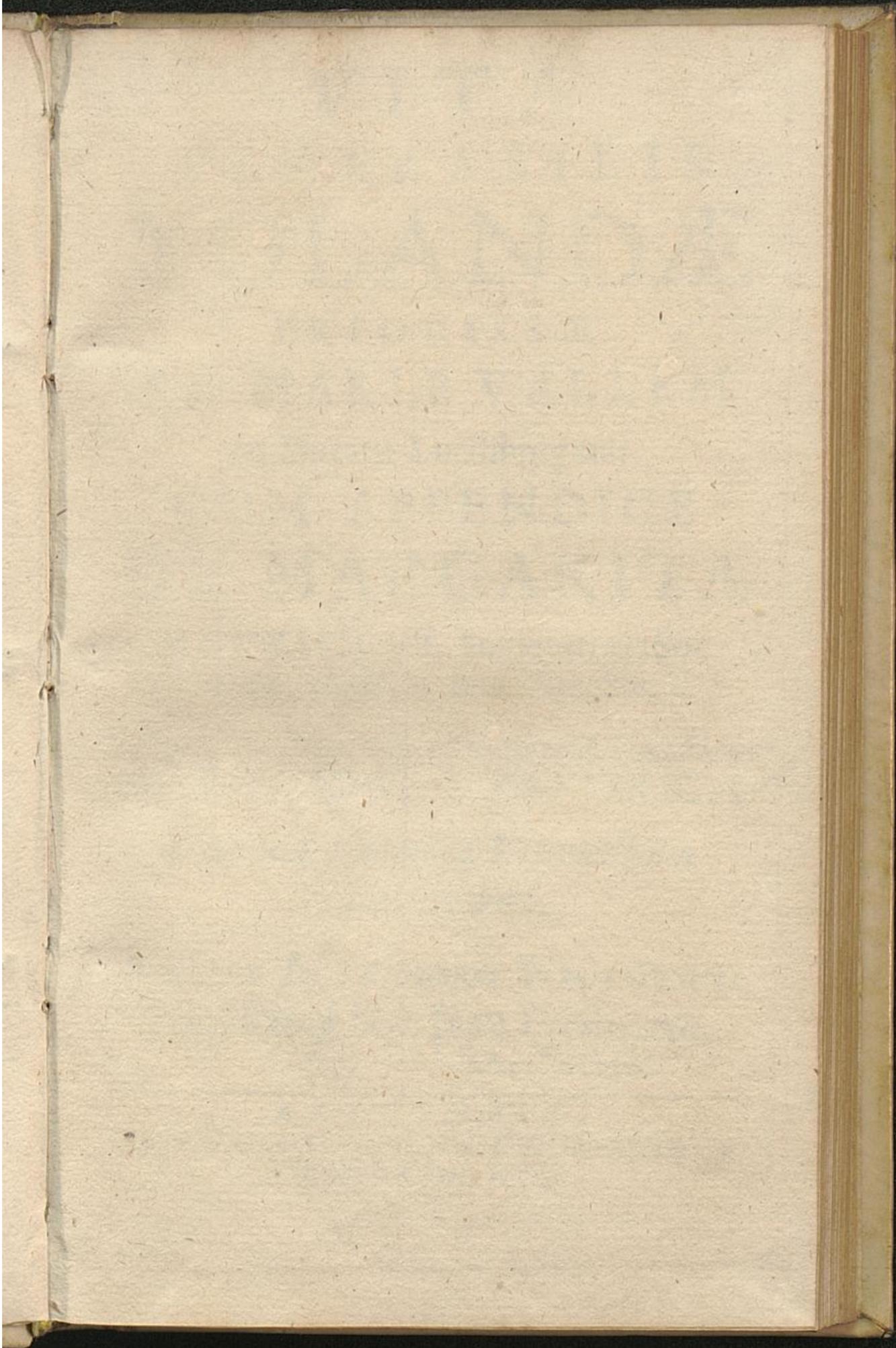
14

Jh. 2504.

K
11
10

Wilhelm

VITA
VENERABILIS
YOLANDÆ
PRIORISSÆ
AD Mariæ VALLEM
in Ducatu Luciliburgensi
CUM APPENDICE
DE MARGARITA

HENRICI VII. Imperatoris So-
rore, eiusdem loci Priorissa.

Ælegato Celmi Principi Ferdin: Epi Paderb. et Abbatæ
GENEALOGIA HISTORICA *1683.*

*Veterum Comitum Viennensium
in Arduennâ.*

Authore ALEXANDRO WILTHEMIO
Luciliburg. Soc. Iesu Presbytero,
Collegij Socii Iesu Paderb.

ANTUERPIÆ,
Typis MARCELLI PARYS, sub Turri Divæ Virginis,
in aureâ Clavi, 1674.

AD REVERENDAM ADMODUM

ET ILLUSTRISSIMAM DOMINAM

D. MARIAM
MAXIMILIANAM

PRIORISSAM

NOBILISSIMI COENOBII

MARIÆ VALLIS

ORDINIS D. DOMINICI

Natam Comitissam Fuggeram,

ET PRÆNOBILEM DOMINAM

MARIAM CHRISTINAM

D'ALLAMONT

SUBPRIORISSAM,

*Reliquasq; Eiusdem Nobilissimi Cœnobij
Dominas Virgines.*

ALLOCUTIO AUCTORIS.

Irabimini fortasse, Dominæ,
quod Latinè vos alloquor.
Id facio non ignoratione

* 2

linguæ

Allocutio

linguæ vobis notæ, sed quod Allocutionis meæ testem esse cupio, Orbem Universum. De rebus enim Yolandæ vestræ ad vos scribo, quam vos non modo generis claritudine, sed etiam vitæ instituto morumque integritate estis affecutæ, & eodem, quo ipsa, loco, vitam per omne virtutum genus agentes, eius vestigia non tam pedibus, quam morum similitudine teritis, spretis mundi delicijs & nobilitatis gentilitiæ splendore contempto, Deo vos famulas dedicastis, Yolandæ vestræ imitatrices; & tu imprimis, Domina Maximiliana. Illa à Comitibus orta, Regium sanguinem non unâ generatione suo commiscuit: Tu in Illustrissimâ Fuggerorum gente nata, plurimas Germaniæ Principum familias consanguinitate complexa es; & quod
huic

Auctoris.

huic argumento proprium est, per Comites Nassovios à Viennensibus variâ propagine descendis; ut tantò etiam maior atque arctior tibi sit cum Yolandâ generis coniunctio. Verum quoniam præstat, nobiliter vivere, quam nasci: tu ad exemplum eiusdem tuæ Yolandæ, spretâ illâ sublimium stemmatum & imaginum pompâ, intra modicos cœnobij recessus, Christi ancilla esse maluisti, quam in palatio Domina; atque ut ab Yolandæ vestigijs ne latum quidem unguem discederes, fecisti id à pueritiâ, atque in eodem, quo ipsa, sacro D. Dominici Ordine. Loci tantùm intererat, ut iam nihilo invicem distaretis. Ergò providus rerum gubernator Deus ita omnia admoderatus est, ut è Bojis ad **MARIÆ** Vallem mitterêre, mori-

* 3

bus

Allocutio

bus ibi atque disciplinâ in pristinâ dignitate retinendis, eo successu, ut modestiâ, pietate, & prudentiâ tuâ singulari, promerita sis, in regendâ familiâ ipsissimo Yolandæ magistratu perfungi. Ad extremum, sicut Yolandæ mater, filia secuta exemplum, ad MARIÆ Vallem Sanctimonialis facta est: ita tua quoque Illustrissima mater, Maria Eleonora Hoënzollerana, velo D. Dominici Ordinis sumpto, in eo piissimè diem clausit extremum. Hæc cuncta cum ego universo orbi terrarum cognita atque perspecta esse cuperem, utique linguâ orbis terrarum, hoc est Latinâ, hanc allocutionem facere me oportuit. Quæ me etiam ratio multò magis impulit, ut res Yolandæ in eundem sermonem conferrem potius, quam in nostro, hoc est Germanico

manico

Auctoris.

manico, quo scriptæ sunt, relinquerem. Nec dubito, quin sitis probaturæ hoc meum consilium. Nisi fortasse satius esse ducitis, easdem Yolandæ res tradi unius Germaniæ notitiæ, quam omnibus Europæ Populis, imò remotissimis Asiæ, Africæ, atque Americæ habitatoribus innotescere: quod nunc fieri posse, nemini dubium est, postquam lingua Latina per barbaros illos populos, alibi velut sparsa in Colonias nova in dies accipit incrementa, alibi etiam civitate donata viget. Et erunt fortasse aliqui in illis gentibus, maxime in Europâ, qui suæ cuique nationi, si ita videbitur, res Yolandæ linguâ patriâ describent, vel in totum ex me haustas, vel cum auctario suo. Hâc ergò eis relictâ curâ, Yolandam vobis, Domine, sisto, cum

Allocutio Auctoris.

votis, ut vestra **MARIÆ Vallis** à
tenuibus primùm exorta initijs, pro-
vecta deinde per Yolandam ad vir-
tutum omnium splendorem, per
Vos deinceps & cum Vobis in eâ pul-
cherrimâ luce sine fine crescat.

FACULTAS

Superiorum Societatis.

EGo infrascriptus Societatis Iesu in Gallo-Bel-
gica Provincialis, iuxta Privilegium eidem
Societati concessum, quo Typographis om-
nibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis
hominibus compositos absque Superiorum permif-
sione imprimant, potestate ad hoc mihi facta à P.
N. Generali, Ioanne Paulo Oliva, Facultatem con-
cedo **MARCELLO PARYS** Typographo Antverpiensi,
ut librum, cui titulus est *Vita Venerabilis Yolanda, Prio-
rissæ Maria Vallis in Ducatu Luciliburgensi, cum appendice de
Margarita Henrici VII. Imperatoris Sorore eiusdem loci Prio-
rissæ, & Genealogia veterum Comitum Viennensium in Ar-
duenna*, compositum à P. Alexandro Wiltheimio
Societatis Iesu, ad sex annos proximos imprime-
re & liberè distrahere possit. Datum Luxemburgi
18. Iunij 1674.

Io. BLAUWARTS.

A D

A D
LECTOREM.

S Cripfit de *Vitâ Yolandæ* Hermannus Cœnobita Ordinis D. Dominici, ut in Notationibus monui. Exstat eius codex ad *MARIÆ Vallem* membranaceus, antiquâ manu exaratus. Constat rhythmis perpetuis Germanicis, sed dialecto vetere, & quæ minimùm sapiat tria secula. Quos Latinæ consuetudini reddendo, verbum pro verbo ponere minimè debui, non verborum, sed rerum interpres. Sententias autem & verborum intellectum, eâ fide me reddidisse confido, quæ summa desiderari potest. Itaque si passim occurrant *Yolandæ* aliorumque lacrymæ, si *D. Dominici* aliorumque *Sacrorum Ordinum* quædam inter se concertatio, & cetera huiusmodi,

memineris, non esse hæc mea, sed Her-
manni. Quæ mea sunt, dimidijs qua-
drantibus ita [ ] efformatis inclusi.
Hisce vale, & lege feliciter.

APPROBATIO CENSORIS.

INfrascriptus legi librum cui titulus est. *Vita
Venerabilis Yolanda Priorissæ MARIÆ Vallis in Du-
catu Luciliburgensi, cum Appendice de Margaritæ Hen-
rici VII. Imperatoris sorore eiusdem loci Priorissæ, & Ge-
nealogia Veterum Comitum Viennensium in Arduenna
compositum à R. P. ALEXANDRO WILTHEMIO
Societatis IESU Presbytero, in quo nihil reperi
quod Sacræ Romanæ Ecclesiæ adversetur aut
bonis moribus contrarium sit, quin imò multa
quæ & Religioni & Historiæ Belgicæ profutura
sint, quare utiliter typis evulgandum censeo.
Datum Antverpiæ 10. Nov. 1674. in quarum
fidem hisce subscripsi*

AUBERTUS VANDEN EEDE I. V. L.
Canonicus & Archi-Diaconus
Antverp. Librorum Censor.

INDEX CAPITVM.

Cap. I. *Yolanda Patria, Genus, Pueritia, & à teneris additus Deo animus.* Pag. 1.

Cap. II. *Cum matre Namurum proficiscitur; Salsinij inter Sanctimoniales suscipi ab Hymanâ Antistitâ rogat. Sed passa repulsam, vitæ urbana & hilari mores accommodat, usque ad annos nubile. Parentes eius deliberant de illius nuptijs.* p. 4.

Cap. III. *Consilio Valtheri de Meisenburgo MARIÆ Valli se addicit, eoque conatur clam profugere.* p. 8.

Cap. IV. *Reiicit sibi destinatas à matre nuptias, & coram eâ & Valthero Deo se devouet, atque à matre tentata, fortiter in cœpto persistit.* p. 14.

Cap. V. *Reiicit patrem Franciscanum à matre submissum. Mater aperit marito, filio Friderico, alijsque Yolanda consilia. Fridericus Sororem frustra aggreditur. Mater artificiosè ab eâ impetrat, ut dissimulet pia animi decreta. Yolanda cum Walthero & Virginibus MARIÆ Vallis clam agit per nuntios.* p. 20.

Cap. VI. *Yolanda per astum Prædicatores Vienna alloquitur. Hymana Salsiniensis & Aleida S. Walburgia Abbatissæ, eius cognatæ, eam ad se conantur allicere. Margarita Yolanda mater Luciliburgi Comitissam invisit, & in reditu MARIÆ Vallem adit, & loci miseriam graviter offenditur. Indè Monasterij Eifliæ cum marito & Yolandâ Conradum Archi-Episcopum Coloniensem convenit. Is Yolandam acerbè reprehendit.* p. 26.

Cap. VII.

INDEX CAPITUM.

- Cap. VII. *Margarita Luciliburgum revisit. In itinere Yolandam ducit ad Mariæ Vallem. Huius origo. Yolanda furtim in Sanctimoniam attondetur, & vestitur, undè incredibiles turbæ. Lucta & certamen matris cum filiâ.* p. 33.
- Cap. VIII. *Margarita conatur incendere cœnobium. Tendit Luciliburgum. Yolanda rite in Sanctimoniam convestitur, & aspero victu pascitur læta.* p. 46.
- Cap. IX. *Margarita Luciliburgo redit ad Mariæ Vallem cum Senatu Comitum Luciliburgensium suisque clientibus; inter quos Cuno de Ruland, Theodorici frater. Yolanda partim vi, partim astu abducitur Luciliburgum; ubi à matre veste sacrâ spoliatur, & tandem Viennam per multa Iudibria reducitur.* p. 48.
- Cap. X. *Yolanda Vienna lætè accipitur. Veniunt ad eam tentandam Colonia Henricus frater eius, Salsinio Hymana cognata. Bellacostæ tentatur ab Hengenbachia alia cognata, & à matre adigitur ad choreas ducendas, ubique victrix.* p. 59.
- Cap. XI. *Albertus Magnus, cum Walthero Meisenburgio Colonia accitus, explorat Yolandæ animum, eiusque cœpta probat. Hymana cum Yolanda eiusque Patre exoptulat, & omnia querelis implet. Yolanda Coram Hengenbachia ab Alberto multis precibus exorato, in Ordinem D. Dominici ritè admittitur.* p. 65.
- Cap. XII. *Alberto & Hengenbachia discedentibus, Hymana Yolandam per se, & per alios sine intermissione impugnat. Abbatissa D. Thomæ, alia soror Conradî Archi-Episcopi Coloniensis, eam ad suum Cœnobium conatur allicere. Conradus Abbas Hemerodensis iussu*
matris

INDEX CAPITUM.

- matris eam adoritur. Triumphat ubique Yolanda constantia.* p. 70.
- Cap. XIII. *Montjoius Yolandam à parentibus sibi desponsam, postulat. Undè graves rixæ. Recurrit ad Deum Yolanda, & matri inuisa plurimum patitur à domesticis.* p. 76.
- Cap. XIV. *Yolanda levi de causa gravissimam matris iram incurrit. Hæc illam sub arctissima custodia Bellacostæ relinquit, & Viennam redit; undè indesinenter alios atque alios submittit, qui eam tentent.* p. 83.
- Cap. XV. *Henricus Yolandam sororem Bellacostæ Viennam reducit, & Matri reconciliat; sed hæc brevi instaurat iras. Incessit Yolandam Philippus Frater.* &c. p. 89.
- Cap. XVI. *Sacellanus in Paschate Eucharistiam Yolanda porrigere detrectat. Ipsa in nuptiis fratris sui Friderici cum filia Comitis Salmensis, se ornare, & tripudiare cogitur.* p. 96.
- Cap. XVII. *Parentes & amici pro Yolanda apud matrem intercedunt. Hæc Conventum magnum indicit super rebus filie. Adest ad Conventum Waltherus Meisenburgius. Margarita subito à Deo tacta, & à Walthero monita, flectitur, & veniam à Deo & à filia petit, addicitque imposterum suam ei operam.* p. 102.
- Cap. XVIII. *Festo die Sanctorum omnium in concilio pronuntiatur sententia pro Yolanda. Sed pater eius sub mortis minis se opponit. Amicis novam nuptam Friderici visitantibus, Yolanda cogitur tripudiare. Pater longa oratione eam adorsus & victus, in gravem*
mære-

INDEX CAPITUM.

maerorem incidit. Nova nuptia Yolandam rides,
p. 108.

Cap. XIX. Margarita^a consensum mariti obtinet, de
Yolandâ dimittendâ ad MARIÆ Vallem, incredibi-
liter letante Yolandâ, ad cuius sacras nuptias convo-
cantur amici & parentes. Henricus filiam miserabili
oratione ultimùm adoritur, frustra. p. 114.

Cap. XX. Henricus & Margarita Yolandam altari im-
positam Deo offerunt. Hæc in magno comitatu ad
MARIÆ Vallem à matre deducitur, & regie ornata
ad templum sistitur, ubi post dona ad aram oblata, ve-
lum & sacram vestem suscipit. p. 118.

Cap. XXI. Friderico filio mortuo Henricus & Margari-
ta^a condunt Viennæ domum Trinitariorum; & uxor
Friderici, ductu Waltheri Meisenburgij, fit Sanctimo-
nialis Ordinis Cisterciensis. Henricus & Margarita
Trinitarijs Viennensibus varia donant, & rebus suis se
abdicantes, ille proficiscitur in Palestinam, hæc fit
Sanctimonialis ad MARIÆ Vallem, ubi Yolanda vir-
tutibus efflorescit. p. 123.

Cap. XXII. Thomas Cantipratanus inuisit Yolandam.
Hæc fit Priorissa ad MARIÆ Vallem. Inuisitur à
suo fratre Henrico Episcopo Traiectensi. Curat verti in
linguam Germanicam leges Ordinis D. Dominici.
p. 133.

Cap. XXIII. Yolanda fama & auctoritas apud Princi-
pes. Blanca D. Ludovici mater, Regina Gallia, be-
nefacit MARIÆ Valli. Eandem benevolè prosequun-
tur Henricus Magnus & Margarita Comites Lucil-
burgenses. Margarita Yolanda matris mors & sepul-
chrum

INDEX CAPITUM.

*chrum. Meisenburgiorum procerum memoria apud
MARIÆ Vallem.* p. 140.

Cap. XXIV. *Yolanda à Philippo Rege Gallia D. Lu-
dovico filio impetrat spinam Corona Domini. Mors
eius & sepulchrum. Boëmundus Trevirorum Archi-
Episcopus dedicat adem MARIÆ Vallis, qua propter
Yolandam est in summâ veneratione Principum.*
p. 146.

A P P E N D I X.

*Margarita Henrici VII. Imperatoris Romanorum Soror
fit Sanctimonialis ad MARIÆ Vallem, & post Pon-
tarram Meisenburgiam creatur Priorissa. &c.* p. 160.

Notationes Interpretis. p. 173.

GENEALOGIA HISTORICA.

*Veterum Comitum Viennensium in
Arduennâ.*

Cap. I. *Godefridus; Gerardus, Fridericus; Sigifridus;
Godefridus & Fridericus.* p. 203.

Cap. II. *Henricus Comes Viennensis & Namurensis;
eius Vxor Margarita Curtiniacensis, & horum li-
beri.* p. 212.

Cap. III. *Philippus Comes Viennensis & Dominus
Grimbergensis, eiusque uxor Maria, horumque li-
beri.* p. 225.

Cap. IV.

INDEX CAPITUM.

Cap. IV. Godefridus Comes Viennensis cum Vxoribus
Aleidâ & Lutgardâ, liberisque eorum. p. 236.

Cap. V. Godefridus Comes Viennensis, & liberi eius.
p. 242.

Series Priorissarum MARIE Vallis. p. 244.

FINIS.

Corrigenda, addenda, mutanda.

P Ag. 2. Comitave, lege Comi- tiva. (Anriaci, l. Auriaci. Cisteriense, l. Cisterciense. sic semper. pag. 3. (nata sub, l. nata sub. p. 5. (Virgines, l. Virgines. adeundi, l. adeundi) p. 8. consilio, l. concilio <i>semper.</i> p. 10. Maio, l. Maio) p. 11. religatur, l. religatus. p. 14. conticessere, l. contices- cere. p. 15. periculosa, l. percussa. p. 19. Sanctimoniabus, l. San- ctimonialibus. p. 21. Hoecine, l. Hoccine. p. 22. Fredericus, l. Fridericus. <i>semper.</i> p. 26. proprius, l. propius. p. 27. ei clam cupiat, l. ei clam dictum cupiat. (erant, l. erant. Aleida, l. (Aleida) est Bellacosta, l. (Est Bellacosta. p. 28. generi ? l. genere ? p. 29. Theobaldi, l. Henrici. p. 35. Braehiana, l. Bruchiana. p. 42. cruciata, l. cruciatu. p. 53. lucidus, l. luridus. p. 61. (habebat, l. habebat. nuptam, l. (nuptam.	p. 62. Butkemiam, l. Butkenium. p. 64. dispicies, l. despicies. p. 69. tergiversate, l. tergiversari. p. 71. maiora, l. maiore. paracerbe, l. peracerbe. p. 72. Est ad Gelbim, l. (Est ad Gelbim. familia, l. familia) p. 74. capefcere, l. capeffere. p. 75. diligentaque, l. diligen- tiaque. p. 76. adducere, l. abducere. p. 80. facefce, l. faceffe. p. 81. excita, l. exagitata. p. 85. divoveas, l. devoveas. p. 90. Cede, l. Cedo. p. 93. videre, l. videtur. p. 102. consistit, l. constitit. p. 228. Padem, l. Paden. p. 129. <i>Ad instgne contra sigillis Margarita, circumscribe ma- nuscultis hæc verba.</i> CLAVIS SIGILLI. p. 131. XIII. Kal. Decembris, l. XIII Kal. Septembris. conventus, l. conventus habebit. p. 138. est Comitissa, l. & Co- mitissa. MCCLXVIII. l. MCCLEVII. p. 139. tum hæc, l. tum hæc. in ordinem VI. l. in ordinem IV. <i>Dele</i>

Corrigenda, addenda, mutuanda.

- Dele hac verba:* Fuisse porro; eorumque loco pone: Factum postea.
- Dele:* A quo enim potius, & sequentia usque ad Caput XXII.
- p. 141. Theobaldi, l. Henrici.
- p. 142. In Epitaphio Margarita. BAVDEWINI, l. BALDEWINI.
- p. 144. 1192. l. 1196. Waltherus. dele punctum.
- p. 149. VI. Kal. Januar. l. XVI. Kal. Januar.
- p. 150. quasi à Poncetta Meisenburgica, quæ Yolandæ in munere Priorissæ successit, l. quasi à Catharina aut à Poncetta Meisenburgica, quæ Yolandæ in munere Priorissæ successerunt.
- p. 153. MCCLXXV. l. MCCLXXXV.
- p. 156. V. Kal. Mart. l. VI. Kal. Mart.
- p. 159. Domicilla. l. Domicella. anno 1293. l. anno 1303. Treveri, l. in Treveri. C. & XX. Turon. l. C. & XX. libras Turon.
- p. 160. In Titulo Capitis: Post Poncettam Meisenburgicam, lege Post Poncettam Meisenburgicam & Aleidam. argumentis satis, l. argumenti satis.
- p. 161. editis anno 1297. l. editis anno 1298. & dele sequentia usque ad, scriptum invenio.
- p. 162. procurato, l. procuratæ. Idus Decembris, l. Idibus Decembris.
- p. 167. soror Fecicitas, l. soror Felicitas.
- p. 170. leo rursus, l. leo ruffus.
- p. 173. 16. Kal. adde Ianuarij.
- p. 176. Vxillo Dunensis, l. Vxella lodunensis.
- p. 179. ou chapeline, l. ou capelline. Doorgespan / l. Dorgespat. Dochein / l. Dechein.
- p. 180. gesmuck / l. geschnuck. gesmide / l. geschnide.
- p. 181. Stein / l. Steine. Kunigin / l. Kuingin. Schaachztabel / l. Schachstabel.
- p. 183. gewercht / l. gewerckit. terteras, l. materteras.
- p. 184. Sconioie, l. Sconioic.
- p. 187. Centingen / l. Cintingen. Gobolenis, l. Gobolonis.
- p. 188. quanta videlicet parte, l. quarta videlicet parte.
- p. 190. contrarie, l. contraire.
- p. 191. Theodoirco, l. Theodorico.
- p. 194. relinquerit, l. reliquerit.
- p. 196. Comititis, l. Comitibus.
- p. 206. Esternacensem, l. Eficnacensem.
- p. 213. sic ut, l. sicut.
- p. 214. satisfactionem, l. satisfacionum.
- p. 220. Capitius, l. Capatius.
- p. 221. parœcia, l. parœciæ.
- p. 222. accidit, l. cecidit.
- p. 223. 1268. l. 1267.
- p. 226. Hokeleleic / l. Hokelelele.
- p. 232. die Matris, l. die Mariis.
- p. 234. 1275. l. 1285.
- p. 235. XVI. Kal. l. XVII. Kal.
- p. 237. 1297. l. 1298.
- p. 239. signato, l. signatis.
- p. 240. rogato, l. rogatus.
- p. 246. 1609. l. 1619.
- p. 248. Elisabetha à Daum, lege Elisabetha à Daun.

Cetera faciliora emendabit Lector Benevolus.

Regioni circumsparsæ Comitiva dignitas sæculis abhinc amplius quinque; & claruere prisca Comites longâ serie, quoad in gentem Spanhemianam & Nassoviam enupsere filia hæredes. Iam Nassovij & [Auriaci sub Carolo II. Hispaniarum Rege tenent.]

E prisca Viennæ Comitibus fuit Henricus. Uxor ei Margarita, Petri Curtiniacensis, Imperatoris Constantinopolitani filia, Balduini Hannonij, Imperatoris item Constantinopolitani Soror, D. Ludovico Gallia Regi sanguine iuncta. Erant Henrici opes suprâ illustre genus magnæ. Ipse bello strenuus, animo mitis, moribus integer. Perinde Margarita virtutes claræ profapiæ iunxerat, [vel ex sacris Canonibus nota eximia pietatis femina; sed & prudentiæ, inquit Grammayus. Mens tamen præfervida acres subinde excitabat in eâ iracundiæ impetus. Pietatem inter alia probat, quod cum Henrico conjugæ Grandeprium, Namurensis Provinciæ Cisteriense monasterium, ex Philippi fratris, bello Albigensi mortui, voluntate, condidit. Sed imprimis fuit illustre pietatis eius exemplum, quod Henrico defuncto, velum inter Sanctimoniales MARIÆ Vallis sumpsit, ut in loco referam. Prudentia in eo spectata, quod Namurensis Provinciam, quam suam esse contendebat, gravibus impetita bellis diu defendit. Iuncta primum fuerat Rudolpho Vxellodunensi: sed eo mortuo, nupsit Henrico Comiti, quem dixi, Viennensi. Ex hoc
matri-

matrimonio prodiere liberi, Fridericus, mortuus
antè parentes, & Philippus, gentis propagator.
Henricus item ex Præposito ædis maximè Colo-
niensis, Episcopus Trajectensis, & Petrus, Præ-
positus primùm ad D. Martini Leodij, postea
Ordinis D. Dominici. Hæc proles mascula. Puel-
læ fuerunt duæ: ignoti nominis una, altera Yo-
landa, [nata sub annum M. CC. XXXI.] de cujus
rebus gestis scribimus ex Hermanno; qui cellum
Yolandæ genus commendaturus, ait, compertum
sibi, protulisse Episcopos, Comites, & regio mix-
tos sanguini liberos, tantis virtutum ornamentis
præditos, ut oratione non nisi longissimâ res ea
comprehendi possit. [Nomen Yolandæ, ut facilè
creditu, ab Yolandâ aviâ maternâ, Petri Curti-
niacensis, Imperatoris Constantinopolitani con-
juge, Balduini eo nomine IV. Comitis Hanno-
niæ, filiâ.] Erat jam puella in amoribus Paren-
tum, eorumque unæ deliciæ. Formæ elegantia
excellens; indoles præclara, mores eximij, mens
suprà ætatem. Sed inprimis spectata pietas, &
propensus ad divina animus. Si quos cerneret sa-
cratos Deo homines, ijs perlibenter adesse, cum
ijs agere: ita se gerere, ut foris etiam emicaret, la-
tère jam tum in eius animo sanctioris vitæ desi-
derium. Rogata aliquandò, velletne matrimonio
viro jungi? *Ego, inquit, viro? Ego homini mortali?*
Haud, sanè, unquam! Cui nubam, is mecum sit oportet,
vivatque unà mecum semper. Hic amor meus; quasi viro
stuar, valete omnes, valete viri. Ea puellæ vox haud

grata p̄rentibus, quorum omne solatium, gau-
diumque in Yolandâ. Objurgabat mater. Sed
perstabat illa in dicto, ausa etiam addere: abesse
verbis suis fucum: perinde se loqui, atque animo
sentiret. Nec sanctè cogitatis erat vita dispar.
Quidquid rectum bonumque, eò rapi magis,
quàm ferri. Opus quidem agere cum puellis, nec
in eo singularis. Vigilare interim, comprecari,
abstinere à cibo, sed velut experimento. Quin
adeò, quod mirère, puella tenera & delicata se
virgis cædere, aut alienâ manu se cædi jubere.
Perpetua eî comes erat puella. Hæc, si quando
clàm licebat, flagro in eam animadvertibat. Tales
erant Yolandæ mores; ipsa interim omnium,
quotquot eam cernebant, subigebat amore ani-
mos.

CAPUT II.

*Cum matre Namurum proficiscitur; Salsinij
inter Sanctimoniales suscipi ab Hymanâ
antistitâ rogat. Sed passa repulsam, vi-
tæ urbana & hilari mores accommodat,
usque ad annos nubiles. Parentes eius de-
liberant de illius nuptijs.*

FUIT, ut Margarita Namurum proficiscere-
tur, ductâ secum Yolandâ. [Erat in Subur-
bano nobile Virginum Cœnobium Ordinis D.
Bernar-

Bernardi. Salsinio loco nomen. Virgines *Griseas* Hermannus perpetuò nuncupat, quod tum cinerei coloris amictu Cistercienses multum uti soleant, quâ de re cùm alij, tum maximè Mauriquez in Ordinis sui doctissimis annalibus. Antistes Salsinio tum præerat Hymana, Conradi Archiepiscopi Colonienfis ex Mathilde Viennensi uterina Soror, Yolandæ cognata; quæ causa Margaritæ fortasse fuit Salsinienses virgines adeundi.] Comitabatur eam Yolanda; quæ, simul atque mater cœnobium ingressa est, ad tyrunculas se cursu contulit: eæ per monasterium circumducunt, atque interiora domus commonstrant. Ibi subitò Yolandæ animum incessit mentis ille ardor, quo se Sponsam Deo destinaverat. Nec mora, ceu nacta hic esset tempus atque locum explendi destinata, virgunculas summoperè obsecrat, uti Ordinis sui habitum proferant, eoque se conuestiant: decretum sibi, terrenis rebus valere iussis, ibi Sanctimoniam fieri; quin & locum ostenderent, ubi abdita delitesceret, & matris custodiam evaderet. Territæ hâc oratione puellulæ, ad Antistitam properantes, hæc ei nuntiant. Hymana mulier sapiens, continuò, ut hæc ad se delata sunt, Yolandam adit. Cumque hæc pari, quo paulo antè, ardore, ordinis habitum postulasset: illa; at ætas tua tenera nimis est, inquit, mea Yolanda, nec quid sit Ordo noster perspectum habes. Ad hæc, adest, en, mater tua, & quàm ego pervelim, tam illa non patietur esse

te nostram. Porrò matris ira nec tibi bono erit, nec commodo nobis. Tum Yolanda; at tu, quæso te, me tamen ordini vestro, si qua potes, adscribe. Matris ira, & ex irâ damnum, utrumque meum esto. Si usquam propè hîc secretus est angulus, huc me seclusam properè coniicite, flectet animum fortè mater, meæque obsecundabit voluntati. Sed Antistes: cessa, inquit; rem poscis quæ fieri nequit. Perge; adeunda est mater. Percussa ad hanc vocem Yolanda, summo cum animi mœrore, spe suâ frustrata recessit. Haud multò post repetijt idem cœnobium Margarita, comite iterum Yolandâ. Hic exilire ei præ gaudio animus, & moram omnia arbitrari, donec loco succederet. Iterum antistitâ seorsum aditâ flagrantissimâ prece sacram Vestem postulat: Iterum postulata negat antistita, iterum objicit ætatum. Addit: incertum valdè esse, quo in posterum futura sit animo. Atqui, ait Yolanda, animum ego meum, quam tu, utique novi melius: cæterùm quando nihil in te mihi est auxiliij, vereor ne cassæ sint spes meæ, & ne frustra hîc opem solatiumque quæsierim. Cum his mœsta conticuit, coacta imposterum premere silentio bonæ mentis decreta. Et erat cum matre abeundum. Quid interim ageret ita deiecta de spe suâ? Matris imperia atque nutum sequi oportebat. Ætati quoque aliquem dare locum: lætam hilarumque esse, quod & mater, & amici id poscerent, exigeret etiam vita. Ergò admittere animo

mo gaudia ; quin etiam foris prodere ; tractare etiam subindè ludicra , sed perquam decenter , mirâque cœpti gratiâ. Quibus rebus intuentium omnium amorem sibi conciliabat. Formæ tamen eximiæ venustas rapiebat maximè oculos , atque animos. Grata hæc admodum & iucunda parentibus. Margarita quidem , quod matribus solitum , speciei & moribus amatæ filiæ ex ornatu decus addere sollicita , vestem pretio & formâ singularem comparat. Memorat Hermannus pallam plumatilem : in reliquo vestitu ; Syndones , bysso , bombycina ditiaque pallia ; sed antè omnia excultum caput , magnum illud mulierum negotium. Flavi ei capilli revincti tenijs , fascijs , redimiculis , fertis bombycinis auro intextis. Hoc cultu habituque quocumque se ferret , gaudij atque lætitiæ omnia implebat , perita cuicumque se aptare ætati & conditioni. Inter ancillulas atque adolescentulas , ceu nacta ibi ætati suæ opportuna , agere familiariter : inter seniores , ad gravitatem mores atque verba componere : inter equales genere virgines , urbanitate præ cæteris omnium capiebat animos. Quin interdum neque choreas , neque cantum , ceteraque ioca , respuebat. Per hosce mores etsi fatendum , consopitam nonnihil videri potuisse mentem illam , quâ se puellula adhuc Deo Sponsam addixerat , pectus tamen inculpatum atque ab omni maculâ purum remanebat.

Intereà iam processerant Yolandæ anni , ade-

ratque nubilis ætas, & ætate penè maior maturitas. Itaque parentes deliberant, cui viro coniugem dent? Indicto super hâc re consilio, convenère Conradus Coloniae Archiepiscopus, Yolandæ cognatus, & Henricus eius frater, Præpositus tum summæ ædis Coloniensis, cum Henrico & Margaritâ parentibus, & primoribus clientium. [Memorantur autem in priscis tabulis clientes Comitum Viennensium, hi inter alios; Novocastrenses in Arduennâ Germanicâ, Eschenfes ad Suram, Rulandij, Strepiniacenses, Brandenburgenses, Orchetenses, Heinsbergenses, Burscheitani, viri omnes equestri loco.] Dum hi de matrimonio Yolandæ, nescio quo loco, deliberant, ipsa interim harum ignara rerum Viennæ hilares degebat lætosque dies. Decenter psallere, ludere, choreas agere; mensâ uti opiparrâ, vesci ferinâ alijsque edulij pro conditione generis splendidè, cum ecce memor sponsæ suæ Deus, adest in tempore, & periclitanti subvenit.

C A P U T III.

Consilio Waltheri de Meisenburgo MARIÆ Valli se addicit, eoque conatur clam profugere.

Fortè venère Viennam ex ordine D. Domini duo Sodales. Nunciatum continuò Yolandæ, mane orto iam dudum sole evigilanti, esse

esse in Sacello Dominicanos Patres. Simul commota ab ijs nola, Sacrum indicebat. Nec mora ad Sacellum Yolanda approperebat. Post Sacrificium, venerata hospites, quâ par erat urbanitate & magnificentiâ eos accipit, moxque cum eorum altero seorsum abducto, varijs de rebus coepit colloqui. Erat is Waltherus de Meisenburgo, [inter optimates patriæ famâ celebris. Genus ei nobile ex prosapiâ Meisenburgicâ, cuius hodiè-que in provinciâ nostrâ haud longè Rupe oppidulo, Viennâ leucis fermè tribus, arx est eius nominis pervetus, gente emortuâ. Iuvat de Walthero Cantipratani eius temporis Scriptoris verba ponere. *Est frater Ordinis Predicatorum Waltherus nomine de Meisenburgo, vir nobilis & religiosus valdè, qui præbendâ Cathedralis Ecclesiæ in Treviris relictâ, nec non & alijs possessionibus magnis, sub annis ætatis suæ sexdecim prædictum ordinem introivit, & in tantum Religione & Scientiâ profecit, ut Prior in multis domibus, & Lector in Ordine Magnus haberetur.* Hæc Cantipratanus de Walthero; quem quod dixit multorum fuisse cœnobiorum Priorem, id de Treviris mihi constat. Est Celobrium vetustissima Provinciæ nostræ arx, domicilium quondam priscae gentis equestris, nominis eiusdem. Ex quâ gente Alexander de Celobrio *Advocatus*, seu ut nunc appellamus, Præpositus civitatis Luciliburgensis, in vico Tifferdingâ, haud longè Celobrio, cœnobium virginum Cisteriensium condidit, testibus tum alijs, tum testamentarijs eius tabulis,

A 5

quibus

quibus inscriptum nomen *Fratri Waltheri de Meisenborch*, Prioris Fratrum Prædicatorum in Treviri, cuius suasu atque consilio eâ in re Alexander utebatur. Editæ tabulæ anno M.CC.XXXV. mense Maio. Cæterùm secundùm colloquium, quod cum Walthero Yolandæ fuerat, socius mensæ comiter adhibitus est. Hic Waltherus, ut ei moris erat, orsus sermonem de rebus inferre divinis, ubi animadvertit, maturum esse percunctari Yolandam de mente illâ suâ puerilium annorum, id agere institit, & dicere, hâc de re narrantes se audisse. Cumque Yolanda ad hæc cogitabunda obticesceret, Waltherus iam apertè & fidenter, quæso te, inquit, etiamne perstas in illo animi decreto, quo sanctimonialis fieri volebas? Cui Yolanda, omnino perstare se, nec quidquam mutasse. Tum ille: vis ergo fieri sanctimonialis? Illa: sanè volo, si ullo modo potest, & sinat mater. Benè habet, inquit Waltherus. Itaque si ego effecero, ut voluntati tuæ mater obtemperet, etiam obsecundabis voluntati tuæ? Yolanda; ego matrem haud quaquam mihi obsecundaturam pro comperto scio; quâ solâ si volente utar, habeo scilicet mentis optata, quidquid deinde fors tulerit. Quanquam & Conradus Coloniae Archi-Episcopus cognatus meus, & Henricus frater, summæ ædis ibidem Præpositus, haud modicè consilia mea tuaque disturbabunt; & hunc quidem offensum mihi in hâc causâ sat scio. Ad hæc Waltherus; crede mihi,
filia

filia charissima, dum una stet à te mater, cæteri, Pater, Frater, & Conradus Archi-Episcopus, tantùm abest ut adferentur tibi, ut etiam Consilio adfuturi sint. Fateri id ita esse Yolanda; itaque se totam resque omnes suas committere Walthero, eumque testem appellare coram Deo, Divaque Virgine, suæ voluntatis. Hic repente illapsa Yolande animo vis quædam divina, omnem eripuit rerum labilium amorem. Et magnis multisque infusa lacrymis: En aspice me, inquit, te quæso, iam pater mi Walthere; tota quanta sum, ad cœlestia convertor. Tu mihi genus vitæ elige, tu Sacrum Ordinem præstare, qui maximè salutis sit mihi. Nulla in me mora, quin tuis haud cunctanter paream imperijs. Sed vide, per Deum, ut quod optimum, in me consulas. Hic de commodo damnoque meo, tu præsta. Faciam sanè libenter, inquit Waltherus; & quandò te meis penitus decrevisti dedere consilij, ordinem meum eligito. Sponsor & obses sum, non esse melius, quod eligas. Quid ais? Mihine parebis? Planè, inquit illa, & perlibenti animo. Sed ubi locus, quo ordini tuo me inseram? Ille: haud longè abhinc, leucis à Luciliburgo duabus, degunt Virgines Sanctimonialis Ordinis mei, magnæ vitæ innocentiam. Inclusas ibi exili tenuique Cœnobio, sola mors educit. Huc commigres oportet. Et Waltheri oratione, (quod mirè) ceu vinculis religatur subito Yolande animus, nullo deinde

metu, nullâ vi ab huius amore loci unquam divelli potuit. Et principiò quidem Waltherum sociumque eius summoperè orare institit, ut iuvarent, remque maturarent. Quandò, inquit, mihi Auctores estis, ut eo loco sanctimonialibus aggreger, ita esto. Tollite moras, & è vestigiò, quod statutum, effectum date. At Waltherus vir prudens, quæso te, inquit, Yolanda, an per te licet, ut ante rem hanc matri indicem? Licet, inquit illa; quo enim animo ferret, si se insciâ, loci eius sanctimonialibus sodalem se coniungerem? Tum ille: Tantillum itaque interponendum moræ, dum pandantur tua matri consilia. Sed, quid illa si abnuat? Quid tum tu? Ego, inquit, Yolanda? Quando me Deo in perpetuum dedicavi, quidquid obstet mater, probè, sanè, intelligo, omnibus mihi contrà nitendum viribus. Quidquid mihi in veste, quidquid in ornatu gemmarum est, colligam in sarcinam, & & per arcis murum me demittam, atque ad Cœnobium, cui me addixi, tacita aufugiam. Maeste illâ virtute! inquit Waltherus. His animis addat robur cæleste Numen. Atque cum his dictis finito colloquio discessit.

Proximâ nocte, cum Yolanda unâ cum familiaris ancillula de more decumberet, cœpit orsa sua versare animo. Certabant hinc Dei amor, hinc pristinæ deserendæ vitæ mœror; quæ lucta mox somnum pepulit. Subibat menti, carendum imposterùm omnibus delicijs, vitæque iucundâ: dese-

deserendas opes, ditionem, populos, sed imprimis sororem, fratres, patrem & matrem, omnesque necessitudines. Hæc acriter perpensa, mœrenti uberes excussere lacrymas. Mox tamen redeunte Dei memoriâ, & quid ei spondisset, concipiebat pectore prorsus virile robur, prompta res omnes terrenas etiam per mortem fugere. His agitata curis noctem transegit somni immorem. At ubi deindè diluxit, ne tum quidem remissæ curæ. Erat ei inter puellulas Heilevivi, fida præ omnibus una à cubiculis, cui erat deliberatum Yolandam ad mortem usque sequi. Hæc arcanorum omnium dominæ suæ conscia, ei promiserat, comitem se venturam ad cœnobium, cui se Yolanda addixerat, ibique velum cum eâ sumpturam. Eam Yolanda manu prehensam benè manè ad arcis mœnia deducit. Circumspiciunt, quâ se per murum demittant, atque ad cœnobium unâ profugiant. Postquam conscendèrè murum, animadvertunt locum descensui quidem habilem, at ea altitudine, ut absque læsione subsidere nemo possit. Hîc Heilevivi: domina, inquit, si quidem ad portam concesseris, hacque evaseris, sequar, profectò, quocumque tibi libitum, utcunque se fortuna feret: at hinc ex alto haud sanè cadam ego. Ita re infecta discessum. Yolandæ interim non deficiebat animus; quin ad eò per mala atque adversa capiebat incrementum; quod toto reliquo vitæ cursu ei solemne.

CAP. IV.

CAPUT IV.

Rejicit sibi destinatas à matre nuptias, & coram eâ & Walthero Deose devovet, atque à matre tentata, fortiter in cæpto persistit.

HAud multò post hæc Margarita ex conventu, de quo dictum est, Viennam redijt. Sub serum diei, cum concedendum esset cubitum, Yolanda iam antea se lecto solam composuerat. Iubet mater conticescere mulieres, nec somnum filiaë interturbare, & claudi fores. Ipsa interim dum vestem omnes ponunt, atque ad decumbendum se comparant, sedebat ad spondam lecti. Cœpit ibi memorare, quid de Yolandaë matrimonio cum amicis constituisset. Repertum ei sponsum formâ venustum, genere nobilem, & moribus inclytum: ad hæc redundantem opibus. Conventum adeò in opima pacta matrimonialia. Vigil inter hæc Yolanda, cuncta audiebat; & erecta residensque in lecto, forti magnoque animo, inquit. Frustrâ es, domina mater. Virum ego alium neque concupivi unquam, neque concupisco, nisi, quem ipsa mihi legi, cui iam desponsata sum. Hic millecuplo melior, quàm quem tu memorâsti. Itaque si illa dicta ista facito. Quod decrevit animus, id ne fiat

fiat; ne ipsa quidem mors obstiterit. Periculosa hâc voce mater, dissimulato pectoris motu, conticuit, nec responso dignata Yolandam, ceu seriùs rei iam deliberatæ resstantem. Cura tamen eam macerabat, atque in diversa trahebat, somni & quietis omnino expertem. Simul atque diluxit, strato consurgens, mox eò se cogitatione convertit, quo pacto tacitè animum filix ad plenum cognosceret. Animadverterat solere Yolandam non illibenter exornari. Vestem ergò pretiosam, & mundum muliebrem auro & gemmis & margaritis ingentibus renitentem, fascias acupictas, sarta, fibulas gemmatas, in conspectum profert. Emicabat è gemmis auro inclusis mirus fulgor. Ac tum mater: En filia mea, en aspice, quàm te amem. Quod mihi optimum atque pretiosissimum, en tibi adfero. Ades mea nata; vide quid horum arrideat. Ad hæc puella sapiens: domina mater, omitte, te quæso, omitte ista. Tolle fascias istas atque tenias, tolle sarta atque monilia. Nam virum ego posthac, imò ne ornatum quidem ullum concupisco. Tam brevis tamque acris filix responsio, etsi haud modicè vulneravit matris animum, dissimulabat tamen, ceu ioco ista dicta essent. Confestim tabellarium mittit, qui Waltherum Meisenburgium accersat. Is [seu Treviris, seu alibi in viciniâ degeret (neque enim id traditum est)] ad Margaritam properat, gratus hospes. Fortè sublatâ mensâ, cœpit ei Margarita narrare, quo pacto,

cto, deliberatione nuper habitâ cum amicis suis atque parentibus, in id discesserint, ut filiæ Yolandæ maritum darent; atque huic iam etiam appromissam. Hic Waltherus vir insigni prudentiâ, gratulari, feliciter atque ex voto actum esse illum conventum, multis super eâ re additis, donec tandem ad Yolandam, (quæ maximè ei cordi erat) devenit oratio. Ac tum ita inquit: honore te, domina, multisque sanè bonis divina manus cumulavit. At, te amabo, quam tu referes gratiam? Filia tibi præter Yolandam alia est. Hanc matrimonio locare potes. At Yolanda si Sanctimonialis esse desiderat, hoc tu ut approbes, magnoperè auctor tibi sum; nisi fortasse mavis Deum irasci tibi, ceu ingratae nec attendenti tot beneficia sua. Stetit hic velut abruptus sermo, nisi quod Margaritâ cras se peccata sua Walthero confiteri velle, indicavit. Atque ita factum. Secundùm confessionem, mox Yolanda in tenui leviq̄ue veste tacitè sese infert. Orsa ibi magno animo loqui: Tempus, inquit, tempus est liti huic imponere finem. Vis tu, ô mater, ut viro nubam: at ego omnes averfata viros, Deo me dicavi, voviq̄ue castam perpetuò vitam degere. Tu, per Deum te obtestor, ne adverferis. Tum mater: an tu ista seriò, Yolanda, an non magis per iocum? Illa; extrâ iocum tibi loquor, mea mater; nec virum volo; à qua voluntate non me dimovebit ullus amor, neque revellet dolor. Et nunc adeò me totam Deo eiusq̄ue Matri volens

lens lubensque trado. Quidquid in me, eis sine dolo malo fraudeque dico, dedico, meque iam in hoc vestigio huiusce voti vinculis nunquam solvendis illigo. Huius rei, te, mater, te, Walthere, testes, per Deum, appello. Cumque hoc dicto mox antè Waltherum in crucis formam composito corpore, in terram prostrata concidit. Mater humi iacentem ante se videns, hoc spectaculo mirum in modum perturbata, concepit incredibilem animo dolorem, multis perfusa lacrymis. Nec minus Walthero, metu simul ac dolore percusso, manabat ex oculis uber fletus. Ita eis per silentium plorantibus, & aliquantulum confidentibus, iterùm Yolanda: Miserere filix, mater, & solare temet. Faciendum est quod statui. Deo me devotam nihil ei unquam eripiet, non mors ipsa. Terrenis me liberare vinculis nexuque viri, hoc scito, mater, hoc scito, deliberatum, statutum, fixumque mihi. Ista proloquentem Waltherus confestim humo sustulit, & ad matrem conversus, quam maximè blandâ oratione eam est solatus. Ipsa ubi nonnihil collegit animum, in interius conclave sola concessit. Ibi mœrens & afflicta frena laxavit dolori, multam vim profundens ardentium lacrymarum.

Yolanda interim non cessare, non remittere animos. Matrem insequitur, atque antè pedes eius supplex provolvitur. Sed iubet confidere mater. Ac tum: dic, obsecro, dic filia, quo pacto huc deventum, ut me ita repentè destituas?

B

Quis

Quis tibi subito auctor, ut hoc genus vitæ amplectaris? Quâ causâ absque me aliena sectaris consilia? Contrâ Yolanda: Si tuâ pace licet, ô mater, cuncta hæc perlibenter edocebo. Hanc quam gero mentem sacræ me dedendi vitæ, iam puellula concepi. Sed tùm puerilibus annis prohibita, silentio pressi vota, alieno subiecta arbitrio. At ubi nunc maturior successit ætas, tempus advenisse reor, quo ex voto rebus terrenis me expediam. Hic si tua me gratia destituit, quis erit alter, cuius favore sublever? Tum mater: Ergò me miseram deseres, filia? An quidquam à me tibi illatum unquam mali? Memoriâ repete vitam annosque tuos præteritos. Ut te in delicijs semper habui! Ut per summum amorem educavi! Tu omnis mei gaudij modus eras atque ratio. Ut te hilarem lætamque cernebam, perindè lætabar ego. Quid memorem vestimenta bombycina? Quid in ornatu cætero aurum? Horumne quidquam aliquando tibi defuit? Una erat nostrum ambarum voluntas; nec concupiscere tu quidquam, quàm ego dare, promptior. Quæ nunc mea merces? Si piget rependere gratiam, saltem parce matri, quæ num te ullâ re unquam læserit, tu ipsa iudex esto. Quæso, colligé te parumper, & tandem intellige, hâc discessione tuâ ad mortem me adigi. Has commoti turbidique pectoris querelas, ea comitabatur lacrymarum copia, ut Yolandæ quoque flendum fuerit. Erat enim ei mitis indoles & facilis. Attamen fortis atque
constans

constans animi; Vera, inquit, commemorasti, nec
ullâ vel minimâ re à te læsam me unquam, palam
confiteor, ô optima mater! Sic enim te nunc li-
bens compello, quando haud aliam te unquam
experta sum, quam propitiam, benignam, bene-
volam, & quod dixi, optimam semper matrem.
Quibus rebus, quam ego non possum, Christum,
eiusque Sanctissimam Genitricem oro, quæso-
que, ut pro me rependant gratiam. At tu, quæ
tot rebus, te mihi bonam probasti matrem, nunc
obsecro auge titulum. Iuva, si quâ potes, ut ad-
cupita perveniam, & quæ me semel huic miseræ
vitæ partu edidisti, nunc Deo cœloque pare.
Mœsta admodum eâ filiaë constantiâ mater, ite-
rùm percunctari institit, ediceret sibi tandem,
dècreta illa sua deserendæ matris & ineundi cœ-
nobij, num ita fixa stabilitaque sint, ut mutari
aut revocari nequeant? Ita fixa esse, ita stabili-
ta, ait Yolanda. Ad summum, utcumque eveniat,
viro se mortali numquam sanè nupturam.
Deum, non alium, se elegisse sponsum. Mater
ubi frustrâ se esse intellexit, cogitabunda, quid
inceptaret, ad artes sese convertit. Simulat ac-
cedere se filiaë voluntati. Benè est, inquit.
Quandò in eo stat immota mens tua, ut Sancti-
moniabus adscribâre, huc ego lubens volensque
conferam operam. Yolanda rata, matrem vera di-
cere, efferrî lætitiâ.

Mater interim citis equis sacerdotem, cui pec-
cata confiteri, cuiusque consilio multùm uti sole-

bat, acciri iubet. Nec moratus ille, adfuit. Ei Margarita animi sui secreta aperuit; cumque ad filiam sermo devenisset, institit cum lacrymis orare, ut exploraret funditusque scrutaretur filiae mentem. Mox & Yolanda peccata sua confessa est, quidque haberet in animo, intrepidè fortiterque exposuit. Ille perpensa tam insigni Yolande constantia, nec mutari posse, quod constituerat, auctor est magnoperè matri, ut sineret filiam Sanctimonialibus se iungere. Mater id consilium permolestè ferens, doluit hanc perditam operam.

CAPVT V.

Reiicit patrem Franciscanum à matre submissum. Mater aperit marito, filio Frederico, alijsque, Yolande consilia. Fredericus Sororem frustra aggreditur. Mater artificiosè ab eà impetrat, ut dissimulet pia animi decreta. Yolanda cum Walthero & Virginibus MARIÆ Vallis clam agit per nuntios.

VENIT fortè Viennam ex D. Francisci familia Sacerdos quidam, Margaritæ perfamiliaris, idemque eius, uti & Yolande quondam conscientiae arbiter. Margarita, ceu aliam nacta machinam, quam filiae expugnandæ adhiberet, obse-

obsecrat magnoperè , ut cum Yolanda agat, frangatque durum illud puellæ pectus. Is Yolandam solam sine arbitris , omnibus animi viribus aggressus , mirari se ait , quid ad ea cœpta eam impulerit ? Hæccine ego unquam à te expectassem, ut me contempto, aliena sequerêre consilia? Enim verò metuo , ne te cœpti pœniteat. Summa est **MARIÆ** Vallis rerum omnium egestas : multæ te ibi manent ærumnæ : Quæ mentis tuæ hebetudo , huc tam ardenti studio ferri ? Pertæsa horum Yolanda , vir bone , inquit , animum illum , si nescis , gessi à pueris. Nunc annis maturior & mei iuris, id ago, quo pacto me Deo dedam. Tu si invides (etsi id molestè fero) fiet tamen quod statui. Contrà instare ille & scitari , ediceret sibi tandem quo auctore cœnobium elegisset, in quod ordini suo non modo nullum esset imperium , sed quocum ne quidem familiaris intercederet usus ? Mirari id se vehementer. Age , inquit , ubi nunc ad tuum illud cœnobium devenis , nec copia mecum loquendi tibi erit , & tu mihi , & ego tibi eripiar , alterumque alter in perpetuum amiserit , quid tunc lucri fecerimus ? Mitte isthæc, penitenda olim , meque audi. Ordinem D. Bernardi sectare. Me iudice rectiùs longè feceris. Ita te adire, tibi adesse ego , tuque mihi poteris. Contrà Yolanda : Non ita res habet , pro ut tu memoras. Ordinem ego , quem presso , probè novi , cœnobiumque quod elegi, tam gratum est carumque mihi , ut aliud non op-

tet animus, quàm ut eò recipiar. Cuius damno
 bonove id fiat, nihil pensi habeo. Denique huic
 rei voto meam obstrinxi fidem, quam fallere mi-
 hi nefas. Ad hæc ille; Ut video, religione teneris.
 At ea te liberare perfacile est, si modo me audis.
 Curabo ritè dissolvi votum; ita crimine noxaque
 vacabis. At Yolanda, Vir bone, inquit, inanis
 ista tua est oratio & levibus par ventis. Habet
 ordo noster viros sapientia & doctrina conspi-
 cuos, quorum usa consilijs falli profectò non pos-
 sum. Iam, quod lingua Deo promisit, id decre-
 tum quoque præstare factis. Nec datam aliquan-
 do fidem, ullius rei metu fallam. His dictis re-
 pulsus hortator importunus, recessit, iratus, ni-
 hil se fecisse operæ. Nec minùs id grave matri:
 Itaque convocatis in consilium marito & filio
 [maiore natu Friderico] & quotquot potuit
 clientium, exposuit, quid Yolanda adornaret:
 Nolle eam virum: decreisse inter Sanctimoniales
 Deo devotam vivere; in eo prorsus fixisse ani-
 mum. Territis omnibus hæc oratione & mœren-
 tibus, [Fridericus] præ cæteris sibi sumpsit so-
 rorem aggredi. Adit, & blando sermone exorsus,
 Cara soror, inquit, ne in malam partem accipias,
 si te pauca percunctor. Cui illa: Percunctor
 quamvis; respondero libens. Tum [Fridericus.]
 Dic, ergò, te amabo, Statutumne tibi Sancti-
 monialem fieri? Statutum, ait illa, idque palàm
 profiteor. Pergere tum frater. Quis porrò tibi
 huius rei auctor? An tuapte sponte huc ferris?

Dein-

Deindè, num tu ista seriò, an fictè atque simulatè? Seriò ago, inquit Yolanda. Quanquam non id ego, sed Deus agit. Ita autem acta mutare, est grande nefas. Contrà [Fridericus.] At, nisi me fallit opinio, alia te concitant. Piget tam diu te residere innuptam. Id mœror ille tuus, & gravis dudum animus, abundè probant. Nec nos non intelligimus quid sit officij nostri. Maturum est tibi circumspicere virum, opibus & genere illustrem. Atque is iam etiam repertus est. Hic irâ mota Yolanda, & indignanti animo: Erras, inquit, frater, erras. Si virum ego concupiscerem, meliorem, profectò, sortita essem, quàm tu unquam nanciscere coniugem. Maritum animi corporisque viribus averfor; proindè missum hunc facito sermonem, frater. Hæc loquentibus mater supervenit, abductamque Yolandam, doloso animo fucatisque verbis blandè adorturæ. Ne te conturbent, inquit, dicta tui fratris, charissima filia. Quin & patri tuam mentem aperui; quod tuo commodo nostroque factum est. Patrem utique scire oportebat tua hæc consilia. Quî enim ego patre ignaro, solo ductu, auctoritateque mea, Sanctimonialibus te aggregem? Itaque bono animo es; opitulabor ego ipsa tibi, ne dubites. Tantùm absterge illam mentis ægritudinem, & dede te lætitiæ. Utcumque intus afficiâre animo, ita tamen vultum, ita mores ad hilaritatem compone, ut fallas omnium de te iudicia, opinantium te cœnobiticam prenfare vitam.

vitam. Ubi deindè, quid clam rei agamus, nemo erit, qui animadvertat, tunc votis obsecundavero tuis. Læta hæc matris oratione Yolanda, nec odorata dolum, curis deindè frena laxare, psallere, choreas agere, sed per simulationem; quippè ægra semper animi & de vitâ piè instituendâ sollicita. Undè sæpè mœror, maximè soli. Ita in contraria, gaudio ficto, verâque tristitiâ distractam, subjicit grave tædium, & hinc non parum crescente malo, quod sola secum ista concoquere deberet.

Cæterùm in puellaribus ludis atque iocis parèmi sibi gratiâ nullam habebat. Quidquid in eo genere inceptaret, bellissimè cedebat. Diceres absque ea emori omne gaudium, cum ea reviviscere. Urbanitas antè omnia prorsus singularis, & suprâ omnem laudem. Inter hæc tamen recti tenax, & quamvis aperta lætitiæ, clausa tamen crimini. Artibus quoque virgo ingeniosa virtutem intendebat. Si psallendo agendæ choreæ, id genus cantilenarum depromebat, quod cursum concitatum, saltumque vehementem posceret. Ita fatigato protinus corpusculo, & plectebat ipsa sese, & choreæ citiùs eripiebat. His cæterisque rebus esse in amoribus omnium, quamquam id ipsa nollet. Vulgò etiam credere omnes, deposuisse eam sanctioris vitæ consilia. Sed longè secus erat. Ludicris interesse coacta, multas antè fundebat lacrymas; post ioca, ipsâ simulatione tædiosa, redibat ad fletum. Interim cum
matre

matre sæpè expoſtulabat, rogans, ut finem his rebus daret. Hæc flens, ſupplicesque iungens manus, identidem miſerabili prece ulque ad moleſtiam orabat. At naſta latebras & ſecretum, litteras dabat ad patres Prædicatores. Erant litteræ plenæ querelarum, teſtesque anxij & afflicti animi. Waltherus sæpè reſcribebat conſolatorias. Ipſe etiam, cum data opportunitas, viſebat & coram ſolabatur, magno Yolandæ malorum levamine.

Quin antiſtita virginum **MARIÆ Vallis** litteris nuntiabat, magno ſe ſuaſque ſodales teneri Yolandæ deſiderio; quibus Yolanda per noctis ſecreta reſcribebat ſua manu, nunciabatque deſiderium & ipſa ſuum, & ex deſiderio cæteriſque hæc in re adverſis, ſummum animi dolorem; nec eò tamen dimoveri ſe de conſtantiâ. Contrà, optare unicè, omnibus ſe dicare ancillam. His nocturnis litteris crebras diuturnasque iungebat inter comprecandum vigilias. Quorum omnium nemo quidquam crederet, imò ne ſuſpicaretur quidem, qui de die lætam, canentem, tripudiantem cerneret. Ita ſimulare porrò necesse erat, quod obſervaretur undique per ſubornatas à matre cuſtodias, in id invigilantes, ne Yolanda ad patres Prædicatores litteras daret, aut nuntia mitteret, cum iſſque ſermonem miſceret. Si quid horum deprehenſum, reſciebat per cuſtodias continuo mater.

CAPVT VI.

*Yolanda per aſtum Prædicatores Vienna alloquitur. Hymana Salsiniensis & Aleida S. Walburgis Abbatiffæ, eius cognatæ, eam ad ſe conantur allicere. Margarita Yolanda mater Luciliburgi Comitiffam in-
viſit, & in reditu MARIÆ Vallem adit, & loci miſeriã graviter offenditur. Inde monaſterij Eifliæ cum marito & Yolanda Conradum Archiepiſcopum Coloniensem convenit. Is Yolandam acerbè reprehendit.*

Fortè contigit ut Viennam duo Prædicatorij ordinis Patres venirent. Yolanda cum præcuſtodiã neque locum neque tempus nanciſci poſſet ſecretò ſine arbitris alloquendi hoſpites, arte utendum rata, iuſſit adferri latrunculorum, ſeu *Schachorum*, quos vocant, tabulam unã cum calculis, rogavitque hoſpitem alterum, doceret ſe calculos ex arte movere; moxque cœpit ipſa calculos primùm huc atque illuc ducere. Hoſpes non hebetis animi vir, animadvertit, cupere Yolandam ſibi loqui. Itaque, eſſi ſubtimidè, ad tabulam proprius accedit, iuvatque locandis ſuo ordine calculis. Protinùs conſedère ambo, circumſtante ſpectantium virginum atque matronarum

rum

rum coronâ. Hic Yolanda tacitè hospitem com-
monet, doceat se. Ille circumspiciens, ut vidit
spectatricum turbam: Hic calculus, inquit, ita
movendus est, sic ille. Ipsa interim lætanter ea
se discere simulabat, donec spectatricibus sensim
dilapsis, & cum hospitem altero colloquentibus,
Yolanda collusori suo furtim indicat, esse, quod
ei clàm cupiat. Nec mora cum tabulâ secedunt.
Hic Yolanda omnem animi statum hospiti ape-
ruit, inobservata nimirum, nec audita, nisi quod
ducere & reducere calculos amicæ atque custodes
cernerent. Ita egregiè eis illusum, datumque
Yolandæ, quantum vellet, hospitem alloquendi
spatium. Nec antè deposita tabula, quam Yo-
landa colloquendo exfatiata est.

Inter hæc procedere tempus. Et quanquam
tegebantur satis domi Yolandæ consilia, fama ta-
men foras ea extulit. [Erant Conrado Hochsta-
dano Archiepiscopo Colonæ, sorores duæ, Hy-
mana & Aleida, Antistites ambæ cœnobiorum
D. Bernardi, Hymana, ut dixi suprâ, Salsinien-
sis, Aleida ad D. Walburgis, erantque ambæ
Yolandæ cognatæ, ex Mathildâ Viennensi, ma-
tre. Hæ compertis Yolandæ consilijs, haud cun-
ctatæ, Bellacostam appropèrarunt. [est Bella-
costa vetus arx Prumiæ propinqua, Bellacostio-
rum equitum prisca patriaque sedes, condita à
comitibus Viennensibus, à quibus Bellacostani
traxère originem, ut in loco dicam. Nunc Bel-
lacostam Viennæ comes Henricus tenebat.] Hy-
mana

mana porrò & Aleida eum prætenderant itineri suo titulum, ut Bellacostâ Viennam adeuntes, ibi amicos atque cognatos inviserent. Sed re ipsâ in id venerant, ut Yolandæ, si fortuna adesset, consilia disturbarent, virgines facundæ, & quarum verbis inerat gratia. Nec mora Bellacostâ Viennam se ad Yolandam conferunt. Illa perurbane accepit cognatas. Peracto salutationis officio, altera Antistitum, Ad nos, inquit, famâ perlatum est, versam te pœnitus ad amplectendum sacrum vitæ genus. Quæso te, quî huc devenitum? Ergò nobis desertis, profugis ad homines, quorum societas indigna nostro tuoque generi? Non vides, saltem Conradum Archiepiscopum fratrem nostrum, cognatum tuum, non passurum, ut tam stultè cœpta perficias? Nos sanè [cognatas tuas, easdemque cœnobiorum Antistitas] oportebat talium consiliorum tuorum gravari curâ. Nobis utique perfacilè erat eiusmodi te cœnobio tradere, ubi sinè labe nostræ originis, vitam cum honore traduceres. Hoc scito, quodlibet aliud, quam nostrum vitæ institutum, si nobis inconsultis susceperis, deseremus illicò te, nos & frater noster, pater tuus & mater, omnesque universim parentes. Ad hæc Yolanda. Ita est, domina, palàm profiteor, velle me Sanctimonialem fieri. Quarum autem Sanctimonialium ordinem mihi præstitui, hunc confido Deo auspice bono futurum mihi. Siquidem hoc statui semel, ut totam me Deo dedam. Quo ipse ducit, huc erroris se-
cura,

cura, sequor; quod ipsi placitum, hoc & mihi. His reiectæ Antistitæ, liberaque ab importunis hortatricibus Yolanda, discessit.

[Per hæc tempora Ermesinda Comitissa Luciliburgensis ægrotans testamentum condiderat, & variis nostratibus vicinisque cœnobiis LX. solidos legaverat; pari dono cœnobium quoque *MARIAE Vallis* profecuta, inter executores testamentarios primo loco constituto Walthero de Brandenburgh, equestri apud nos Brandeburgiorum stirpe oriundo, & ordini D. Dominici adscripto. Utriusque in ephemeridibus *MARIAE Vallis* exstat memoria. Waltheri quidem talis.

VII. Cal. Februarias, obiit frater *Waltherus*, *Predicator de Brandenburgh*.

De Ermesindâ verò, ita scriptum, postridiè quàm testamentum condiderat.

Idibus Februarij. Obijt D. Ermesindis Comitissa Luciliburgensis, qua nobis multa bona fecit. eâ quippè probante conditum est MARIAE Vallis cœnobium, ut infrà memorabo.

Pro Ermesindâ autem mortuâ, rerum nunc potiebatur Henricus eius filius, cognomento Blondellus & Magnus, cui iam ab anno MCCXL. uxor erat Margarita, Theobaldi comitis Barrensis filia.] Hæc Virum ex equestri ordine Viennam misit cum litteris, qui Margaritam rogaret, ut Luciliburgum ad dominam suam uterum gerentem venire ne gravaretur. Læta eâ nuntio Yolanda sperabat se matri comitem itu-

ram, monasteriumque *MARIAE Vallis*, distantibus
leucis à *Viennâ* quatuor, à *Luciliburgo* duabus,
in itinere visuram. Sed rebus id non finentibus,
spe suâ frustrata est. Profecta ergò sola *Lucili-*
burgum Margarita, comiter accepta est. Ubi
discedendum fuit, conventum est in diem, quo
Luciliburgum Margarita rediret, simul atque
ægotare puerperam comperisset. Hinc valedi-
cens, *Viennam* repetijt, sed in transitu adito
MARIAE Vallis cœnobio. Siquidem cupido in-
cesserat, conditionem tandem statumque eius in-
tueri loci. Sanctimoniales, cognito *Margaritæ*
adventu, lætantes, prout tantâ hospite dignum
erat, eam accipiunt. Ipsa cum matronis circum-
spicere editas rupes, profundam vallem, circui-
re domum atque habitacula, lustrare omnia.
Erant adhuc cuncta tenuia, tectum vile genistis
implexum, muri fornicesque humiles. Mœtor
ex ea re primùm *Margaritæ*, contemplanti un-
diq̄ue tantam egestatem atq̄ue inopiam. Tædium
deindè, & ex contemptu, æque loci ac Sancti-
monialium earumque instituti detestatio. Ita
ægra animi discedit.

Ubi *Viennam* tenuit, maledicta in *Yolandam*
congerit, obiurgat, stomachatur, exagitat: ex-
probrat solitudinem, squallorem, tenuitatem
MARIAE Vallis: intus omnia nuda, Sanctimo-
niales rerum egenas, foris horridas immanesque
silvas. Ferenda hæc *Yolandæ*, gravia quamvis
atque molesta.

Ubi

Ubi deindè satis debachata est mater, tum Yolanda insigni modestiâ: Domina, si pace veniaque tua locum adire coramque intueri liceret, utcumque deindè res cesserit, solarer ego facile memet. Mox illa, Ibis, profectò, ibis; adero dux ego ipsa tibi, ut coram videas, quem tanto perè concupisti, silvestrem, vastum, desertumque locum. Quæris ibi, crede mihi, nihil præter ingens tuum meumque dedecus; nec aliud ibi lucrifeceris, quàm generis ignominiam nostri. Multa deindè in cœnobij egestatem atque indigentiam profudit: nihilo tamen secius constabat Yolandæ inconcussa voluntas, nisi quod dolebat iratam matrem.

Post hæc venit à Conrado Colonienfi Archiepiscopo nuntius, qui Henricum & Margaritam rogaret, vellent unà cum liberis ad conditum diem adesse in oppido Monasterij Eifliæ. Profectus ergò cum coniuge, primoribusque clientium, multisque ex equestri ordine viris Henricus, in consilium cum Archiepiscopo congregatur, Yolanda interim residente cum iuenculis. Postquam datus consilio finis, Henricus cum Margarita ad Conradum adit, atque ita loquitur. Domine & consanguinee, molestias incommodaque gravia nostra tibi per questus exponere necesse est. Filia nostra Yolanda omni nos gaudio solatioque deturbat. Ait propalam, nolle se virum. Hic Conradus, Quid igitur? Tum comes, Hoc, te quæso, ipse per te eam interroga: nam nostrum

nemo

nemo aliud quidquam ab eâ extundimus. Tu si ad meliorem mentem eam reducere potes, rem feceris profectò perutilem, pergratamque nobis. Iussit mox coram se adesse Yolandam Archi-Episcopus. Ac tum commotus irâ, dominam etiam per indignationem compellans: Quid agis? Quid moliris? Quis eo te adduxit audaciæ, ut præberes de te querendi materiam? Dicam, inquit illa, ô Domine, secretò sine arbitris, si per te licet. Cui ille, non licet. Edic protinùs, & hic palàm coram parentibus eloquere, quid in animo geras. Hic Yolanda blandè, Ne odiosa, quæso, tibi sim, carissime Domine; sola tibi loqui percipio. Cessit tandem roganti Archi-Episcopus, cum eâque non nihil in latus abit. Tum Yolanda manibus suppliciter iunctis, pavida exponit, quid gravet animum, nullâ re celatâ. At miseram Archi-Episcopus obiurgat; & quidquid ipsa blandiretur, quidquid oraret, frustrâ erat. Durus ille atque inflexibilis ad preces, auxilium atque consilium iuxtâ negabat, manantibus ubertim Yolandæ Lacrymis. Firma tamen inter hæc & constans animi recessit.

CAPUT VII.

Margarita Luciliburgum revisit. In itinere Yolandam ducit ad MARIÆ Vallem. Huius origo. Yolanda furtim in sanctimoniam attondetur, & vestitur, undè incredibiles turbæ. Lucta & certamen matris cum filiâ.

SUbi haud multò post Margaritam desiderium adeundæ iterùm Comitissæ Luciliburgensis. Comitari iussa Yolanda; quæ ut pro dignitate compareret, coniectus atque in sarcinam additus omnis eius ornatus atque cultus, vittæ, ferta, vestis pretiosa & elegans. Confederat iam in curru Yolanda, haud pensi habens quid domi relinqueret, nec de reditu sollicita, oblita iam tum bonorum, parentum, & patriæ. Risu etiam in vehiculo confidens atque iocis urbanè testabatur gaudium, & cogitatione tota in exile, quod concupierat monasterium, erat defixa. Foris & ad speciem, vitæ mortalium atque hilaritati se accommodabat: at mente animoque vanæ clausa lætitiæ, & nulli adeunda crimini. Iam ibant feliciter, multoque confecto itinere, haud procul monasterio MARIÆ Vallis tendebant. Ibi tum Yolanda matrem obsecrat, ut se ad cœnobium ducat ex diverticulo; nec moraturam. Cui

C

ma-

mater, deducam equidem, si nihil ibi stultè te facturam sponderis. Faxo ut monasterium inops atque rerum omnium egenum, & miserrimi loci habitum, cuius tanto ardes desiderio, contemplère. Ad hæc Yolanda intrepidè: Scito, mater, certa que sis, nihil moliri me mali. Tum mater: Id, filia, sanctè firmiterque servabis? Servabo, inquit, Yolanda. Neque enim factum quidquam à me unquam perverfi, cuiusque pœniteat. Quid multa? Fuit obtemperatum voluntati virginis. Agitur currus ad monasterium, lætante mirum in modum Yolanda.

[Locus exigit, ut de ortu cœnobij **MARIAE** Vallis hîc differam. Est infrà Luciliburgum vicus ad Alifontiam luculentus Marisch. Eum anno **DCCCLIII**. Erkanfrida, Nithaldi Comitissæ relicta vidua, cœnobio D. Maximini ad Treviros donavit. Habet is vicus parçciam latissimis finibus diffusam. Intrà hos fines Yscha fluvius, haud longè Orolauno exoriens, arcem veterem alluit Holfeltziam: Huic arci subiicitur vallis, medias inter silvas atque rupes depressa, permeante tacitè Yschâ. Hîc inventum in arbore faxeum D. Virginis simulacrum, cœnobio Sanctimonialium **MARIAE** Vallis initium dedit. Rem ita gestam tradunt. Theodoricus ex gente Marischia vir nobilis, Dapifer Ermesindis Comitissæ Luciliburgensis, haud procul ab ea arbore villulam in monte habebat, ubi animi causa rusticari sæpè solebat. Contigit ut in arbore, quam dixi, Simulacrum

lacrimum

lachrum illud D. Virginis inveniret. Eâ re lætus, simulacrum arbori exemptum in villulam transfert, ibi cultum ei adhibiturus. Sed postri- diè, divinitùs arbori restituta imago, non appa- ruit. Theodoricus, seu furto, seu alio casu id factum ratus, iterùm imaginem villulæ infert. Sed posterâ die inventum, illam remigrâsse suam in arborem. Tertiò igitur in villam defertur. Sed & tùm quoque primam, ut antè, sedem re- petijt. His prodigijs intellexit tandem Theodo- ricus, velle D. Virginem in valle, non in monte, coli imaginem suam. Itaque ei ædiculam suscitât. Crescente ex hinc veneratione prodigiosæ ima- ginis, statuit Theodoricus cœnobium ibi virgi- num condere, consentiente in id Elisâ coniuge. Atque ut intelligeres divinitùs hanc ei datam mentem, per id ipsum tempus, quo cœpit de cœ- nobio illo virginibus suscitando consilium, pro- vidus futurorum Deus, virginem produxit, quæ id olim cœnobium sapientissimè iuxtâ ac sanctis- simè gubernaret, & à parvis initijs ad maximum splendorem eveheret, Yolandam. Hæc enim, ut principio huius libri dictum, edita est in lucem sub annum MCCXXXI. quo eodem anno Kalen- dis Martijs Theodoricus ab Henrico, ex nobili Brachianâ provinciæ nostræ gente oriundo D. Maximini Abbate, fundum suis terminis definitum emit, in quo cœnobium conderet. Dehinc exci- tæ Sanctimoniales D. Dominici, cœptumque stru- & disciplinâ institui exile cœnobium, dirigente

opus Ioanne , eiusdem ordinis Theologiæ in Trevirensi monasterio professore. Cumque subinde, ceu quodam piæ liberalitatis certamine, viri nobiles exurgenti cœnobio varia bona donassent, tandem anno MCCXXXVII. Ermesindis Comitissa Luciliburgensis cum filio Henrico , emptionem fundi ratam habuit, & iuri suo, si quod in eum fundum haberet, liberali causâ cessit, & res possessionesque hætenus cœnobio datas, atque imposteriorum dandas, tabulis publicis probavit. Accessere aliæ tabulæ Theodorici eo nomine secundi Trevirorum Archi-Episcopi, editæ anno MCCXXXVIII. quibus antè dicta omnia rata habita, & cœnobio privilegia amplissima collata.

Porrò de Theodorico Dapifero eiusque coniuge Elisâ, & Ioanne Prædicatore (Theodorici fortasse filio) primis MARIAE Vallis fundatoribus, ità tabulæ mortuales Vallis S. MARIAE.

XV. Kal. Iunij. obiit Theodoricus, Fundator huius monasterij, qui dedit nobis horreum in monte cum omnibus suis appendicijs. Hæc die habebit conventus ad pirantiam XX. Solidos de horreo predicto.

Est id horreum ea villula, quò Theodoricus D. Virginis statuam ex valle transtulerat, duratque nunc eodem loco hæud procul à via, quâ est iter ex MARIAE Valle Luciliburgum proficiscen-
tibus.

X. Cal. Ianuarij obiit Elisa de Mersch, fundatrix huius loci.

XV. Cal. Iunij, obiit frater Ioannes Prædicator, Lector

Abbas Trevirensis, primus monasterij huius fundator.

Hæc origo exilis tum cœnobij, ad quod Margarita & Yolanda tendebant, ut dicere cœperam. Et erat annus MCCXLV.] Fortè ità Deus providit, ut Waltherus Meisenburgius ibi tum adesset. Sanctimoniales comperto Margaritæ adventu, uno agmine omnes processere obviam, portisque patentibus lætæ venientem exceperunt. Ingressitur Yolanda plena lætitiæ. Itum ad locum, quem *capitulum* more monastico dicunt. Peractis salutationum officiis, consedere. Hic Yolanda tacitè, atque ita, ut nec mater animadverteret, Sanctimoniales rogat, ut ducant se spectatum, quo pacto conclusæ degant. Et quamvis eæ per se satis ad petita promptæ erant, accessit tamen omnium votis ultroneum Margaritæ imperium, iubentis Yolandam ire lusum. Ne quid tamen sola inceptaret, additæ ei sunt matronæ aliquot, quæ eam observarent. At divina decreta quis inturbet? Suggestit repenti Deus Yolandæ consilium, quo matris astum alio astu eluderet: Conversa ad matronas comites, State hic, tantisper, inquit. Et cum hoc dicto per speciem levandi alvum (nam & hoc Scriptor rerum eius tradidit) conclave quoddam patens ingreditur, moxque occludit fores, atque ita observantium custodiæ se eripit. Nec mora maius aliud ostium continuo recluditur. Hic læta porrò pergere Yolanda, donec ventum ad culinam. Ibi cum solam se cerneret, allocuta Sanctimoniales: So-
C 3
rores

rores, inquit, iam meæ, carissimæ meæ sorores, facite, per Christum, quod vos rogo, & si rogâsse parum est, impero. Proferte actutum facram vestri ordinis vestem atque forfices. Nec moras necite. In magno lucro est vel breve momentum. Properate. Hæc illa dies est, quâ aut moriendum mihi, aut ingrediendus sacer Ordo vester. Quod factum oportet, id facio. Aderant ad manum forfices, & parata mox sacra vestis. Ipsa haud cunctanter, ultrò laxatis solutisque crinibus, Sanctimonialium more adornari se iubet. Fluebant in terram flavi & crispati delicatè capilli. Hos protinùs refecari imperat. Grave id Sanctimonialibus; nec ausa ulla adhibere manum. Raptis itaque forficibus, caput ipsa suum invadit, cœpitque non tam tondere, aut refecare, quàm truncare crines, fœdeque deturpare. Sed accurrentes mox Sanctimoniales, tondendo utcumque iuvant. Tum Yolanda variam atque multicolorem vestem, & syndones, unâ cum fascijs, & bombycino cultu, abjicit, & caput primò cœnobiticè componit; tum vestem albam induit, secuta rerum omnium, seque permittens cuicumque eventui. His peractis ad templi pronæon, quam *chorum* vocant, ceu ad asylum, confugiens, ibi antè aram in preces se prosternit. Mox fama eius rei pervadit cœnobium. Sanctimoniales ergò undique omnes advolant salutatum novam Christi sponsam. Concinitur hymnus sancto Spiritui. Atque ut lætantes alte clarè-
que

que vocem extulerant, pervenit sonus ad confidentem adhuc cum Walthero Margaritam. Querit illa ex Walthero, quid incitatus ille cantus portendat? Ipse suspicatus quod erat, obticuit. Obticuit & illa stupenti similis, & admirans quid rei esset, quod omnes Sanctimoniales se destituisent, atque ad *chorum* tam cupidè subito deproperassent: subit continuò sollicitudinem mœror, isque eò magis increfcere, quò quid rei gereretur, magis comperiebat; ex mœrore, mox vehemens ira. Ardens ergò sine more, modoque, ad *chorum* profilit; ubi cum filiam vidit, turbata animo in eam involat, crinibusqueprehendit. Cernit ecce attonsum caput. Tum verò matronalis oblita modestiæ, furibunda manus filiæ injicit, raptat, vique extrahere loco conata, vociferatur: Perge! Frustrà hæc moliris! Migrandum hinc! Mè sequere! Age! Ne nocte moras! Faciendum est! Contrà Yolanda, prolapsa ad matris pedes, manibus iunctis, Per Deum te rogo, mater, compesce tantum illum iratæ mentis impetum. Elegi hîc vitam degere. Hîc utique manendum mihi. At mater iræ immodica: Elegisti enimverò? Atqui etiamsi iurasses, è vestigio tamen abeundum hinc. Hæc inclamans detrahit, quidquid in capite Yolandæ cœnobitici cultus. Nec satis id amenti mulieri. Divellit à corpore pallium, quo amiciebatur. Luctari multoque nisu conari movere loco filiam. At illa sumptis animis, contrà reniti, neque impulsu,

C 4

neque

neque verberibus, neque minis, quæ intentabantur, devicta. Insurgere maiori conatu mater. Filiam vi connixa in terram decutit. Ita Yolanda maternis elapsa manibus, properè ad monasterium fugâ se proripit. Aderat commodè ad ianuam præfecta penus. Hæc momentò occlusis arctè foribus, fugientem in tuto locat, percussis interim pavidèque trepidantibus Sanctimonialibus, & suprâ modum sollicitis, quò res ista vergeret.

Mater mirè indignata elapsam ita filiam, clamore omnia implet. Mox viri equestres omnes, quotquot aderant, unâ cum famulis, irâ ardentibus, incurrunt in ostium: crebris pulsibus concutiunt; sed frustrâ. Margarita ubi videt nihil effici; sublato ingenti clamore maiora evocat auxilia. Iubet ut famuli muros conscendant. Dictum factum. Præfecta penus, quæ intus observabat ad ostium, ubi videt desilientes in gramina seu horti, seu interioris aræ, famulos, metu territa pandit fores. Irrumpunt turmatim omnes, omnia percursant, perlustrant omnia, nullum angulum inexcussum relinquunt. Sed latens Yolanda secreto abdita loco, quærentium diligentiam fefellit. Cernebat quidem venaticorum more canum huc atque illuc discurrentes ephæbos, ipsa interim inobservata, nec inventa ulli. Et trepida quamvis, & ingentis plena formidinis, obfirmabat tamen contrâ adversa animum, parata ad mortem omnia pati. Hâc mente Deo Divæque

væque Virgini se atque monasterium intentâ prece commendabat. Nec cessare interim mater. Lactare manus, irâ magis atque magis inflammari. Porro Waltherus cum cerneret tam ingentem toto monasterio virorum nobilium famulorumque tumultum, malo occurrendum ratus, convocatis Sanctimonialibus cursim ad Margaritam properat. Pedibus eius supplices sese omnes advolvunt. Et quanquam ipsa eiusque senatus accedentes averfarentur, gratiam tamen veniamque flagitant. Sed nec gratiæ datur ullus, nec veniæ locus. Imperat Margarita effringi quidquid usquam clausum. Et verò famuli dominæ imperia iam ut plurimum anteverterant, summâ vi magnoque impetu patefactis omnibus. Iterant Sanctimoniales supplicia, pacemque etiam atque etiam rogant. Quibus Margarita irâ exæstuans: *Cassas funditis in ventum preces. Non ut cæteræ matrum filiæ, talis mea; hanc quisquam mihi eripiat? Ite velociter. Adducite natam meam. Quid miseræ agerent? Unicum earum solatium, unicumque auxilium erat Waltherus. Is propius accedens: Domina, inquit, si mihi per te fas pauca loqui, certamini huic finem dabo. Fac, te obsecro, quod suadeo. Da filiæ tuæ fidem, ut liceat coram te tutò consistere. Conversus deinde ad Sanctimoniales: Et vobis auctor sum, ut Yolandam sub datâ fide producat. Edicat illa porro liberè, quid statutum habeat? Quod si hinc volet discedere, eat bonis avibus. At si hîc cum*

Sanctimonialibus permanere mavelit, gratum id tibi, quæso, sit, Domina. Ad hæc Margarita vociferari: placere omninò conditionem: obtemperaturam se Waltheri consilio. Ergò Sanctimoniales brevi deliberatione habitâ, conditionem à Walthero latam & ipsæ accipiunt, etsi admodum invitæ. Ita sub labili fide producitur Yolanda.

Ipsa, simul atque in matris conspectum venit, supplices iunctasque tendens manus, antè eius pedes in genua provolvitur, & Da veniam, inquit, per Deum te rogo, bona mater, da veniam. Pellat nunc iram maternus semper tuus in me animus. Quod cum Deo cœpi, hoc sine ut exequar. Volo antè omnia cum his permanere Sanctimonialibus. Sit hoc, sit, obsecro, gratum tibi, tenera mater mea. Sed teneritudinem omnem matris animo expulerat mixtus iræ vehemens dolor, & super hæc exosa filiæ oratio. Pro teneritudine furor, pectus exasperatum irrumpit. Rubere & ardere oculi, tremere labia, cor subsillire, perire funditus mulierum illa lenitas. Crines filiæ, ut antè dictum, malè attonfos vi corripit, manique arcè circumvolvitur. Yolanda ne contrà quidem hiscere. At mater ex rabie, virili pœnè concepto robore, omnibus connixa viribus filiam cœnobio extrahere conatur. Contrà validè illa resistere, adeò ut corpus eius tenerum flecti curvari que haud absque gravi miseræ cruciata cerneret. Is impetus erat trahentis Margaritæ! Quin & luctæ intermiscibat validos ictus. Cuncta

cta

Etta forti pacatoque animo tolerabat Yolanda, memor cruciatuum Christi eiusque Sponsæ D. Catharinæ. His armata exemplis, pugnabat ferendo patiendoque, cum mater interim non cessaret, iam propellere, iam percutere. Nec erat qui certamini interponere se auderet. Stabant hinc Prædicatores ubertim flentes, indè Sanctimoniales dejectæ animis, magnis questibus Deum appellantes, multo lacrymarum imbre fluentibus præ dolore oculis. Hic Waltherus, quando muliebri luctæ se inferre, viro haud decorum censebat, ad Sanctimoniales conversus; Quid ita consternatæ statis? Non cernitis sororem vestram hisce angustijs vestræ opis egere? Quin vel agmine facto accurritis, miseramque iuvatis? Animos ea adhortatio dedit virginibus. Ergo earum nonnullæ, quibus plus virium, provolant, matremque à filiâ separantes, hanc certamini eripiunt. Sed cum Margarita crines filiæ semel prehensos arctissimè stringeret, nec dimitteret, remansit ei nobile scilicet spoliolum, cincinnus crinium radicitus evulsus. Ita liberatæ utcunque Yolanda, sed etiamnum prostratæ in genua, adest repente ephœborum unus, obsecuturus voluntati Dominae, & prehensam validè, ad portam, quâ patebat exitus, trahere conatur. Yolanda, nec eo temporis articulo immemor industriæ, sinit suo se pondere in terram labi, rata esse mulierem, quæ traheret. At ubi animadvertit ephœbum esse, plena animis. Tu mihi manum iniicis? Id audes

audes tu, mortalium nequissime? Hæc constanter, & gravi vocis sono increpans, contractâ in pugnum manu, valido ictu oculum adolescentis ferit. Is flens atque eiulans in fugam se conijcit. Hoc facinore Yolanda, velut comparatâ sibi roboris fortitudinisque famâ, facilè equidem deinceps violentas à se manus abstinuit. Ergo hoc certamine victrix monasterium ingreditur, comitante una Sanctimonialium pro custodiâ. Ibi secreto abdita loco, Deo se precibus commendat, parvi pendens quidquid eius causâ toleraverat.

At mater egressâ in aream, quod re non poterat efficere, verbis ferocibus iactat, acerba quævis & omnem efferati animi sensum linguâ in miseras Sanctimoniales profundens. Reddendam sibi filiam, etsi contrâ decertet, quidquid est usquam virorum atque mulierum. Darent eam protinùs in conspectum sibi. Velle se eam cerne-
re. Id nî fiat, cœnobium se funditùs exusturam. Ergò rogatur, ut placeat ad cancellos accedere. Dandam ibi copiam alloquendæ filix; quæ mox eo quoque adducitur. Tum ei mater, per indignationem honorificè compellans, Eia, Domina mea, elige duorum alterum; aut mecum hinc proficiscere, aut quam mox flammis tradam te, Monasteriumque hoc tuum. Edic citò, utrùm mavelis. Yolanda ex securitate loci paulo iam audacior, Per meam fidem, inquit haud placet iniqua duabus partibus optio. Utrique renuncio. Nam ut hinc discedam, id me vivâ non fiet; ut
cœno:

cœnobium hoc conflagret; id ægrè, profecto, conspexero. Quin potiùs, charissima mea mater, irasci desine, nec meâ causâ exitium minare hisce Virginibus. Nam quod ad me attinet, decretum mihi hîc persistere, quidquid eveniat.

Adstabat Margaritæ Sacellanus, homo liberi oris. Is ausus etiam miseræ Yolandæ illudere; matris exemplo Dominam invidiosè nuncupans, Junior es, inquit, nec annis matura satis, ut absque matre hunc saltum desultes. Cui intrepidè Yolanda. Domine Sacellane, ea est ætas mea, ut probè intelligam esse voluntatis meæ me competentem. De reliquo, tu contice. Tui consilij haud mihi opus. Ad hæc irata mater: Ut garrere civiliter nosti? Nam ætas tua eo te sapientiæ necdum provexerat, ut talia dicta tuopte ingenio proferres. Contrà Yolanda: Scito mater, nihil me hîc didicisse, nisi quod bonum rectumque. Quod si animos spirat mea oratio, id à Deo mihi datum; cui etiam hâc de causâ æternùm hic me mancipare volo. Edico iterùm, ne nescias: Hîc volo vivere atque mori. Augeri hinc mirum in modum matris intemperiæ. Sed quid ageret? Intus erat tuto loco Yolanda, clathris ingentibus ferreis, duplici contextu saxo firmissimè hærentibus, conclusa. Itaque deiecta de spe adipiscendæ filiæ, indignans, Cessa, inquit, garrere. Satis hoc tandem verborum est. Exurge confestim, atque hinc à conspectu meo te proripe. Sed vide sis ut cras manè itineri te compares. Ab-

*Age! Hæc in huius eundem
disciplina loq!*

eundum tibi mecum, nec vis ulla mihi te eripiet.
Hæc fremens discedit. At Yolanda cum Sancti-
monialibus in interiora domus se recipit.

CAPUT VIII.

*Margarita conatur incendere cœnobium.
Tendit Luciliburgum. Yolanda rite in
Sanctimonialem convestitur, & aspero
victu pascitur læta.*

Sic seiunctis matri & filiæ, diversus erat animi
habitus. Yolanda, iræ oblita maternæ, alijs
iam maioribusque succedentibus curis, in eo to-
tam mentem animumque defixerat, quo pacto in
cœnobio permaneret. Contrà mater omnia ver-
sare animo, quomodo eam inde deduceret. Tu-
multuatur, bacchatur, minas identidem horribi-
les iacit, ceu amens. At familiares veriti, ne
mulier sui impotens exitiale aliquid auderet, me-
moresque denunciati monasterio, nî Yolanda
redderetur, incendij, omnem ubique ignem per
focos iniectâ aquâ extinguunt. Interea nox in-
gruit, & matronis decubitoris adfertur candela.
Hanc continuo Margarita raptam stramini im-
mittit, conceptasque parieti flammam injicit. Sed
è vestigio accurrentes matronæ ubique elisere
flammam. Non exemptus tamen iræ ardor Mar-
garitæ, quo per totam noctem agitata efferbuit.

Manè

Manè ubi diluxit, celeriter Luciliburgum proficiscitur, & ibi [Henrico] Comiti dolorem suum, querelis apud eum depositis, impertitur. Is ei suam addicit operam: quâ re utcunq̄ue recreata, triduum ibidem permanet.

Inter hæc Yolanda, existimans se iam è matris potestate ereptam, & præteritorum immemor malorum, tertio die à discessu matris Antistitam adit, summisque precibus contendit, ut sacro se habitu ritè convestiat. Planè sibi decretum, in eius cœnobio vitam agere. Placuit is flagitandi ardor Antistiti; nec minus gratum id Prædicatoribus. At deterrebat omnes tenera virginis ætas. Contrà Yolanda obfirmare animum, & ad Antistitam, Ne dubites, inquit, Domina; sum planè, quæ cuncta Ordinis vestri probè perferam; & si nescis, supero iam annum ætatis decimum quintum. Cæteris de rebus nihil mihi curæ. Hîc quidem vivere & mori volo. Quod si ætas mea obstat, fac operæ & temporis compendium, & quod olim præstandum mihi, id tu nunc præsta. Itaque da velum, da habitum omnem sacrum, te obtestor. Tandem Sanctimoniales deliberatione habitâ Yolandæ assentiuntur. Ritè velatam & pallio indutam, deducunt ad *chorum*. Quò cum omnis familia confluxisset, sacrificium celebrare apparant de B. Virgine, cantu, ut solet, intermixto. Simul cum cæteris alacriter concinere Yolanda, iam desiderio edocta, quod ne dedicerat quidem. Ubi sacrificium
pera-

peractum, mensæ accumbitur. Erat cibus supra quam putaverat Yolanda, admodum durus, furfuraceus panis, potus tenuis. Edebat tamen ipsa sapidè, facilè oblita deliciarum, quibus Viennæ in aulâ paternâ assueverat, Quippè dum ne è cœnobio cogeretur discedere, certa pati omnia aspera, ipsamque adeo mortem.

CAPUT IX.

Margarita Luciliburgo redit ad MARIÆ Vallem cum Senatu Comitatus Luciliburgensis suisque clientibus; inter quos Cuno de Rulandi, Theodorici frater. Yolanda partim vi, partim astu abducitur Luciliburgum; ubi à matre veste sacrâ spoliatur, & tandem Viennam per multa Ludibria reducitur.

INter hæc Luciliburgo rediens appropinquat Margarita, multâ comitante virorum equestrium atque nobilium familiarumque turbâ. Aderat quoque Senatus Comitatus Luciliburgensis [constans hominibus summo loco natis, In tabulis quibusdam Tifferdinganis, novennio antè hæc tempora scriptis, nominantur *Edelinus de Meisenburch, Dominus Robinus de Asche, Dominus Vviricus de Berepere, D. Rudolfus de Vilario, D. Ægidius de Rodemacherâ.* Inter clientes verò Margaritæ
erat

erat Cuno de Rulandt, vir illustris, frater, nisi fallor, Theodorici de Rulandt, de quo Cæfarius Heisterbacensis anno MCCXXII. ita scribit. *Frater VValtherus monachus in Hemmerode referre solet miraculum, cui se interfuisse memorat. Cum peregrini in primâ expeditione obsiderent civitatem Achon (cœpta est autem obsideri anno M.C.LXXXIX) contigit quodam die, ut egressi Saraceni, manu violentâ propellerent Christianos in castra sua. Erat autem tunc ibi miles quidam iuvenis, Theodoricus nomine, frater Domini Cunonis de Rulandi, qui adhuc vivit. Is fluxu sanguinis aded laborabat & infirmabatur, quod in lecto suo non per se, sed in linteamine vertebatur. Hic audito strepitu & clamore fugientium, interrogavit, quid hoc esset? Et cum audisset rem, iussit sibi afferri arma sua, & se armari in lecto sedendo. Tandem strato dextrario suo & accinctus ense, iussit se levare super equum suum; & fluebat sanguis etiam per sellam; acceptâque lanceâ exivit dicens: Deus adiuva me & sanctum Sepulchrum! Qui tantâ vehementiâ prorupit in Saracenos, transiens & circumgyrans, percutiens & propellens, quod omnes Christiani animati & confortati sunt per eum solum, aded, quod eiecerunt hostes à castris suis. Quo facto rediit ad lectum infirmitatis sue, & tertiâ die mortuus est. Hæc Cæfarius. Cæterùm Cunonis Rulandij nomen iam indè ab anno M. CC. XIII. in priscais tabulis invenitur.*

Horum ergò omnium cum Margaritâ advenientium eminus exaudiebatur sonitus atque strepitus per silvam, quæ cœnobio imminet, adequitantium. Iam vallem omnes tenebant, Mo-

D

nalte-

nasteriumque subibant. Senatus Luciliburgensis
 habebat in mandatis ut nisi extemplò redderetur
 Yolanda, Cœnobium flammis traderet. Hi ergò
 procedentes, iubent è vestigiò ad se prodire San-
 ctimoniales. Ubi eæ advenère, tum Margarita
 excandescens: facite confestim, ut prodeat quo-
 que filia mea, quam mihi rapuistis. Statim mihi
 discedendum. Si quid illa vobis promisit, id sci-
 licet venti differant. Abibit unà mecum, & quod
 malè mihi fecit, id profectò luet. Ite; festinate;
 facite mox imperata. Mora est dum proficiscor,
 Sanctimoniales ingenti percussæ metu, verentes-
 que, ne suprâ Margaritæ iram, Comitum quoque
 Luciliburgensis indignationem incurrerent, cum
 cernerent cassas fore preces atque lacrymas, Yo-
 landam matri ad cancellos sistunt. Ibi tum mater,
 irâ vecors; Itane mei oblita es, tuæ matris?
 Quanquam quid me matrem tuam appello, quam
 tu abnegasti? Sed detur hæc ætati tuæ im-
 maturæ hæc stultitia. Deinceps respisce, & dum
 licet, me sequere. Nî facis, incendam Monaste-
 rium hocce tuum, teque unà tradam ignibus.
 Habes, ecce, quod eligas. Nec tergiversêre. Ad
 hæc Yolanda intrepidè: Rarò perdit, quisquis eli-
 git. Proindè iam elegi ego; & hoc est, quod do-
 let tibi. Iam etiam mater es mea; id confiteor.
 Sed quæ materno adhuc in me fuisti animo, sine
 modo, ut hoc animo fruar. Da, si vis, maternæ
 pietatis specimen. Nam mihi quidem hoc loco
 vivendum atque moriendum est. His dictis intrò
 abscessit

abscessit, destitutâ foris matre & præ irâ mentis impote. Nec minus Viri Nobiles facinus iuven-
culæ indignissimè ferentes, summam id matris in-
juriam interpretabantur.

Itaque absque morâ Cœnobium solo tenus
excindi atque exuri mandant. Id ubi vident
Prædicatores, properè portam aperiunt, & mi-
serabili oratione Senatum accipientes, intromit-
tunt. Vadunt unâ omnes rectâ ad Yolandam.
Illa imperterrita confederat. Tum Waltherus:
Filia mea charissima, charissima mea filia! Nunc
in perplexis adeò rebus, tu ipsa da consilium.
Hi ecce, quos cernis, cum mandatis adsunt, ut
vel vi hinc te abstrahant. De Monasterio ita de-
cretum, ut cumulus fiat cinerum, si hîc vel mo-
mento uno substiteris. Me quidem iudice, po-
tes absque noxâ hinc cum matre discedere. Dies
unus sæpè rem convertit in melius. Fortè ipsa se
recolliget, & maiore te honore commodoque
tuo huc postea reverti sinet. Exhorruit eo Wal-
theri consilio Yolanda, & uberrimis infusa la-
crymis, flens gemenisque: Heu me miseram; in-
quit. Quo me nunc vertam? Quo me, Walthe-
re, deberes ipse tu ultrò impellere, hinc me re-
trahis? Vis ut rebus terrenis me reddam, quibus
ereptam per te me oportuit? Quæso, quo hæc tu
animo? Tu, qui haberes Vir Sanctus, atque et-
iam iudicio meo es, quî suadere potes, ut matris
iram interitu meo placem? Sed tu de te videris.
Ego, fanè, panem ostiatim potius mendicabulum

vile, quoad vixero, conquiram, quàmque Ordinem; cui me dedidi, his malis territa destituam. Iam, si domus hæc incenditur, solatio erit simul exuri me. Attoniti stabant hæc oratione omnes. Tum Waltherus flens, & supplices jungens manus, ad genua Yolandæ repentè corruit. Da veniam, Domina, inquit; vince parumper indomitum illum tuum animum. Miserere huius Cœnobij. Quid possunt hi parietes, quos tu flammis tradi finis? Nisi fortè crimen est, quod te susceperunt? Miserere Sanctimonialium, quarum omnis culpa est, quod auxilio tibi esse cum perventum, non possunt. Tu hæc perdes? Nimirum, ut te salvâ, illæ pereant, postquam Principum irâ, domo hæc subrutâ, ipsæ eiectæ atque expulsæ, nullum habebunt usquam, quo se recipiant, locum. At de te, quid tum fiet? Simul, opinor, profugies, aliudque alibi Cœnobium vaga perquires. Quæso te, me potius audi. Poteris huc olim maiore tuorum gratiâ, tuoque maiore comodo reverti. Quid hic Yolanda ageret? Deserta undique ab omnibus, obfirmat tamen animum, cœptique constantiam invicta retinet; donec tandem fides ei data est, liberum ei semper, integrumque fore, cum vellet, redire; additum quoque, jungendas ei duas Sanctimoniales, quæ deducerent atque intrâ triduum reducerent. Yolanda cernens se omni destitutam auxilio, abibat suadere Waltherum, iubere Antistitam, conditionem accepit. Sed quam invita id faceret,

testa-

testabatur lucidus in ore pallor, & per genas delabens copiosus lacrymarum imber. Visum ei præ mœrore cor dirumpi. Sed fuit necessitati parendum, migrandumque loco. Erat inter viros nobiles [Cuno, ut dixi] Rulandius, Margaritæ cliens. Hic Yolandam tum honoris, tum custodiae causâ deducere iussus est, magno comitante virorum equestrium agmine. Ubi deventum ad *Chorum*, tum Yolanda miserabili voce: Ah Rulandi, Vir Nobilissime, inquit, fac in mei gratiam, quod unicum te rogo; gladium illum, quo accingeris, in me stringe, & caput hoc meum demete. Potius hoc longè salubriusque mihi, quàm ut hinc vi me tollant. Rulandium ita perculit ea vox, ut emollito virilis animi robore, subito prorumpentibus lacrymis loco cedere debuerit, & Yolandam fidei suæ contraditam destituere. Mox Waltherus adest, vicem functurus Rulandij. Ubi Yolanda ad matrem perducta est, illa repente infiliens pallium eius vi conatur avellere; contra maiore vi obnitens Yolanda, pallium artificissime strictum retinet. Paratus erat sonipes. Huic illa, quidquid ageret, imponitur. Tum verò maiorem in modum augeri miseræ animi dolor. Cumque se solam in potestate matris cerneret, atque à Cœnobio abduci, tum enimverò delusam se intellexit. Frustrâ erat queri de injuriâ. Debuit mala sua ipsa secum concoquere. Unde perturbatæ & pœnè dejectæ de animo, subiit cogitatio, ut in terram se labi sineret, satius existi-

mans, ibi se emori, quàm Ordinem deserere. Tantum erat vitæ rerumque omnium fastidium. Certè quod præ mœrore atque tristitiâ pectus non diffiliret, virtus divina dabat; quæ & mentem afflictissimæ inspiravit, ut omnia patienter ferret usque ad ultimum vitæ terminum. Hâc mente Deo se commendavit.

Vbi deindè iter ingressi sunt, incredibile dictu est, quid Yolanda perpessa sit. Ausi eam irridere ministri; alius sannis impetebat, alius velum palliumque nigrum petulantibus verbis carpebat, nonnulli etiam in Prædicatores atque Sanctimonialiales maledicta effundebant. Per tot miseræ ludibria, deventum in Civitatem Luciliburgensem. Resciit extemplò Margaritæ adventum (Henricus) Comes. Obyiam ergò progressus, Urbanè eam accipit. Atque dum Yolandam salutat, Quæso, inquit, quid eò te adduxit, ut ea faceres, quæ de te famâ ad me perlata sunt? Læta hâc interrogatione Yolanda, datam sibi loquendi ansam: En adsum, inquit, sub fide tuâ. Hanc mihi dedit, quem cernis, Senatus ille tuus. Nunc age, per Deum, præsta, quam dare iussisti fidem, mihi que patrocinare. Impera reduci me, undè sublata sum; nisi decorum tibi fortasse putas, captivam teneri in terrâ tuâ Sanctimoniallem misericulam. Ad hæc Comes: Mitte ista, cara filia. Siquid tibi addixere mei, id me latet. Tu matri, quando aliud fieri non potest, obtempera. Hoc dicto excussæ Yolandæ lacrymæ, multa que
 animo

animo agitati, unicum erat solatium flere. Congregatis interim primoribus, mensæ accumbitur, vix cibi quidquam attingente Yolandâ. Et quamquam per se iniucundum ei erat assidere inter epulantes dum mensæ tollerentur, accedebat ad molestiam, quod petulans ex nobilitate iuventus identidem eam vexaret. Alius pallium eius saltantis more agitare: alius iuncos aut stramen in argumentum derisæ castæ sterilitatis, collo iniicere: alius palam edicebat: Nunc ei profectò nubendum. Esse rem fixam atque decretam. Fuit, qui sero Comitis accepto, furtim accederet, idque Yolandæ capiti imponeret. Quæ res ita Yolandam offendit, ut correptum subito fertum in ardentibus prunas deiecerit, gravissimè id nonnullis ferentibus. His talibusque exercita ludibrijs, omnia vincebat.

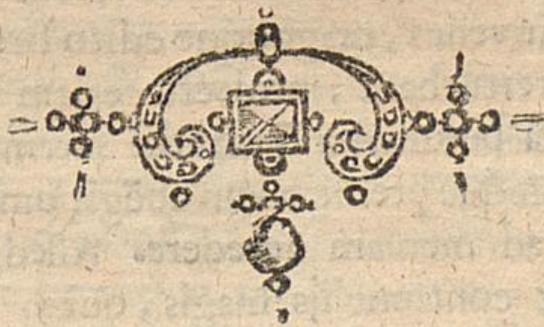
Interim serus vesper adfuit, concedendumque fuit cubitum. Ibi cum cæteræ matronæ vestem de more ponerent, id ut Yolanda quoque faceret impetrari non potuit, donec tandem una earum rogavit, daret hoc sibi, ut clam saltem togam exueret, appromittens, se eam manè pro certo reddituram. His inducta Yolanda paruit utcunque roganti, & togam depositam, ut potuit, abscondit, ac decubuit, somni totâ pœnè nocte expers, cum identidem magnos & miserabiles ederet gemitus. Mater pertæsa tot filix gemituum atque vigiliæ, furtim arrepsit, vestem eius tacitè conatur subducere. Sed repentè Yolanda ex-

surgens, summo nisu matri obsistit, adeò ut pelliceam eius togam sciderit. Neque antea cum solâ Yolandâ luctanti Margaritæ successit è voto labor, quàm accurrentibus nobilibus virginibus auctæ huius vires. Tum ei præda fit erepta sacra vestis; quam continuò ad fenestram decurrens per muros abjicit, spe eius recuperandæ omni ademptâ. Ita veste spoliata Yolanda, noctem reliquam in mœrore summo pervigilavit. Ubi diluxit, adsunt nobiles puellæ; rogant, ut consurgat de lecto. Surgam enimverò, inquit illa, nec quidquam fecero libentius; At vestem, quam mihi rapuistis, è vestigiò reddite. Quod ni fiat, hinc me vis amovere nulla poterit. Illæ nihilominus in rogando persistere, donec certamini intervenit mater. Hîc tum vi adacta surgere Yolanda, vestem induitur splendidam & diversicorem, viris etiam spectantibus. Pro velo nigro, fulgebat in capite sertum aureum unionibus implexum. Cætera capitis alba velamina, permutantur delicato bombycino peplo, tralucetibus per id flavicoloribus & crispantibus capillis, qui post malè tonsam, ut dixi, verticem adhuc supererant. Tunicæ albæ & informi, vimineoque trunco simili, & pallio nigro, succedit thorax gramineo virore latus, & toga ex flavo rubidoque varia, rugis atque plicis frequens. Scilicet perierat in Yolandâ Sanctimonialis; quanquam quod foris specieque tenus perierat, id intus remanebat in animo. Ita exornata Yolanda prodijt,

diit, ut Comitissæ Luciliburgensi valediceret. Quam venustè allocuta: Domina, inquit, quis pudor has me molestias atque iniurias in ditione tuâ perpeti! Ergone ego Sanctimonialis illa misercula, materia apta sum violandi honoris dignitatisque tuæ? Si quæ tibi adhuc est propensa ergà me voluntas, quæso te, prohibe vim istam, invisam haud dubiè marito tuo, optimo Principi. Per Deum te obtestor, ne sinas me in terrâ hâc tuâ universi orbis fieri ludibrium. Hîc Comitissa, Yolandam non nihil morata, Dic mihi, te obsecro, penitens ergo tibi deliberatum humana spernere, & divina sectari? Illa, planè deliberatum esse respondit, nec mutari ullo modo posse. Tum Comitissa: Si ita est, nec contrà ego ivero; quin potius videro, ut desiderijs tuis, si quæ potest, omni ope velificem. Quo dicto flens Yolanda cum matre dimittitur.

Ita profectæ, fortè sub meridiem tenuère villam rusticam, quo loco prandere statuerant. Ibi tum Yolanda abstrusum aliquem in angulum preces Deo oblatura secessit. Quod ubi animadvertère familiares, continuò advolant conspicui nobilitate iuvenes, magnoque edito strepitu precantem interturbant, projectis etiam in sinum lapillis. Ea petulantia Yolandæ lacrimas concivit, coeptamque precationem coëgit omittere, & sinè prece ad mensam accedere. Assedit prorsus impasta, & contumelijs magis, quàm cibo, saturata; matre & viris atque adolescentibus eque-

stribus iam Sanctimonialibus, iam Prædicatores cer-
 ratim execrantibus, ingenti Yolandæ mœrore.
 Mensis deindè sublatis, lotisque de more mani-
 bus, mater in hortum sola secessit. Secuta mox
 Yolanda. Ibi cùm in gramine confedissent, Yo-
 landa integratis cùm fletu querimonijs, Suavissi-
 ma mater, inquit, in tuâ situm est manu, mederi
 dolori meo. Fer, quæso, quam potes opem.
 Omne mihi momentum vitæ, acerba mors est,
 dum Sanctimonialibus aggreger. Commota filia
 lacrymis mater, solantis specie: Quando ita ne-
 cesse est, cara filia, omninò ad destinata tua, uti
 pervenias, te iuvero. Tantùm flere desine. Fe-
 cero equidem, inquit Yolanda, scirem modo,
 quod huic rei tempus præstituas. Cui mater;
 dies non omninò quatuordecim. Id breve spa-
 tium licet, Yolandæ tamen pro toto anno visum
 est, tam gravis erat ei mora! Sed fefellit pro-
 missa mater, duobus deinde totis annis & am-
 plius Yolandâ in eo cruciatu mœroreque relicta,
 Hinc continuò perfectæ, rediére Viennam.

CAPVT X.

Yolanda Viennæ lætè accipitur. Veniunt ad eam tentandam Colonia Henricus frater eius, Salsinio Hymana cognata. Bellacosta tentatur ab Hengenbachia aliâ cognatâ, & à matre adigitur ad choreas duendas, ubiq; victrix.

VBi vulgatum, reverti Luciliburgo cum Yolanda Margaritam, magni omnis ordinis atque ætatis facti concursus, lætantium rediisse incolumes. Ut propius Viennam accessere, Henricus Yolandæ pater ad portam advolans, equo filiam deponit, pectorique appressam intrò infert. Effusus deindè in gratulationem, parùm virilis animi memor, incredibiles verborum delicias atque delinimenta adhibet: undè vehementer irata Margarita in virum invehitur. Itane, inquit, iam excidère animo, tot à tuâ filiâ illatæ nobis injuriæ? Quam objurgare, in quam adeò verberibus ob stultitiam animadvertere oportebat, huic tu blandiris? Sine, luat potius, quod supra id, quod per ætatem ei licitum, malè ausa est. At Comes pergere nihilominùs in gratulatione, Margaritâ quamvis increpare & obiurgare permittâ. Perindè viri equestres lætari de Yolandæ reditu. Ipsa autem ubere fletu aliena gaudia in
D 6 suum

suum mœrorem convertebat. Undè factum, ut cæteris quoque mœrentibus, citò diffluerit breve gaudium. Porrò Yolanda ex perpetuo illo animi cruciatu defecta viribus, gravi morbo ægra, pluribus diebus decubuit; donec divini Numinis ope recuperatâ valetudine, iterum pedibus incessit. Inter hæc frater Yolandæ Henricus, Præpositus ædis maximæ Colonienfis, qui eam mirificè amabat, comperto, quid rerum moliretur, cœpit ingenti eius videndæ teneri desiderio. Itaque Coloniâ profectus ad eam venit. Yolanda ubi fratrem adesse intellexit, Procedere obviam. Ruunt in amplexus, & mutua oscula, mixtis præ gaudio lacrymis. Ibi tum Henricus ita loqui orsus est. Quid hoc rei est, mea Soror? Nimirum nulla iam usquam est reliqua fides, postquam à te falsus ita destituor. Hoccine rependis amoris in te meo? Fixa tu mihi semper eras in animo, nec aliud mihi umquam dulcius, quàm meminisse tui. At tu oblita mei, oblita fidei, alio te vertis? Si merebar dolore omnium maximo obrui, hoccine per te factum oportuit? Eæ fratris quærelæ uberes excussere Yolandæ lacrymas. Frater, inquit, pacene tuâ licet, ut tibi sensa mentis meæ aperiam? Licet, inquit ille, & liberè quamvis & apertè. Tum illa: Ut uno verbo complectar quam te diligam, tu mihi pro patre es, si non plus quam pater. Parentum iram atque offensam, equidem ægerrimè fero. Sed quod te meâ causâ sollicitum mœstumque video

video, id me longè maximè excruciat. Verum quid agas? Deo me devovi. Huius damnata voti, omnia flocci facio, ut me voto exolvam. Tu vide nunc, obsecro, satiusne sit, te mecum obsecundare Deo, an succensere mihi, promptæ antè mortem oppetere, quam deferere benè cœpta. His Yolandæ dictis, ceu telo, convulneratum fratris pectus cessit dolori, erumpentibus continuò cum eiulatu lacrymis; nec siccis Yolandæ oculis. Fletu itaque ambobus eripiente vocem, consedère tantisper tristi silentio. Henricus interim volutare animo, haud fas esse Sorori ultrà obsistere: Age, inquit, quandò tibi à Deo data est hæc mens, nefas, profectò, me contrà niti. Nihil morare fratrem, quamvis tui amatissimum, sed vocantem sequere Deum. Ita victus ille temperavit impostero dolori, nec auditus verbulo umquam Yolandæ obloqui.

Haud ita Hymana, Salsiniensis Antistes, Yolandæ, quam dixi, cognata. Ea molestè ferens cognatam suam tam deditam Patribus Prædicatoribus, cum sodalium unâ Viennam accessit, eam aversura. Nec defuit hîc Yolandæ, quod abundè perpeteretur. Per eosdem dies Henrico & Margaritæ visum Bellacostæ commorari. Indicta ergò profectio, eò domus tota concessit. Venère & cum Yolandâ Sanctimoniales Salsinienses. [Habebat sororem alteram Conradus Coloniae Archi-Episcopus, *Beginam*, nuptam olim viro nobili Hengenbachio; ex quâ illustri

gente

gente fuit Walramus Præpositus Monasteriensis; cuius apud Butkemium in Brabanticis exstant tabulæ anni MCLXXXIX. Est autem Hengenbachium in Iuliacensi provinciâ haud procul Nideckâ, vetus oppidum, *Heimbach* modò nuncupant, ut scribunt Gelenius & Teschenmacherus.] Porro ad Hengenbachiam ubi perlatum est, ita impugnari Yolandæ consilia, voluit & ipsa venire in partem operæ. Equis ergò Coloniâ Bellacostam defertur. It cognatæ suæ obviam urbanè decenterque Yolanda. Gestire omnes gaudio atque lætitiâ, non tam ex adventu tantarum hospitem, quàm ut Yolandæ mœrorem discuterent. Antè omnes Henricus Comes imperare cantum, iubere proferri tympana atque lyras, exhibere omne genus ludicri. Ductæ ergò naviter choreæ. At Yolandæ animum nihil horum afficiebat, ut maximè eius causâ fierent. Undè Margaritam intempestiva ea filix modestia summoperè commovit. Irâ ergò ardens exurgit, & Yolandâ manu correptâ: Eia, inquit, quando tua ego mater, tu mea filia, haud paulò sanè, æquius est, te mea, quam tua me capessere imperia. Tolle moras. Ridendum tibi profecto, & cantandum, & tripudiandum. Quod restites atque repugnes, nihil est. Fiet quod volo, vel tuo, vel malo meo. Yolanda his oppidò perterrita, ad hæc callens, quo matrem ferre sua soleret iracundia, intellexit, nec deprecationi esse locum, nec lacrymis, nisi ad testandum suum dolorem. Coacta itaque pug-

pugnantia edebat, simul flens & tripudians; incessu tamen magis, quàm saltu; ut Sanctimonialem vel in choreâ dignosceres. Genus erat saltationis, quo in orbem circumagi solebant. Id genus ut pedibus plauderet, nec blandimentis, nec precibus ullis impetrari potuit. Ita choreæ ordine atque subsultu turbato, libera dimitti debuit.

Ipsa animadvertens omnia sibi adversa, infensam matrem, mœstum patrem, nihil usquam fidum, nihil tutum quo se verteret, ad cognatam Hengenbachiam, probitate insignem feminam, adit, impertiens ei omnem animi sui dolorem.

Illa, ut erat in eo sexu admodum sapiens, ex tenero corporis Yolandæ habitu cœpit eam tentandi argumenta capere; Et tu, inquit, orta in summo generis fastigio, nata inter aulæ delicias, educata molliter & splendidè, tu delicatula, tu corculum tuæ matris, ut feras vitæ cœnobiticæ austeritates? Tu vigilijs, ieiunijs, durâ laneâque veste franges illud corpusculum? Tu mediâ nocte consurgere, egere omnibus, perpetuo carcere clausam residere te posse putas? Vide obsecro, quid inceptes. Vide quo te conijcias. Quod si tamen tui te non miseret, misere re saltem parentum tuorum. Ergò tu patrem mœrore & luctu æterno obrues? Nam de matre tuâ, quid dicam? Quam tu licet tot & tantis afflictam malis, parum sanè coluisti pro matre, mater tamen illa esse perseverat, & si quâ tibi visa est durior, amoris ea vis est. Iam frater meus
Colo;

Colonię Archi-Episcopus, præ me sorore suâ te diligit. Ad extremum parentela tua omnis pro te mœret atque affligitur. Hos tu omnes affectus una puella dispicies? Ad hæc Yolanda infracto animo: Sine, per Deum, sine me frui votis meis. Nec cognatos, nec propinquos, nec fratrem, nec patrem, nec matrem, aut si quâ excogitari possunt cariora nomina, penli habeo; dum datam Christo fidem custodiam. Hic mea causa raptus in vincula, colaphis cęsus, cruci affixus, totum se morti dedit pro me victimam. Adde exemplum desertę matris, cū antè eius oculos in tormentis exspirare maluit, quàm servando vitam, eius mederi incredibilibus doloribus. Et ego consanguineorum atque parentum causâ prodam amorem Christi mei? deseram exempla? Certum mihi Deo posthabere omnia, ipsamque adeò vitam. Hęc multo cum fletu ita proloquente Yolandâ, manabant & Hengenbachię per ora, non mœroris, sed solatij lacrymę, probanti cognatę suę constantiam, & infractum in benè cępervis animum. Indè aditò Henrico comite, deliberatione habitâ, decernunt evocare Coloniâ Albertum, clarissimum illud Prædicatorum Patrum per eateporea lumen*, & qui tum inter professores Theologos palmam facilè ferebat.

CAPUT XI.

Albertus Magnus, cum Walthero Meisenburgio Colonia accitus, explorat Yolanda animum, eiusq; cœpta probat. Hymana cum Yolanda eiusq; Patre exostulat, & omnia querelis implet. Yolanda coram Hengenbachiâ ab Alberto multis precibus exorato, in Ordinem D. Dominici ritè admittitur.

Postquam Albertus unâ cum Walthero Meisenburgio Colonia advenit, acciti sunt in consilium optimi quique clientium. Adfuit & Margarita cum Hengenbachiâ. Expositum ibi, quid Yolanda improbantibus parentibus moliretur. Post rem diu multumq; deliberatam, Albertus; Quin & ipsam, inquit, accersimus Yolandam? Edicat ipsa nobis, consilione, an animi quodam impetu, ad hæc cœpta profilierit? Prout alterum horum fatebitur, perindè feremus sententiam. Placuit advocari Yolandam. Ea mox in veste parabili atque tenui adfuit, plena curarum atque sollicitudinis, nisi quod in Deo spem omnem fixerat. Tunc Albertus ita eam alloquitur: Queruntur, ecce, parentes tui, absque se ausam te cœnobiti-
cæ vitæ capere consilia. Atqui non nescis, profectò, esse rem illam maximæ deliberationis, nec
E
tuo

tuo unius ductu suscipiendum tam grave negotium. Hinc te culpant injuriæ. At tu, si quid habes, pro te loquere. Dic, quo consilio, quo auctore hoc feceris? Dicam enimverò, ait Yolanda, nec erit in me responsi mora. Totam me Deo dedidi; quidquid deinde fors tulerit, tuebor pro viribus semel datam Deo fidem. Ad hæc Albertus: At, quatenus fidem dederis, teque divino Numini obstrinxeris, id nos edoce. Deo, inquit illa, eiusque Matri in Cœnobio ad Vallem S. MARIAE volens sciensque me tradidi. Ibi sanctimonialem me suscepit Ordo vester; quem Ordinem & eo ipso loco professa sum priusquam mater indè me vi raptam abduceret. Contrà Albertus: Res adhuc integra est, inquit, dum inducas animum viro nubere. Voto perfacile solvèris; solvet interpellatus Pontifex Maximus. Hoc Alberti dicto, læti omnes, probabant magnopere consilium, arrecti interim animis, quid Yolanda diceret. Iis ergo magno silentio attentis, illa: A Pontifice Maximo liberari voto me posse, si petam, haud equidem diffiteor. Sed nolentem an liberare me poterit? Et si invitam liberet, an me crimine liberabit, si fallam postea voti fidem? Brevi sic habetote. Quod Deo promisi, exsolvere certum est. Tunc Albertus: Habet hunc morem Ordo noster, ut tyronibus sit annua probatio: Intrà hoc spatium, cui disciplina visa gravior, fas ei migrare & suas sibi res alibi habere. Nec id cuiquam dedecori. Yolanda
tamen

tamen in eo persistere, ut diceret, mori se, quam Ordinem suum deserere, malle. Hactenus inter Albertum atque Yolandum verborum illud fuit certamen, lætis omnibus, sapientiamque Alberti magnoperè laudantibus. At ipsi visum aliter; & parum verba sua profecisse intelligens, conversus ad eos, Nihil inquit, ego hîc agere, nec suadere possum, ubi si quid agas, suadeasve, frustrâ est. Vi adigi virgo non debet; nisi fortè Deo obniti malumus. Hæc ubi Albertus dixit, contulère capita omnes, oppidò solliciti atque invicem attenti. Quod ubi Yolanda animadvertit, rebus non verbis agendum rata, magnis animis ad patrem accedit, & antè eum in terram proster nitur, plena lacrymarum, & junctis suppliciter manibus. Hoc corporis habitu veniam postulat. Pater continuò exiliens, Surge filia, inquit, nec mihi tu supplex ad genua procide, quæ tui amantissimo imperare potes; nisi mavis durum me esse tibi patrem, & invidere ipsi mihi amorem in te meum. Surge, age, surge; cumque hoc dicto filiam pectori apprimens, arctissimè amplectitur, miscens suas Yolande lacrymis. Id spectaculum ita movit omnium animos, ut à fletu sibi temperare nemo potuerit. Atque ita consilij huius exitus intrâ affectus & verba stetit.

Quod Hymana cum animadverteret, statuit Henricum acri oratione aggredi. Adductâ secum Yolandâ, eum adit. Video, inquit, parum intelligere

telligere te, aut si intelligis, non perpendere communem nostrum sanguinem. Sed ut de me nihil conquerar, ubi erga filiam tuam paternus animus? Ubi fides? Ergo passus es eam tam misero loco religione adstringi? Senties, profecto, quo tuo damno id feceris. Decreveram ego eam mihi, meoque Ordini adiungere, idque erat, ut opinor, haud paulo plus ex honore atque dignitate tuâ, quam in terras exteras eam dimittere, ubi neque amici, neque parentes atque consanguinei, nec ullum loci decus, nec victus ille constitutus, ut domi meæ. Prodidisti, profecto, me filiamque tuam. Stabat interim Henricus dejectus animo: Et quid me, inquit, incessis? En filiam meam. Hanc invade; & si quidem eo potes impellere, ut tibi Ordinique tuo se aggreget, per me equidem licet. Hic Yolanda: Domina, inquit atque cognata mea, te testem appello (neque enim immemor es) quantis tecum precibus olim egerim, cum Salsinij in Cœnobio tuo admitti in Ordinem vestrum flagitarem: At dimisisti me tunc voti inanem. Nunc ergo tu quoque eius, quod à me desideras, inanis esto. Rebar, inquit Hymana, haud serio te in eâ ætatulâ id agere. Cui Yolanda: Imò verò, aspirante Numine, id tum maximè serio volebam. Et ne fallaris, quæ de Cœnobij mei egestate ingessisti, tantum abest ut me terreant, ut si maiorem usquam inopiam atque penuriam, quàm est mei Cœnobij, cognoscerem, huc lubens volensque convolarem.

larem. Habes, ecce, quod à me impetres; nec aliud spera. Percelluit ea Yolandæ responsio Antistitam, lætante interim Henrico, eâ se filix oratione defensum. Ita nihil effectum ab Hymannâ, nisi quod irâ atque indignatione plena discessit. Ne tamen cœpta desereret, matrem & Yolandæ fratrem adit. Effusa ibi in querelas, primum in Patres Prædicatores acerrimè invehitur. Tum reprehendere Comitem, culpâre clientes, nemini parcere, omnia implere querimonijs. Erat una eius ubique vox, subductam sibi, quam Cœnobio suo adscribi optaverat, Yolandam. Hæc autem probè memor, quæ sibi ad *MARIAE Vallem* data documenta, cum Hengenbachiâ adit Albertum, & Per Deum immortalem te obsecro, inquit, sine me frui vôtorum meorum exitu. In vestrum semel descripta Ordinem, eumque velo suscepto professâ, nunc te duce, te auspice, iteratò & ritè admitti volo. Nec est, quod deesse tibi potestatem excuses, quandò Magister Ordinis vestri Vicarium te sibi adlegit. Ille contrâ: ut ego te Ordini nostro associem? Hoc tu munere profectò me liberabis, filia. Ne faciam, cave-ro. Instare nihilominus forti animo Yolanda: Frustrâ eum tergiversare: non abituram se loco, nisi re impetratâ. Ille obniti: rogare, quid ita properaret? Exspectaret parumper, dum matureretur negotium; futuram in lucro moram. Negat ipsa; & Tolle moram, inquit, nec utilem mihi, nec licitam. Hæc Yolanda flens, & in
E 3 genua

genua provoluta supplex. Persistere tamen in recusando Albertus. Iubet exurgere & parcere lacrymis, spondens tamen opem in posterum atque auxilium. Urgere nihilominus Yolanda, nec rogando supplicandoque cessare. Cumque inter hæc Albertus movere se loco vellet, illa veste prehensum repente sistit: iam supplicare, iam blandiri, iam postulare, mixtâ miserabili eiulatione & copioso fletu: donec Albertus, impar tot affectibus, cessit victus, atque in vestigio Yolandam Ordini suo ritè adiunxit. Illa incredibili plena gaudio in cubiculum suum se recipit; nimirum gratulatura sibi, Deoque, nova Christi Sponsa.

CAPUT XII.

Alberto & Hengenbachia discedentibus, Hymana Yolandam per se, & per alios sine intermissione impugnat. Abbatisa D. Thomæ, alia soror Conradi Archiepiscopi Coloniensis, eam ad suum Cœnobium conatur allicere. Conradus Abbas Hemerodensis iussu matris eam adoritur. Triumphat ubiq; Yolanda constantia.

Sub hæc discedente Bellacostâ Hengenbachia, Henricus moratus aliquanto tempore Albertum, & huic tandem abeundi copiam fecit, remanente

manente interim Hymanâ, eo animo, ut Yolanda, si quâ arte posset, à Prædicatoribus averteret. Dicitur nequit, quantum Yolanda acerbitatis atque molestiæ exhausserit, dum Hymana noctes atque dies ei incumberet, adhibitis sine fine blandimentis atque precibus, nullo tamen alio profectu, nisi quod perpetuo mœrore excrucia-
ret miseræ cognatæ animum. Undè iracundiâ exardescens ob perditam operam suam, alienam impendit. Primum matri est auctor, ut filiam identidem obiurget. Deindè cum per eosdem dies Bellacostam venissent sodales ex D. Francisci familiâ, hos perpulit, ut Yolandæ Prædicatores ex animo evellerent. Illi meditatè & solerter comparatis antè rationibus, virginem adoriuntur. Sed maiora victi rationum vi, muti atque elingues recessere. Hymana, postquam vidit nihil effici consilio, invidiâ atque indignatione se armat, quæsta paracerbè apud consanguineos atque cognatos, dementatam ad eò Prædicatorum amore Yolanda, ut neque generis sui honorem, neque parentum necessitudinem attendat; nec esse vim ullam atque industriam, quæ dementiam illam ei eripiat. Undè certamen novum & ingens, idque multiplex & varium. Consanguinei undique coorti Yolanda invadunt. Alter incumbere precibus, alter exostulare atque obiurgare, minari, terrere alius, ut Yolandæ tot inter assultus vix respirare liceret. Omne ei unicumque malorum levamen in diurnis nocturnisque

suspirijs, eiulatu, gemitu, & lacrymis, ut pectus vel ferreum moveri atque mollescere commiseratione potuisset. Ubi deindè cessatum à con sanguineis, redintegrabant pugnam Sanctimoniales cuiuscumque demum Ordinis. Congrediebantur Sacerdotes atque monachi. Recederent hi, excipiebant alij. Tam gravis tamque acerbus erat Yolandæ sacratorum Deo hominum ille conflictus, ut tolerabiles faceret cruciatus, quos ei parentes antea intulerant.

Est ad Gelbim in ditione Trevirorum, haud longè Himmerodensi Cisterciensi Monasterio, Nobile Virginum eiusdem Ordinis, eidemque Monasterio subiectum Cœnobium. Nomen ei à D. Thomâ Cantuariensi Archi-Episcopo martyre. Condidit illud non multò post gloriosi Pontificis cædem, sub annum M. C. LXXI. Ludovicus Dudelsfeldius, cuius filia atque neptis primæ fuere loci Antistitæ, ut in annalibus Trevirorum scriptum est. Crescentibus exindè Cœnobij rebus, Agnes Malbergia, nobili loco nata femina, liberis destituta, D. Thomæ Virginibus testamento fundos aliquot legavit. Id non ferens Rudolphus Malbergius, Agnetis ex fratre nepos, Virgines armis exagitat, & compellit domo profugere, ut in libris Provincialibus Trevirorum traditur. Factum id sub annum M. CC. XXXVII. Sed reversæ tandem ab exilio virgines, instauravere familiam. Per hæc verò tempora, quæ Cœnobium id moderabatur, erat Conradi Archi-

chi;

chi-Episcopi Coloniensis soror, Yolandæ sanguine iuncta, adlegendis in Sodalitium virginibus intenta.] Hæc intellecto, agitare Yolandam ineundæ sanctioris vitæ consilia, citis equis Bel-lacoſtam advolans, Henricum Comitem magno-perè orat, ut filiam sibi tradat: se eam sextam in familiam suam adscripturam. Henricus deliberatione cum suis habitâ, probat unâ cùm conjugè consilium. Confestim iussa adesse Yolanda. Ea ubi Sanctimoniales D. Thomæ advenisse comperit, subodorata quid in se componerent, etsi molestè tulit earum adventum, stitit tamen se evocantibus. Ibi tùm Antistita sic locuta est. Et famâ, & tuorum querimonijs ad me perlatum est, esse te in eo, ut inter Sanctimoniales vitam degas. Quo loco id aggredi decreveris, tui consilij est. Cæterùm haud procul hinc Cœnobium ego moderor, virginum selectissimarum præses. Omnis penè equester ordo, qui undique frequens circum nos degit, collectas à me domi meæ habet puellas. His, nisi Ordinem nostrum averſaris, te & quinas alias, aggregabo, moxque sacro omnes habitu convestiam. Yolanda prudens perspicaxque rerum, ubi ex parentum clientumque silentio intellexit, probari omnibus orationem Antistitæ; rata moderandum animo, frenandum-que eo tempore & loco mentis impetum, urbanè modesteque respondit: Agnoscere se fidem atque benevolentiam cognatæ, planè, esse honorificum sibi suisque, quod offerret, eâque de causâ debere

se gratias, Deumque rogare ut eas referat. Cæterum nondum parentibus visum maturum, ut Sanctimonialem se esse patiantur. Quanquam, si in suâ causâ sibi loqui liceat, de parentum consensu forsitan olim fieri posse, ut cœnobiticam vitam amplectatur. Nec de fore se, quin eam eiusque Sodales, ubi tempus illud advenerit, commonefaciat. Hæc cum placeret omnibus tam attemperata Yolandæ responsio, ipsa velut pace partâ ex hoc conflictu discessit. Secuta eam in vestigio Antistita, rata multum se effecisse: & Monitam, inquit, te volo, mea filia, siquidem Ordinis nostri esse desideras, omnia ut antè compares atque provideas: ut vestem & cunctum mundum tuum muliebrem tecum apportes. Ad hæc Yolanda: Haud deero, inquit, muneri meo. Neque enim nescia sum, quâ deceat id genus negotij capescere. Si aspirante Numine res terrenas mihi olim deserere contingat, ita cuncta prospexero, ut prosperè feliciterque eventura mihi confidam. Proindè sollicitudinem omnem deponere ex animo. His admodum contenta, sed verius elusa, discessit Antistita, plurimum gaudente eius abitu Yolandâ. Iamque existimabat se à Sanctimonialium femineis assultibus liberam, pacis aliquid habituram, cum ecce adest Himmerodensis Abbas, vir spectatæ sapientiæ. [Conradum monumenta domestica nuncupant.] Is simul atque advenit, Margarita, depositis apud eum de Yolandâ querelis, rogat enixè, ut eius expugna-

pugna-

pugnationem sibi sumere ne gravetur, si quo modo possit à Prædicatorum Ordine eam avertere. Si ne id quidem ex voto cedat, saltem ad D. Bernardi institutum sectandum inducat. Abbas testatus, quâ fide diligentâque Margaritæ pareret imperijs, Yolandam funditus tentare institit. Iam rogare, iam blandiri, iacere interim etiam minas. Sed quidquid ille inceptaret, ad omnia invictus Yolandæ stabat animus; nec ille impugnando, quàm ipsa defendendo, erat promptior. Precibus reponere preces: minas emollire lenibus verbis: obiurgationes modestia placare: rationibus interdum etiam instantem revincere: donec iam defervescente ardore, Conradus intellexit, in bonâ causâ puellam sæpè præstare viro. Itaque cum silentio cessit Yolandæ victoriam, & abiit. Negat hoc loco Hermannus, rerum Yolandæ Scriptor, parem certaminibus eius enarrandis inveniri posse orationem. Nullum non hominum genus, nullam conditionem non hisce conflictibus intervenisse. Pugnâsse homines æque sacros atque profanos, doctos atque indoctos, viros equestris ordinis, claros genere iuvenes, fortunis & opibus potentes iuxtâ & egenos. Nec exigui temporis fuisse certamen, sed protractum atque diuturnum, ut miseræ Yolandæ patiendum fuerit penè suprâ omne exemplum. Successêre tamen prioribus haud leviorâ mala.

CAPUT XIII.

Montejojus Yolandam à parentibus sibi desponsam, postulat. Undè graves rixæ. Recurrit ad Deum Yolanda, & matri inuisa plurimum patitur à domesticis.

Dictum à me suprâ ; Yolandam adolescenti nobili fuisse à parentibus citrà eius consensum promissam. Erat, is Montejoji Dominus, [quod est castrum Eisliæ, tribus à Lymburgo leucis. Tempora aliaque reputanti videtur mihi fuisse Walramus, Walrami I I. Limburgensis Ducis filius, cuius prosapiam exponit doctissimus Andreas Duchesnius. Is Walramus Montejojus cum multis Principibus subscribit scederi inito inter Conradum Hochstadanum Archi-Episcopum Coloniensem & Engelbertum Episcopum Osna-brugensem. Tabulas edidit Gelenius in actis D. Engelberti, conditas anno MCCXLVIII.] Parentes atque amici Montejoji, intellecto Yolandam dedisse se cœnobio, ea re offensi, misère nuntios cum litteris. Postulabat Montejojus suam sibi dari sponsam, & nî fieret, ingentes depolcebat opes atque pecunias. Henricus & Margarita, stipulantes iterato filiam se tradituros, nuntios dimisere cum responso, paratam esse Yolandam, ubi primum liberet eam adducere. His rebus

rebus sine Yolanda scitu ita gestis, convocato senatu, collectisque in consilium clientibus, Henricus, quid faciendum in re perplexâ, deliberat. Iussa etiam comparere in concilio Yolanda, adfuit. Leguntur Montejoij litteræ. Cumque rogassent Yolanda, quid haberet in animo, ita ipsa locuta est. Ab omni prorsus viro me liberam solutamque esse volo, unico dempto, quem elegi, cuique, quam iuravi fidem, antequam fallam, mortem oppetere certum est. Excepta tanti animi oratio omnium silentio. At Margarita intelligens in se maximè recidere controversiæ pondus, ad Yolanda conversa: Hunc ergò ex te gaudij fructum percipimus? Quis sponsalia tua dissolvat? Quis solutione nos explicabat pactæ pecuniæ, nî te sponso tuo tradamus? Contrà intrepide Yolanda: Si quis quidquam pro me sine me spondit, is sine me profectò solvat. Promissa mea, egò pro virili præstitero. Tum mater insultantis specie: Fateris ergo in te situm, ne tradâre viro, cui te pater despondit? Quid? Ergò tu ut animo tuo indulgeas, nos amicos nostros fallere, nos pecuniam vis prodigere? Ergò pro libitu nutuque tuo sola rem geres? Tu imperabis nobis, obsequemur nos tibi? Audi, elige duorum alterum; aut sponsum tuum sequere: aut D. Thomæ Sanctimonialibus, aut Salsinien-sibus, quibus Hymana cognata tua te destinat, adiungere; nisi mavis (nam & hoc tibi datur) cœnobium alibi inire aliud, dum id Ordinis sit

D. Be.

D. Benedicti, aut D. Bernardi, nobis volentibus planè, quin & opitulantibus, feceris; & sin ultrò feceris, facies adacta; aut solve promissam sponso pecuniam, teque libera; aut, profecto, ei cœnobio te trade, quod possit eximere tuo te debito. Hoc interim scito; monasterium, quod ipsa tibi præstitisti, ingredièrè nunquam. Habes quod eligas. Quod hic eligam, inquit Yolanda, nihil est. Cui iucundum sua perdere, spondeat is equidem pro me quantum libet. Exsolvam promissa egomet mea. Id haud paulo sanè æquius, quam cœnobium meum teneri promissis neque suis neque meis. Tam libera constansque filia oratio, eripuit matri patientiam. Iurat identidem, obtemperandum sibi à filiâ, quidquid contrà pugnet. Unum in cubiculum, inquit, te tuumque sponsum concludam. Tu vide, quid sola cum viro inceptes. Ad hæc modestè Yolanda: Sub ius tuum atque potestatem me Deus subiunxit, id equidem confiteor. Cædere, tundere, quin & viro solam addere me potes. At si tùm adsit idem ille Deus, meque iuuet, etsi centum me viris iunctam totidem feris conclusam munias atque custodias, integra tamen atque immaculata ut evadam, perfacile est. Quarè talem egò virum, quocum me terretes, parum, profectò, reformido. Fremere ad hæc mater & penè furere. Iacere etiam verba obscœna & indigna matronali pudicitia. Yolanda oclusis repentè auribus: Hei, cessa, inquit, mater,

ter,

ter, cessa, & ipsum adeò desine contaminare aërem. Ubi pudor? Tam foedas tibi excidisse voces? Scilicet cum verecundiâ mentem tibi quoque ira eripuit. His magis incensa mater, sine modo grassari. Magnâ ardens irâ in filiam involat. Sed illa modico recessu venientis impetum declinat. Pergere interim in intemperijs mater, bacchari, vociferari, iubere rapi filiam, & in profundum detrudi carcerem. At Yolanda, haud quaquam his territa; In tuâ sum manu, inquit: De me, ut libet, constitue. Conjice in vincula, detrude in carcerem, ipsumque adeo mecum include carcerarium; haud contrâ restitem, dum pro me, quod spero facturum, stet bonus Deus, idem patiendi mihi auctor & merces. Ita inter matrem & filiam protractum certamen à meridie usque ad vesperum, donec Henricus, cui molestissimum erat has videre rixas, obiurgantem iussit conticescere conjugem.

Adstabat inter alios ex equestri ordine magni animi vir. Is non ferens imperari in eâ causâ Margaritæ silentium, cœpit contentâ elataque voce in Yolandam peracerbè invehi. Cui Yolanda: Domine, si quid meâ de causâ te malè habet, id ipse tecum tacitus digere. Quod cum parentibus meis agam, id etiam nimiùm est negotij. Tu ne quidquam addideris. Ille è vestigiò contrâ clamare: Non loquar ego, cum tu stultiâ tuâ omnia corrumpis? Quanquam non meam unius vocem audis. Hic omnis nobilissimus ordo,

do, ipsa adeò patria, quam tu muliebri religione tuâ deturpas, ore meo te incessit. Nam parentes tui, ipsi per se, profectò, satis intelligunt, quantum iniustum eas generi suo infamiæ notam. Hic Yolanda plena animi. Haud vera loqueris. Imò dum Numen divinum colam atque venerabor, crescet, profectò, à me, uti confido parentum meorum honor, augebuntur opes. Sed facisce tu, rerumque tuarum satage, & file, & molestus esse desine; nihil tecum mihi negotij. Henricus inter hæc, vir animo miti, & filiaè suprà quam dici potest amans, confederat manantibus ubertim lacrymis. At Margarita, irâ, indignatione, & dolore ardens, erumpit in voces, clamore insultans filiaè. Siccine? Mecum esse renuis? Ergò pone vestem, quâ indueris; mea est. Et si Sanctimonialem tibi esse libet, hinc emigra. Sub uno tecto mecum sanctimonialis esse haud equidem poteris. Non hæc domus mea cœnobium est. Cui Yolanda. Da ergò operam, ut cœnobio me committas, quando adeò tibi molestum me Sanctimonialem coram cernere. Quanquam non domo, neque finibus ullis mea circumscribitur conditio. Quocumque concessero, me mecum fero. Adsum tibi, vel absim, Sanctimonialis sum. Efferata magis his Margarita, evocat binas ex familiâ nobiles puellas. Harum custodia Yolanda committit, imperans, ne usquam solam esse patiantur. Si secus faciant, capite luituras. Perhorrescere puellæ, & severam nimis reformidare custo-

custodiam. Quibus Yolanda : At vos, ne, quæ-
so, expavescite. Me quidem tutò & absque sol-
licitudine servabitis; haud fugiam. Tum mater:
Quid? Non fugies? Enimverò, quæ me iustiti-
am toties? Et tu matrem ausa fallere, hisce puell-
ulis, servabis fidem? Cumque inter hæc puellæ
aversarentur adhuc tam arduam Yolanda custo-
diendæ provinciam, Margarita penè acta in ra-
biem, & ad Henricum conversa: Ergò tu, in-
quit, vide sis filiam tuam uti custodias. Ego tu-
telam ab dico eius, quam neque meam posthac
esse volo, neque in liberis meis deputo. Hæc fre-
mentem tanta inaccessit doloris acerbitas, ut effu-
sus ingens lacrymarum imber, omnes quotquot
aderant, pariter provocarit ad fletum. Ita inter
miserabilem complorationem atque lacrymas dis-
cessum. Clientes, quos ad concilium Henricus
evocaverat, re infectâ rediére domum.

Yolanda tantis excita iurgiis atque rixis, ad-
modum afflictâ licet, constanti tamen firmoque
animo in conclave suum se recepit; ubi modicum
altare, coram quo preces funderet, sibi compa-
raverat. Ibi procidens in genua, ita Deum preca-
ta est. Mitissime pater, qui nos condidisti tuas
imagines, nostrorumque vulnerum medelam fe-
cisti filij tui vulnera, huc ad me verte oculos.
Vide tot angustiis atque anxietatibus constri-
ctum animum. Per filij tui sanguinem te obte-
stor, affer opem, sollicitudines curasque leni, &
quidquid est, quod à te me posset avertere, id à
me

me tu prior averte. Et quando me totam tuo Numini Majestatiq̄ue devovi, serva quod tuum est. Pugnanti mihi, non pro me, sed pro dignitate gloriâq̄ue tuâ, adde robur. Has inter preces iugibus manabat plurimisq̄ue lacrymis, ceu per oculos effuso cum fletu dolore grave pectus exoneraret; donec non ex ploratu magis, quam ex certando iurgandoq̄ue lassâ, iacens antè arulam, placidè obdormivit. Somno deinde soluta, tantum sensit animi solatium, ut tolerantium antè malorum penè immemor, totam in Deo spem poneret. Iniecta etiam tacita spes, fore, ut brevi finem mala hæc acciperent. Nec vana spes ea fuit. Siquidem haud multo post Montejoius aliam nactus sponsam, Yolandæ sponsalia ultrò dissolvit. [Fuit autem Montejoij illa sponsa Elisabetha, filia Ermesindis Comitissæ Luciliburgensis, ex priore marito Thebaldo Barri Duce, de quâ Andreas Duchesnius.]

Yolanda porrò hâc depulsâ sollicitudine, studium sanctioris atq̄ue innocentis vitæ intendit. Procul habere, quidquid splendidum, atq̄ue magnificentum. In aulicis parentum congressibus, comparere ancillari penè habitu. Non veste pretiosâ velare corpus, non tenijs, non sertis exornare caput. Si procedendum in publicum, si ad-eunda sacra ædes, toga erat simplex, nec multicolor. Nec ex moribus tantùm atque vitâ, sed ex ipsa adeo memoriâ altum & regale genus exciderat. Nulla iam parentum atque amicorum

cura.

cura. Unus erat amor, Sanctimonialem esse egenam atque pauperem. De reliquo, quam ipsa rebus caducis, tam ipsi res caducæ perierant.

Hæc Yolandæ vitæ ratio matri tantum irarum concivit, ut eam non modo non animo, sed ne quidem ferre posset oculis. Itaque ab eâ se seiungere, nec pro filia habere. Matris exemplo animati familiares, Yolandam despiciatui habere, non verbis amicis alloqui, non congregari, imò ne aspicere quidem. Tantumque fuit licentiæ, ut irridere auderent ministri. Prout quisque Margaritæ gratiam ambiebat, perindè Yolandam obviurgabat, conspirantibus etiam in id famulorum infimis. Nec à vexando retinebat mulieres innata sexui modestia. Undique certatim probra quisque ingerebat, Yolanda interim ferente omnia placidè, ut miraculo esset patientissimæ virginis constantia. Nimirum contrà omnia adversa obfirmaverat devotum Deo animum.

CAPUT XIV.

Yolanda levi de causâ gravissimam matris iram incurrit. Hæc illam sub arctissimâ custodiâ Bellacostæ relinquit, & Vienneam redit; undè indefinenter alios atq; alios submittit, qui eam tentent.

CUm verò in infinitum penè procederet illud cum Yolanda certamen, cœpit aliquando

matrem tot rixarum atque iurgiorum tædere, & suam ipsa reprehendere nimiam adversus filiam severitatem atque duritiam. Statuit itaque eam tentare moderatius. Fortè per æstatem secundum prandium filiam ad cubiculum suum solam secum abduxit, Henrico interim cubante foris, & aliquid capiente somni. Ac tum, Aedesum, inquit, carissima filia: hoc lecto unà mecum paululum conquiesce. Hoc loco æque ac tempore longæ dissensionis terminus aliquando detur. Miseresce, quæso, tui ipsius, miseresce patris, cui tu una pro omnibus liberis es; cuius tu antè omnes alios unicæ deliciæ & unicum solatium. Si quid hæctenus intercessit iurgij, si quid offensionis; id potes tu perlevi momento tollere. Sine in viam te reduci, & matri vel tantillum obtempera. Cumque Yolanda percunctaretur, quidem illud esset, quod à se tantopere contenderet; tum mater: Rogo te & obtestor, quando decretum adeò fixumque tibi, esse Sanctionialem, saltem ordini D. Bernardi te applica. De loco, tuum esto arbitrium; habebis faventem me ubique & adiutricem. Ad hæc Yolanda: Carissima mater, ut ipsa me defraudem? Sed id parvi refert. Ut Deo mentiar, datamque, immò iuratam ei fidem fallam? Ignosce mihi, quæso, mater. Hæc à me poscere, quæ mihi neque libent, neque licent, est perdere omnem operam. Mater his auditis, flere tam ubertim, ut lectum madefacerent effusæ lacrymæ, nec minus interea
flente

flente Yolanda. Cæterùm ut vidit mater, plus filiaë constantiam, quam suas valere preces, intermixto indignationi dolore victa conticuit. Ubi deindè Yolanda eam ceu consopitam iacere animadvertit, ne somnum matris interturbaret, cautè tacitèque consurgens abscessit. Sensit abeuntem Margarita: & subito velut acta in rabiem, ingenti voce exclamat. Excutitur eo clamore Henrico somnus. Ad conjugem advolat. Videt se ipsam pugnis cædere insanientis modo. Audit maledicta iacere in diem & in suummet uterum, qui filiam talem luci dederint, cui sit odiosa atque invisâ mater. Me aspernatur, inquit, fugit consortium, imò & aspectum meum, ceu dirum atque nefastum. Miseram me, quid egi? Inquam tantum amoris contuli, in qua collocaveram solatium omne gaudiumque meum, hæc me torquet atque discriuiat. Et ne quid mœrori meo desit, suum non sentit crimen. Meumne potius, Yolanda, an tuum quærar infortunium? Quî huc delapsa es amentiaë? Henricus, ubi primum effusæ coniugis querelæ spatium loquendi dederunt, rogat obstupescens, quid hoc rei sit? Illa: Habet me despiciatui tua filia. Hoc misera lamentor! Hoc ita torquet animum, ut nisi (quod te obtestor) vicem meam ulcisceris, scilicet tristitia & mœrore confecta emoriar. Ad hæc Henricus: Cara coniux, parce precibus, quæ imperare mihi potes. Una amborum est voluntas. Rogo itaque, ait illa, ut diris divoveas concupitum

à filiâ tuâ Cœnobium, eamque æternùm inde omnibus viribus sejunctam atque amotam habeas. Nec mora Henricus flexus conjugis iratæ precibus, & irâ incensus ipse, Cœnobium detestatione persecutus, jurat facturum, quod ipsa rogerat. Ea res Yolandæ tam sæva accidit tamque atrox, ut omnibus perpeffis antè malis præcellere videretur. Nec tamen de animi fortitudine atque constantiâ quidquam remisit, sperans, datum aliquando certamini finem, pro quo pugnet, divinum Numen.

Matrem porrò infracta illa Yolandæ mens pessimè affecit. Ergò pertæsa tot rixarum atque jurgiorum, stimulante irâ & indignatione, Bellacostâ discedit, relictâ ibi ceu in captivitate filiâ. Puellis duabus Heilivivæ & Beatrici severè mandat, ut quàm sua capita cara habeant, tantam adhibeant Yolandæ custodiam. Ne sinant esse solam, neu extrâ arcem proferre pedem, non cuiquam, sive viro sive mulieri, sine se colloqui. His datis imperijs, Viennam proficiscitur. Non fuit tamen ea custodiæ severitas, quam Margarita jusserat. Fuit Yolandæ liberum per virgines, ex suo ingenio piè vivere. Itaque vigilijs, comprecationi, lectioni dare operam. Iam Sanctimonialem diceres. Iocos atque gaudia alijs permittere; ipsa in conclavi cùm Deo agere. Quæ omnis vitæ ratio ita Yolandæ grata accidit, ut captivitatem suam tanquam beneficium matri hilaris atque læta imputaret. Fuit & sua deindè custo-

custodibus virginibus à Deo data merces. Quippe ex quotidianâ Yolandæ consuetudine atque convictu tracto virtutis exemplo, Cœnobium postea cum illâ pariter iniêrunt, ut suo loco referam.

Non diu latuit Margaritam hoc filiæ vitæ institutum. Perspecto itaque tam jucundam ei esse solitudinem, offensa eâ re, subornat ex D. Francisci familiâ, qui Yolandam à cœptis avertant. His intrâ paucos dies submittit alios, ceu suppetias, ex vario sacratorum Deo hominum ordine. Pugnatum hic, sanè, acriter, nec uno genere. Increpabat alius, alius obsecrabat, alius Cœnobium, ad quod aspirabat Yolanda, maledictis impetebat, alius in eo totus erat, ut ordinem D. Bernardi cæteris omnibus anteferret. Fuit, qui blandiendo, humana gaudia & vitæ commoda, quæis, modo vellet, frui posset, mirificè commendaret. Sed fortior omnibus Yolanda, reponerat Deo datam fidem; nec se mutaturam, aut vitæ jucundæ desiderio, aut mortis metu. Itarepulsis sacris Deo hominibus, succedebat alterum agmen, cognatorum atque consanguineorum, qui pugnam redintegrarent.

Non dubitat hoc loco Hermannus, Yolandam tolerando atque certando, vel ipsis Catharinæ & Agneti fortissimis Virginibus antepone, Harum certamina properatâ morte brevem reperisse finem: illam pluribus annis diuturnam traxisse luctam. Harum cruciatus atque tormenta, quam-

vis atrociam atque crudeliam, uno alterove steterisse die: illius mala, etsi citrà sanguinem atque vulnera, fuisse longissimi temporis. Certasse has cum hominibus, non modo non amicis, sed feris atque barbaris & sceleratè impijs: illi fuisse congregiendum cum ijs quos natura coniunctissimos nobis fecit, cum cognatis atque consanguineis, cum patre & matre, quin & cum devotis Deo hominibus; quorumque monitis & præceptis ad Dei cultum impelli oportebat, hos ab eodem Deo omni industriâ avertere conatos. Fuit, certè, stupenda admodum Yolandæ tot malorum tolerantia, & ipsa malorum vis tanta, ut ijs quilibet alius, quam invictus Yolandæ animus facilè cederet atque succumberet.

C A-

CAPVT XV.

Henricus Yolandam sororem Bellacostâ Viennam reducit, & Matri reconciliat; sed hæc brevi instaurat iras. Incessit Yolandam Philippus Frater. In conventu amicorum, pro ipsâ fertur sententia; sed Mater resistit. In alio Conventu Monasterij Eiflia à Conrado Archi-Episcopo Coloniensi defenditur. Vincit Hymana blanditias, & increpationem Matris. Henricus Frater obstat ne conijciatur in carcerem.

Contigit Henricum, Præpositum ædis maximæ Coloniensis, Yolandæ amantissimum illum fratrem, advenire Viennam. Is cognito sororis miserabili statu, plurimum indoluit, moxque Bellacostam in comitatu virorum nobilium, clientum suorum, equo contendit. Facile æstimatum est, quàm fuerit Yolandæ iucundus charissimi fratris adventus; qui eam protinus Viennam reduxit. Margarita, dissimulato tantisper animi dolore, filiæ it obviam. Nec mora, inter matrem eamque reconciliata ab Henrico Præposito pax, saucijs tamen adhuc, hinc amore, hinc mœrore, animis. Undè obducta magis, quàm sanata vulnera, brevi recruderent. Siquidem Margarita haud multò post aggressa Yolandam: Longa
 F § mora

mora est, inquit, dum te alloquor, filia. Cede, per Deum te obtestor, ut habes? Dic, te oro, an meliora nunc cepisti consilia? Mene iam audies, & ex voto meo D. Bernardi Ordinem tandem aliquando sectabere? Contrà Yolanda paucis: Nec velle se, nec posse alterius esse Ordinis, quam sui. Hoc dicto irata mater haud benè coalitam rupit concordiam. Iterum increpat, obiurgat, stomachatur, minatur. Grave id admodum Henrico Yolandæ fratri. Non ita fratrum alter [Philippus,] cui deindè cessit Viennensis Comitivæ dignitas. Is matri debacchanti se adiungens, acerbissimè Yolandam aggreditur. Quò te agit infanus amor? Si virum deperires profanum, imputarem id ætati tuæ. Nunc cupidine Prædicatoris unius incensa, ad Cœnobium ita abriperis, ut nihil sacrum neque sanctum ruentem retinere possit.

Yolanda hoc dicto, ceu telo icta, forti animo reclamationem; Quod ais tu, falsum est. Propalam tibi edico, si nescis, virum me neque concupiscere, nec concupivisse unquam. Nec deforet, crede mihi, te longè melior, cui nuberem, si is esset animus. Proindè, si sapias, stultè stolideque loqui desine. Inter hæc mater irâ effervescentes, discursat, atque per obiurgationes & fremitus maritum ubique perquisitum, querimonijs onerat, iam mœrore tristitiâque gravem, vel quod perpetuis Margaritæ intemperijs dissidia sine fine gliscerent.

Yo-

Yolanda interim in sacello, seu ibi inita fuerat antè dictæ pacis conciliatio, seu eò ipsa confugerat, laxans frena dolori, nullum flendi modum faciebat; donec adfuere eius fratres, [Fridericus & Henricus.] Ii adhibito, quantum licuit, solatio, eam abduxere. Postero die, dum mensæ accumbitur, Margarita, nescio undè acceptâ iurgandi materiâ, in Yolandam invehitur, alia super alia probra ingerens. Quæ cum Yolanda tacitè patienterque exciperet, eo silentio ita exacerbata est mater, ut intendens iras, eousque indefinenter obiurgando insisteret, donec Yolanda effusa in lacrymas, coacta est mensam impasta deserere. Secutus eam Henricus frater, dolorem utcumque leniuit.

Is porrò perpendens, hinc sororis inter tot mala patientiam, indè matris perpetuam animi ægritudinem; veritus, ne infelicem ea res haberet exitum, statuit turbas hæc componere. Concilium, quantum potest, maximum convocat. Conuenere cum Henrico & Margaritâ Parentibus, & fratre [Friderico, ut opinor] consanguinei atque agnati. Ad hæc ex clientibus, viris nobilibus selectissimus quisque. Exciti & Sacerdotes, & ex Cœnobitis Prædicatores, Franciscani, plurimique alij virtute spectati homines, nec præteritis mulieribus. Ubi conventus coit, rogat Henricus Præpositus, ut etiam atque etiam videant, quem hisce turbis atque controversijs finem imponant. Multa fuit diuturnaque deliberatio. Pertentatus

F 6

haud

haud semel Yolandæ animus. Sed illa nunquam de proposito dimoveri potuit, omnibus ob tantam puellæ constantiam admiratione defixis. Itaque in commune decernitur, Yolandam haud esse cogendam, nec moram ullam afferendam, quin id genus vitæ, quod sibi præstituerit, liberè amplectatur. Sed his mater cum stomacho reclamât, Huic omnium vestrûm communi sententiæ, una ego renitor. Prout perspecta mihi Vallis MARIÆ misera conditio, filiam ibi meam inter Sanctimoniales adscribi, me vivâ, haud, sanè, patiar. Quod si Prædicatorum Ordinem ei tandem decernitis, Argentoratum, aut ad aliud eius generis Cœnobium procul hinc ablegate. Et si ita libet, habeant sibi puellam Prædicatores, & ad exterarum regiones quàm longissimè deferant. Ut ne ad Vallem unquam perveniat, omnia moliri, omnia pati certum est. Ita solutus sine profectu ille conventus.

Alium deindè Conradus Coloniae Archi-Episcopus indixit in oppidum Monasterij Eisslæ, iussis adesse consanguineis suis, & ex clientum numero præcipuis. Advenère Vienna, Henricus comes unâ cum Margarita coniuge, & Yolanda. Hæ ut tenuere oppidum, mox ivere salutatum Archi-Episcopum. Margarita quidem excepta est peramanter & honorificè. At dum Yolanda, pro more illorum temporum, Conrado vellet offerre complexum, ille valido eam ictu perculit, spectante aulicorum omnium, qui frequentes ad-

erant,

erant, comitatu. Addidit plurima convicia; [quod eum in speciem & tentandi causa magis, quam verè iratum fecisse, arbitror.] Yolanda nihilominus incredibili pudore affecta, ferre tantam indignitatem debuit. Conventu deindè habito & finito, Conradus Henricum Comitem adit, eumque & Præpositum eius filium seorsùm allocutus, iubet hunc è vestigiò sororem suam accersere. Quæ ubi adfuit: Cur rem, inquit, moliris ætate tua maiorem? Sed & discors parentibus, eorum in te concitasti iram. Vide quo te tua abriperit pervicacia. Sed age. Flectere, dum licet, & redi cum parentibus in gratiam. Ego conciliator atque pacificator lubens adero.

Hæc prolocutum Yolanda rogat audiri se solum sinè arbitris. Nec mora Conradus manu prehensam, urbanè ad proximum abducit parietem. Ibi tum Yolanda, Offensum te esse miseræ mihi, & fama comperi & re ipsa sentio. At queso te, mihi per plurimos annos inter innumera mala ægrum atque afflictum trahenti animum, aliquando parce. Nî profanâ hâc vitâ liberor, perijt deinceps meum omne gaudium. At, ut mihi videre, inquit Conradus, perijt tibi potius mens atque ratio, quæ parentibus atque amicis ita restitas. Me audi, eorumque gratiæ te redde. Tum Yolanda: Satius profectò est, inquit, me, quod Deo appromisi, reddere. Sacro Ordini me devotam, non amor parentum, non mille mortes à proposito unquam amoverint. Conradus

dus ad hæc cogitatione non nihil defixus, mox-
 que iterum Yolandam variè pertentans, tam fir-
 mam, stabilem, immobilemque reperit, ut quid
 ultrà diceret, non haberet. Itaque è vestigio re-
 versus ad amicorum cœtum: Ludimus, inquit
 operam. Certantem tantis animis pro Deo, est
 impugnare nefas. Me quidem auctore, non mo-
 do nolentem vi cogere superfedebitis, sed ut ad
 optata perveniat, planè auxilio eritis. Ingrata ea
 accidit Margaritæ oratio; & Consilium, inquit,
 dedisti, paucis sane & breviter, sed non breve.
 Res ea moram postulat.

Convenerant inter alios Salsiniensis Antistes
 Hymana, & alia Conradi soror, eiusdem quo-
 que instituti Antistes, quibus iam vetus & sæpe
 irritum, & tamen indefessum propositum, Yo-
 landam ad suum Ordinem pertrahere. Eæ blan-
 dimenta & preces tum quoque sine fructu inges-
 sere, cedendumque eis fuit invictæ Yolandæ vo-
 luntati. Ubi deinde Margarita, à Conrado digre-
 diens, ad hospitium rediit, quo diverterat: con-
 tinuò Yolandam absque arbitris aggressa, male-
 dictis & convitijs obruere cœpit, nec obiurgando
 atque increpando finem ullum facere, donec Præ-
 positus superveniens sororem matris iræ subduxit.
 Nec fefellit Margaritam, solatio esse Yolandæ,
 extrà suum conspectum agere cum fratre. Quare
 neque hoc passa ei esse solatij, filiam aliò avocat.
 Sensit quoque Henricus, esse è re sororis suæ
 præsentiam suam. Eò itaque, quò mater exci-
 verat,

verat, Yolandam deducit, & impofterum, ubi
opportunum, frequens ei adest. Sed parum ea
industria matris iram compescuit. Instaurata
convicia, nec cessatum noctes neque dies, nec
immunibus famulis atque ancillis. Quippe si quæ
dabantur Yolandæ induciæ, tum in eos effusâ
rabie, illi luebant. Id quod Yolandæ multò erat
acerbiùs, quam si in ipsam tempestas illa ingrueret.

Cæterùm dum certamen illud in longum tra-
hitur, consilium fuit nonnullorum ex Henrici
Comitis ministris, quorum erat haud dubia assen-
tatio, Yolandam solam saxo includendam; [quod
ab Hermanno traditum, non diffiteor parum me
assequi. An ad saxum, velut illam in fabulis An-
dromedam, ferro devinctam volebant?] Alij sua-
debant, in carcerem dandam tam diu, donec pa-
cem atque concordiam, quam dissidia cum pa-
rentibus malle, ultrò condisceret. Et vehemen-
ter id Margarita probabat sed Henricus: Præpo-
situs obsistens damnansque consilium, rogat, quo
scelere sua soror vincula commeruerit, quam ne
vi quidem invitam cogere oporteat? Haud ab-
nuerim, inquit, nostrum omnium esse votum ut
parentibus obsecundet; sed id impetratum, haud
extortum volumus. Ita finis ei quoque conven-
tui impositus.

CAPVT XVI.

Sacellanus in Paschate Eucharistiam Yolanda porrigere detrectat. Ipsa in nuptijs fratris sui Friderici cum filiâ Comitis Salmensis, se ornare & tripudiare cogitur.

Fuit ut in Paschate [anno MCCXLVII.] Yolanda peccata suæ Sacellano confiteretur. Secundum confessionem rogat, ut fieri solet, dignamne iudicet, quæ sacro epulo pascatur? Cui Sacellanus: At tu te ipsam tuamque conscientiam consule. Immorigera parentum iussa excutis, eosque tibi infensos tua fecit pervicacia, & sine crimine speres te Christi corpore pasci posse? Non arbitror ego, sanè; quanquam tui me miseret. Hic Yolanda: Quæso te, si quod est meum scelus, id doce resipiscere paratissimam. Rupisti, inquit ille, Dei legem, contumax obedire matri, & roges, quod sit tuum scelus? Agnosce, & fateri crimen: venerare matrem & cole, divinamque legem infringere tandem aliquando desine. Illa: Divinas leges ut ego infringam? Omni ope enitar, profectò, ne unquam id faciam. Certum mihi, matrem, quantâ observatione possum & honore, prosequi. Sed antè omnia, volo Deo vota solvere, meque ei tradere. Atqui id ipsum, ait ille, vult tuâ quoque mater; concordibus animis

mis id quidem agitis : tantùm loci interest. Illa quippe tibi cœnobium nobile destinat , & predictum vitæ commodis : tu legisti locum miserum & despicabilem , indignum genere tuo & maioribus tuis. Cœnobio meo , inquit Yolanda , voto adstricta sum , nec fallam Deo voti fidem. Quanquam , si res foret integra , etli miserabilius atque egenum magis ullum usquam hic haberet orbis cœnobium , huc me convolaturam certò scitò ; adeò non terret egestas , non inopia , non ignobilitas , non contemptus , aut si quid horum est. Sacellanus ubi Yolandam ita animo affectam vidit : Non habeo , inquit , quod te ultrà horter atque moneam : cumque hoc dicto , sacro epulo non refectam dimisit , incredibiles profundentem lacrymas. Urebat animum antè cetera omnia , quod à divinâ mensâ reiectam atque repulsam se cerneret. Itaque lacrymis alijs alias propellentibus , velut quodam imbri templi solum perluebat , toto matutino tempore in eo mœrore atque luctu transacto , donec puella à cubiculis moræ eius impatiens supervenit , atque ita flentem reperit. Et quid est , inquit , quod te afflictas ? Narrat tum Yolanda , se à Sacellano increpitam , prohibitamque à sacrâ mensâ , quæ eo tempore Christianis omnibus pateat. At tu , subinfert puella , ne Sacellani causâ turbêre. Parum ille res tuas assequitur , & immeritò te à sancto epulo arceat. Tu accedere ne dubites meo periculo tuoque merito , quo nos omnes , profectò , longè superas,

peras, etiam ipsum adeò monitorem reprehensoremque tuum. His Yolanda metu atque sollicitudine liberata, Sanctissimo Christi corpore pasta est. Mox animo tantùm cælestium dulcedinum influxit, ut gaudij magnitudo omnem repentè deleverit præteritorum malorum memoriam.

Haud multò post secutæ sunt nuptiæ [Frederici] Yolandæ fratris. Sponsa ei allecta filia Comitiss Salmenfis, [Henrici, ut opinor: is enim hoc tempore Salmæ Comes erat, cuius matrem fuisse reor Elysam, quæ anno MCCXX. virginibus in inferiore Prumiâ ius patronatus vici Sigendorfij donavit, ut ex tabulis earum virginum comperi. Fuit porrò nobilissima Salmensium Comitum prosapia, generisque auctorem habuit Gisibertum Comitem Luciliburgensem. Sedes eorum prima in Arduennâ, ubi hodieque vetustissima eius nominis arx.] Ceterùm Margarita, ut filij nuptias non modo celebres & magnificas, sed etiam hilares atque festivas efficeret, nihil non excogitavit. Inter ceteras curas Yolandam ita solam alloquitur. Scire peruelim, cara nata, quæ hæc tibi probentur, quove cultu atque habitu ornata, velis harum nuptiarum festivos agitare dies? Negavit Yolanda festivos se posse dies ullos agere. Rogat illa, Cur, quæ alias, cum tibi libitum, hilaritate omnia implere noveras, nunc gaudere & lætari renuis? Vide, te amabo, quid agas, & ne non accipiendis festivè hilariterque amicis nostris, sis in noxâ, quandò tu iucunditatis

tatis nostræ dux es & magistra. Tum Yolanda Nihil mihi lætum, nihil iucundum, nisi degere in meo cœnobio. Hæc mater repente versa in rabiem, ad Yolandam furibunda procurrit, inclamans: Aut lætandum tibi est faciendumque quod rogo, aut moriendum, vel tibi vel mihi. Confestim, sortire, utrum mavelis, aut moriêre. Yolanda intelligens præcipiti matris iræ dandum locum, placidè, Quandò, inquit, ita necesse est, mater, lætam me hilaremque, ut maximè potero, præbere conabor. Margarita, æque placari atque irasci facilis, Hoc si feceris, inquit, me in rebus omnibus adiutricem atque auxiliatricem experiêre. Residebat interim reconditus Yolandæ animo dolor. Sed diffimulavit, & ornari se in pronubam & ad omnem muliebrem elegantiam vestiri permisit. Multos subitus ille cultus fefellit, existimantes, deseruisse Yolandam austeræ vitæ consilia.

Sub hæc Viennam sponsa adveniens, gaudij atq; lætitiæ cuncta complevit. Yolanda inter primos occupans salutandi officium, processit obviam. Comiter salvere iubet, & omnia sua dicat obsequia. Unicum rogat sibi dari, ut ne tripudians sibi sit. Hoc inquit me adiuta, & de cætero pro ancillâ me sorore tuâ utere. Sponsa, quam splendor generis & magnifica indoles laetitiae & voluptatum amantiorem fecerat, Yolandæ rogata longè reiecit. Si tibi animus Sanctimoniam agere, inquit, si religionis metu teneris, ijs
G 2 puel-

puellis te applica, quibus talium rerum amor. Me quidem, sanè, non delectat inertia, sed risus, ioci, cantus & choreæ. Quæ si tu respuis, unâ operâ sociam me respueris. Illiberalis sponsæ oratio Yolandam haud parum commovit; sed presertim dolorem; jamque prorumpentes lacrymas, ne observata reprehensionem incurreret, vi compescuit. Secuta ingens salutantium & promiscua gratulatio, in tantum, ut neque à cantu non nulli temperarent. In eâ omnium lætitiâ alienus Yolandæ animus longè discordabat. Siquidem specie externâ simulatum mutuata gaudium, intus mœrebat. Post nuptiales epulas, profilière omnes ad choreas, nullo neque sexus, neque ætatis discrimine. Una se saltui subduxit Yolanda. Quod ubi animadvertum, ægerrimè tulère, antè omnes pater & mater cum sponsis. Et sponsa quidem seorsum confidentem Yolandam adiens, Surge, inquit, te obsecro, & nobiscum tripudia. Si quod hæc in re crimen est, id meum esto. Quamquam quid crimen voco, saltatione modicâ exhilarare parentes tuos nosque omnes? Cum hoc dicto Yolandamprehendit, & invitam tripudiatum deducit. Choreæ modus pro eorum temporum moribus hic erat. Anteibant symphoniaci duo, fidibus iucundè cænentes. Sequebatur ordo tripudiantium, & in ijs Yolanda, incedentis specie gradiens, nec subsiliens ad numeros, sed inconditè, velut artis imperita. Sensère mox fidei-
dicines, ex incomposito Yolandæ incessu turbari
ad

ad modos attemperatè subsilentium æquales motus. Nec latuit affectari ab eâ saltandi imperitiam. Ergò mater vi minisque adigit, ut quando alieno ductu saltare nollet, ipsa choream duceret & præcineret. Reluctari Yolanda. Sed parendum fuit. Cantavit, verùm ineleganter & absque artificio, ut satis appareret, non respondere oricantis animum. Et ne hæc quidem fuit diuturna fictio. Mox enim prorumpentes cum multo fletu lacrymæ, eam ab ulteriore cantu prohibuerunt. Hinc ex gaudio mixtim secutus mœror & indignatio. Alij miseratione Yolandæ contacti illacrymabantur. Alij detestabantur intempestivam perturbatricem lætitiæ. Alij quoque irridebant, ex incessu habituque corporis neglecto, saccum refertum appellantes. Et palam hæc iactabantur ita, ut audiret Yolanda. Ad summam, quæ aliàs Viennense palatium, imò universam patriam hilaritate & gaudio replere solebat, ea nunc, ceu felle affuso, omnem corrumpebat lætitiæ gustum. Fuère tamen ex eo nuptiali conventu cordatiores aliqui, qui perspectâ Yolandæ tantâ animi tristitiâ, matrem adeuntes, maximè operè orarent, ut filiæ se benignam atque clementem præberet. Et quandò cerneret tam invictam eius in Dei rebus constantiam, caveret ne nimium avertendo, noxam fortasse contraheret. Sed in irritum eæ interpositæ preces. Persistere in imperijs Margarita: iubere, et si iussa parum valerent, cogere ad festivum elegantemque or-

ornatum, ad iocos, risum, cantum & saltum. Ita toto triduo per summam violentiam Yolanda fingere debuit, quod horrebat animus, mixto plerumque fletu & lacrymis. Tandem miserta eius aliquantum mater, pertæsa etiam tot, quibus eam undique aggrediebatur, assultuum, hoc dedit, ut à choreis libera esset, modò cultum in veste splendoremque suis natalibus dignum adhiberet.

CAPUT XVII.

Parentes & amici pro Yolanda apud matrem intercedunt. Hæc Conventum magnum indicit super rebus filie. Adest ad Conventum Waltherus Meisenburgius. Margarita subito à Deo tacta, & à Walthero monita, flectitur, & veniam à Deo & à filiâ petit, addicitq; impostæ suam ei operam.

A Derat interim nuptialium dierum terminus, iamque abitum adornabant hospites: cum eorum nonnulli, perspecto Yolanda tanto rerum mortalis vitæ fastidio, matrem conveniunt, orantes, ut tandem filia desiderio obsecundet, sinatque ad Cœnobium suum pergere, & immerentem interminabili illo cruciatu vexare desinat. Margarita, mulier haud parum callida, differe,

differre, quàm reijcere amicorum preces, satius esse duxit. Spatium ergò deliberandi petit. Rem esse consilij. Evocaturam se undique, quibuscum maturè omnia perpendat. Nec defuit dicto fides. Exciti prudentes ac probi viri, etiam ex Ordine Prædicatorum. Id palam agebat Margarita: at secretò missis ad Franciscanos nuntijs, rogavit, ut ad conventum adessent, sibi que operam darent.

Erat ei in animo Prumiensium Sanctimonialium collegio Yolandam tradere. [Parthenonem illum condiderat anno M. C. XC. Gerardus Prumiensis Abbas, unà cum Aleydâ Comitissâ Mulbachiâ sorore suâ, attributâ ædiculâ DD. Gordiani & Epimachi Martyrum, honestisque fundis, datâque Antistite Sophiâ Ordinis D. Benedicti.] Sed institutum id Margarita mutare decreverat, & pro eo leges habitumque D. Bernardi introducere, ut eò loci vel alibi extrâ Prædicatorum Ordinem, quod summè ardebat, filiam collocaret. Sed caruit eventu id de Prumiâ Consilium. Nec felicius de evocatis ad Conventum Franciscanis res successit. Siquidem ipsis nescio quâ causâ non comparentibus, venêre Prædicatorum, & inter eos Waltherus Meisenburgius. Quem ut mox affuturum Margarita cognovit, subitò misit, qui suo nomine rogaret, ut per proxima tantisper extrâ conspectum Henrici Comitis subsisteret, donec eî ipsa occurreret. Nec latuit Yolandam propè abesse à Viennâ Waltherum.

rum. Ergò per fidos homines clam dat ad eum litteras, & quæ anxietas premeret constantem tamen infractumque animum, edocet. Excitos à matre Franciscanos, sed horum hætenus adesse neminem: iratum patrem: se matri exosam. Waltherus, quàm lætus Yolandæ constantiâ, tàm eius calamitate mœstus, clam quoque rescribit consolatorias, quidque in eo rerum articulo agendum censeat.

Haud multo post Margarita Waltherum adit, cum eoque sine arbitris collocuta, cautè in omnem partem versando explorat, si quid de Yolanda expiscari possit. At Waltherus Yolandæ monitis circumseptus, omnem tentanti præcludit aditum. Ergò Margarita, iussu in diem crastinum eo loco residere Walthero, unde venerat re infecta redijt, Walthero interim de crastinæ diei eventu magnoperè sollicito. Benè manè adsunt à Margarita nuntij, qui accedere iubent. Waltherus ubi advenit, haud æquis animis acceptus est. Omnibus ingratum atque exosum, Henricus, ne in conspectum quidem dari est passus. Una Yolanda advenisse eum mirificè gaudebat, etsi eius gaudij fructu caruit, cum vitare eius congressum deberet. Et verò additæ ei custodiæ, satis per se à colloquio atque congressu arcebant. Margarita tamen ex insitâ animi integritate, dissimulatâ tantisper irâ, comiter atque urbanè Waltherum accipit.

Inter hæc (mirum dictu!) Margaritæ saxum
illud

illud ferreumque pectus ita repente fractum atque mollitum est, ut id palam totâ domo pateret, stupente omni familiâ, adeò mutatum Dominæ animum. Rediverat ipsa secum in gratiam, pulsâque irâ, maternum ergâ filiam amorem penitus revocaverat, sui ipsius victrix tantò nobilior, quantò altiores ferocioresque spiritus à naturâ inditos acceperat. Primò Waltherum amicissimè rogat, ut ad Sacrificium celebrandum se compareret. Ille, cum Margaritam rectè constitutam beneque affectam cerneret, familiariter eam & blandè compellans, Quæso te, inquit, quid tandem tibi decretum de tuâ filiâ, quam ex cœnobio, ceu ex ipsâ Dei domo subducendo, violasse videris divinas leges? Te amabo, perpende quid egeris, & Cœleste Numen verere. Ut maxima sit Dei clementia, non est tamen perpetua. Suis definitur illa temporibus. Postquam diu dissimulando seipsam sustentavit atque retinuit, tandem moræ impatiens, quamvis serò, effundit sese, & dilationem severitate compensat. Tum tu, scilicet, deprehensa, ferientem cædentemque Numinis manum effugies? Per Deum te obsecro, adverte ad hæc animum. Ne tibi, quàm tua salus, potiores sint hæ res caducæ atque labiles, quarum fundamentum est fragilis & liquecens sine fine glacies. Margarita, hæc Waltheri oratione oppidò permota, altè ducto suspirio, & mœrore audaciam vincente pristinam, verbis supplicibus & demissis, Vir venerande, inquit, en Deo

G 5

rebellare

rebellare iam nunc desino. Do victas manus. Pudet antè actorum, & peccasse pœnitet; & si est gratiæ ullus locus, te Deumque veniam supplex, & pœnam subire meritam parata, rogo. Cùm hoc dicto, plurimis mersa lacrymis, antè Waltheri pedes humi se prosternit, veniam identidem exposcens. At Waltherus amanter amplexam, humo tollit, moxque ad Sacrificium cum cantu celebrandum sese confert.

Peraçtâ re divinâ, mater Yolandam ad Waltherum salutandum deducit. Yolanda necdum cognitâ matris pœnitentiâ; cautè sibi agendum censuit. Itaque, seu litteris Waltheri antè memoratis admonita, seu suomet artificio, preffit animi gaudium. Maduère tamen etiam invitæ oculi. Ita tum discessum. Prandio deindè sumpto, oblatisque Deo gratijs, intereâ dum ceteri variè laxant animum, Margarita cum Yolandâ Waltherum à cœtu seducit, filiamque ita alloquitur: Mater ego tua supplex à te veniam peto. Nec arrogantiae imputes, quod me matrem appellavi, quæ tot in te mala contuli. Si te cruciando vexandoque parum me pro matre gessisse videor, feci tamen, mihi crede, quod proximum est: feci, inquam, materno animo. Quod si hæc quidem apud te locum habet excusatio, age, me ream ultrò confiteor, damnoque stultitiam ipsa meam. Tu me anteisti longè sapientiâ, quæ immodicè furentem potuisti ferre tot annorum constantiâ. Accedit tam laudi tuæ, quam vituperio

perio meo, quod causæ bonitate me superasti. Tu Deo devota Numen eius sequebâre: ego impia conabar avertere. Sed quàm me criminis huiusce pœniteat, malo ut rebus imposteriorum experiri, quam ut verbis contester.

Quantùm adhuc dura atque aspera tibi exstiti, tantùm posthàc, si non amplius, benignam benevolamque & tuis cœptis obsecundantem, senties. Hæc mater, præ dolore flens, dicebat filiæ flenti, sed præ gaudio. Quippè erexerat animum repentina illa matris mutatio. Læta ergo, non tam condonat, quàm imputat matris amoris tot insectationes. Obtestatur per Deum, ut quod pollicita sit, det strenuam operam, ut in cœnobio concupito votis fruatur. Ad hæc mater promissa iterans, ait, per se quidem nullum defore aut laborem aut industriam. Ita inter matrem & filiam redintegrata gratia, deindè inconvulsa stetit, Margarita constantissimè ad extremum usque exequente promissi fidem. Acta hæc pridie profestæ diei Sanctorum omnium.

CAPUT XVIII.

Festo die Sanctorum omnium in concilio pronuntiatur sententia pro Yolanda. Sed pater eius sub mortis minis se opponit. Amicis novam nuptam Friderici visitantibus, Yolanda cogitur tripudiare. Pater longâ oratione eam adorsus & victus, in gravem mœrorem incidit. Nova nupta Yolandam ridet.

Posterâ luce benè manè convenerunt Vienne nam plurimi optimates, celebraturi de more cum Henrico atque Margaritâ sacras ferias. Qui in his eminebant, aulam palatij introgrediuntur, omnes Henrico grati acceptissimique hospites. Unum Waltherum nec videre oculis, nec animo ferre poterat; ut latendum ei fuerit, fugiendusque Henrici conspectus. Iam dies Sanctis omnibus sacer advenerat. Margarita, dolens Waltherum, velut reiectum atque repulsum, à cæterorum consortio prohiberi, unius odio mariti; eum rogat, ut iræ tantisper immemor Waltherum in convivarum numero mensæ adhiberi patiatur. Ille resistere, nec posse se, nec velle coram cernere filia suæ raptorem. Insistere Margarita, attenderet, ne diem tam sacrum atque sanctum odio & indignatione contaminaret. Tandem Henricus: Quando,

do, inquit, tantum est vestrum hominis mihi in-
visi desiderium, vos eo fruimini. Itaque Marga-
rita Waltherum cum socio invitat ad mensam.
Quâ remotâ, initum de rebus Yolandæ confi-
lium. Consedere selectissimi & sapientissimi qui-
que, iussis etiam adesse Prædicatoribus & Yolan-
dâ. Deliberationis summa erat, quo pacto ter-
minus daretur diuturno de Yolandâ certamini.
Variavere sententiæ. Erat, qui sententiæ preces
intermisceret, rogans, ut vel serò Yolandam vi-
ro locarent. Sed opposita mox huic contraria
sententia. Optimus quisque in id conveniebat, ut
Yolanda in causâ suâ non penderet ex alieno ar-
bitrio. Diceret ipsa per se, quid censeret? Illa in-
cœtu confidens, iteravit paucis toties à se dicta,
contestataque; abdicasse se res caducas: devovisse
Deo se, vitamque suam. Se voto suo staturam,
utcunque cœptis succedat. His auditis, haud fa-
cilè itum in sententiam. Tandem tamen in id
consensere omnes, longè satiùs esse Yolandam
cœnobio suo volentem permittere, quàm invitam
coactamque ab eo avertere. Probavit continuò
sententiam Margarita. Rogant deindè omnes
Henricum, probaret & ipse sententiam. Is, vir
alioqui haud pronus ad iram, repentè vehemen-
ter excanduit, & Quisquis, inquit, hoc à me po-
scit, procul eiectus esto gratiâ ac favore meo.
Ego, ut filiam meam abduci à me patiar? Quis-
quis hoc attentaverit, videat, profectò, ne ca-
pitè luat audaciam. Has coniugis irati minas
Mar-

Margarita silentio, callida mulier, excepit, ne repugnando commoveret magis irritatum eius animum. Atque ita solutus est conventus.

Yolandam porrò eæ patris minæ ita conturbaverunt, ut primò vim magnam lacrymarum ei excusserint, deindè etiam lecto affixerint, ex animi ægritudine labefactatâ corporis voletudine. At Waltherus cum cerneret exosum se invisumque Comiti, Viennâ discessit, solatus antè Yolandam, iussamque in Deo collocare spem omnem suam. Ipsa, ut primùm valetudo redijt, aliam orsa vivere vitam, vitavit imposterum hominum frequentiam, sola fere residens in cubiculo. Iocorum, cantilenarum, saltationum, ne quidem recordari. Si quando prodeundum ad salutandum hospites, post breve officium, mox redire in conclave. Ibi per omnia pro Sanctimoniali se gerere: divinos psalmos atque hymnos statis horis recitare: silentium perpetuò servare. Si quando colloquendum, sermo erat brevis, & circumspectus, ac moratus, ut nihil esset, quod reprehenderes. Facta perinde, ut verba, inculcata & plena disciplinæ. In his omnibus favor matris aderat. Quin adeò in tantùm obsecundabat his filiæ studijs, ut excubitorem, qui in arcis specula vigilabat, oraverit, ut Yolandam antè lucem excitaret. Illa ergò consurgens è lecto, Psalmos Davidis recitabat, & quò tegeter pium sola morem, mox iterum tantisper decumbebat. Et quanquam periucundum ei erat ita vivere, corrumpebat

rumpebat tamen id gaudium perpetuus mœror, quod procul à suo cœnobio, tanquam exul, agitaret.

Non multo tempore post hæc, venêre visum novam nuptam [Friderici] plurimi proceres, præsertim è juventute. Margarita, quamvis placatam iam Yolandæ, voluit eam cohonestare officium hospitalitatis, & cultum corporis tantisper resumere. Et parendum fuit Yolandæ maternis imperijs. Excepti hospites pari humanitate, quâ magnificentiâ. Epulatum lautè atque iucundè. Epulas secuti cantus & choreæ; quo & invitata magnoperè Yolanda, nullis precibus ad saltandum induci potuit, donec tandem ipse parens adfuit, precibus maximis orans, ut vel ad breve momentum choreas cum ceteris duceret. Dare se ei fidem & sanctè polliceri, si in hâc re morem sibi gerat, fore, ut & ipse voluntatibus eius obsecundet, atque ad suum cœnobium reverti patiatur. Hæc ubi ita pollicitus est, manu eamprehendit. Mox advolat nobilis aliquis adolescens, & cum Henrico ad chorum eam deducit. Vix orbem unum incessu potiùs, quam saltu, confecerat, cum exorto ubere fletu è ducentium manibus se explicuit, moxque derelicto cœtu abiit. Hic repentè pro gaudiò successit omnium mœror. Antè alios Henricus, magno ex tali discessu filix concepto dolore, eam secutus, amarè copioseque flentem reperit. Hic ipse quoque flens, quidquid suadebat hinc mœror, hinc pater-

nus

nus amor, in orationem contulit. Querebatur, cur se deserendo, mortem patris acceleraret? Neque enim alio telo certius vitam sibi posse adimi, quam eius absentiam. Quod viveret atque spiraret, eius amore fieri. Caros sibi quidem esse ceteros liberos suos, sed ipsam se deperire. Redderet ergo tanto amori vicem. Aut si redamare pigeret, saltem miseretur infaustum patrem, nec fugam interimeret, quem remanendo beatissimum posset efficere. Multo Yolandæ fletu accepta hæc patris, identidem inter verba lacrymantis, oratio. Nec tamen flexus eius animus de sententiam quidquam remisit, sed modestè, quantum sinebant lacrymæ, parentem obtestatur: meminisset, mortales se creasse liberos, nec amore ullo placari posse fata, quin omnes tandem eripiant. Et se quoque in hoc esse numero, quin & ipsum patrem. Ingens quidem esse vinculum, amorem parentis atque liberorum; id se neutiquam diffiteri. Sed morte rumpi tandem atque dissolvi hunc nexum, etsi mille annorum spatium coalitum ac firmatum. Hanc esse conditionem humanæ vitæ, & miserabilem, sanè, & fugiendam omnium virium copiam, aspirandumque ad vitam immortalem. Eam autem, donum esse cœlestis, & tribui Deum amantibus. Videret ergo, ne retardando pia filiae vota, parum se gereret pro amatore Numinis. Se quidem magnoperè vereri, ne eâ re noxam non levem in se conferat. Et hoc metu longè cruciari se magis, quam commiseratione

tione

tione mœroris & lacrymarum eius ; quanquam & hæc vehementer animum suum convulnerent. Sed ignosceret sibi, si post haberet hæc omnia æternæ Dei amicitia. Hanc ambire se, hanc prosequi, etiam voto concepto ; nec prosequi desitiram quidquid irarum in se desæviat, quidquid etiam terreant mortis minæ. Ea Yolandæ dicta, ita sauciavere pectus patris, ut non modo omne ei gaudium, sed etiam valetudinem in reliquum vitæ tempus eripuerint.

Aliud deindè successit Yolandæ cum sororiâ recens nuptâ bellum. Hæc assueta delicijs & corporis lenocinijs, non ferebat Yolandæ illam vitæ severitatem, fugam humani consortij, preces assiduas, ieiunia, vigilijs, & ex his secutum in vultu pallorem atque maciem, liventibus ipsis adeò oculis. Hæc taliaque, ubi datur locus, sine fine culpabat, risu intermixto atque cavillis. Nec latuit Yolandam sororiæ infestus sibi animus. Acerbum id illi, sed ferendum fuit. Omne eius solatium in precibus. Has, interim dum cæterum muliebri contubernium perpetuâ lætitiâ atque gaudio perstreperet, sola in cubiculo suppliciter Deo offerebat. Id unum autem orabat, ut hisce laqueis se quam citissimè eriperet. Nec in irritum fusæ preces, ut nunc exequar.

CAPUT XIX.

Margarita consensum mariti obtinet, de Yolanda dimittenda ad MARIÆ Vallem, incredibiliter letante Yolanda; ad cuius sacras nuptias convocantur amici & parentes. Henricus filiam miserabili oratione ultimùm adoritur, sed frustra.

Margarita, fortis & celsi animi mulier & magnifica, adhæc inculpata atque integra, eò iam omnem curam converterat, quo pacto datam Yolandæ fidem præstaret. Ante omnia sollicitabat eam adversa mariti voluntas. Is, quam pacis atque quietis amans, tam turbarum ac molestiæ fugitans, nullum ferebat de Yolanda dimittenda sermonem; quam ita deperibat, ut, si licuisset, dies atque noctes eam coram in conspectu habere optasset. Ergò ex absentis desiderio perpetuò cruciabatur. Margaritam verò oppidò macerabat hic mariti dolor. Sed & stimulabat Yolandæ iuvandæ sollicitudo, donec hæc tandem cura viciet. Maritum ergò adit, & Tædet me, inquit, miseretque perpetui illius mœroris tui, nec fero in infinitum eum extrahi. Dic per Deum, te obsecro, quoniam mortales sumus, dic, quid, dum vivimus, de filiâ nostrâ Yolanda tandem aliquando constituas? Ipsa quidem, ut probè,

probè nosti, quidquid contrà nitamur, dedere se Deo decrevit. Hic Henricus, interrupto Margaritæ sermone, iubet eâ de re conticescere. Margarita nihilominus instare, & liberè ac paulò acriùs: Carissime coniux, inquit, nostra amborum res agitur; ne censeas tuæ unius voluntati parendum. Ego quidem, Yolandam Sanctimonialem fieri oportere, pronuntio: quoniam id velle Deum, nunc tandem intelligo. Tu, si aliter sentis, vide, ne Deo rebellis, gravi crimine iram eius in tuum caput concites. Henricus orationis sibi molestissimæ pertæsus, Age tu ergò, inquit, quod tibi visum. Hoc verbum speciem quidem habebat consentientis, sed verbo non respondebat animus. Margarita tamen, ut ex vero dictum interpretata, continuò Heilevivam, puellam Yolandæ à cubiculis, accersit, eique significat, exoratum esse Henricum. Iret ergò celeriter, & Yolandæ nuntium id lætissimum deferret. Illa è vestigio devolans ad Yolandam: Gaude, inquit, Yolanda, gaude. Iubet gaudere tua te mater. Eius ego nuntia adsum, victoriamque tibi apporto. Cessit voluntati & tuæ & matris pater tuus. Ad *MARIAE* Vallem, futura Sanctimonialis, propediem abducêris. Ibi lacrymis æque ac votis tuis, Deus terminum dabit. Yolanda, tam iucundo nuntio incredibili repente perfusa lætitiâ, exclamat: Laudo te *Christe Iesu*, & tibi mihi que gratulor. Hæc identidem iteranti, ita deinde increvit gaudium, ut omnem mo-

mentò deleverit ex animo præteritorum sensum malorum.

Interim Margarita in curam adornandi filiaë abitum intenta, cognatos atque consanguineos undique evocat. Aduerent, ut par erat, ad Yolandaë nuptias: Illi, cum satis intelligerent, quæ essent hæ nuptiæ, aduenere quidem, sed gravatè & illibenter, & ut Margaritæ potius obsequerentur voluntati, quam voto suo. Henricus antè omnes eâ re commotus, incredibilem cepit animo dolorem, præsertim quod Yolanda omni studio ad discessum se comparantem cerneret. Contrà efferebatur ipsa gaudio, ut ex ore etiam atque vultu lætitia emicaret. Sed quantò ea alacrior, tantò pater mœrebat acerbius. Inter affidendum mensæ Yolanda fortè assederat patri, præ animi cruciatu cibi ac potus immemori. Ad hæc dolor vehemens & uberes lacrymæ, vocem quoque ei eripuerant. At postquam surrectum à mensa, tum Henricus ultimam adhibiturus machinam, qua filiaë animum, si ullo modo posset, expugnaret, solam cum nobili quadam virgine in cubiculum secretò subducit, toto pomeridiano tempore in querelis atque precibus usque ad serum diei extracto. Depromebat autem quidquid artificij atque lenocinij paternus amor & dolor in tali rerum articulo suggerebant: Esse ipsam amores suos, delicias suas, gaudium suum, vitam suam. Et his bonis momentò spoliare velle miserum patrem: contrà verò, mœrorem & luctum

Etum perpetuum, ipsam adeo mortem reddere? nec ullâ miseratione tangi? Quid hoc esse, nisi parricidium sine sanguine? Quod si induceret in animum remanere, sanctè se appromittere, permissurum se, ut vivat ex arbitrio, preces fundat, vigilet quantumvis & pro libitu suo. Contrâ Yolanda, id fieri posse, negare. Valedixisse se rebus humanis, non ex dimidio, sed in totum. Eis adesse, easque simul fugere, rem esse absouam & cum seipsâ pugnantem. Sed ut hæc fieri possent, quantum esse periculum inter eas commorari? In cœno atque sordibus ipsa si habitet puritas atque integritas, ægrè futuram sine maculâ. Proindè fugere se tam contagiosæ rei viciniam, & consulere innocentiaæ suæ. Sed ista quoque si prætereantur, sponderet, se auro placaturum mortem, aut vi prohibiturum, ne adueniens, altero duorum, aut filiâ aut patre rapto, solvat amoris vinculum. Mortem autem affore momento, siquidem ipsa vita nihil aliud sit, quam momentum. Quid tum sibi profuturum, vel mille annorum cum patre convictum, nisi ut serò cum salutis suæ damno moræ poeniteat? Hic interfatus parens, rogat, saltem annum unum sibi daret. Tantillum temporis nec moram esse, nec salutis dispendium. Contrâ Yolanda: Imò, nimiam esse moram annum unum cessare à votis, quæ in singula momenta debeat. Postremò, nihil esse, quod se ab animi decreto avocet, non amicitiam, non quoslibet corporis cruciatus, non ip-

sam mortem. Henricus intelligens filiae expug-
 nandae spem nullam esse reliquam: Perge, ergo,
 inquit, perge, quo tuus te rapit animus, & quan-
 do ita vis, æterno luctu atque lacrymis miserum
 parentem contumula. Hanc parentis vocem ve-
 ram fuisse, comprobavit exitus. Quippe quoad
 vixit, nihil ei lætum, nihil iucundum fuit, gau-
 dia aut oblata respicienti aut fugienti.

CAPVT XX.

*Henricus & Margarita Yolandam altari
 impositam Deo offerunt. Hæc in magno
 comitatu ad MARIÆ Vallem à matre
 deducitur, & regiè ornata ad templum
 sistitur, ubi post dona ad aram oblata, ve-
 lum & sacram vestem suscipit.*

ANnus erat M. CC. XLVIII.] advenerantque
 nonæ Ianuarii, cum Margarita, filiae Deo
 offerendae intenta, ut id marito volente fieret,
 faciendum censuit. Itaque illum adiens, gravi
 oratione usa, ita affatur. Dona à Deo, Henrice,
 maxima plurimaque accepimus. Eius munera
 sunt non tantum amplæ opes & alta honorum
 fastigia, subjectique nobis cum arcibus atque
 oppidis populi, sed & hæc corpora, vitæque no-
 stra. Id meminerimus, ne ingrata oblivio dan-
 tis occludat manum. Gratitude autem dona-
 tor,

tor, non magis exigit, quam probare assolet. Censesne tu, aliã de causã reposcere eum à nobis filiam nostram, quam in experimentum gratitudinis? Parci ergò nos hïc erimus & tenaces, ne dicam injurij, nec reddemus repetenti suum immortalis Deo? Tunc tale consciscere in te crimen audeas? Sed vide, te amabo, liberalitatem repentis Dei. Primò hoc ipsum, quod repetit, quod poterat tollere, amplum sanè est & magnificum. Deindè, quod aut tollere aut repetere totum poterat, id nobiscum partitur, non ex dimidio, sed decerpã sibi portione minimã. Liberos eius dono creavimus plures: ipse, puellã unã contentus, reliquos concedit nobis. Et nos tam magnifico, tam profuso Numini rebelles, velut oppositã vi, pro unã filiã contrã eum pugnabimus? Quin audi me potius, & Yolandam unã mecum Divino Numini offero. Henricus ad hæc cogitabundus non nihil conticuit, & tandem paruit suadenti. Ergo Yolandam, gaudio & lætitiã gestientem, manibus utrimque datis mediam ad templum deducunt. Ubi deventum ad aram, ei filiam imponunt, munus Deo, quale vix alterum est in omni retrò memoria. Tum uno ore oblationis formulam ita concipiunt. Christe optime, maxime, hanc filiam, non tam nostram, quam tuam, recipe, te quæsumus. Aræ huic tuæ lubentes volentes imponimus summam amoris nostri. Accipe victimam, omnibus mundi delicijs, æstimatione nostrã, maiorem. Tu cum San-

Stiffimâ Matre tuâ MARIA acceptam gratamque habe.

Henrico constabat inter hæc quidem mens atque ratio, sed affectum non tenuit, tanto repente doloris sensu oppressus, ut ægritudini impar, decubiturus inde lectum petere debuerit, filiâ conjugeque relictis. Quæ cuncta cum familiares ac domestici viderent, multum profudere lacrymarum, nec erat ullum adeò durum pectus, quod sibi temperaret à fletu. Una hilaris Yolanda, speciem referebat vernantis rosæ, quæ inter spinarum aculeos efflorescit. In cæterorum luctu, efferebatur ipsa gaudio, oblita patriæ, oblita parentum, dejectis atque proculcatis rebus humanis gloriosa. Cumque rogaret mater, ut maturaret abitum, seque ad iter compararet, illa amicos atque consanguineos, qui Margaritæ invitatu convenerant, valedictura singulos ordine adit, complorantibus sine discrimine omnibus. Præter consanguineos ac parentes, alios quam multos undique exciverat fama discessus Yolandæ, patrias terras nunquam revisuræ. His ceterisque omnibus cum mœrore prosequentibus, Margarita cum filiâ iter ingreditur. Henricum domi defixit dolor, inter suspiria & gemitus vix ægrum trahentem spiritum.

Postridie quam discesserant, perventum est ad MARIAE Vallem benè manè, VIII. Idus Ianuarias, qui dies est anniversarius habitarum quondam in Cana Galilææ nuptiarum. Iam eò

con-

confluxerat magnus nobilium virorum atque matronarum numerus, cum ingenti & promiscuâ hominum multitudine, quos omnes sponsæ Christi spectandæ cupido attraxerat. Margarita filiam exornare orsa, eum cultum adhibuit, qui puellam deceret è prisco sanguine Comitum & Regum oriundam. Emicabat in vertice corona aurea gemmis interstincta. Crispi flaviq̃ue capilli, margaritis & unionibus undique mirâ elegantiam circumvoluti, certabant cum cætero pretiosissimo corporis ornatu, undique effulgente auro atque gemmis, ut satis constaret, vix unquam aliàs tantæ opulentiam cultum conspectum in ullâ virgine. Miratæ tantam Margaritæ in comendâ filiâ profusionem nonnullæ matronæ, rogant, quid hoc rei sit, quod in Yolandam sese deserentem tantum ornamenti conferat? Quibus Margarita; Si filiam meam nuptui darem mortali viro, utique exornanda mihi splendidè foret atque magnificè. Nunc Rex cœlestis eam thalamo suo dignatam, sponsam accipit, & ego non omne aurum profundam, non gemmas atque margaritas congeram, non regiè, aut si quid magnificentius potest, eam convestiam? Scilicet committam, ut mei me pudeat, quæ inornatam contemptamq̃ue tanto Numini sponsam offeram? Hæc Margarita comiter æquè ac sapienter & piè. Sed tantum in corporis cultu decus, Yolanda specie atque formâ omnium confessione superabat. Purpurea labra atque genæ, collumq̃ue

H 5

lacteum

lacteum, hinc meras rosas, hinc mera lilia referabant. Figura corporis atque membrorum apta, & ad omnes pulchritudinis numeros exacta. Incessus habitusque mirè compositus, ut nemo dubitaret, haud aliàs tantæ elegantiaë & speciei visam usquam virginem. Sed externum illud humani oculi spectaculum multis partibus anteibat decor animi, soli cœlo aspectabilis, nec minus quam humanis oculis, sermone non assequendus.

Postquam omnia comparata erant, processum est ad templum. Primo loco ante omnes Yolanda sponso suo cœlesti ibat obviam, comitata duabus nobilibus puellis, Beatrice & Heilevivâ, fidis sibi nuper inter omnia adversa socijs, nunc cum ipsa Christi quoque sponsis. Sequebatur agmen nobilium matronarum cum Margaritâ. Iam templo pompa successerat, gestiente Yolandâ & ægrè ferente moram, dum ad adyta perveniret. Quò ut deducta est, processit ad aram, ibique consistit. Datum deindè Sacrificio initium, quod cum cantu & solennibus cerimonijs peractum. Iamque offerenda erant dona ad aram, ut rituum sacrorum mos est. Tum Yolanda cum duabus sodalibus suis ad locum progressa, ubi mater sacrificio intererat, flexis antè eam genibus, veniam suppliciter poscit. Indè pari, quâ venerat, modestiâ reversa ad aram, donum de more imponit. Addit eodem detractam capiti suo coronam, cum pretiosis vittis atque tenijs; ac tum omni se ornatu exspolians, eum abjicit. Aderant,
qui

qui confestim tunicam ei candidam induerent, palliumque nigrum & promissum circumdarent. Hoc habitu ipsa mox, elatâ clarâque voce, modis solemnibus in hanc verborum formulam concinuit: *Regnum mundi & omnem ornatum seculi contempsi, propter amorem Domini nostri IESU CHRISTI, quem vidi, quam amavi, in quem credidi, quem dilexi. Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea Regi. Sic præcinenti Sanctimonialium chorus suavissimè succinebat; donec ad se deductam Yolandam accepere intrâ sua septa, ubi impofterum triginta quinque annis seclusa permansit.*

CAPUT XXI.

Friderico filio mortuo Henricus & Margarita condunt Viennæ domum Trinitariorum; & uxor Friderici ductu Waltheri Meisenburgj fit Sanctimonialis Ordinis Cisterciensis. Henricus & Margarita Trinitarij Viennensibus varia donant, & rebus suis se abdicantes, ille proficiscitur in Palestinam, hæc fit Sanctimonialis ad MARIÆ Vallem, ubi Yolanda virtutibus efflorescit.

H Atenus res gestas Yolandæ Hermannus summa diligentia prosecutus, hic narrationis filum abrumpit, addita tantùm aliqua virtu-

tum eius commemoratione. Itaque quid Margarita, quid cæteri, qui confluxerant, postea egerint, quisvè sit huic cerimonix impositus finis, & cætera huiusmodi, in obscuro sunt. Fortè ea quoque Hermannus attigerat, sed truncato infelici casu membraneo eius codice, perierint: Itaque cetera deinceps, quæ Yolandam attinent, ex probatis veterum monumentis explebo, additis quæ Hermannus memoriæ tradidit.

Principiò, etsi dubium non est, pios Yolandæ parentes, Henricum & Margaritam, oblata Deo tantâ devotione ~~unicâ~~ filiâ promeritos, ut virtutum magna imposterum facerent incrementa, id ipsum tamen eventu magis patuit. Siquidem haud multo post Yolandæ in cœnobium ingressum, Frederico filio iam mortuo, Sodalibus redemptionis captivorum, quos Trinitarios vocant, sedem Viennæ stabilem dederunt, attributâ domo hospitali à se conditâ. Qua de re in arca lignea est tale apud Viennenses Trinitarios monumentum, litteris opere vermiculato efformatis.

FRATRES ORDINIS S. TRINITATIS
ET REDEMPTIONIS CAPTIVORUM
IN HOSPITALI DE VIENNA RECEP-
TI SUNT NONO KAL. IUNIJ ANNO
M. CC. XLVIII. A. COMITE HENRICO
ET MARGARETA CONIUGE ET
PHILIPPO PRIMOGENITO EORUM.

Addidere redditus parœciarum Mettendorfianæ
& Daleidianæ, tabulis donationis hisce conscrip-
tis.

Henri-

Henricus & Margarita Comitissa Viennensis, universis
presentes litteras visuris, cognoscere veritatem . . . . .
ne labantur cum tempore, debent scriptura munimine ro-
borari. Hinc est quod universitati vestrae dignum duximus
significandum, quod nos divinitatis intuitu, in nostrorum
remissionem peccatorum, dedimus & concessimus vi-
ris religiosi, fratribus ordinis Sanctae Trinitatis & cap-
tivorum, hospitale, quod edificavimus in Vienna, & pro
ipsorum fratrum ibidem commorantium & pauperum su-
sustentatione, dedimus & concessimus eidem hospitali eccle-
sias de Meitendorf & de Daleiden, quarum presentatio
ad nos pertinere dignoscitur pleno iure, quando eas vacare
contigerit, pacifice, sicut investiti eas hactenus habuerunt,
possidendas. Et per hoc tenebuntur dicti fratres capellae ca-
stri nostri Viennensis in divinis per unum fratrem Presby-
terum deservire, prout nobis & nostris heredibus competet
expedire. Quia vero fratres praedicti in subsidium capti-
vorum pro fide Christiana a paganis detentorum bona sua
tertiare tenentur, statuimus & volumus, quod dictarum
ecclesiarum redditus & proventus a tempore earum vaca-
tionis, & dictorum fratrum perceptionis, integre, ante
quinqueniun nullatenus tertientur, ut earum pars tertia
in usus fratrum & pauperum praedictorum, & maxime
ad praedicti hospitalis aedificia convertantur. si vero, quod
absit, contingeret praenominatos fratres in hospitali saepe
dicto non velle commorari, ecclesiae saepe dictae memorato
hospitali, si ibidem de nostro vel heredum nostrorum con-
sensu vigeret religio, remanerent, similiter ad nos & no-
strorum praesentationem reverterentur pleno iure. Hac
autem ex certis scientiis, de proborum & discretorum con-
silio,

filio, Philippi nostri primogeniti, & aliorum heredum nostrorum assensu plenario, duximus statuenda. Volumus autem, ut fratres prelibati anniversaria nostra & filiorum nostrorum, scilicet Friderici & Philippi, in ecclesia dicti hospitalis in perpetuum tenebuntur celebrare, & pro nobis, cunctis heredibus nostris. . . . .

Datum anno domini M. CC. XLVIII. Mense Iunio. Trinitarij, porrò Viennenses à maioribus traditum habent, Henricum patris sui, in Palæstina olim capti, & à Trinitarijs liberati memorem, aut spontè sua, aut ex testamento patris, hanc eis sedem dedisse. Anno eodem Arnoldus Trevirorum Archi-Episcopus hospitali cœmeterium attribuit, tabulis Nonis Iunij conditis. Domui autem cœptæ primus minister datus Drugo, idem & minister domus de Monte Salutis Layerijs, cuius diligentia novæ domus opera ita provecta sunt, ut anno sequenti M. CC. XLIX. 5. Nonas Maias templi ara maxima cum cœmeterio dedicata sint ab Henrico Episcopo Osiliensi. Erat is Trevirensis Archi-Episcopi Suffraganeus, ut ex veteribus tabulis tradit Christophorus Browerus.

Ceterùm Friderico Henrici filio, ut dictum est, antè patrem mortuo, superstes uxor eius iuvencula, hortatu Waltheri Meisenburgij, nec dubium quin & Yolandæ glossis suæ exemplo, spretis rebus caducis ordini Cisterciensium sese adiunxit. Rem ita Thomas Cantipratanus memorat

morat ipsum narraſſe Waltherum. *Simile quid accidit mihi, ut cum illam nobilem iuvenulam, relictam Friderici comitis de Viennâ, à ſeculo revocaſſem, & ad Cisterciensem Ordinem adduxiſſem; illaque primò graviffimis pulſaretur demonum inſultibus; viderem, quod diabolus à dextris eius ſtabat, & eam ad ſe fortiter trahere conabatur. Ego autem ex adverſo ſtans, & eam ad voluntum retrahere non valens, clamavi audientibus fratribus, qui mecum erant: Benedictus IESUS fructus ventris tui. Nec mora iuvenula liberata eſt, & in Ordine perſiſtit, ut Abbatiffa effecta ſit, & cuſtos collegij virginalis.*

Hæc Cantipratanus ex narratione Waltheri, tempore rei geſtæ non addito. Sed credibile, haud diu poſt Friderici mortem hæc facta. Siquidem liber de Apibus, in quo Cantipratanus iſta memorat, abſolutus ab eo eſt ſub annum M. CC. LXIII, quo tempore coniux illa quondam Friderici iam agebat cœnobij Antiftitam; quod fieri vix potuit, quin Fridericus vir eius multò antè deceſſerit, ut ipſa tum quoque rebus eaducis iuvenula nuntium remiſerit.

Nec ambigam Henricum & Margaritam Yolandæ parentes, ex filij Friderici morte, ſuæque nurus rerum labilium contemptu, tantò etiam magis incitatos ad virtutem, imitandaque tam illuſtria liberorum exempla. Et erat ad manum nota pietatis exercendæ materia, quam condiderant, Trinitariorum domus. Anno itaque M. CC. LII. Mense Julio, patribus Trinitarijs, probante Philippo filio, donavêre piſtrina Viennenſia cum vineis,

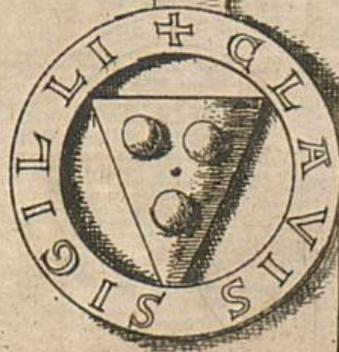
vineis, alijsque rebus. Tabulas ex autographo meâ scripsi manu tales.

Henricus comes, M. comitissa, & PH. eorum filius Vien. universis presentem paginam visuris salutem in Domino sempiternam. Ad vestra volumus universitatis notitiam pervenire, quod nos divina pietatis intuitu, de communi nostro assensu & voluntate, contulimus in elemosynam domui & fratribus hospitalis Vien. ordinis S. Trinitatis & captivorum, omnia iura clibanorum Vien. vineam, quæ est intrâ viam, quæ ducit apud Rode, quæ Padem vocatur, & aquam inferius fluentem, quæ vocatur Owre, & terram, quæ vocatur Berlynseit, quam à Marfilio emimus, perpetuo eo iure & eisdem usibus, quibus hæc omnia prædicta hæctenus possedimus, tenendam & possidendam. Præterea contulimus eisdem fratribus viginti solidos Trevirenses de censu nostro Viennensi, in die B. Thomæ Apostoli perpetuò percipiendos annuatim. Statuimus etiam, quod dicti fratres ex illis viginti solidis administrare tenebuntur oleum duabus lampadibus, quarum una erit in capellâ Vienn. castri, cuius altare in Beate **MARIÆ** Virginis honore consecratur, & altera in hospitali prænominato. Quia verò fratres prædicti ordinis, in redemptionem captivorum pro fide Christianâ à Paganis detentorum tertiam partem bonorum suorum mittere teneantur, statuimus & volumus, quod clibanorum & aliarum rerum prænominatarum redditus & proventus, nullatenus tertientur, sed semper in usus fratrum, hospitum, lampadum, & ad ædificia dictæ domus convertantur. In cuius rei testimonium nostra sigilla presentibus duximus apponenda. Actum & datum Vienn. anno Domini millesimo

De Vita Venerabilis Yolande.

129

lesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, mense Julio,
presentibus Roberto de Exe, domino Ioffrido de Welx,
Henrico de Hoxleden, Gerardo de Herpeldengen militibus,
& multis alijs & ecclesiasticis & laicis, ad hoc specialiter

His tabulis ceræ tres appendent, quarum primæ & secundæ imaginem, sed intra spatium multo minus contractam, hic posui, ut Yolandæ parentes vel in effigie cerneres. Est enim illa Henrici, hæc Margaritæ, prætermisâ eâ, quæ est filij eorum Philippi. Henrici sigillum gentilitijs Viennensium Comitum insignijs, tùm in parma, tùm in equi strato conspicuis, adornatur. Eadem insignia aversæ ceræ impressa sunt, quod *Secretum* vel *clavem Sigilli*, interdum etiam *contra-Sigillum* appellabant. Cera autem Margaritæ habet eius effigiem, forma matronæ principis, & parte aversa insigne patrium gentis Curtiniacensis. Sigillum Philippi itidem, ut patris eius, est equestre cum hoc titulo

S. PHILIPPI DE VIENNA DOMINI DE
DASBERCH.

Sed observatione dignum est, quod equi eius tegumentum caret Viennensium Comitum insignijs, positus eorum loco Namurensibus, quæ in aversa quoque cera spectantur cum titulo

CLAVIS SIGILLI.

Scio non perseverasse semper avita olim in una gente insignia, sed certis interdum de causis mutata à posteris, suntque eius rei plurima in antiquitate exempla, & inter ea Godefridi filij Philippi nostri, qui Viennensi parmæ Grimbergensem postea substituit, ut in loco referam. Cre-
dibilis

dibilius tamen, Philippum, patre vivo, insignia maiorum paterna aut reverentiæ causa præferre noluisse, aut moribus prohibentibus non potuisse, ac proindè symbola usurpasse materna comitum Namurensum.

Dasberga porrò arx est vetustissima ad Uràm fluvium, leucis suprà Viennam fermè duabus, quam clientelari nomine à Prumiensi cœnobio prisca Viennæ Comites tenuère, tenentque hodiè eorum posterì Auriaci Principes.

Tandem Henricus & Margarita, largiendo hominibus Deo sacris, offerendoque eis suosmet liberos, velut præstructo ad celsiora virtutum opera gradu, eidem Deo se totos dediderunt, abdicata Vienna omnibusque bonis. Henricus quidem cruce signatus in Palestinam ad bellum sacrum profectus est, ibique mortuus ac sepultus, ut Gramajus, aliique tradunt. Annum mortis eius non invenio. De die, ita in ephemeridibus mortualibus **MARIAE Vallis.**

XIII. Kal. Decembris, obiit Henricus Comes Viennensis, de quo habuimus XX X. libras.

Hâc die conventus ad piranciam de bonis in Noortzingen XX. Solidos.

Margarita autem in Cœnobio **MARIAE Vallis**, quod antea tantopere detestata fuerat, Sanctimonialem se Deo dedicavit. Et quidem iam anno M. CC. LIII. rebus suis abdicatis, Philippo filio eas tradidisse, patet ex tabulis Philippi autographis, eo anno, mense Februario, scriptis, quibus

quibus Trinitarijs Viennensibus donat silvas Darenbachiam & Kincenbachiam. Ita enim ibi habetur: *Actum publice coram nobili & carissimâ matre nostrâ Margaritâ quondam Comitissa Viennensi.*

Interim Yolanda ad MARIAE Vallem præclara quæque edebat omnium virtutum exempla. Hermannus hæc pauca commemorat. Mira eius erat in communibus vitæ cœnobiticæ munijis alacritas. Vigilare, ieiunare, laneis vestiri, nocte media consurgere, egere, pasci tenuiter, magnoperè ei iucundum. Disciplinæ summus amor, summumque studium: otij perpetua fuga. Aut enim nebat, aut legebat, aut fundebat preces, lacrymis frequentissimè mixtis. Somnum ferè nullum antè nocturnos sodalium hymnos atque cantum capiebat. Tùm, dato ad ea signo, modico spatio decumbebat, ut ab excitante virgine inventa, somni capti specie quadam falleret. Mox ad ædem sacram convolans, ibi iam concinendo, iam precando aut legendo, ceteris aderat. Hymnis finitis, loco secreto cum Deo agebat, quoad non raro præ lassitudine obdormisceret. Hæc privata interiorque vitæ eius ratio: at cum hominibus agendo, gratia, caritate, benevolentia omnium sibi devinciebat animos. Evocata sæpe ad cancellos, aut à mœrentibus, aut à consilij inopibus, illorum levabat dolorem, hos monitis sapientibus instruebat. Nec aditus ad eam difficiles, sed erat omnium horarum; moribus etiam se aptare peritissima, lætam atque tristem

stem, perindè ut res posceret, se præbebat. Nemo ab ea recedebat, nisi seipso melior.

CAPVT XXII.

Thomas Cantipratanus inuisit Yolandam.

Hac fit Priorissa ad MARIÆ Vallem, Inuisitur à suo fratre Henrico Episcopo Traiectensi. Curat verti in linguam Germanicam leges ordinis D. Dominici.

HIs studijs deditam Cantipratanus, suffraganeus Camaracensis Episcopus, vir in ordine D. Dominici non minus scriptis, quam virtute his temporibus illustris, coram vidit. Et quanquam ubi viderit, non commemorat, credibile tamen vidisse ad MARIÆ Vallem, tum quod Yolandam claustris cœnobij egressam leges eius ordinis haud facillè patiuntur, tum quod Cantipratanum Treviris fuisse constat. Et verò in Belgium redeuntem, vel Treviros proficiscentem, hæc rectum ducebat iter. Quanquam causæ satis Cantipratano adeundæ MARIÆ Vallis erat ipsa Yolanda, digna quam cerneret vir rerum memorabilium sui temporis tam diligens indagator, ut fassus ipse sit, explorandæ rerum gestarum veritati maxima se non rarò fecisse itinera. Fuit autem Treviris anno M. CC. LVI. ut scribit libro II. de Apibus, cum vi ventorum atque

tempestatum omnia passim his in regionibus cor-
 ruerent. Circa Trevirim, inquit, vineas demolitas pe-
 nitus, silvas & arbores antiquissimas funditus everfas in-
 speximus. De Yolanda vero, hæc posterorum me-
 moriæ reliquit. Vidimus plures filias Comitum & Baro-
 num, quæ spretis nuptiis in monasterijs vel congregatio-
 nibus virginum, vitam cœlibem delegerunt. Quarum
 inter ceteras unam, Iolandam nomine, filiam Viennensis
 Comitis vidi, quæ ad prædicationem cuiusdam fratris ordi-
 nis Prædicatorum, Valheri nomine, cuius supra fecimus
 mentionem (quo loco Meisenburgium disertè no-
 minat, descriptâ paucis eius conditione vitæ) in-
 audita constantiâ parentes evicit, ut sponso suo IESU
 Christo cum sororibus ordinis Prædicatorum in Valle B.
 MARIAE in diœcesi Trevirensi liberè deserviret. Hæc enim
 Romanorum Moderatoris neptis, & Imperatoris Græciæ
 consobrina, & Achaia Principis soror, à parentibus &
 amicis præparabatur nobilissimis nuptiis copulari, ut per
 eam posset eorum posteritas sublimari. Illa autem alias in-
 sendens, matrem animo sollicitavit dicti loci sorores invi-
 sere. Quo ubi venit, alijs cum militibus & familiâ matre
 intentâ, filia, ut prius ordinaverat, vocatis in capitulum
 Sororibus, votum religionis fecit, habitum induit, & im-
 positum responsorium, Regnum mundi, ipsamer inchoa-
 vit. Dum conventum latisonis vocibus prosequentem au-
 dit mater, miratur concentum repentina lætitiâ, mittit
 unum ex suis videre, quid esset? Renunciat ille, beatissi-
 mam Iolandam habitu sacri ordinis insignitam. Quo au-
 dito mater attonita, accurrit filiam rapere furibunda. Nec
 cunctata immunitatem loci violenter infringere, raptam
 secum

secum abduxit, & in palatio Viennensi arctissima custodia mancipavit. Et vide quali constantiâ vixerit. Cibis tantum regularibus secundum ordinem contenta, alios comedere nullâ violentiâ cogi poterat. Alia quoque statuta ordinis, à quibus corpus vel animus arceri non poterat, vigilantius observabat. Detracto tantum illi habitu ordinis violenter, coloratis eam vestibus induebant. Nuditatem enim pati virginalem pudicitiam non decebat. Quid moror verbis? Per Episcopos, Abbates, & Prælatos, & per alterius professionis moniales, & religiosos diversi generis tentabatur. Nec tamen infra triennium, vel ad reditum seculi, vel saltem ad laxioris vitæ ordinem animum eius convertere potuerunt. Dicebat enim verbis inmitens Apostoli, In eâ vocatione, qua vocata sum, immobilis permanebo. Parentes igitur & amici à revocatione illius finaliter desperati, eam redire ad dictum locum & ordinem permiserunt. Vbi tantis vitæ exemplis fulget, ut nulla in eâ deesse virtutis dignitas videatur. Hucusque Cantipratanus, Hermanno subindè dispar, sed leviter, nisi quod non intelligo, quomodo Yolandam Imperatoris Romanorum neptem, & Constantinopolitani consobrinam, ac Principis Achaiæ sororem appellaverit. Non sum nescius neptis & consobrinæ vocabulis non uno significato usos Cantipratano cœvos scriptores, sed nec ista me ratio satis iuvat. Est quidem, qui ex priscis monumentis tradat, Agnetem Yolandæ amitam, Principissam Achaiæ nuncupatam. Sed quo pacto is titulus ad Yolandæ fratrum unum transmigraverit, nondum perspexi. Id divinet ergo, cui

libitum. Siquis eorum Princeps Achaiae dictus est, non sanè fuit is Philippus, non Henricus, non Petrus, quorum titulis plena sunt monimenta veterum, sed inter eos titulos de Achaiae Principatu littera nulla. Fridericus fortasse, qui mature mortuus, nullos post se titulos reliquit, Principatum illum vendicare poterit; sed iam illa permisi divinantibus. Meminit & alio anteriore loco Yolandæ Cantipratanus, dum de Friderici fratris Yolandæ relictâ coniuge viduâ, à Walthero Meisenburgio ad cœnobiticam vitam ductâ, ita scribit. *Hic idem frater est, qui illam nobilissimam puellam, filiam Comitis de Viennâ, ut postea dicemus, & ad statum vitæ perfectissimum adduxit, & in miris & inauditis tribulationibus, lacrymis, & precibus continuis, constantissimam conservavit.*

Redeat nunc ad res ab Yolandâ in cœnobia gestas oratio, cuius ea fuit virtutis atque prudentiæ excellentia, ut promeruerit ceterarum fieri virginum Antistes, anno postquam cœnobium inierat X. Christi M. CC. LVIII. Hermannus Priorissam & Magistram promiscuè appellavit. Magistræ dudum abolito nomine, Antistites MARIAE Vallis Priorissæ nuncupantur. Yolanda porrò cum muneris dignitate virtutem intendit, rebus etiam gestis clara, ut Hermannus asserere veritus non sit, librum de hâc materiâ potuisse scribi; quanquam nihil horum ipse commemorat, contentus virtutibus eius enarrandis. Principiò, generis celsitudine proculcatâ, demisso prorsus

prorsus animo cæteris Sanctimonialibus famulæ instar inserviebat, immemor se earum esse Præsidem. Benigna & misericors pauperibus atque egenis, quidquid parsimoniâ conficere poterat, erogabat, adeò profusa, ut egere ipsa subindè cogeretur, haud parum dolenter id ferentibus Sanctimonialibus. Iam disciplinam ita instituit excoluitque, ut famam eius rei ergò longè lateque cœnobium *MARIAE Vallis* obtinuerit. Rei autem familiaris providè ab *Yolandâ administratæ* testes sunt quam plurimæ tabulæ, quarum exempla vidi. Earum autem vel adeò summas hîc, ponere, longum sane foret, & legentibus tædiosum. Hoc ad commendationem cœconomix *Yolandæ* dixisse suffecerit, quod à quò familiam gubernare cœpit, vix annus unus præterierit, quo non tabulæ aliquæ confectæ sint, aut donationum, aut emptionum, aut aliæ quæcunque rei domesticæ benè procuratæ indices.

Inter hæc amantissimus ille *Yolandæ* frater *Henricus*, *Traiecti* Episcopus, nescio quâ de causâ, ad *MARIAE Vallem* advenit. Facile æstimare est, quanti fuerit gaudij hic adventus, dum indè *Yolanda*, *Henrici* dilectissima soror, familiaris Præses, inde *Margarita* utriusque mater, & tum sub filix imperio sanctimonialis, talem hospitem exciperent. Nec minus iucundum *Henrico*, videre coram, duo sibi tam cara capita. Multa hoc loco, quæ scire iuvaret, divinare tantùm licet, rebus, quæ tum actæ sunt, oblivione se-

pultis, aut non traditis posterorum memoriae. Unicum ex tabulis comperimus. Machara oppidum est provinciae nostrae, Mosellae supra Treviros ad ternas ferme leucas appositum. Erat eius oppidi nobilis & equestris familia, à loco dicta *de Machrà*, sicuti ceterae olim apud nos urbes, ut Arlunum, Bitburgum, ipsum adeò Luciliburgum & plurimae aliae, sui nominis gentem nobilem habebant. Et Macharæ quidem, ex gente patriâ duo erant fratres, Petrus & Arnoldus, Ægidij filij. Arnolde, iam defuncto, erat filia Gertrudis, Sanctimonialis ad *MARIAE Vallem*, cuius nomine pater cœnobio bona quaedam donaverat. Sed Petro Arnoldi fratre donationem trahente in controversiam lis agitata est apud Comitem est Comitissam Luciliburgensem, donec tandem inita est concordia, arbitro litis componendæ lecto Henrico Episcopo. Eo agente Petrus, & *MARIAE Vallenses*, nomine Gertrudis, suo quisque iuri, si quod invicem haberent, renuntiaverunt. Tabulas eâ super re ab Henrico editas, ipse cerâ suâ ad *MARIAE Vallem* obsignavit, anno M. CC. LXVIII. postridiè feriæ solennis Annuntiationis B. Virginis. Qui idem annus, Henrico fuit vite ultimus. Reversus enim Traiectum, ibi pridie Nonas Iunias decessit, cuius res gestas in Genealogia Comitum Viennensium pluribus executi sumus. Apud *MARIAE Vallem* exstat eius in ephemeridibus honesta memoria, ut eodem loco tradidi.

Dixi

Dixi suprâ , quæ fuerit Yolande discipline rei-
 que domesticæ cura. Ad disciplinam pertinet,
 quod leges D. Dominici ex Latino in Germani-
 cos rhythmos transferendas curavit; nimirum,
 ut eius Sanctimonialis institutiones suas, patriâ
 linguâ redditas, facilius comprehenderent; & nu-
 meris poëticis illigatas, cum voluptate memoriæ
 mandarent. Erat enim Yolanda, ut Hermannus
 est auctor, præter Germanicam, Gallicæ quo-
 que imò & Latinæ lingua perita. Rhythmos
 autem composuit Henricus cœnobita Domini-
 canus, qui nomine suo in operis initio littera pri-
 ma, pro eius ævi consuetudine indicato, disertè
 illud in fine est professus. Codicem ipse vidi, in
 quo præfatio metrica; tum hæc scriptura. *Anno*
Domini M. CC. LXXVI. ætatis meæ XXVI. anno ab
ingressu meo in ordinem VI. anno sacerdotij I. ego frater
H. ordinis Prædicatorum, minimum hunc libellum de La-
tino in Theutonicum transtuli, Sororis Yolandis Priorissæ
Vallis S. MARIAE ac aliarum sororum precibus devictus,
& fraternæ instructionis nihilominus zelo ductus. IES-
SUS CHRISTUS.

Fuisse porrò hunc Henricum, ut modo loqui-
 mur, *Patrem*, seu, ut olim, *Confessorem*, hoc est,
 moderatorem Virginum *MARIAE Vallis*, ex
 ephemeridibus deprehendisse mihi videor, in
 quibus ita scriptum.

XV. Kal. Septembres, obiit frater Henricus de Lucem-
burgo, presbyter & confessor noster.

A quo enim potius, quam à moderatore suo

peterent Vallis *MARIAE* Virgines reddi Germanico idiomate leges suas? aut quis potius id officij illis præstaret, quam idem ille earum moderator?

CAPUT XXIII.

Yolande fama & auctoritas apud principes.

*Blanca D. Ludovici mater, Regina Gallie, benefacit *MARIAE* Valli. Eandem benevolè prosequuntur Henricus Magnus, & Margarita Comites Luciliburgenses. Margarita Yolande matris mors & sepulchrum. Meisenburgiorum procerum memoria apud *MARIAE* Vallem.*

Yolanda ut domi in magna fuerit veneratio-
ne, non minus tamen foris apud Magnates &
Principes valebat gratia & auctoritate. Blanca
in primis, D. Ludovici Gallie Regis mater, cœno-
bio *MARIAE* Vallis, haud dubiè permota Yo-
landæ cognatæ memoria, donavit XL. libras
nummum Turonensium; quod donum voluit
olim filie suæ Margaritæ, nuptæ Ioanni I. Bra-
bantia Ducis, cum defuncta esset, prodesse. Obijt
autem Blanca anno M. CC. LII. Margarita verò
sub annum M. CC. LXXI. Et credibile, tum ex
matris decreto numeratam Yolandæ pecuniam.
Est hac de re ita scriptum in ephemeridibus mor-
tualibus *MARIAE* Vallis.

III. Nov.

III. Non. Novembres, obiit D. Margarita Ducissa Brabantia, soror D. Philippi Regis Francia, pro cuius animâ Domina Blanca mater sua dedit XL. libras Turo-
mensis.

Henricus Comes Luciliburgensis, cognomen-
to Magnus, qui Yolandam, ut memoravimus,
Luciliburgi cum eius matre acceperat, & iam
tum adversus Yolandam faventes animos conce-
perat, cruce signatus anno M. CC. LXX. haud
multo post obiit, cœnobium MARIAE Vallis
summa semper benevolentia complexus, ut est in
ephemeridibus.

IX. Kal. Ianuarij obiit illustris Dominus Henricus Co-
mes Lucemb. qui prosecutione favorabili nos & nostrum
monasterium manu paternâ protegens, bona nostra tan-
quam pius pater in omnibus semper studuit ampliare.

Nec minus quam Henricus, Margarita eius
uxor, filia Theobaldi Comitis Barrensis, memo-
riam sui apud MARIAE Vallem reliquit; nimi-
rum Yolandam, ut dictum in superioribus, Lu-
ciliburgi quondam cum Margaritâ matre habue-
rat hospitam. Decessit Margarita post annum
M. CC. LXX. sepulta in cœnobio Clari Fontis
Virginum Cisterciensium, haud procul Orolau-
no. Dies mortis eius in iisdem ephemeribus ita
est notatus.

IX. Kal. Decembris, obiit illustris Domina Margari-
ta Comitissa Lucemb.

Inter hæc Margarita Yolandæ mater Sancti-
monialis piè decessit XVI. Kal. Augustas, anno

M. CC. LXX.

M COMITISSA VIANNENSIS

H

QUE OBIT ANNO DNI MILLESIMO DCCCESIMO SEPTUAGESIMO SEPTIMO

ET OBIT ANNO DNI MILLESIMO DCCCESIMO SEPTUAGESIMO SEPTIMO

IN IMPERIO CONSTANTINOPOLITANI SYLVA

M. CC. LXX. Yolanda sepulchrum ei fecit & sua & matris modestia dignissimum, spreta hic quoque ut in ceteris rebus, humana pompa. Siquidem vulgare saxum est, sub arcu intrà murum humi patens, simplicibus linearum ductibus, imagine Margaritæ, habitu Sanctimonialis, effigiatum. Facies cum manibus, cingulo & calceis, olim ex vitro aptè colorato lapidi inferebantur. Sed ea nunc plurimùm confregit ætas. Vestis est tunica ad talos demissa & præcincta, cum scapulari & pallio cucullato, ita ut velum non appareat. Sub pallio stat Henricus, Philippi comitis Viennensis primogenitus filius, pueri tunicati habitu, dextra schedion oblongum tenens, sinistra indice protenso ad aviam, ceu eo gestu monstraturus, quod de avia legas. Sepulchri imaginem aspice.

Sic sita est orta ex regio sanguine mulier, Imperatoris filia, Imperatoris soror; & quæ nuper illum sui tumuli locum indomito spiritu redigere volebat in cineres, ea nunc ibidem facta Sanctimonialis, cinis & pulvis in pace quiescit. Ut mirè virtutem Dei, cellissima quæque fastigia, cum ei libitum, submittentis in plana, hâc tamen insigni Margaritæ commendatione, quod ita deiecta, seipsâ longè maior semper erit reputantibus rectè posteris. In ephemeridibus, hoc est eius elogium.

XVI. Kal. Augusti obiit Soror Margarita, quondam Comitissa Viennensis, mater Sororis Yolandis Priorissa,
de

de quâ habuimus plusquam mille libras. Hâc die habebis
Conventus ad Pitanciam XL. solidos de Nortzingen.

Quam plurima ad hæc equestrium patriæ nostræ virorum est in eisdem ephemeridibus memoria. Sed quia non satis constat, qui eorum Yolandæ temporibus vixerint, tacitè eos præterire cogor, aliquot demptis Meisenburgijs. Est ergò Adelini Meisenburgij mentio in priscis tabulis ab anno 1192. ad annum usque 1256. quem Waltheri Meisenburgij Prædicatoris nostri patrem fuisse, temporum & nominis ratio, nisi longè fallor, exigere videtur. Siquidem Walthero nostro coævus fuit. Waltherus ex eâdem gente Meisenburgicâ alius, Erardi Meisenburgij filius, Godefridi, seu Ioffridi frater; & Erardi quidem meminere veteres tabulæ ab anno 1214. ad annum usque 1244. quo anno Ioffridi & Waltheri, quos dixi, filiorum eius nomina edunt, & quo tempore Waltherus noster Ordini D. Dominici adscriptus iam *Prioris* munus apud Treviros expleverat. Alius ergò ipse est ab Erardi filio Walthero, & nostri potius pater dicendus Adelinus. Fuit autem Adelinus iam ab anno 1235. Ermesindi Comitissæ Luciliburgensi eiusque filio Henrico à consilijs, deque eo ita scriptum est in ephemeridibus *MARIAE Vallis*.

VII. Idus Decembris obiit Dominus Hadelinus de Meisenburgh.

Waltherum autem Erardi filium, eum esse arbitror, cuius exstat tumba ad *MARIAE Vallem*

lem, cubante in oblongo saxo, pro illorum temporum moribus, viro togato & palliato. Circumscriptum.

ANNO DOMINI MILLESIMO DUCENTESIMO SEPTUAGESIMO IV. IDUS OCTOBRIS OBIIT WALTHERUS DOMINUS DE M. . . . . BURCH.

At in Ephemeridibus.

IV. Idus Octobris obiit Waltherus Dominus de Meisenburch, qui dedit XXXIV. libras.

Memorable est, quod de hoc Walthero à maioribus traditum narrant Sanctimoniales. Celibem eum duxisse vitam, & in eius rei argumentum florem sertum circa caput eius statuæ sculptum; quod alieni sit arbitrij. Sanè Alexander de Celobrio, Parthenonis Tifferdingani conditor, statuam tumbæ suæ incubantem habet, capite floribus coronato; & fuit tamen uxor eius Hadewidis. De Walthero addunt, eum effecisse, ut apud Luciliburgenses, cum mares deficerent, puellæ quoque nobiles in hæreditatem solidam possent succedere, neque feudis seu clientelaribus bonis exceptis. Unde mos profluxerit, ut si quæ deinde puella nobilis hæreditatem adiret, ad Cœnobium MARIAE Vallis veniret, proque pijs Waltheri manibus sacrum faciendum curaret, eiusque statuæ caput flore circumdaret; idque sibi visum, narrasse seniores quasdam è Sanctimonialium numero. Alij porrò præter illos Waltheri Meisenburgij memorantur in veterum

terum tabulis, unus hâc memoriâ longè ânterior, posterior alter, Provinciæ Luciliburgensis Seneschallus seu Gubernator, de quo id acceperim, quod est in Ephemeridibus *MARIÆ Vallis.*

XVI. Kal. Martias ob. Waltherus de Meisenburgh, qui dedit V. libras.

Hæc de Meisenburgijs paulo pluribus memorâsse, non est, opinor, alienum: cum ad res Yolandæ vel maximè pertineat, Waltheri Domini-
cani, optimi præceptoris atque doctoris, ipsius parentum commendari posteris memoriam.

CAPUT XXIV.

*Yolanda à Philippo Rege Galliæ D. Ludovici filio impetrat spinam coronæ Domini. Mors eius & sepulchrum. Boëmundus Trevirorum Archi-Episcopus dedicat eadem *MARIÆ Vallis*, quæ propter Yolandam est in summâ veneratione Principum.*

INter res Yolandæ memorabiles, illud longè præcellit, quod Philippus Galliæ Rex, D. Ludovici filius, spinam ei ex coronâ Christi Domini donavit, de quâ re nunc disseram. Editus est commentariolus Galteri Cornuti, Archi-Episcopi Senonensis, de susceptione coronæ spineæ, quem

quem commentariolum Galterus iussu D. Ludovici conscripsit. Narrat ibi, Balduinum Imperatorem Constantinopolitanum, Margaritæ Comitissæ Viennensis, ut sæpè dixi, fratrem, Yolandæ avunculum, dum res eius Constantinopoli periclitarentur, venisse in Galliam flagitatum auxilia, quod nos quoque alio loco narrabimus. Ludovicum prolixè opitulatum Balduino. Hunc, ut gratiam Ludovico referret, coronam spineam Christi Domini, ob rerum angustias Venetis oppignoratam, donâsse. Ludovicum pecuniam oppignoratitiam Venetis repræsentâsse, & per duos Sodales Ordinis D. Dominici, Iacobum & Andream, litteris Balduini munitos, sacram coronam Constantinopoli oportandam curâsse. Eam denique signaculis argenteis in aureâ cistâ ritè obsignatam, incredibili pompâ Parisijs anno 1239 acceptam. Moritur deindè D. Ludovicus anno 1270. eique succedit Philippus filius. Is, procurante Yolandâ cognatâ eius, misit Sanctimonialibus *MARIAE Vallis* ex coronâ Christi spinam unam, gestatam à simulachro argenteo Angeli, additis 250 libris nummûm Turo-nensium. Philippo posthæc anno 1285, pridie Nonas Octobres defuncto, Virgines *MARIAE Vallis* 3 Kalendas Octobris anniversarium eius solemne Ephemeridibus ita inscripserunt.

III. KAL. OCT. ANNIVERSARIUM
EXCELLENTISSIMI DOMINI PHILIP-
PI REGIS FRANCIAE QUI DEDIT NO-

BIS CC. & L. LIBRAS TURONENSES
& ARGENTEUM ANGELUM CUM
UNA SPINA DE CORONA DOMINI
& CRUCEM ARGENTEAM CUM
PARTE DE LIGNO DOMINI. HAC
DIE HABEBIT CONVENTUS XX. SO-
LIDOS AD PITANCIAM DE BONIS
DE NORTZINGEN.

Hoc porrò viginti solidorum congiarium ab ipsa Yolanda constitutum fuisse videtur, siquidem in Ephemeridibus scriptum est, eam omnium de sua parentela, de qua & Rex Philippus, annuis parentalibus, ex bonis Nortzinganis, victum Sodalibus præberi iussisse. Verba Ephemeridum.

VIII. Idus Januarij. Hâc die, in recordationem pia memoria sororis Yolandis amantissimæ Priorissæ nostræ, habebit Conventus ad pitanciam LX. Solidos de bonis de Nortzingen. Quæ quidem bona comparata sunt de bonis amicorum ac parentum, & de ipsâ ad hoc ordinata, ut fructus seu redditus dictorum bonorum ad communem pitanciam conventus distribuantur in die Epiphaniæ Domini & anniversarijs specialiter ad hoc deputatis, prout Kalendario præsentis continetur.

Cæterùm summo meo gaudio vidi coram & veneratus sum illud Angeli simulachrum. Spinam crystallo inclusam manibus præfert, estque materia argentum inductum auro, magnitudine ferè pedali, donum sanè, & se ipso, & donantis accipientisq̃ contemplatione gemmis omnibus longe

longè anteferendum. Atque hæc sunt, quæ de Yolandâ accepimus: multa, profectò, si sequimur exemplum, at pauca pro desiderio nostro, omnia eius cognoscere optantium.

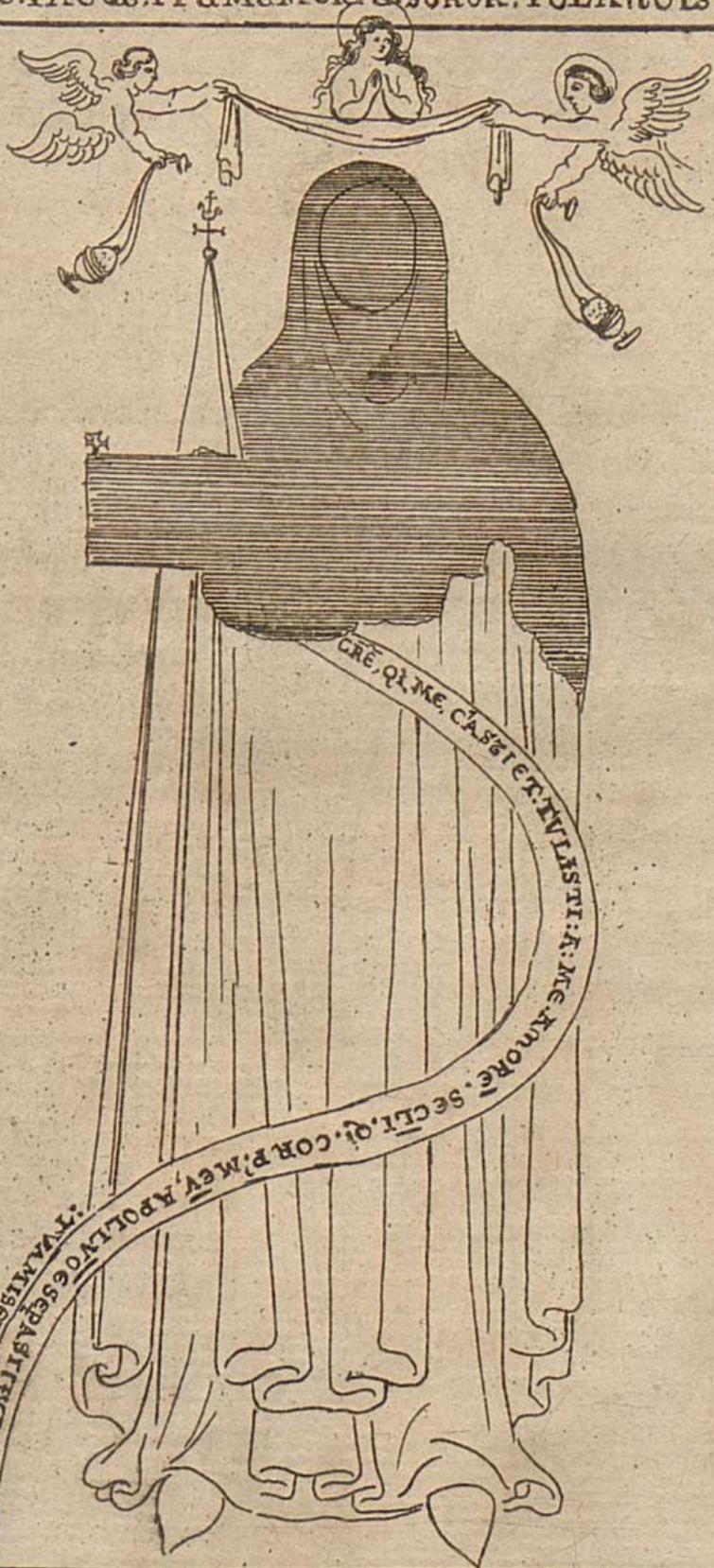
Obijt anno MCLXXXIII. VI. Kalendas Ianuarias. Sepulta verò in medio *choro*, quem vocant, ubi virgines hymnos sacros psallunt: visiturque hodiè tumba eius pedibus fermè duobus à pavimento in altum educta. Lapidis planicies effigiem Yolandæ refert, vitri segmentis aptè coherentibus, & encausto infernè pictis expressam, habitu Sanctimonialis. Circumscriptum epitaphium litteris uncialibus, in crustâ vitreâ, encausto, subiectâque auri tenuissimâ bracteâ fulgente. Opus integrum vidi adolescens. Nunc iniuriâ temporum superiora à capite ad pectus diffracta sunt, nisi quod manifesta durant sacræ ædis, cum tecto turris in pyramidem educto, vestigia. Hanc ædem sustentabat brachium dextrum, quâ specie maiores nostri Divorum, qui templa cœnobiave condidère, formare solebant imagines. Yolandæ autem ea species attributa est, quod cœnobium *MARIAE Vallis*, tenue antea atque exile, rebus & disciplinâ ita provexerit, ut merito primâ eius auctrix id fundâsse censerî possit. Certe ædem sacram, ut de ceteris nihil dicam, ab Yolandâ fuisse conditam, suadet tumulus matris eius ab eâdem Yolandâ factus. Tumba item Waltheri Meisenburgij, totis XIII. annis antè Yolandam defuncti inque eâdem æde conditi.

Quæ tumbæ sub arcubus intrâ muros positæ, antiquitate & litterarum formâ Yolandæ tempora profitentur. Quod ergò ex ephemeridibus postea adnotabitur, Boëmundum Trevirorum Archi-Episcopum anno demum M. CC. XCVI. templum MARIÆ Vallis dedicavisse, id non ita acceperim, quasi à Poncettâ Meisenburgicâ, quæ Yolandæ in Priorissæ munere successit, ædificatum, Boëmundus tam serò consecraverit: sed adiectis post Yolandam fortasse partibus, omnia ipse sacris ceremonijs initiaverit. Unde dedicâsse dicitur *totam Ecclesiam* & consecrâsse *altare maius in Ecclesiâ*, aliudque *in choro*. Nunc epitaphium Yolandæ, quoniam prisçâ litterarum formâ, & contractione vocabulorum haud facile lectu est, litteris nostri usus, integrisque vocibus adscribatur.

HIC IACET PIÆ MEMORIÆ SOROR YOLANDIS PRIORISSA HUIUS LOCI ILLUSTRIS VIRI HENRICI COMITIS ET MARGARETÆ COMITISSÆ VIAN. FILIA CUIUS HÆC MATER PRÆDICTA SOROR FUIT BALDEWINI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI SUB EA AUTEM ORDO SANCTISSIME VIXIT INCREMENTUM ACCEPERUNT RELIGIO ET RES ORDINIS OBIIT PRIORATUS SUI ANNO XXV. ÆTATIS VERO SUÆ CIRCITER L. ANNO DO-

ACCEPERUNT RELIGIO ET RES ORDINIS OBIIT PRIORATUS SUI ANNO XXV. ÆTATIS VERO SUÆ CIRCITER L. ANNO DO-

HIC IACET IN MEMORIA SOROR YOLANDIS

PROBIS R. IVI° LOCI MILITUM SVBHEALCI COMITIS BT. MA. C. COMITISSEVICI. CIVIT. HEC MAT. PD. CA. SOROR
COSTANTIN. SVB EA. XVI. O. S. S. S. N. X. I. R. E. M. E. V. M.

ACCEPERAT. R. ELGIO ET. R. RES. O. OBIRE. PIOR. T. C. S. VI. ANO. XXV. ET. KLIS. V. SVE. C. T. LI. ET. R. O. O. DR. I. M. C. C. L. X. X. III. X. VI. E. L. I. A. E.

GRÈ. QI. ME. CAS. ET. IV. LIS. TI. F. ME. A. MORE. SE. CL. I. Q. I. COR. P. ME. V. A. POL. L. VO. E. SEP. A. IT. VE. ME. MD. I. T. V. A. M. I. S. E. D. I. A. M. P. E. R. V. C. I. R. E.

DOMINI 1283. XVI. KAL. JANUARIJ.

Ex manu sinistra Yolanda sinuatum teniae oblongae modo schedion deorsum fluit, his notatum litteris.

Christe qui me creasti, & tulisti à me amorem seculi, qui corpus meum à pollutione separasti, iube me ad tuam misericordiam pervenire.

Circà tumuli saxeam crepidinem, versus olim scriptus erat, sed nunc ætate evanuit, nisi quod alicubi Yolanda nomen, licet ægrè, legi potest, uti & hæc de eâ verba

.... REGUM COMITUMQUE BEATA
EDITA PROGENIE. ....

In Ephemeridibus tale est Yolanda elogium, sed cum mendâ in anno mortis eius.

XVI. Kal. Januarij obiit soror Yolanda felicitis memoria, Priorissa, filia illustrissimi domini Henrici Comitis Viennensis, & Margaritæ Comitissæ de Viennâ, quæ vitâ laudabili, morumque honestate ceteris præclarior, religiosè & amabiliter monasterij nostri conventum rexit plusquam XXV. annis. Cuius quidem religiosæ & sanctæ conversationis formâ, humilitatis & caritatis exemplo, quamplures fratrum & sororum & aliorum secularium personæ religionis non modicum ceperunt incrementum. Insuper & locum nostrum thesauro glorioso, ligni scilicet Dominicæ crucis, & spinæ de coronâ Domini, cum alijs quampluribus SS. Reliquijs per suam illustrem providentiam ditavit abundè. Possessiones & ædificationes totius monasterij nostri, cum magno Ecclesiæ ornatu & libris multis

is providentissimâ suâ procurazione, matrisque suæ & parentum & amicorum ipsius cooperatione, largissimè ampliavit, presentis sic vita cursum in Domino feliciter consummando, anno Domini M. CC. LXXXI. lege M. CC. LXXXIII. Hâc die habebit conventus ad pitanciam XL. Solidos de bonis in Norzingen.

Elenchus Priorissarum **MARIAE** Vallis concinnatus hoc ineunte seculo, Yolandæ sufficit Poncettam Meisenburgicam, sed errore, non excusis rectè veteribus monumentis. In tabulis quippe anni M. CC. LXXV. biennio post Yolandam, ita habetur. *Soror Katherina, Priorissa Vallis S. MARIE.* Hæc itaque Catharina, licet ex quâ nobili gente nata sit, nos lateat, Yolandam in munere excepit; quam deindè secuta est Poncetta Meisenburgica.

Prodigia multa atque magna patrâsse Yolandam cum viveret, & maximè cum sodalibus præesset, auctor est Hermannus. Sed hæc cuncta cum postremis libri ipsius folijs irreparabili damno periêre. Unicum paginæ ultimæ adhæsit tale.

Cum tantâ illâ custodiâ circumsepta esset, ut neque litteras, neque nuntium cuiquam mittere, aut accipere ei fas esset, imò ne soli quidem esse liceret, quin adessent perpetuò, qui eam observarent, rationem tamen commenta est, quâ ad Patres Prædicatores scribere posset epistolam. Sub serum diei, cum iam nox esset, iussis ad sua conclavia cubitum ire matronis atque puellis, lumen inexstinctum reliquit. Ex matronis una non

condormierat. Hæc ubi [seu per fenestras, seu per rimam, seu aliâ ratione] lumen animadvertit, subitò consurgens ad Yolandæ cubiculum properat stomachabunda. Sentit advenientem Yolanda, moxque candelam, ut erat ardens, in stramen immittit ac decumbit, nec sollicita excitandi incendij. Inter hæc matrona cubiculum Yolandæ ingreditur. Sed nullo animadverso lumine, cubitum redit, solâ Yolandâ relicta. Illa mox consurgens candelam è stramine planè ardentem & flammantem educit, stramine ne ambusto quidem, atque inter gaudium ac metum exarat, quas cœperat scribere litteras, ac tandem securè lecto se componit.

Narrat deindè Hermannus, Yolandam; cum cœnobium gubernaret, venisse aliquando ad Sanctimoniales ægrotas mensæ accumbentes: sed quid ibi factum codex hîc abruptus cum cæteris Yolandæ miraculis posterorum memoriæ eripuit.

Quamquam quid miracula eius nobis deesse querimur, cum incomparabilis illa eius inter tot & tam varios & tam acres, tamque diuturnos omnis ætatis & conditionis hominum insultus, in benè cœptis constantia, ingens sanè maximumque sit miraculum. Quod utinam non mirari tantùm aut laudare, sed etiam imitari plurimos, qui res eius gestas legent, aliquando contingat, ut tam illustri exemplo hæctenus sub tenebris longæ oblivionis delitescenti cum fenore honor suus suaque gloria restituantur. Quod autem tradit Hermannus

mannus, Yolanda defuncta & sepulchro condita, constituisse ipsius causa cœnobio MARIAE Vallis ingentem ubique maximorum hominum venerationem & cultum, quandò id ad res Yolanda plurimum pertinet, sub texam in eo genere illustria quædam, Yolanda temporibus vicina, pleraque ex Ephemeridibus toties à me laudatis. Ita enim in ijs ad certos dies scriptum invenio.

VIII. Idus Ianuarij. Dedicatio totius Ecclesie & consecratio altaris maioris in Ecclesia & altaris in choro, quæ facta est à venerabili D. Boëmundo Trevirorum Archi-Episcopo, anno Domini 1296. & translata est festivitas à predicto Archi-Episcopo in octavam Pascha. Huic Domino promissimus per patentes litteras nostris sigillis sigillatas, quod post mortem eius in omni suo Anniversario memoriam eius semper faciemus solemniter in vigilijs & missis.

Creatus est Boëmundus Archi-Episcopus anno 1288. obiitque 1299. deque eo ita in Ephemeridibus.

III. Idus Decembris obiit Dominus Boëmundus Archi-Episcopus Trever.

Eximiè quoque MARIAE Vallem coluit Henricus de Grandi-Sono, Burgundus, Comitibus Chiniacensis sanguine iunctus, Virodunensis Episcopus, electus anno 1276. mortuus 1280. Ephemerides.

VI. Idus Ianuarias Anniversarium pie memoria venerabilis & praeferendi Domini Henrici Episcopi Virodunensis, qui nos & monasterium nostrum singulari prosequen-

batur favore, nobis semper, ut fidelis pater, & amicus promotor existens & benefactor.

De Philippi regis Galliaë ergà Vallem MARIAE munificentia dictum est. Isabella uxor eius, suo etiam merito in Ephemerides relata est.

VI. Kal. Februarias obiit illustrissima Regina Francia Ysabellis.

Eisdem Ephemeridibus inscripta est egregia benefactrix Beatrix, uxor Henrici Comitis Luciliburgensis, anno 1288. in memorabili illo ad Buruncum prælio cæsi.

V. Kal. Martias Anniversarium illustrissimæ Dominae Beatricis Comitissæ Lucemb. de quâ adhuc vivente accepimus 126. libras Turonenses pro suo Anniversario, similiter & Domini Comitis collateralis sui, annuè recolendo.

Erat Beatrix filia Ioannis I. Avesnensis, maritoque supervixit. De marito autem hæc est in Ephemeridibus memoria.

Nonis Iunij, obiit illustris Henricus Comes Lucemburgensis.

Occubuerat ille, ut dictum, in prælio ad Buruncum, Nonis Iunij anno 1288. Exindè domes aliquantum turbata. Erat Beatrici ex Henrico filius Henricus, tùm adolescens, factus dein Imperator. Hunc cives Luciliburgenses, nescio quâ, iniuria affecerant, revocato fortasse in dubium paternæ successionis iure. Sed anno sequenti, die Sabbati, post medium verni ieiunij, Iudex & Magistratus Luciliburgensis in cœnobio PP. Franciscanorum Luciliburgi pace facta in
concor

concordiam rediēre, præsidibus Godefrido de Esch, Senatu, & multis clientium Luciliburgensium. Civitas, stabiliendæ paci ter mille libras nummum Trevirensium addixit. Interim dum hæc concordia refertur in tabulas, visa est Beatrix Luciliburgo procul agitasse, ceu rebus nondum sat firmatis. Quo retulerim, quod IV. Nonas Julias, festa luce DD. Processi & Martiniani, hoc eodem anno, ad MARIAE Vallem, virginibus cœnobij S. Spiritus Luciliburgensis, lignationem in silva Andethanna unâ cum filio Henrico concessit. Tabulas ea de re autographas ipse vidi, hac observatione memorabili, quod Henricum filium suum Beatrix appellat *verum heredem & Comitem* Luciliburgensem; ut pronum sit opinari, fuisse, qui id in controversiam vocarent, eamque esse Henrico illatam, de qua supra dixi, injuriam. Verum composita deinde res, & Sabato antè ferias D. Christophori comprehensa tabulis publicis, quæ vere nupero inita fuerat, concordia.

Maria Philippi, quem dixi, Regis Galliæ secunda uxor, filia Henrici & soror Ioannis Brabantie Ducum, maritum benefaciendo imitata, talem habet in Ephemeridibus memoriam.

XI. Kal. Aprilis Anniversarium illustrissimæ Domine Mariæ Reginae Franciæ, quæ dedit nobis D. libras Turo-nenses.

Margarita Henrici, cognomento Magni, Comitiss Luciliburgensis filia, nunquam nupta, virginibus

ginibus MARIAE Vallis vitę celibis, ut credere par est, similitudine, mirę fuit addicta. Ephemerides.

XV. Kal. Maias obiit illustris Domicella Margareta Lucemburgensis, quę nostrum monasterium, ut sæpe potuit, singulari semper diligebat affectu.

Fuit & Yolanda alia Comitis Luciliburgensis filia, sed an Henrico, cognomento Magno, an filio eius ad Buruncum cęso nata, incertum. Alterutrius fuisse filiam, haud dubium, non tamen Henrici, eius qui Imperium deindę adeptus est, quia is non Comes, sed, ut dixi, erat Imperator; nisi antę eius imperium Yolandam decessisse dixeris. De ea Ephemerides.

VI. Idus Iulij, obiit Domicella Yolandis, filia comitis Lucemburgensis.

Margarita fuit uxor Ioannis II. Brabantię Ducis, filij Ioannis I. celeberrimi illius ad Buruncum triumphatoris. De eius erga MARIAE Vallem benevolentia, sic Ephemerides.

Nonis Iulij obiit Margareta Ducissa Brabantia, quę dedit X. libras.

Jam anno 1294. erat Margarita in Ioannis matrimonio, obiitque 1318.

Sequitur alteta in ephemeridibus Yolanda, Henrici Luciliburgensis Comitis filia, sed cuius Henrici, incertum. Fuisse innuptam, probat *Domicella* titulus, sed alterum Hirsbergi titulum, malo fateri non intelligere me, quam coniectando, quod possem, errori me committere. Ephemerides.

IV. Kal.

IV. Kal. Septembris obiit Domicilla Yolanda de Hirsberg, filia domini Henrici Comitis Luxemburgensis, de qua habuimus XVI. libras Turonenses.

Nobilissima fuit gens Brunishorniorum. Ea Theodericum anno 1293. cœnobio D. maximini apud Treviros Abbatem dedit. Quoniam verò MARIAE Vallis sita est intrà fines parœciæ Marisshensis, quæ ab antiquo est Maximinianorum; hinc causâ inter alia extiterit, cur Theodoricus tantâ liberalitate Vallem profecutus sit, quanta in Ephemeridibus describitur.

X. Kal. Octobris obiit Dominus Theodoricus de Brunshorn Abbas S. Maximini Treviri, qui adhuc in vitâ existens contulit nobis in promptâ pecuniâ C. & XX. Turon. pro remissione animæ suæ, nihilominus & Anniversario suo & parentum ac amicorum suorum annuatim celebrando & memoriâ suâ, cum speciali Missâ, singulis mensibus faciendâ. Hâc die habebit Conventus ad pitantiâ V. libras.

Non præterierim hoc loco Godefridum Abbatem, Theodorici decessorem. Origo ei ex equestri Holfeltziorum gente apud Luciliburgios; quæ gens arcem sui nominis vetustissimam MARIAE Valli proximè hærentem habet, ut suprâ memoravi, & plerique eius gentis Proceres iam olim in æde MARIAE Vallis sepulti sunt, exstantque etiam hodiè veteres tumbæ, nullis inscriptæ nominibus, sed notatæ tantùm gentis insignijs, more Polyandriorum. Vixit Godefridus anno 1288. Obijtque 4. Kal. Februarias,

rias, anno 1303. De eo Ephemerides.

XVI. Kal. Martij Anniversarium Domini Godefridi
de Holveltz quondam Abbatis S. Maximini Trever.

A P P E N D I X.

Margaritæ Henrici VII. Imperatoris Romanorum Soror fit Sanctimonialis ad MARIÆ Vallem, & post Poncettam Meisenburgiam creatur Priorissa. Sub eâ mirificè floret MARIÆ Vallis. Cultus ibi Divus Petrus Martyr. Eius Sepulchrum & Elogium.

HÆtenus argumentis satis dedisse videor, verè Hermannum scripsisse, cum Yolandæ memoriam dixit in magnâ fuisse optimatum illustriumque hominum existimatione; cui rei pro coronide addo accessionem gloriæ ingentem MARIÆ Vallis factam à Margaritâ, sorore Henrici, ex Comite Luciliburgensi Imperatoris Romanorum eo nomine VII.

Hæc Yolandæ exemplo, Ordini D. Domini-
ci sese dicavit ad MARIÆ Vallem. Ibi iam Catharina incompertæ stirpis, cuius exstant tabulæ anni 1285. Yolandæ in Antistitis munere successerat, hancque ordine in eodem Magistratu exceperant Poncetta Meisenburgica & Aleyda, cuius meminere tabulæ anni 1303, cum tandem
Mar-

Margarita in Priorissam electa est. Eâ autem rerum potente vel maximè cenobium effloruit, tum re familiari atque ædificijs amplificatis, tum Principum gentis Luciliburgensis, aliorumque summorum virorum, gratiâ atque favore, tum verò maximè virtute & disciplinâ. Et disciplinam quidem, simul atque familiæ Præses esse cœpit, longè florentissimam invenit, quod vel ex Sanctimonialium numero, qui tum centenario maior erat, intelligitur. In tabulis enim Boemundi Trevirorum Archi-Episcopi, editis anno 1297. proximè post Poncettæ Meisenburgicæ decessum, sub ipsa Margaritæ initia, scriptum invenio, fuisse Sanctimoniales ad MARIAE Vallem *centum fere & viginti*. Et verò hodieque in choro virginum spectantur totidem sedilia, hymnis divinisque laudibus decantandis, opere perantiquo elaborata, quanto argumento piæ æmulationis & certaminis in virtute colendâ, dum alia alteri palmam in eo genere eripere studeret, ut in magno proborum numero fieri assolet!

Nec privatim tantùm mores tum florebant, sed foras etiam pietas vulgò emicabat. In iisdem quippe tabulis scriptum est, *hospites innumèrabiliter ad MARIAE Vallem confluere*, & liberalissimè à Sanctimonialibus accipi solitos. Nimirum sanctitate loci tot exciti mortales, sacra D. Virginis limina, aut fortè iam tum etiam D. Petrum Martyrem, cognomento Mediolanensem, magnum illud ordinis D. Dominici lumen, supplices
L adibant

adibant. Certè perantiquum esse eius Divi ad Vallem MARIAE cultum, pro indubitato accepimus, & iam sub annum 1267. Johannes à Jubileo, Canonicus Leodiensis, ex veteri nobilique vico Judicio propè Theodonis Villam oriundus, pro se & Henrico Episcopo Traiectensi, Yolandæ fratre, lege funebri sancivit, ut dicerentur tres Missæ per singulas hebdomadas S. Petri Martyris. Exstat in sacrario ædis MARIAE Vallis statua D. Petri pervetus, ingenti cerimonia venerabilis. Pueros adferunt, & bilanci impositos, pari pondere frumenti redimunt, tantâ frequentia, ut omnibus fermè diebus ea cerimonia cum prece votorumque solutione obeatur, valetudine innumerabilibus pueris restituta.

Ceterùm, vt disciplinam florentem Margarita in Præfecturæ suæ initio invenit, ita eam naviter excoluit, cum rei familiaris optimè procurato auctario. De pecunia ingenti, deque structuris, quibus cœnobium adauxit, scriptum est in eius elogio, quod postea subnectam. De Principum Luciliburgensium aliorumque Margaritæ amicorum benevolentia ac liberalitate, ista diversis diebus in Ephemeridibus habentur, quibus commemorandis, ordine temporum feremur, adiectis subindè observationibus.

Henricus Comes Luciliburgensis, Margaritæ frater, ad imperium evectus & in Italiam profectus, Brixiam anno 1310. obsedit. In eâ obsidione Walramus eius frater sagittâ ictus occubuit. Ephemerides.

IX. Kal.

IX. Kal. Augusti Obijt Illust. Dominus Walramus, germanus serenissimi Domini Henrici Imperatoris, de quo habuimus V. libras annui census in molendino, quod dicitur Passinowin, sito apud Lucenburg.

Anno sequenti 1311. immenso Cæsaris luctu Margarita eius uxor Genuæ decessit. Ephemerides.

Idus Decembris obijt Illustrissima Domina Margareta, quondam Imperatrix, quæ nobis multa bona fecit, & in promptâ pecuniâ nobis dedit D. libras Turonenses.

Bizarrus Genuæ sepultam tradit. Tanta tamque cara funera secutus est ipse Henricus Augustus, mortuus in agro Senensi anno 1313. 19. Kal. Augusti. Ephemerides.

XI. Kal. Septembris anniversarium Serenissimi Principis Domini Henrici, quondam Imperatoris, Romanorum qui prosecutione favorabili nos & nostrum monasterium semper paternè protegens, in perpetuum & annuatim nobis dedit V. carratas vini in Makeren. Hâc die habebit conventus ad pitantiam V. libras.

Non possum hoc loco mihi temperare, quin Augusti illius Henrici nostri Imperatoris attexam insigne elogium ex Ordolfo, qui iussu Balduini Archi-Episcopi Trevirensis, fratris Henrici Augusti, composuit historiam Trevirorum. Fuit inquit, torneamentorum à mari usque ad mare in inventute semper questivus, in quibus inter ceteros, quorum tamen virtutibus non est detrahendum, gloriosior habebatur. Index erat iustissimus; pauperum, pupillorum, mercatorum, peregrinorum promptissimus defensor, raptorum

rum, malefactorum, tyrannorum, regidissimus exterminator; semper illud gerens animo: Iuste iudicate filij hominum. Omnibus enim sicut affabilis & benignus: in quibus tamen seriositatem indicibilem, prudentiæ quoque & discretionis amoenitatem nullo unquam tempore deserebat. Virtutem & bonorum morum concatenationem optimam cum temperantiâ iugiter retinebat, & se semper bonis moribus omnium in omni tempore benignissimè conformabat, omnibusque se ita socialem & tractabilem præbebat cum intermixtione, ut dixi, officij dignitatis, quod ab omnibus hominibus amore constrictus nimio habebatur: & tamen his quæ sunt mundi mundo reddendis non segniter, non minus, quæ sunt Dei; Deo noscitur reddidisse. Nam cum Domina Margareta, sorore Ducis Brabantia sua collateraliter præelecta, ita continenter à tempore contracti matrimonij creditur vixisse, quod nunquam ad aliquam aliam adhuc post eius obitum dicitur accessisse. Capella quoque suæ ornamenta, missalia magni ornatus ac pretiosa, ad quacunque perrexit loca adhuc Comes existens, suis cum somarijs circumvehere faciebat: & omni die coram se & collateraliter sua, quando aderat, suos electos per Cantores, canticis cum musicalibus, Missas & Horas canonicas, impedimento non interveniente, sed impedimento urgente, Vesperas saltem & Completorium, & hoc nullo die præmittendo, celebrare solemniter faciebat. In Missis vero audiendis, Horisque canonicis cum die dicendis maximam devotionem pollebat. Itaque suis Sacerdotibus Capellanis, maximam dicitur devotionem præstitisse. Hastenus Henrici VII. non tam verborum elegantiam, quam rerum excellentia æstimanda laus, non Lucili-

burgen-

burgensibus tantum nobis, sed exteris quoque; quin & in exemplum proponenda summis Regum Cæsarumque fastigijs. Porro Henricum veneno sublatum à Patribus Dominicanis, etsi confutissima pridem est calumnia, addere tamen confutationi pondus egregium liceat, ut qui Yolanda rebus conscribendis, Ordinem D. Dominici non modicè illustrasse videor, depellenda ab eodem sacro ordine tam foeda labe, hac quoque in parte honori eius atque gloriæ velificem. Cono Falkestenius Trevirorum Archi-Episcopus librum conscripsit, cui titulus *Chronicon Trevirorum*. In eo libro scribens de morte Henrici, *Dominus Thomas*, inquit, *de Septemfontibus, cui multum familiaris fuit, in cuius sinu obdormivit, dixit, eum dysenteria decessisse, quod verum esse creditur.* Fuit porro gens in provincia nostra Equestris de Septemfontibus, arcem habens gentilitij nominis, haud horæ unius itinere à MARIAE Valle, ad quam nunc redeo. Eam Beatrix Henrici VII. mater eximiè coluit. Paternam domum & filij sui Henrici Augusti natalibus Valentinianis illustrem, condendo Virginum Dominicanarum cœnobio, cui à Belomonte nomen, unâ cum filio Henrico donavit, isque donationem Mediolani 3. Nonas Martias, anno 1311. indictione 9. regni anno 3. ratam habuit. Ei cœnobio Margarita nostra, Henrici soror, præesse iussa est, retentis tamen simul Vallis MARIAE gubernaculis. Nono post hæc anno Christi 1320. 5. Kal. Martias Beatrix decessit.

De eâ ex Ephemeridibus suprâ titulum attulimus. Luciliburgensium Principum familiæ, etsi non sanguine, multis tamen alijs nominibus implexus fuit Petrus Archi-Episcopus Moguntiacensis. Natus apud nos gente equestri Aspeltiorum, seu, ut quondam loquebantur, Adaspeltiorum, quæ gens, ut cæteræ ferè nostrates ordinis equestris, arcem habebat appellatam de suo nomine, leucis à Luciliburgo duabus, quâ Remacum ad Mosellam excurritur. Fuerat Petrus Archiater Henrici 7. Imperatoris etiamnum Comitis. *Physicos* eâ ætate appellabant; nec erat dedecori viris nobilibus medicinam profiteri. Missus ab Henrico Ricardos ad Clementem V. Pontificem Maximum ut Balduino fratri suo Moguntiacenses infulas impetraret, ita Pontifici placuit, ut petitum pro alio decus, in ipsum contulerit. Offensus est eâ re summoperè Henricus. Sed ut appareret divina hic intervenisse consilia, Petrus deindè Henrico ad Imperium Romanum adipiscendum fuit præcipuus adiutor. Quid Porro MARIAE Valli Petrus contulerit, ita consignatum in Ephemeridibus.

VIII. Idus Iunij Anniversarium D. Petri Archi-Episcopi Moguntini, de quo habuimus 61. libras.

Decessit anno 1320. Prid. Non. Junij.

Triennio post hæc, anno Christi 1323. Joannes Boemiæ Rex, Henrici 7. filius, Margaritæ nostræ nepos, in cœnobio MARIAE Vallis coram adfuit, suæque (in id cœnobium propensæ voluntatis

Iuntatis testimonium reliquit. Nam ius Patronatus trium Parœciarum, D. Michaelis Lucilburgi, Rurenſis, & Danvillerij, cœnobio dedit, volens id bono eſſe atque ſaluti ſuæ, Auguſtiſſimorumque parentum, Henrici Imperatoris & Margaritæ coniugis eius, ac etiam ob reverentiam (lubet enim tabularum verba ponere) & dilectionem præclara & religioſæ ſororis Margareta de Luxemburg, amita noſtra cariſſima, veſtrique præſati monaſterij nunc Prioriſſæ, quæ unâ vobiſcum Deo dicata divinis laudibus inſiſtit. Tabulæ porrò conditæ ad MARIÆ Vallem, & à Rege ibidem ſignatæ 7. Idus Auguſti.

Felicitas Henrici 7. Imperatoris ſororum duarum natu minor, nupta primùm fuit Henrico de Lovanio, orto ex Ducibus Brabantia, liberosque ex eo ſuſcepit Henricum, Joannem. & Beatrix. Sed mortuo coniuge annos nata tunc 22. ordini D. Dominici Bellomonti Valentinianis ſe dedit anno 1328. Facta deindè eſt cœnobij Antifteſ, cedente nimirum ſore Margarita, ac tandem anno incomperito deceſſit, prid. Nonas Octobris, ut habent tabulæ Bellomontanæ. At Ephemerides noſtræ die alio,

V. Idus Novembris obiit illuſtris ſoror Felicitas de Luxemburgo, germana ſereniſſimi Principis Domini Henrici, quondam Imperatoris, quæ erga conventum noſtrum ſpeciali ſemper afficiebatur dilectione.

Hunc fructum Margarita virtutis ſuæ à parentibus atque amicis retulit, cum tandem anno

1336. decessit, terreno fructui præmium iunctura cæleste. Insigne eius est elogium in Ephemeridibus.

XV. Kal. Martij, Anniversarium venerabilis ac illustrissimæ Dominae sororis Margaretae de Lucemburgo felicitis recordationis, matris nostræ amantissimæ, germana serenissimi Domini, Henrici quondam Imperatoris Romanorum, quæ vitâ præclarâ, conversatione laudabili, omnique venustate virtutum cunctis eminentior, totius religionis forma & exemplar existens, plusquam quadraginta annos, nostrum monasterium rexit providè, sanctè, atque maternè, quam plures, tam seculares, quàm religiosos, suâ bonitate gratiosaque charitate trahendo ad ædificationis exemplum. Domum etiam nostram atque conventum in possessionibus ædificijsque diversis multipliciter augmentavit. Pro his & alijs multis necessitatibus nostris in prompta pecunia dedit. De suis ad valorem bis mille librarum largissimè contulit, cum inenarrabilibus bonis, quæ sigillatim exprimi non possunt. Insuper & in *Volkringen* bona comparavit de suis pro C. & 20. libris ad æstimationem 27. librarum annui redditus. Sicque dulcis mater gloriôsè & ædificatoriè vivendo, omnibus suis posteris totius religionis ac sanctitatis relinquens exemplum, presentis vitæ cursum feliciter in Domino consummavit, anno Domini 1336. Post eius decessum de suis extremis & alijs ad suam venerandam personam solemnitatibus huiusmodi, habuimus C. & 20. libras, de quibus pro sua tumba faciendâ 85. pervenerunt, reliquæ verò cedebant ad utilitatem conventus. Hac die habebit conventus ad pitantiam solemnem 12. libras de bonis de *Volkringen* prædictis.

Quod

Quod in hoc elogio, Margarita *plusquam quadraginta annos monasterium rexisse dicitur*, id à vero alienum est, si, quod in eodem elogio habetur, obiit anno 1336. ab hoc enim anno, si retrò numeres ad annum usque 1303. quo Priorissa erat Aleyda, anni reperiuntur tantùm triginta tres, hoc est, septem minus quàm quadraginta. Neque rectius catalogus Priorissarum MARIAE Valis (de quo postea) tempus regiminis Margaritæ definivit, annis ei assignatis triginta novem. Quos errores, fateor, promptius esse mihi deprehendere, quàm corrigere.

Tumba porrò, de quâ in eodem elogio, etiamnum exstat in *choro* Virginum, facta ex solido saxo cum statuâ Margaritæ cubante, habitu Sanctimonialis. Suprà arcum, sub quo intrà murum tumba est, legitur hæc epitaphij pars litteris nigris, & antiquis.

,,,,,, TUMULATA
PRINCIPIBUS NATA PRUDENS QUO-
QUE MATER AMATA EXEMPLAR-
QUE DATA VIVENDI SORTI BEA-
TA CELICA DICATA FIDE MARGA-
RETA VOCATA QUID DICAM PLU-
RA FELIX FUIT HÆC.

Suprà epitaphium hoc assurgunt utrimque per arcum Parmæ gentilitiæ his notatæ insignijs.

L 5

PARMA

Parmæ à Capite exurgentes.

1. In Parmâ aureâ aquila nigra. 2. Cruce æquali latitudine undique ad oras Parmæ pertingens, rubea, metallo ignoto. 3. Leo, rursus extrito metallo. 4. Fasciæ tres transversales rubæ in dextram pronæ, metallo ignoto. 5. Parma, confita lilijs aureis, cærulea. 6. Cruce Ungarica rubra, metallo evanido. 7. Fascia in fronte Parmæ, lata, rubea, & sub ea fasciæ ternæ strictiores rubræ, in dexteram pronæ, nullo metallo. 8. Leo argenteus in areâ rubrâ.	9. Leopardi tres in Parmâ russâ. 10. In argenteâ Parmâ fasciæ tectæ vitris cæruleis. 11. Leo linguatus ignoti metalli, in areâ cæruleâ. 12. Leo niger in auro. 13. Aquila nigra in auro. 14. Deest. 15. Deest. 16. Deest.

Parme

Parmæ succrescentes à pedibus.

1. Leo argenteus in Parmâ rubrâ.

2. Leo ruffus, in metallo non internoscendo.

3. Crux rubea, æquali latitudine ad oras Parmæ undique pertingens, metallo deleto.

4. Leo rubeus, metallo extrito.

5. Fasciæ tres rubeg, in dextram prone, metallo ignoto.

6. Leo niger in auro:

7. Parma quadripartita. In singulis quadrantibus Leo: sinister, cum alterno, aureus: dexter, cum alterno, rubeus. Metalla evanuere.

8. Aquila nigra in auro.

9. Rhombi transversales, nec colore, nec metallo noto.

10. Parma rubra, cum fascia media, metalli ignoti.

11. Leo rubeus, in trabis Luciliburgensibus.

12. Leo argenteus, metallo non cognoscendo.

13. Deest.

14. Deest.

15. Deest.

16. Deest.

L 6

Habent

Habent hîc stemmatum concinnatores amplam commentandi materiam; quâ eis permîsâ unicum Balduini Trevirorum Archi-Episcopi, fratris Henrici 7. Imperatoris & Margaritæ nostræ, ex Ephemericibus MARIAE Vallis attexam elogium.

XI. Kal. Februarij Anniversarium venerandi ac prælati Patris & Domini, Domini Baldevini Archi-Episcopi sanctæ Ecclesiæ Trevirensis, germani Serenissimi Principis Henrici quondam Imperatoris Romanorum, qui spectabili vitâ multarumque odore virtutum ceteris eminentius præpollens, Ecclesiam suam multis modis fructuosè tenuit, laudabiliter rexit & gloriosè. Ipse inter cetera pietatis opera, quibus abundavit, nos humiles de suâ gratiâ in filias singulares paternè eduxit, in omnibus nostrum monasterium tangentibus, utpote principaliter pater pro nobis semper existens promotor & defensor. In præcipuis quoque festivitacibus per annum de suâ bonitate nos multoties personaliter visitare, & benignè consolari dignatus, formam, &c. Nam ab eodem adhuc vivente recepimus diversis vicibus in eleemosynis usque ad summam 300. librarum; & pro Anniversario suo in decima de Rure singulis annis 9. libras nobis providè assignavit.

Obijt Balduinus 12. Kal. Febr. anno 1353. ita Hermanno fidem, nisi fallor, abundè adstruximus, referenti ad Yolandam, eiusque venerationem, quidquid ad sua usque tempora viri magni in MARIAE Vallem studij atque favoris contulerunt. Cumque his finem huic operi imponimus.

NOTA

NOTATIONES.

IN TITULUM.

VENERABILIS. Franciscus Lahierius Lotharingus, vir in Societate nostrâ eruditus, scripsit Gallicè Menologium Virginum; & ad Nonas Maias, tradit, venerabilem Yolandam in provinciâ nostrâ eo die coli atque in ordine D. Dominici haberi Beatam. Habitavit Lahierius annis aliquot in hoc collegio rebus in Lotharingiâ turbatis; verum undè ista de Yolandâ hauserit, nescio. Ego tale nihil inveni, nec Yolandæ nomen in PP. Dominicanorum Martyrologio comparet; præterquam quod Yolanda obiit 16. Kal. non Nonis Maij. Cantipratanus quidem *beatissimam* eam appellavit, sed honoris vocabulo.

EX HERMANNO. Quis ille, cuius fuerit, ne divinando quidem possum assequi; nisi quod constat fuisse ex ordine aliquo sacro; haud dubium, quin, D. Dominici. Nomen autem eius non in fronte libri positum est, sed in processu velut intrusum, cum Yolandam narrat Salsinio cum matre reducem, & spe sacri Ordinis adipiscendi deiectam, lætitiæ se atque hilari vitæ dedentem. Ita enim ibi ad seipsum.

Du saget bruder Hereman/
 Wo lit der gude Wille dan/
 Den si bi iungen dagen dzug/
 Da sig dat kind bit ruden slug
 Ond da si nunne wolde sin?

*Cedo, nunc, frater Hermanne,
 Vbi ergò bona voluntas,
 Quam gerebat atate tenerâ,
 Cum puella se virgis cederet,
 Cum Sanctimonialis esse vellet?*

Mos autem est scriptorum eius ævi, non præfigere nomen suum libris, sed in decursu alicubi, velut obtrudere. In Bibliothecâ Nobilis Viri Joannis Baptistæ Wilthemij, quam à parente præside amplissimam accepit, sunt libri duo rhythmis Germanis fabulam enarrantes in eo genere, quod *Romances* Hispani, Galli *des Romans*, appellant. Scriptus ille anno 1372. fabulamque continet Guigaloisij, Gavini, equitis tabulæ rotundæ, filij, auctore Wirico de Gravenberg; quod nomen post aliquot folia positum. Alter fabulam exequitur cuiusdam Wilhelmi ducis, atque in medio opere nomen edit auctoris, quod est Vlricus ab Etzenbach. Digreditur autem eo loco in laudem Bohemiæ & Wenceslai Regis, eiusque patris Ottocari, meminitque Wolframî de Etzenbach, eius, qui Hermannum Thuringiæ Landgravium cecidit.

De Yolandâ porrò antè Hermannum videnter aliqua

aliqua fuisse scripto comprehensa. Ita enim ipse in fine, **Man lifet van der guden**; legitur de bonâ.

AD CAPUT. I.

DIVO LUDOVICO GALLIAE REGI SANGUINE IUNCTA. Patet id ex hoc schemate Genealogico in averſa pagina ſpectando, iuxta quod fuerunt in pari conſanguinitatis gradu D. Ludovicus IX. Galliae Rex & Yolanda, Ludovici Craſſi, ille abnepos, hæc abneptis.

NATA SUB ANNUM 1231. Pendet hæc chronologia ab anno mortis Yolandæ. In Ephemeridibus **MARIAE** Vallis dicitur obiſſe anno 1281. ſed cum eæ Ephemerides non ſint autographæ, ſed ſcriptæ ex vetuſtiore codice (quod patet ex formâ litterarum ubique æquali, & tali qualium erat uſus antè ſeſquiſeculum) non eſt tantâ earum auctoritas, quanta eſt epitaphij, quod litteris ſæculi duodecimi deſinentis, & decimi tertij naſcentis, ſcriptum eſt, traditque, Yolandam obiſſe, ut dixi, anno 1283. 16. Kal. Ianuarias. Hic ergò certus annus Yolandæ mortis habendus eſt, hocque poſito fundamento, inquirendi anni vitæ eius. In epitaphio vixiſſe dicitur annis 50. ſed *circiter*; ut nihil certi hinc conſtitui poſſit. Ex Hermano, anni vitæ eius fuiſſe videntur 52. Narrat enim quindecennem velum primò ſumpſiſſe ad **MARIAE** Vallem; biennio deinde

	Philippus Rex cum Patre, sed antè eum mortuus.	Philippus II. Rex. Vxor Yolanda.	Ludovicus VIII. Rex Vxor Blāca.	S. Lu- dovi- cus IX. Rex. Gallię.	Philip- pus III. Rex Gallię, qui spinam coronę Christi misit Yolan- dę.
	Ludovicus Rex iuni- or.	Petrus Im- perator Constanti- nopolita- nus. Vxor I. Agnes Ni- vernensis, II. Yolanda filia Bal- duini eo nomine IV Comitis Hannonię.	Philippus Comes Na- murensis. Obiit anno 1226. sine liberis.		
Ludo- vicus Crassus Gallię Rex.	Henricus ArchiEpif- copus Rhe- mensis.	Robertus Imperator Constanti- nopolita- nus.	Robertus Imperator Constanti- nopolita- nus.		
	Philippus electus E- piscopus Parisiensis.	Balduinus Imperator Constanti- nop. eo no- mine II.	Balduinus Imperator Constanti- nop. eo no- mine II.		
	Petrus. Vx- or Isabella de Curti- niaco.	Margarita nupta I. Rodulfo Vxillodu- nensi, II.	Margarita nupta I. Rodulfo Vxillodu- nensi, II.	Yolan- da Pri- orissa M A- R I Æ Vallis,	
	Constantia Nupsit I. Eustachio Comiti Bo- loniensi, II.	Guiliel- mus de Curtinia- co.	Henrico Comiti Vi- ennenfi.		
	Raymun- do Comiti Tolosa.	Ioannes de Curti- niaco.	Anna Prin- cipissa A- chaię, nup- ta Gaufri- do de Villā Harduini.		
		Alexia, nu- pta I. Gui- lielmo de Ioviniaco, II. Aimaro, Comiti E- colismensi III. Hugoni de Luzini- aco.	Yolanda, nupta An- dreę Regi Hungarię.		
		Eustachia, nupta Gui- lielmo San- cerano N. filia Clementia Constantia N. filia.	Mathilda, nupta He- rivo Co- miti Ni- vernensi. N. Filia.		

deinde

deindè à matre variè agitatam, priusquam ritè
velaretur, & vixisse deindè in monasterio annis
35. qui anni collecti reddunt annos 52. His sub-
ductis ab anno mortis Yolande 1283. nata fuerit
anno 1231. Cantipratanus annum unum vite ad-
iecisse videtur. Dum enim maternas Yolande
vexationes commemorat, ait eas factas *infra trien-
nium*, quâ ratione nata fuerit anno 1230. In eâ
incertitudine mediâ viâ incedere placuit, natam-
que dicere Yolandam sub annum 1231.

AD CAPUT. II.

CONRADUS COLONIAE ARCHI-EPISCOPUS,
YOLANDAE COGNATUS. Hermannus.

Der Erzbischof Cunrad

Von Colone / der was hir mag.

Archi-Episcopus Conradus

Colonia, erat eius cognatus.

Cognitionis huius rationem deduxi in genea-
logiâ comitum Viennensium C. 1. sub finem.

AD CAPUT III.

HAEC CANTIPRATANUS DE WALTHERO.
Libro 2. cap. 29. §. 29. & 30. & 39. ubi de Yo-
landâ. Item cap. 30. §. 31. Plura de Walthero
vide infrâ, in notationibus ad caput 15.

CONRADUS, COLONIAE ARCHI-EP. COGNATUS MEUS.
Apud Hermannum Yolanda hoc loco Conra-
dum vocat **Oehme** / quod Germanis patruus
M . . . . . est,

est, & annunculus; ut proindè Conradus fuisset, vel Henrici Yolandæ patris, vel matris eius Margaritæ frater, quod est falsum. Vocabulum ergò **Ochme** hîc posuit Hermannus more eius ævi, quo consobrinorum liberi ipsos consobrinos, patruos & annunculos appellabunt.

IN PRIMIS SOROREM. Ex Hermanno solo hæc nota; De eâdem iterùm cap. 4. sed ubique sine nomine.

AD CAPUT IV.

DESponsa sum. Hermannus: **ich bin berraden.**

FASCIAS ACUPICTAS, SERTA, FIBULAS GEMMATAS. Hermannus memorat in mundo illo muliebri Yolandæ, **Worden / schepelin / snuere / Wozgespan.** Liber vetus Ms. Bibliothecæ nostræ, cui titulus *Hospes Italicus*, scriptus Italicè atque ab ipsomet auctore rhythmis Germanicis anno 1215. editus, in mundo vulgari mulierum eadem ferè recenset.

**Wentschu / Spigel / vingerlin /
Wozspan / schappel / blumelin /
Chyrotheca, specula, annuli,
Fibula, sarta, flosculi.**

Dicatur de singulis nostris.

Worden. Glossæ meæ veteres, scriptæ imperatore Friderico Barbarossâ: *Fascis, Warden. Fascia, Windelbant. Aurisfrigium, Goud Wozde;* ubi **goud** est aurum. Gallis hodiè *broderie*, quasi *borderie*, est opus acupictum. Itaque **Worden / verti fascias acupictas. Schepelin.** Labbæus in etymologijis

mologijs Gallicis : *chapelaine ou chapelline, chapelier, petit chapeau de fleurs.* Hinc verti Serta.

Doorgespan. Glossæ meæ veteres : *monile,*
Dozspan. At Wiricus de Gravenberg in fabulâ
 Guigaloisij, fibulam vocat **bozgespan** / & ita
 describit in ornatu Lariæ.

Die Vrouwe dzug ein bozgespan
 Da en was nicht mer gesmides an
 Niewan ein dozguldin/
 Damit hafte si den basem in/
 Das Dozspan was ein edelstein/
 Der dogh dzier Dartwen schein.
 Das eine deil ein smaragde was/
 Gruner dockein gras.

Ein Saphir was des anderen schein:
 Das dzitte ein edel rubin.
 Ztweene Lotwen / unde ein ar.
 Alsus hatte gemeistert dat
 Mit wozten Wzinck von Gravenberg.

*Domina gerebat fibulam,
 In quâ fabrile nihil,
 Nisi Spina aurea.
 Hâc nectebat sinum.
 Fibula erat gemma una,
 Sed quæ tricolor effulgebat.
 Pars una erat Smaragdus,
 Viridior nullo non gramine.
 Sapphiri fulgor erat altera
 Tertia nobilis pyropus.
 Leones duo, unaque aquila.*

Ita fabricatus est id opus

Verbis Virici de Gravenberg.

Hinc **Dorzespan** verti *fibulas gemmatas*. Hodie nos ex prisca voce **Dorzespan** / partem retinemus, fibulamque dicimus **Spangel** / eiusque artificem **Spangeler**. Pro **gesmide** Virici, posui *fabrile opus*. **Schmiden** enim est nobis fabricari. Hinc manavit, opinor, quod mundum muliebrem aureum, vocamus **gesmuck**. Antiquæ meæ glossæ. *Phalera, gesmida*.

IN INTERIUS CONCLAVE Hermannus, *Kemenade*; nimirum à camino, qui esse solet in conclavibus; *chambre à cheminée*. Ditmarus quoque vocabulo *caminata* pro cubiculo est usus.

AD CAPUT V.

FILIO MAIORE NATU FRIDERICO Filium tantum Henrici & fratrem Yolandæ nuncupat Hermannus, proprio præterito nomine. Ego Fridericum dixi, quia æquum erat filium potius maiorem natu, qui erat Fridericus, quam iuniorem, qui Philippus, ei negotio intervenire. Adde, quod fratris huius moderata ad Yolandam oratio, Friderico potius convenit, quàm Philippo, acri & severo iuveni; quem etiam Hermannus postea proprio charactere à ceteris fratribus distinxit; nimirum, quod patre mortuo, Comes fuerit Viennæ, quod Friderico convenire nequit, antè patrem defuncto. Denique observandum, fratrem Yolandæ,
de

de quo hic queritur, dici ab Hermanno **iunge grebe** / id est *Iuniolem Comitem*, quod patre vivente antè omnes alios, quadrabat in Fridericum maiorem natu, futurum patris in Comitis dignitate successorem, si fata sivissent. At Philippum aliter infrà Hermannus designat, ut ad caput 15. dicetur; præterquam quod eum solummodo **iunchere** patre vivo appellat, hoc est, iuvenem dominum.

A D C A P U T V I.

SCHACHORUM. Hermannus, ein **Schazabel und stein** / hoc est, *Schachorum tabula & calculi*; contractè enim voce **Schazabel** est usus; quomodo & auctor Hospitis Italici suprà laudatus. Eâdem formâ contractè. **Gelucksabel** appellamus expositas sortientibus merces, quod aleâ interdum in tabulam coniectâ is ludus peragatur. Integrè vocem eam protulit Wiricus Gravenbergius.

Do gingen si tzu der Kuningin.

Da wunden si der salden schin

Und schoner Kurtzewile vil /

Von Schaachztabel und bond seiten spil.

Adibant Reginam.

Reperiebant ibi leta,

Multaque, pulchra temporis diverticula;

In tabulis Schachorum & fidium cantu.

Est autem Schachorum ludus, qui Romanis la-

trunculorum, de quo Martialis & Seneca. Veteri enim linguâ Germanicâ, **Stach** Latrocinium significat, & *Stachator* latronem. Capitula Caroli Magni, Cap. XII. *Ego illam ad salituram, illud malum, quod Stach vocant, vel te sciam, non faciam, & quem scio, qui nunc latro, aut Stachator est, vobis Missis Dominicis non celabo. Item Hospes Italicus.*

**Hat in lichte der schachere
Ermordet durch sin gut.**

Fortè eum latro

Occidit propter eius bona.

Et Evangelia antiqua Germanica, Latrones cum Christo cruci affixos, vocant **Schacher**; quam vocem retinuit Eckius in Marco.

Calculos cum Senecâ dixi latrunculos: & Hermannus **Steine**, id est, Lapides. Alioqui olim lignei vulgò erant latrunculi, & inter Principes Elephantini Gemmati. Wiricus:

**Da lagen boz den Drouwen fier
Wurfztabel unde Kurrier /
Belwozcht van elphenbeine.**

**Mit edelin gesteine
Spilten si / mit holtze niche
Alseman nu Drouwen spilen siche.**

Iacebant ante Dominas generosas

Tabula aleatoria & cursores,

Quibus elaboratis ebore

Cum gemmis

Ludebant, non ligno,

Ut nunc Dominae ludere videntur.

Ubi

Ubi gewoercht positum est pro gewercht.

ALBIDA. Est eius mentio apud Fisenium in historiâ originis Festi Corporis Christi, dicitur-
que Abbâtissa D. Walburgis, quod qui ad Cœ-
nobium Eichstadianum pertinere volunt, longè
errant. Eichstadianum quippè Divæ Walburgis
Cœnobium à primâ suâ origine fuit, atque et-
iamnum est, Ordinis D. Benedicti. At Aleida
nostra Ordinis erat Cisterciensium, ut ex Her-
manno constat. Videant ergò, an Cœnobium
illud D. Walburgis, cui Aleida præfuit, non po-
tius dicendum sit illud D. Walburgis Cœno-
bium, de quo non uno loco Dialogorum Cæ-
sarius Heisterbacensis, dum agit de Rîchmundâ
Virgine, nominatque *Montem S. Walburgis*, attri-
buita ei *Abbâtissa*. Nunc *Walburberg* locum appel-
lant, Brulam inter & Monasterium Eifliæ, spe-
ctatque ad collegium nostrum Coloniense, nullo
amplius reliquo cœnobio, sed æde sacra operis
antiqui, olim mihi coram visa.

YOLANDÆ COGNATÆ. *Numen*, seu amitas, vel
terteras, dixit Hermannus, sed impropriè. Ne-
que enim erant aut Henrici, aut Margaritæ, pa-
rentum Yolandæ, Sorores.

BELLACOSTA. *Schoncken* vocat Hermannus, con-
tractè, & infrâ cap. X. integrè *Schonecken*. Est anti-
quissimus vicus haud longè Prumia. Accessit de-
indè arx. De vico meminit vetus liber censuum
Prumiensium, scriptus anno 993. & Cæsarius,
quondam Abbas Prumiensis, ac deindè cœno-

bita Heisterbacensis, eius libri interpres, *Schonouht*, *Sconboye*, *Sconoie*; nunc *Schoneck*. V. A. Eustachius Wilthemius, in collectione familiarum equestrium Luciliburgensium, ita de arcis origine. *Domini in Schoneck à Comitibus Viennensibus descendunt, castrumque Schoneck ædificarunt in territorio Prumiensi.* Inter Prumienses enim fundos Bellacosta, seu *Schoneck*, iam ab anno 993. censebatur, ut dictum. Tempus porrò arcis exstructæ, non invenio. Cæsarius Heisterbacensis Auctor ille dialogorum, ita scribit. *Heredes D. Conradi de Boparden, qui morabatur in novo Castro, quod appellatur Sconecche.* Credibile est, non multò antè Cæsarium, qui scripsit anno 1222. ædificatam eam arcem, cum ei dicta sit nova.

Gentem porrò Bellacostanam, quod aiebat A. V. Præses Wilthemius, ortam à Comitibus Viennensibus, probant Bellacostana insignia, eadem, quæ olim Comitum Viennensium ante Godefridum Henrici nepotem, hoc est, Parma argentea, cum margine rubro.

Ad nomen Bellacostæ quod attinet, passim in vetustis tabulis Gallicis id ponitur, pro *Schoneck*; reddita nempe voce velut Gallico-Latina. *Schon* enim, nobis est bella, seu pulchra, *eck* autem, angulus, vel locus remotus, & ad latus situs. Quod autem ad latus est, Gallis est *du costé*. Undè illorum *cotoier*, *se venir à costier*.

A Viennensibus Comitibus Bellacosta deindè pervenit ad nostros Luciliburgenses, & cum Bellacosta

Iacosta ius Advocatiæ Supremæ Cœnobij Prumiensis, hodiè oppignoratum Archi-Episcopis Trevirensibus.

COGNATUM. COGNATAS Pro cognatis usus est voce impropria **Mumen** Hermannus, at pro cognato, propria. Ita enim inducit Hymanam Yolandæ loquentem.

**Van Kolne Biscof Cunrad
Der unser Zweier byuder ist/
Des megen du bil nae bist.**

Colonia Episcopus Conradus

Nostrum ambarum frater.

Cui tu cognata proxima.

Megen enim, cognata est. Mox iterum Hermannus **mum** improprie dixit de Hymana. Adeò receptus erat illo ævo is modus loquendi.

PER HÆC TEMPORA. Condidit testamentum Ermesindis anno 1246. nata annos 60.

A D C A P U T V I I .

TABULIS PUBLICIS. Ecce illas.

Hermesindis Dei gratiâ Comitissa de Lucelburg, omnibus præsens scriptum intuentibus notum facimus, quod nos allodium Theodorici dapiferi nostri, quod idem Theodoricus emit, & Ecclesiæ Sanctimonialium de Valle Sanctæ MARIÆ, cum consensu Elysæ uxoris suæ, liberaliter contulit, & protenditur à Semitâ, quæ de Schindelce transit in Calembach, usque ad rivum, qui dicitur Vischbach ex unâ parte, & usque ad rivum, qui dicitur Merlebach ex alterâ parte, eidem Ecclesiæ confirmamus, iuri

nostro, si quod in praesatis bonis habemus, vel habere potuimus, pro anima nostra remedio renuntiando, & tam haec bona, quam alia, quae praedicta Ecclesia in praesenti possidet, & in posterum favente Deo potuerit adipisci, in nostram recipimus protectionem. Ne autem haec nostra pietatis ordinatio ab aliquo in posterum impugnari valeat, vel infringi, praesens scriptum inde confectum, de consensu filij nostri Henrici Comitis, Ecclesiae tradidimus supradictae, sigilli nostri, & eiusdem filij nostri munimine roboratum. Datum anno Domini 1237. In Cathedra Petri.

ACCESSERE ALIAE TABULAE THEODORICI TREV. ARCHI-EPISCOPI. Has tabulas, quoniam primas Cœnobij MARIAE Vallis res compendio complectuntur, operæ pretium erit hîc ponere.

Theodoricus Dei gratiâ Trevirorum Archi-Episcopus, dilectis in Christo filiabus. . . . Priorissæ & Conventui de Valle S. MARIÆ Religiosam vitam Professis. In perpetuum Religiosam vitam eligentibus pastorale convenit adesse praesidium, ne fortè cuiuslibet temeritatis incursum, aut eas à proposito revocet, aut robur sacrae Religionis infringat. Ea propter, dilectæ in Christo filiae, vestris iustis supplicationibus clementer annuentes, Monasterium vestrum, & omnes possessiones, quas idem Monasterium in praesenti iustè ac canonicè possidet, vel in futurum legatione nobilium, oblatione fidelium, seu alijs iustis modis praestante Domino poterit adipisci, sub B. Petri, & nostrâ protectione suscipimus, & vobis, & his, quae vobis successerint, praesentis scripti privilegio communimus, in quibus haec proprijs vocabulis duximus exprimenda. Locum ipsum, in quo praesatum Monasterium situm est, cum omnibus

nibus pertinentijs suis, cum pratis, vineis, terris, nemoribus, usagijs & pascuis, in busco & plano, in aquis & molendinis, in vijs & semitis, & omnibus alijs, liberaribus suis, specialiter verò allodium, quod Theodoricus fundator vester ab Ecclesiâ S. Maximini emit, & de consensu Elise uxoris sue, & omnium heredum suorum vobis donavit. Et protenditur à semitâ quæ de Schindelce transit in Kalenbach, usque ad Rivum, qui dicitur Vischbach ex una parte, & usque ad rivum, qui dicitur Merlebach ex altera parte. Item ius Patronatus Ecclesiæ de Teutingen, quod vobis contulerunt Hadewidis Nobilis matrona de Schindelce, cum consensu Gerardi, Aubertini, Ylianae, Gerdrudis, Mechtildis, filiorum & filiarum, & omnium heredum eius, & Domina Aleidis, soror prædictæ Hadewidis, de consensu Gobolenis filij & Hadewidis filia, & aliorum heredum eius, & Elisabeth Domina de Holvels, de consensu Thoma, mariti sui, & Ludolfi & Ysenbrandi, Wilhelmi & Gobolonis, & aliorum filiorum & filiarum eius. Et Domina Margareta de Mambre, de consensu Thilonis, Wilhelmi, Jacobi filiorum, & omnium heredum eius. Et Richardus & Cono fratres, milites, & omnes, qui in prædicto patronatu habere iuris aliquid videbantur, sicut nobis per eorum omnium litteras patuit manifestè. Item ius patronatus Ecclesiarum de Beckirgen & de Vrilingen, quod vobis contulerunt Theodoricus & Albericus, filij Theodorici Fundatoris vestri, de consensu Aleydis & Elisabeth uxorum suarum, & Domina Agnetis matris ipsarum, & omnium dominorum, à quibus idem patronatus mediatè, sive immediatè descendit, sicut per ipsorum litteras nobis patebat. Item

ius patronatus Ecclesie de Rockingen, quod vobis libera-
 liter contulerunt Alardus de Kons, Thomas de Lucem-
 burch, Herbrandus de Ambele, milites, Henricus de Lu-
 cemburch, filius Syburgis, Nicolaus & Waltherus filij
 predicti Thome, & Abbas & Conventus S. MARIE
 in Lucemburch. Huius autem Abbatis & Conventus su-
 per predicta collatione litteras, oculis nostris vidimus evi-
 denter, sicut & aliorum omnium vidimus, qui in predi-
 dicto patronatu habere iuris aliquid videbantur. Item de-
 cimam, quam vobis in Colpach contulit Theodericus Fun-
 dator vester, de consensu Elise uxoris sue, & omnium
 heredum eius, pro cuius commutatione retinuit bona de
 Beringen, qua fuerunt Gerdrudis filie Domini Herbrandi
 de Rupe. Item decimam, quam vobis in Parochia Crucis
 contulit Wilhelmus miles de Heingen de allodio suo, quan-
 ta videlicet parte totius curtis de Wolckringen. Item
 decimam, quam vobis de allodio suo contulerunt viri No-
 biles Wilhelmus, & Ioannes filius eius, milites de An-
 senburch. Item decimam, quam vobis contulerunt Hen-
 ricus miles, Dominus de Berge, & Domina Aleydis uxor
 eius de allodio suo in Rennenburch. Item decimas, quas
 vobis contulit Theod. miles, Advocatus de Aspelt, de
 consensu omnium, quorum consensus erat requirendus.
 Prohibemus insuper, ut nulli persona, post factam in Mo-
 nasterio vestro professionem, fas sit sine Priorissa sua li-
 centia de eodem loco discedere: discedentem vero absque
 communi litterarum vestrarum cautione, nullus audeat
 retinere. Prohibemus etiam, ne terras seu quodlibet bene-
 ficium Ecclesie vestre collatum, liceat alicui personaliter
 dari, sive alio modo alienari, absque consensu totius capi-
 tuli,

zuli, vel maioris vel sanioris partis ipsius. Si quæ verò donationes vel alienationes aliter, quam dictum est, factæ fuerint, eas censemus irritas & inanes. Prohibemus nihilominus districte omnibus Sacerdotibus nostræ Diocesis, ut à nullo hominum, qui apud vos Ecclesiasticam elegerit sepulturam, aliquid temporalium pro extremâ Vnctione, vel Anniversarijs, vel tricenario Missarum, vel quacunque aliâ re, quam subditis suis ex suo officio tenentur exhibere, nec ante exhibitionem, nec post, nisi aliquid eis pietatis intuitu donatum fuerit, promissum audeat extorquere. Cum verò aliquis decedens apud vos elegerit sepulturam, mox post eius decessum adducatur, nisi in loco, ubi decesserit, fuerit Parochialis Ecclesia, vel Capella, ubi Missa Defunctorum prius pro eo valeat celebrari. Sacerdotibus verò vestri Ordinis Professis, & canonicè in Ecclesiâ vestrâ conversantibus, liceat confessiones audire, pœnitentias iniungere, & cætera Sacramenta conferre omnibus, qui in Ecclesiâ vestrâ habitum assumpserint religionis, vel qui ad agendam peccatorum suorum pœnitentiam iuxta Ecclesiam vestram declinaverint ad manendum: Sicut etiam eisdem Sacerdotibus, coniugatos, si qui ad vestram religionem transire voluerint, ne eos propter divortium matrimonij discurrere oporteat, recipere vice nostrâ, dum tamen provideant, quod si unum coniugum ad vos transire contigerit, & alter in seculo remanserit, remanenti, & ætatis provectus, & honesti habitus, & famæ meritum suffragetur. Porro si aliquis Archi-Diaconorum vel Officialium nostrorum sine nostro speciali mandato in Monasterium vestrum, vel personas inibi constitutas, suspensionis, excommunicationis vel interdicti sententiam

sententiam promulgaverint, siue etiam mercenarios vestros, pro eo, quod vobis aliqua beneficia vel obsequia ex charitate præstiterint, vel ad laborandum adiuverint in illis diebus, quibus vos laboratis, vel alij feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam irritam censemus & inanem. Prætereà, cum commune interdictum terræ fuerit, liceat vobis in vestro Monasterio, exclusis excommunicatis & interdictis, diuina officia celebrare. Ecclesiæ vestræ quoque paternâ in posterum sollicitudine providentes, prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum, nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temerè capere seu violentiam audeat exercere. Omnibus verò, qui Ecclesiæ vestræ manum porrexerint pietatis, vel infra octavas, siue in ipsâ octavâ Paschæ, vel Pentecostes, vel in festiuitatibus S. Crucis, S. Dominici Confessoris, Dedicacionis Ecclesiæ vestræ, & sanctæ Dei Genetricis MARIÆ, ob reuerentiam eiusdem gloriosæ Virginis & vestram Ecclesiam confluxerint, eandem, quam Dominus, Papa Priorissa & Conuentui Ordinis S. Mariæ Magdalena de Luuelenburgh largitus est Indulgentiam, & unam Carenam, misericorditer impertimur. Omnes verò, qui huic nostræ ordinationi contrariè, & vestram libertatem præsumpserint infringere, omnipotentis indignationem, & nostram excommunicationis sententiam se noverint incurrisse. Datum Anno Domini M. CC. trigesimo octavo. Id. Iulij.

AD CAPUT. IX.

HÆC CÆSARIUS. Vide eundem de alio Theodoricō

doirco de Rulandt in Palestinâ piè mortuo , lib.
11. cap. 24. SONIPES Hermannus Zelderpert;
nos Zelter.

SERTO COMITIS. Comites horum temporum
gestâsse ferta , vel hic locus evincit. Tunc autem
maximè gerebant , cum celebri aut solenni cultu
publicè apparebant. Erant ea ferta , quasi dia-
demata , aut ductæ ex auro circulares Laminæ,
quales priscorum Græciæ Regum. Comites por-
rò nostri cuiusmodi hoc ævo diademata gesta-
rent , cernere est in vetusto eorum insigni , quod
antè annos ampliùs centum ex gente Branden-
burgicâ vir nobilis in adversaria retulit , excep-
tum ex veteri aliquo monimento , hâc formâ:

DVCH DE LENBOVR CONTE DE LVSABOVR

Nec

Nec dubium, quin hæc insignia Luciliburgensia, sint Henrici Comitis nostri, illius ipsius, de cuius sermo agimus, cognomento Blondelli, aut certe filij eius, in prælio ad Buruncum cæsi. Nam antè Blondellum nullus comitum nostrorum parmam aut scutum insigni notatum gessit, ut ex omnibus eorum ceris ad tabulas publicas appensis constat.

Et Blondellus è nostris comitibus primus Leonem Limburgicum, post patrem Walramum Limburgi Ducem, trabibus substratis in parmâ habuit, ut vulgò notum. Undè in adversarijs Brandenburgicis rectè iunguntur Luciliburgensibus insignia Limburgica. Blondelli nepos, Henricus, postea Romanorum Imperator, materna Avesnensia insignia Luciliburgensibus in ceris addidit, quod & servavêre eius posteris.

ALBA CAPITIS VELAMINA. Pro albo Hermannus, habet *blad dike wis*: pro capitis velaminibus, *Hoerschid* / Galli *couverchef*.

THORAX. Hermannus *Hursat*. Galli, *corset*.

DIES NON OMNINÒ QUATUORDECIM Herm. *Virzinnacht* / antè quatuordecim noctes; more veteri Gallorum. Galli veteres per noctes tempus metiebantur. Cæsar de bello, Lib. 6.

DUOBUS TOTIS ANNIS ET AMPLIUS. Ita Hermannus: Cantipratanus, *infra triennium*; concorditer.

A D

AD CAPUT X.

VISUM BELLACOSTAE COMMORARI. Clarum, ecce, fuisse Viennensium Comitum iam hoc tempore Bellacostam.

COGNATÆ SUÆ. Hermannus, *Mumen*, amicitia, impropriè, ut solet, & quidem hoc capite aliquoties.

GENUS ERAT SALTATIONIS QUO IN ORBEM CIRCUMAGI SOLEBANT. Hermannus.

Den Virallep si nit en trad.

Viralleyam non saltabat.

Gallicum esse apparet *Virallep* / compositum ex *Virer* gyrare, & *aller*, ire. A Gallis ergò, quibus sumus finitimi, tractum saltationis huius nomen. Et alioqui multi in Hermanno Gallicismi. En aliquos.

Remanant, reliquum. *Tamburen* / tympana, *Tambours*. *Provende*, præbenda. *Instin*, pugna, Gall. *ioute*. *Ockesune* / occasio, Gall. *occasion*. *Feste machen*, Gall. *faire feste*. *Truandien* / Gall. *truandise*. *In goude poincte* / Gall. *en bon point*.

DECERNUNT EVOCARE COLONIA ALBERTUM. Bis docuit Albertus Magnus Coloniae. Primùm, antequàm esset creatus magister: iterùm postquam Parisijs dignitate magisterij exornatus est, ut observat Petrus de Prussia rerum eius gestarum collector. Et hanc alteram vice discipulum habuit D. Thomam, missum ad eum Coloniam anno 1245. ut docet ad huius acta Henschenius. Hermannus hoc loco Albertum vocat *Lesenmeister* / Magistrum Lectorem.

N AD AC-

AD CAPUT XI.

COMMUNEM NOSTRUM SANGUINEM. In Hermannō est.

Das ich dir sippe si.

Quod tibi sim cognata.

Hæc Hymana ad Henricum Yolandæ patrem. Mox tamen Henricus inducitur Hymanam compellans amitam, **mume**; planè impropriè, cùm essent Hymana & Henricus Sororis & Fratris liberi, seu cognati germani. Mihi videtur (ut hoc semel moneam) eius ætatis homines vocabulo **Oehme**/ id est avunculi vel patruī, & **mume**/ hoc est, amitæ seu materteræ, linguâ patriâ loquentes, compellâsse cognatos, cum aut reverentia, aut gradus nascendi id quodammodò exigeret. Sic Yolanda Hymanam eiusque Sorores **mumen** vocat, quod uno gradu se anteirent, Henricus autem eandem Hymanam gradu sibi parem **mume**/honoris & reverentiæ causâ, quippè Abbatissam, nuncupavit. Quin adeò vulgò iam nostri populares illum morem habent, ut famuli heros, **Oehmen** / Avunculos seu Patruos, famulæ verò heras, **mumen**/ amitas, seu materteras, honoris causâ appellent; quæ eadem reverentia inter Juvenes atque senes intercedit.

VICARIUM TE SIBI LEGIT. Hermannus disertè:

**Man ug des ordens Meister hat
Belascen wol in siner stat.**

Cum te ordinis Magister

Suo loco relinqueris.

Non

Non tamen alibi tradi puto vicariam hanc Alberti Ordinis Magistri potestatem. Fortè ad id tantùm hæc illi potestas data, ut in ordinem, quos idoneos iudicaret, susciperet.

AD CAPUT XII.

YOLANDÆ SANGUINE IUNCTA. Hermannus hanc D. Thomæ Antistitam bis *mune* vocat, hoc est, ut dixi, *Yolanda sanguine iunctam*. Ceterùm illa Antistes non fuerit Elisabetha de Dunâ. Cùm enim esset soror Conradi Hochstadani, Colonienſis Archi-Episcopi, fuisse quoque debuit ex gente non Dunensi, sed Hochstadanâ vel Durassiâ, siquidem Soror tantùm Conradi fuit uterina, quod incompertum. Credibilius fuisse Luciam, quæ Elisabethæ successit, & ad annum usque 1294. supervixit, ut ex catalogo Abbatissarum D. Thomæ, à Christophoro Browero ex antiquis monumentis in suâ metropoli Trevirensi collecto, me monuit noster Masenius.

AD CAPUT XIII.

MULIEBRI RELIGIONE TUA. Herman. *Beggardien.*

ANCILLARI PENE HABITU. Id disertè Hermannus, sed addit.

Einer beginen ging si glich.

Vt begina se vestiebat.

N 2

AD CA:

AD CAPUT XIV.

FORTE PER ÆSTATEM. Fuit ea æstas anni 1246. quia deindè Pascha unum intercessit, priusquam Yolanda anno 1248. Cœnobium ritè ingressa est, ut dicam ad caput 16.

AD CAPUT XV.

CUI DEINDE CESSIT COMITIVAE DIGNITAS. Non aliter hunc Yolandæ fratrem designat Hermannus, nomine proprio omisso; sed nos supplevimus, & Philippum posuimus. Neque enim alius, fratrum Yolandæ Comititis Viennensis titulum gessit, & in posteros propagavit, quam Philippus. Eum autem Yolanda nominat *Junchere* / id est, Domicellum, quod reverà tum esset iunior, & natu minor, quàm Fridericus. Obiit porrò Philippus, quem Hermannus occupavit *Jungegrebe*, id est, iuniorum Comitem, ut supra monui, ann. 1272.

FRIDERICUS ET HENRICUS, non Philippus, ut ego planè censeo. Absurdum enim est credere, Philippum, Yolandæ tam infestum, & recentem eius reprehensorem, eam solari voluisse.

ARGENTORATUM, AUT AD ALIUD EIUS GENERIS COENOBIIUM HINC ABLEGATE. Nondum hoc tempore Virgines Dominicanæ sedem Argentorati fixerant. Ex hoc loco tamen effici videtur, iam nunc de Cœnobio eis Virginibus ibi condendo agitatum. Et mirum, nisi curante aut interveniente Walthero Meisenburgico, summo illo Yolandæ patrono;
præ-

præsertim cum probabile sit, Waltherum Argentoratensis cœnobij fuisse Priorem, quem pluribus locis munere eo functum, testis est Cantipratanus. Et Humbertus illorum temporum scriptor, tradit in vitis PP. Prædicatorum, Priori Argentoratensi tunc fuisse nomen Gualtero, quâ formâ Itali & Galli nomen Waltheri efferebant. Locus Humberti est Capite XXVI. ubi de Walthero ceu viro sancto, præclara multa & admiranda, nec præterita mentione Monasterij Virginum Dominicanarum Argentoratensium. De origine porrò Cœnobiorum Prædicatorij Ordinis eius Civitatis, in Chronicis meis duobus Argentoratensibus Germanica manu exaratis, perductisque, altero ad annum 1550, altero ad annum 1555, ita traditur. Venisse Prædicatores Argentoratum anno 1224. sedemque fixisse ad Divæ Elisabethæ extrâ urbis mœnia. Migrantibus eis deindè in Civitatem, Virgines anno 1258. ad D. Elisabethæ successisse.

AD CAPUT XVI.

FUIT UT IN PASCHATE, quod æstatem superioris anni, de quo capite præcedenti, secutum est, & Annum 1248. antecessit.

SANCTIMONIALEM AGERE. Hermannus :
Begine sin : Beginam esse.

AD CAPUT XVII.

PARTHENONEM ILLUM CONDIDERAT. Exstant eâ de re tabulæ, quas opere pretium erit hic publico dare.

In nomine S. & individue Trinitatis. Ego Gerardus, divinâ favente gratiâ & misericordiâ, Sanctæ Prumiensis Ecclesiæ humilis minister, universis Christi-fidelibus, tam futuris, quàm presentibus, salutem quæ est in Christo IESU. Quod ad honorem Dei, & ad utilitatem Deo servientium piè à nobis & rationabiliter factum est, memoriæ litterarum commendare dignum duximus, quatenus per hoc & res gesta necessaria sibi firmitatis robur in presenti obtineat, & omnis calumniandi occasio in futuro conquiescat. Cum enim certum sit, brevem esse & momentaneum presentis vitæ statum, quandoquidem non habemus hîc manentem Civitatem, competit nobis, operibus bonis vigilantè insudare, ut ad caelestem patriam & civitatem æternaliter manentem, pervenire valeamus. Placuit itaque nostræ discretioni, Deo servientes, cuiuscunque sint Ordinis, in caritate non fictâ deligere, & in necessitate rerum temporalium, in quantum possumus, Domino auxiliante sustentare. Inde est, quod quandam nobilem mulierem, lineâ consanguinitatis nobis proximam, habitu, voto, & conversatione honestam monialem, Sophiam nomine, Abbatissam dictam & consecratam, in partes nostras cum paucis sororibus eidem subditis venientem, benignè suscepimus, quæ relictis cognatis & amicis, terraque nationis suæ, in terrâ sibi suisque aliquantum aliena, in pace & quiete omnibus diebus vitæ suæ, Deo

servire

servire devotissime desiderans, nostra nostrumque amicorum providentia, tuitioni, consilio atque auxilio humiliter se supposuit: Nos vero tam devotum mentis eius considerantes desiderium, & immutabile in sexu fragili propositum admirantes, situm voluntati eius satis congruum iuxta capellam cuiusdam curia, quae inferior Prumia nuncupatur, & eandem capellam nostram cum appendicijs ex integro, & beneficium atque allodium cuiusdam hominis nostri, ab heredibus legitimis in manus nostras voluntarie resignatum, consilio fidelium nostrorum, ei perpetualiter donavimus. Ipsa vero tres virgines valde parvas, iam dicti beneficii & allodij heredes, solita pietate sibi adiunxit, quas materna dilectionis affectu sub regulari disciplina sui ordinis, ad serviendum Deo erudire studiosè curavit: capellam quoque, in quotidiano Dei servitio diu neglectam, venerabiliter reformavit. Nos igitur bonis eiusdem ancillae Christi principijs congaudentes, cum praedicto loco duas matres Ecclesias, videlicet Merriche & Rumersheim, cum filiabus earum, praefata Abbatisa & his quae post ipsam future sunt, perpetuo iure possidendas tradidimus, salvo per omnia & intacto iure, quod ad prebendam Prumiensium Monachorum ex antiqua constitutione pertinere cognoscitur, simulque servitio, quod Abbati de utraque Ecclesia debetur. De cetero, Abbatisa, quidquid ad commoditatem suam inde ordinare poterit, suis & Cœnobij sui usibus accrescet. Nihilominus, arbusta, quae sunt in colle qui dicitur Camervorst, ei concessimus, ita ut sex denarios inde annuatim solvat. Locum quoque molendino construendo idoneum ei donavimus, quod cum edificatum fuerit, quinque maldros sili-

ginis exinde per annos singulos Abbati reddat. De cetero soror mea Adheleidis Comitissa de Mulbach, venerabilis Vidua, de allodio, quod à proavo, avo, & patre legitime possederat, partem unam, videlicet villulam quæ Hoverode appellatur, cum omnibus appendicijs, mancipijs, agris, pratis & silvis, exceptis inbeneficiatis, pro salute animæ suæ suique mariti & natorum, omniumque successorum suorum, ad serviendum Deo gloriosæque Virgini **MARIÆ** & Sanctis Martyribus Gordiano & Epimacho, in perpetuum devotissime loco eidem donavit, & me successoresque meos sanctæ Prumiensis Ecclesiæ Abbatres, Advocatos & defensores auctoritate & gratiâ omnipotentis Dei solemniter instituit. Præterea de decimâ in Nunkirchen quatuor modios tritici, sex modios siliginis, viginti modios avenæ, monialibus in eadem capella Domino servientibus, singulis annis antè diem Natalis Domini **IESU** Christi, sine omni impedimento persolvi, firmiter & multum devotè instituit. Nos igitur cum prædictâ Comitissâ & pluribus honestis viris antè altare supradictorum martyrum venientes, sub stolâ anathematis confirmavimus, quod nulli unquam hominum hæc immutare vel infringere liceat, sed rata & inconcussa in perpetuum permaneant. Si quis autem hanc nostræ institutionis confirmationem violare, mutare, seu infringere præsumperit vel attentaverit, perpetuò anathema sit, iramque & indignationem Beatissimæ Virgini **MARIÆ** incurrat, & inevitabiliter filij eius Domini nostri **IESU** Christi vindictam æternaliter sentiat, nisi humiliter & tempestivè resipiscat. Ex multis assistentibus quorundam nomina in testimonium conscribi fecimus. Gerardus
Eccle-

Ecclesia S. Salvatoris Decanus, Theodoricus Scholasticus, Bertramus Custos, & plures Ecclesie Ministeriales. Hec acta sunt & sigillo S. Salvatoris, nostro quoque, & Comitisse, insignita, anno Dominicę Incarnationis 1189. Indictione septimā, epactā duodecimā, regnante Domino Henrico gloriosi Imperatoris Frederici filio feliciter.

Sepulta deinde est Adelheidis illa Mulbachia in æde Niderprumiensi, ut filia eius Alveradis memorat in tabulis anni 1207. teste adscripto eodem Gerardo Abbate avunculo suo.

AD CAPUT XX.

ANNUS ERAT 1248. Cū enim Yolanda obierit anno 1283. & fuerit annis 35. Sanctimonialis, ut hoc capite auctor est Hermannus, sequitur, ut anno 1248. Cœnobium ingressa sit.

FINIS.

N 5

God-

Godefridus. Gerardus. Friderecus. Sigifridus. Godefridus
Comites Viennenses ignota generationis.

Fride- cus,	Henri- cus Vxor Marga- rita.	Frideri- cus Vxor N. filia Comitis Salmen- sis, po- stea Ab- batissa Ordinis Cister.	Henri- cus o- bijt iu- venis.	Ex 1. Vx. Philip- pus Vx- or Alei- dis Arnf- bergica.	Mare nupst Simo- ni de Span- heim,
	N. filius.	N. filius.	Gode- fridus Vxor 1. Aleida ab Al- denar- da.	Gode- fridus Vxor Maria Flandra.	Alei- da nupst Otho- ni, Nasso, vico,
N,	Ex 1. ma- rito.	Philip- pus Vx- or. Ma- ria de Perwi- ciaco.	2. Lut- garda de Lig- ny.	Henri- cus Vx- or, Mar- garita Falco- montia.	
Ma- thilda nupta I. Lo- thario Comi- ti de Hoch- stad. 2. Henri- co Du- rassio.	Lotha- rius Co- mes de Hoch- stad.	Henri- cus Epif- copus Traie- ctensis.	Philip- pus V- xor So- phia de Scor- naco.	Ex 2. Vx. Ludovi- cus Ca- nonicus Leodii- ens. Præ- positus Mona- steriens.	
	Conra- dus Ar- chi-Ep. Coloni- ensis.	Petrus, ex Præ- posito S. Martini Leodij, Domi- nicanus.	Marga- rita. Nupst Arnol- do Co- muni Lof- fensi.	Ioannes Canonis cus S. Lam- berti Leodij.	
	NN. Alij liberi.	YOLAN- DA Prio- rissa in MARIÆ Valle.		Lutgar- da Nup- ta 1. Warne- ro Däu- lensi. 2. Ioanni Som- breffæ Dom.	
	Ex 2. Marito.	N. filia,			
	Hymana Abbatif- sa Salsi- niensis.				
	Ex 1. an 2. marito. dubium				
	Aleida Abbatif- sa S-Wal- burgis N. Begi- na Do- mina de Hengen- bach.				
	N. Ab- batissa ad D. Thomæ.				

GENEALOGIA HISTORICA.

Veterum Comitum Viennensium in
Arduennâ.

CAPUT I.

*Godefridus, Gerardus, Fridericus, Sigifri-
dus, Godefridus & Fridericus.*

GODEFRIDUS.

Uit Decanus Cœnobij Stabulensis.
De eo Chronicon Magnum Belgicum
ex Chronicis Episcoporum Leodien-
sium: *Anno Domini 986. Godefridus, Co-
mitis Vienna filius & Ecclesiæ Stabulensis Decanus, addu-
xit feretrum S. Remacli Leodium, occasione cuius duæ
Ecclesiæ Parochiales S. Remacli Leodij fuerunt consecratæ.
Fusius ista Fisenius.*

GERARDUS.

Subscribit tabulis donationis fundi Geichlin-
gani, factæ Esternacensi Cœnobio, anno 1096.
Titulo Comitis de Viennâ.

N 6

FRI-

FRIDERICUS.

Forum S. Petri, Vicus Limburgum inter & Traiectum Mosæ, memorabilis est Conventu Ludovicorum, Ludovici Pij Imperatoris nepotum, ibi anno 878 habito. In actis D. Huberti Fura appellatur; vulgò *Foron*. Huius loci Parœciam Conradus Comes Luciliburgensis, condens Cœnobium Munsteriense, novellæ domui dedit. Patris deindè donum Guilielmus filius probandum curavit ab Alberone Episcopo Leodiensi, in Conventu Principum ad Forum S. Petri convocato, anno 1124. Tabulas probatorias inter alios signavit *Comes Fridericus de Vienna*.

Albero Trevirorum Archi-Episcopus à Conrado III. Cæsare cœnobium D. Maximini impetraverat. Henricus Comes Luciliburgensis & Namurensis, cognomento Cæcus, erat avito iure eius cœnobij Advocatus seu protector. Is conflato exercitu, ferente etiam opem Balduino Hannone, suæ tutelæ cœnobium vindicare constituit. Iuvat ista narrantem audire Baldricum eorum temporum scriptorem. *Comes, inquit, in Principio huius discordia, ex improvise, ansequam Domino suo fidelitatem condixisset, cum mille quingentis militibus Trevirensi appropinquavit Civitati. Et Trevirini non erant præmuniti, nec vallo nec muro adhuc cincti, & longâ pace bello desueti; & ipse Archi-Episcopus aberat, in curiâ Regis existens. Potuissetq; civitatem tum mul-*

zum gravasse, si Deus hoc malum non avertisset. Sed Comes Fridericus de Viennâ tum fortè fortuito erat in Civitate, & occurrens Comiti Namurensi, multis suasionibus eum redire fecit, monstrans magnam fore ipsi & perpetuam infamiam, si quid tale contra Dominum suum committeret, antequam Domino suo renunciasset: præsertim contra Maiestatem Regiam id fore, si Archi-Episcopo, ex mandato Regis in curiâ commemoranti, malum aliquod inferret. Hucusque Baldricus. Browero placuit, facta hæc esse anno 1139.

Cùm deindè Albero Richardo Sprinckirsbachensi Abbati Kemetam Parœciam Treviris in Synodo donaret, tabulas ibi donationis inter alios anno 1142 signavit idem Fridericus Viennæ Comes. Sed in posterum Fridericus Alberonem ex amico infestum habuit, anno, ut visum Browero, 1147. Rem narrat Baldricus. Arram quoque castrum Fridericus de Viennâ, cum custos unius turris ab Archi-Episcopo esset constitutus, totam sibi usurpaverat, & rapinas multas in flumine Moselle exercebat. Quod Archi-Episcopus iterùm recuperans, Comitem Fridericum inde eiecit.

S I G I F R I D U S.

An Friderici filius, an frater, incompertum. De eo ita in priscis Trevirorum Annalibus. Idem Comes Henricus Luciliburgensis & Namurensis, & Viennæ Comes Sifridus in hoc conspiraverunt, quod uterque Castellum unum in Episcopatu Trevirorum edificaret.

206 *Genealogia Historica Veterum Comitum*
caret, unde ille pro *Manderscheide*, iste pro *Arra* Episcopatum fatigeret. Hanc interim *conspirationem Hillinus* Trevirorum *Archi-Episcopus*, *Alberonis* successor, vir prudens & providus tali modo disposuit, quod *Comes Namurensis Macheram* se vivente teneret, & post ad *Episcopatum* rediret. *Browerus* hæc anno 1153 attribuit.

G O D E F R I D U S.

Neque de *Godefrido*, cuius filius fraterve fuerit, quidquam iuvenio. *Henricus VI. Imperator*, *Ioanne* *Archi-Episcopo* Trevirorum agente, *Godefridum Esternacensem* *Abbatem* gradu moverat. Sed eum deinde *tabulis Augustalibus* restituit, *testibus Principibus viris*, inter quos *Godefridus Viennensis*. *Browerus* factum ait anno 1192. ex *tabulis* ut arbitror.

F R I D E R I C U S.

Multa deinde & constans mentio est in veteribus monumentis *Friderici Comitis de Viennâ*, sed tacito patris eius nomine. Sub annum 1193, ut censet *Browerus*, *Ioannem* Trevirorum *Archi-Episcopum* captivum abduxit. Id ita scriptum in *vetustis Trevirorum libris*. *Captus* *Ioannes* *Archi-Episcopus* à *Comite Viennensi*, *custodiæ* *mancipatus* est. Unde *permotus* *Henricus Palatinus Comes Rheni*, dixit, se *exponere* *velle* se & *sua* ad *liberationem* *Domini* *sui*. Ipso ergo & alijs potentibus ad bellum se parantibus,
Comes

Comes Episcopum dimisit transactione interveniente. Ita exemplar V. A. Eustachij Wilthemij quondam Præsidis Luciliburgensis, nomine proprio, Comitibus Viennensis, prætermisso. Sed exemplaria alia Friderici nomen repræsentent oportet, tum quòd Christophorus Browerus, eo nomine hâc in narratione usus est, tum verò maxime, quod in adversarijs antè annos centum scriptis, hic locus ex Trevirorum libris cum *Friderici de Viennâ* nomine refertur.

Anno sequenti 1194 Fridericus interfuit bello Namurensi. Cùm enim Balduinus Hannoniæ Comes Henricum, cognomento Cæcum, Comitem Namurensis & Luciliburgensem, Namuro depulisset, Henricus Brabantia Dux pulso tulit opem. Iunxerant eius exercitui copias suas Henricus Dux Limburgensis, Theodoricus Comes Hollandiæ, Gerardus Comes Iuliæ, Albertus Comes Daaburgensis; iunxit & suas Fridericus Comes Viennensis. Pugnatum mense Septembri, Victore Balduino.

Adfuit deindè Fridericus scribendo inter Viros Principes atque magnates, cum Henricus Palatinus Comes Advocati ius, quod ei erat in Civitatem Trevirorum, Ioanni Archi-Episcopo vendidit. Conditæ tabulæ anno 1198.

Anno 1200. *Elisa Dei gratia Comitissa Salmensis, dat Ecclesiæ in Niderprum ius Patronatus Ecclesiæ Sigendorff in allodio suo sitæ, testibus Gerardo Prumiensi Abbate, Wilhelmo Decano maioris Ecclesiæ Trev. Friderico Comite*

Comite Viennensi (cuius sigillum etiam appensum est) & Mathilda Comitissa Viennensi & alijs. Hæc ego olim meâ manu in inferiore Prumiâ ex tabulis autographis.

Anno 1205. ut rationes subducit Browerus, Friderico diffidium fuit cum Ioanne Trevirorum Archi-Episcopo. Liber Gestorum Trevirensium rem ita narrat: *Comes Viandensis castrum edificare cepit, non longè à Civitate Trevirorum. Quintenberg à Quintâ rivo proximo ita dictum, iuxta fontem Milonis, haud procul vico Erangio. Ioannes igitur collecto exercitu castrum obsedit. Aliud ipse in proximo fonte edificavit, & sic obsidionem solvit. Infrâ paucos dies per eius industriam vino optimo ibidem tabernariè exposito, castellani, servi Comitis, facti sunt remulenti: eisque sic soporatis, castellani Episcopi castrum Comitis invaserunt, & combusserunt; quo facto Episcopus delevit & suum. In Chronico Cononis à Falkenstein Archi-Episcopi Trevirensis, idem iisdem propè verbis memoratur, sed neque nominato Friderico. Ei tamen hæc attribuit Browerus, nec dissentiente me. In iisdem gestis de Friderico ita scriptum, sed absque temporis nota. Idem Ioannes Trevirorum Archi-Episcopus conquestus à Friderico Comite de Viennâ ambo castra sua in Dudelendorff, & castrum suum in Garland, quæ & ipse, Ecclesiæ Trevirensi contulit, & ab Archi-Episcopo in beneficio recepit. Obijt Ioannes anno 1212. Ad Fridericum quoque retulerim, quod ex vetustis Trinitariorum Viennensium monumentis hæustum tradidère Bertelius & Browerus,*

cuius

cuius posterioris verba ponam. *Henrici Comitis Viennensis* (de quo mox) pater , in sacra *Palestinae* loca profectus , cum istic à Barbaris captus diu arumnoseque in arctâ custodiâ latuisset , denique stipe & benignitate Redemptorum , quos per fidum hominem sollicitarat , servitutum excussit , nexuque Barbarico solutus , cum assertoribus redijt ad suos salvus. Lytrum indè *Ordinis Magistro* solvit , & humana aliquot post annos exiit. Hæc cum Bertelio Browerus *Friderico* haud cunctanter attribuent , patrem eum appellantes *Henrici* , qui postea *Trinitariorum* *Domum* *Viennæ* constituit. Ego nullo quidem veterum testimonio *Henrico* patrem fuisse *Fridericum* comperio , rerum tamen temporumque concordia id facile persuadet.

Friderici sororem statuo *Mathildam* , quæ cum eo tabulas inferioris *Prumia* anno 1200. signavit , de quibus supra. Neque pugnat , quod *Comitissa Viennensis* inscribitur , quasi ius ei aliquod in *Viennam* , ac proindè *Friderici* potius uxor , quam soror , videri possit. Nam & puellis innuptis vivis parentibus secula illa nomen *Comitissarum* interdum dederunt. Ita *Hermannus* , scriptor rerum *Yolandæ* , filiam *Comitis Salmensis* (qui erat *Henricus* tuncque vivebat) sponsam *Friderici* fratris eius , *Comitissam Salmensem* nuncupavit , cum eam introducit invitantem *Yolandam* ad choreas :

Dy bynd dy suster danzen hyz
Don Salmen dy grebinnen.

O

Hæc

Hæc porrò Mathilda nupta primum Lothario Hochstadenſi Comiti, peperit Lotharium Comitem Hochstadanum, Conradum Coloniae Agrippinae Archi-Epiſcopum, Fridericum Præpoſitum S. MARIAE ad Gradus Coloniae, aliamque prolem. Lothario dein poſt annum 1227. defuncto, iuncta eſt Henrico, ex præpoſito Traiectenſi Comiti de Duras, filio Gerardi Comitis Loſſenſis, ex eâque ſuſcepit Hymanam, Abbatiffam Salſinienſem. Hinc in tabulis Salſinienſibus, quas Hermannus Crombachius à me miſſas in Vindicijs Urſulanis evulgavit, dicta eſt Hymana Conradi Archi-Epiſcopi *Soror Uterina*. Hinc quoque Hymana eadem, Henricum, Yolandae Patrem, conſanguinitatis vocabulo (*Sippe*) apud Hermannum appellat, quippe eius conſobrina. Hinc denique ibidem Yolanda Conradum, *Oeme*, id eſt, avunculum, Hymanam vero, *Mume* / hoc eſt, amitam ſæpè nuncupat; more nimirum eius ævi, quo id licebat patruelium & conſobrinoꝝ liberis, prout doctè demonſtratum à V. C. Iacobo Chiſletio, Lumine Salico VII. & XI. ad Vindicias Hiſpanicas.

Præter Hymanam Conradi Archi-Epiſcopi ſororem, alias tres memorat Hermannus; quæ Yolanda, ſicut Hymana, impugnaverint, quarum trium in eo opere prima fuit Ordinis Ciſterciensis Aleida, Antiftita ad D. Walburgis. Hæc cum eâdem Hymanâ ex oraculo S. Iulianæ quingenta D. Urſulae ſodalium cadavera Coloniae

niæ invenit, perque varia Belgij cœnobia distribuit, ut Fizenius in libro de origine diei festæ Corporis Christi ex antiquis, & Crombachius in Vindicijs Ursulanis. Altera in impugnandâ Yolandâ fuit Hengenbachia, *Begina*. Post has duas, tertia successit in eo certamine Abbatissa ad D. Thomæ in Trevisis. Has omnes Conradi sorores vocat Hermannus patrio vocabulo Yolande **Mumen**/hoc est severè loquendo, amitas vel materteras; utrumque enim vox ea significat. Sed Hermannum voce **Mumen** usum laxè, prout valet cognatas, iam monuimus. Erant autem tres istę Conradi sorores; cognatę Yolande, quod natę essent ex Mathildâ Viennensi; sicut & Hymana, quę Henrico Durassio progenita, erat Conradi, ex Mathildâ & Lothario Hochstadani orti, uterina. Trium autem reliquarum uter fuerit Pater, an Lotharius Hochstadanus, an Henricus Durassius, non comperi.

FRIDERICI LIBERI.

HENRICUS, de quo postea.

N. N. filij capti cum Henrico fratre à Walramo Limburgio, Comite Luciliburgensi, in bello, quod ei fuit cum Philippo Comite Namurense, anno 1220. ut mox pluribus.

CAPUT II.

*Henricus Comes Viennensis & Namurensis,
eius Vxor Margarita Curtiniacensis,
& horum liberi.*

CAptus est Henricus in bello Namurensi anno 1220. ut supra dici coeptum. De eo bello ita eodem anno Albericus. Comes Namurensis Philippus, Comitis Petri Antistodorensis filius, contra Valerannum (Limburgicum Comitem Luciliburgensem) varios habuit conflictus. Sed tandem per Episcopum Leodiensem (Hugonem Petrapontium) & Archiepiscopum Coloniensem (D. Engelbertum) bonis viris mediantibus firma pax interponitur. Hoc bello Henricum Viennæ Comitem cum fratribus partes Philippi secutum, inferius dicenda non obscure demonstrant; cur autem secutus sit, an quod iam tum esset Philippi sororius, ductâ eius sorore Margaritâ, divinandum relinquo; etsi non est improbabile. Id certum, captum eum per id bellum à Walramo, eiusque fratres. Cùm enim eodem anno 1220. mense Augusto, inter Walramum & D. Engelbertum Archiepiscopum Coloniensem, (cui cum Walramo de Montium ditione erat controversia) pax agente Henrico Brabantiae Duce conciliaretur, inter pacis capita, unum illud fuit, ut Walramus Henricum Viennæ Comitem eiusque fratres, quos captivos habebat,

bebat, liberos sine ullâ conditione adiectâ dimitteret. Quod si in posterum Viennensis clientelæ causâ Walramo esset cum Henrico controversia, ut ne eâ re pacis huius quidquam violaretur. Hæc ex tabulis pacificatorijs Gelenius, in actis D. Engelberti, & Butkenius in trophæis Brabanticis. Cæterùm hinc intelligitur, iam hoc tempore clientes fuisse Luciliburgensium Comitum Viennenses, deque eâ re agitatâ cum Walramo Comite Luciliburgensi diffidia, quæ sæpè deinceps memorabuntur.

Fuerunt ad hæc in clientela Prumiensis cœnobij Comites Viennenses, quâ de re est locus egregius in veteri codice Prumiensi. Continet is descriptionem iurium atque vectigalium cœnobij, exaratus primum anno 993. iterùm deindè (sed adiectis interdum notationibus) anno 1222 à Cæsario ex Abbate Prumiensi, cœnobitâ Heisterbacensi, cuius meminit Cæsarius alter Dialogorum ille scriptor. De clientelâ porrò Viennensi hæc est annotatio. *Constat Comitem Vienna (erat Henricus noster) tertiam partem Abbatia citrà Kile fluvium ab Ecclesiâ in Feodo possidere, & duas partes, nobis & conventualibus Ecclesijs ac ministerialibus nostris retentas, sic ut, fidelis noster & nobilis homo, ab invasoribus deberet, quantum in ipso esset, defendere; ita tamen, quod ibidem nullam violentiam contrâ suum iuramentum præsumeret inferre, & nihil ibidem, præter servitium, quod ei à Prædecessoribus nostris indultum est, quod Voidinest appellatur, & tertiam partem placi-*

ſorum, ſive ſatisfactionem, debito modo ſecundum privilegia Eccleſiæ deberet percipere, & non ſolum nobis, ſed toti familiae, ut ita dicam, honorem exhibere, & in omnibus, ubi neceſſitas requireret, ſub aliis ſuis refugium & fidele auxilium miniſtrare. Prædictus enim Comes tenet ab Eccleſiâ curiam de Clutterche, & curiam de Trittenheim, & item Trittenheim, curiam I. in Sueyge, curiam de Veis, quæ ſita eſt ſuprà Prumiam fluvium, curiam de Trimparden, curiam de Mettendorff, curiam de Daleyden & magnam Viciniam circà Daysberche caſtrum, quod etiam tenet à nobis. Curiam de Manderſceit iuxtà Vaſubre, curiam de Didendorff, curiam de Bure iuxtà Remeche, ius patronatus & duas partes decimæ Eccleſiæ de Kileburhe iuxtà Malberche, curiam de Oremute, ubi Kila oritur, Villam I. iuxta Lizendorff, quæ Buyle appellatur, medietatem curiæ de Scohoye iuxtà Monasterium. Item Monasterium, & Arre, & aliquas villas, & magnam ſilvam. Puto prætereà eum tenere iuxtà Arre bonam villam, quæ appellatur Muckeſceyt; attinet enim illi curiæ ius patronatus Eccleſiæ eiſdem villæ, quam tenent ab eo hæredes Domini Vareboldi de Arre. Iſta planè non conſtant mihi; idcirco investigate. Debet & tenere Ludenacker, & Piterſheim, quæ ſitæ ſunt ex illâ parte Moſæ iuxtà Maſtric. Tenet etiam ius patronatus Eccleſiæ de Baſtenache & alios redditus noſtros ibidem cum decimâ. Sex enim patronatus tenet Eccleſiarum, Mettendorff I. Veys, II. Daleyden, III. Kileburch, IV. Bure iuxtà Remeche, V. Baſtenache, VI. Puto etiam eum tenere patronatum Eccleſiæ de Sconhoye iuxtà Monasterium. Hæ enim curiæ, quas ſuprà deſcripſimus, amplos & longos & ſatis optimos habent

habent terminos. Præterea tenet duas villas iuxta Dune castrum, quas illi de Manderseyt, Dominus V. & frater eius vel heredes eorum, tenent ab eo. Præterea tenet alia quam-plurima, quæ modo non habeo in memoriâ. Ista planè non constant mihi; idèd investigate. Hactenus Cæsarius, enumeratis universim Viennensium Comitum clientelis Prumiæ obnoxijis, quas deindè sigillatim suis locis exequitur.

Præter hæc Prumiensia, possedère Comites Viennenses alia quam-plurima, & imprimis à Comitibus Luciliburgensibus ipsam Viennam; quibus adde, quæ Henricus noster D. Engelberto Coloniae Archi-Episcopo clientelæ nomine cessit, in Hamme; itemque ius de Nuenberg Comitatus de Manderscheidt castri sui, quæ Gelenius in sua Colonia memorat; ut ingentes, sanè, fuerint Henrici opes, maximaque latifundia.

Tantis opibus & claro suo genere dignum inivit matrimonium, ductâ Margaritâ, filia Petri Curtiniacensis, Imperatoris Constantinopolitani, cuius avus fuit Ludovicus Galliaæ Rex, cognomento Crassus. Albericus *Sibillam* nominavit, an errore, an quod id alterum esset Margaritæ nomen, haud excutio.

Anno 1217. Petrum & Yolandam parentes ab Honorio III. Pontifice Maximo Romæ Imperatorio diademate coronari vidit cum fratribus Roberto & Balduino, tribusque sororibus, ut tradit Robertus Autifiodorensis, vetus scriptor, & post veteres Petrus d'Outremannus.

Nupserat antea Margarita Rodulfo Comiti Uxellodunensi, Odonis filio, ut Auctores sunt ex antiquis, Albericus; ex nostris, Andreas du Chesnius, & Petrus Chifletius, Viri Doctissimi, ille in Drocensi, hic in Fontanensi D. Bernardi stemmate. Sed ex eo matrimonio nulla fuit proles. Obijt Rodolphus Kalendis Martijs anno mihi incomperato. De die ita Ephemerides *MARIÆ Vallis.*

Kal. Martij, obiit D. Rodulfus Dominus Uxellodunensis, primus maritus sororis Margaretae, quondam Comitissa Viennensis.

Nec magis compertum habeo, quo anno Henrico Margarita nupserit. Id ex tabulis constat, anno 1231 fuisse Henricum & Margaritam coniuges. Cum enim Margaritæ frater Philippus, bello Albigenfi anno 1226 defunctus, testamento mandasset condi cœnobium patrum Cisterciensium, Henricus & Margarita ex Philippi decreto cœnobium Grandis Prati in agro Namurensi condiderunt. In geminis eâ de re tabulis eo anno editis, inscribuntur, *Henricus Marchio Namurensis & Vienna Comes, & Margarita Marchionissa & Comitissa.* Quo pacto autem ad Margaritam Namurensis ditio pervenerit, paulò altius hîc repetendum.

Henrici Comitis Luciliburgensis & Namurensis, cognomento Cœci, filia Aleida, nupsit Balduino Magnanimo, Hannoniæ Comiti. Is iure uxorio & Friderici Imperatoris concessu Namurum

rum

rum occupavit, moriensque Philippo filio, Nobili appellato, ceu hæredi, transdidit.

Decessit hic sine liberis, eiusque soror Yolanda, Petri Curtiniacensis uxor, Namurum per quadriennium habuit, postposito fratre eius Henrico, tunc ad imperium Orientis à Latinis proceribus excito, quoad tandem Philippo filio idcessit. Philippo autem in bello contra Albigenfes anno 1226. haud longè Avenione defuncto, Margarita nostra eius soror in Namurensi ditio-
ne suffecta est. Sed non diu ei Namuro pacatè frui licuit. Primùm Ferrandus Flandriæ comes armis eam impetijt, quod uxori suæ Ioannæ præ Margaritâ ius in Namurum esse contenderet. Erant enim Ioanna ex Balduino Imperatore Constantinopolitano eius nominis primo: Margarita ex Yolandâ, uti dixi, eius sorore, prognatæ, & nascendi ordine Yolandam Balduinus anteibat. Quocircâ potior ad habendum Namurum erat Ioanna. Et hæc causa est illati Margaritæ à Ferrando eius marito belli; quod pace mox secutâ sopitum est. Pax ea facta Cameraci anno 1232. mense Novembri. Ita relicto Margaritæ Namuro, Ferrandus & Ioanna coniuges eodem anno raturum habuere, ex Philippi cognati sui testamento, conditum ab Henrico & Margaritâ Grandis Prati cœnobium.

Intereâ Balduinus Margaritæ frater evehitur ad culmen Imperij Constantinopolitani, sub annum 1237, Rebus autem haud prosperè ei per
O § imperij

imperij initia succedentibus, venit in Galliam; petatum à D. Ludovico Galliae Rege suppetias. Addixit auxilia Ludovicus, & insuper Namurensem Provinciam pro Balduino armis à Margaritâ eius sorore repetijt. Nec passa illa sibi amplissimam ditionem facilè eripi, arma armis opposuit. Pugnatum acriter. Sed tandem Henricus cum Margaritâ non absque Namurensum sanguine ex urbe patriaque eiectione, locum Balduino cesserunt, cuius sunt tabulae pro cœnobio Grandis Prati, factae hoc anno mense Aprili Valentinianis.

Cætera deindè de Henrico & Margaritâ diximus in rebus Yolandæ. Addimus hic utriusque Elogium ex Ephemeridibus Grandis Pratis.

IV. Kal. Novembris, Anniversarium Nobilissimi Marchionis & Comitum Henrici & Margaretae comitalis eius, fundatorum nostrorum, quorum animabus misereatur Deus.

HENRICI ET MARGARITÆ LIBERI.

FRIDERICUS. Nominatur à Patre & Matre in tabulis anni 1248. quas in rebus Yolandæ adscripsimus. Nominant eum quoque Ephemerides MARIAE Vallis, & Cantipratanus, etsi tacito patris nomine, ut ibidem diximus. Obijt antè eundem annum 1248. proque eo defuncto preces Anniversarias parentes Trinitarijs Viennensibus iisdem tabulis indixere. Diem mortis eius ita signant Ephemerides quas dixi.

IV. Idus

IV. Idus Novembris, obiit Fridericus filius Domini Henrici Comitis Viennensis.

Exindè primogeniti titulus Philippo eius fratri secundogenito tributus est. Ita in tabulis anni 1248. memorati Henricus & Margarita, dotantes Trinitarios Viennenses, aiunt, se id facere de consensu Philippi sui *Primogeniti*; ac deindè Anniversaria sacra instituunt pro se vivis, & filijs *Friderico & Philippo*; illo quidem reapse primogenito eaque de causa primo loco nominato, sed mortuo; hoc autem vivo, & secundogenito, ideoque secundo loco posito, succedente tamen in ius primogeniti. Undè & in titulo arcæ, de quâ in rebus Yolandæ, Philippus *Primogenitus* quoque dictus est.

Uxor ei fuit filia Comitis Salmensis, Henrici, ut interpretabar ego. Nuptiarum solenne ex Hermanno recensuimus. Ea Friderico mortuo, ut auctor est Thomas Cantipratanus, Waltheri Meisenburgij suasu Sanctimonialis facta est Cisterciensis, & tandem in eodem ordine Antistita.

Liberosne ex Friderico sustulerit, nullo veteri monumento traditum invenio. Colligit tamen in historiâ suâ Luciliburgensi V. A. Eustachius Wilthemius, sustulisse Henricum Bellacostæ Dominum, qui in tabulis anni 1270. Philippum Yolandæ fratrem vocat idiomate Gallico *Oncle*, quæ vox patruo & avunculo æquè convenit, & positam esse pro patruo, infra in Philippo, ad

annum 1256. probabili argumento patebit. Adde quod Bellacostani proceres Henrici posterius, insignijs Viennensibus vetustis, hoc est, Parmâ argenteâ in areâ rubrâ, usi fuerint, cuius rei sunt exempla iam indè ab anno 1341.

Qua id porrò de causâ, nisi quod essent paterno genere à Viennensibus Comitibus orti? Undè & idem Præsès, in collectione procerum gentis Bellacostanæ adnotavit: *Domini in Schonecken à Comitibus Viennensibus descendunt.* Quibus omnibus efficitur, Friderici Viennensis ex coniuge Salmensi fuisse filium Henricum Bellacostanum.

PHILIPPUS. Is genus post patrem propagavit, de quo deindè seorsum.

HENRICUS, clarus infulâ Pontificiâ Traiectensi. Sed antè claruit dignitate Præpositi ædis maximæ Coloniae Agrippinæ, quo titulo eum perpetuò cohonestat Hermannus. Postea Yolanda eius sorore cœnobium MARIAE Vallis anno, ut diximus, 1248 ingressâ, ad Cathedram Pontificalem Traiectensem evectus est. Cum enim anno 1249 Otho Episcopus Traiectensis obiisset, sublectus ei est Goswinus ab Amstel. Sed eo per annum rem malè gerente, conventus habitus Traiecti. Adfuerunt Wilhelmus Romanorum Rex, Petrus Cardinalis Capitijs, & Conradus Archi-Episcopus Coloniensis, & cedente Goswino, iubente Conrado, sublectus est Henricus filius Comitum Viennensium, *Conradi Consanguineus*, ut ait Ioannes à Leidis. Non tulère proceres

Am-

Amstelani & Voerdenses, Goswinum propinquum suum ita redactum in ordinem. Igitur cum Othone Geldriæ Comite iuncto fœdere, Henricum armis infestant. Is vir strenuus copias in hostem Traiecto educit, benè apprecante & victoriam ominante, qui tum Traiecti aderat, Conrado Archi-Episcopo. Mox fama excivit Regem Romanorum Wilhelmum; quem Traiectum advolantem, ut bellum sopiret, Conradus sapienti oratione intrâ mœnia continuit. In tererâ Henricus cæsis fugatisque hostibus victor Urbem equo invehitur, captos victosque iuxtâ se agens Amstelium & Woerdenum; quos tamen Conradi rogatu mox liberos dimisit.

Non passus diu inultum manere initum contrâ se Othonis Geldri fœdus, postridiè, quàm de hoste triumphaverat, victricia in eum arma convertit. Otho contrâ egressus in aciem, cæsus fugatusque cessit ingentem Henrico prædam. Per eadem tempora anno 1251 Henricus, etiam tùm electus tantùm Archi-Episcopus, & adhuc Præpositus summæ ædis, & Archi-Diaconus Coloniensis, cum à Pontifice Maximo obtinuisset, ut sibi liceret proventibus suorum *Beneficiorum*, ut vocant, uti, frui, concessit Elyse Abbatisse SS. Virginum D. Ursule sodalium Colonię, ut Parœcia Kellensis sibi debitos fructus haberet; quod anno deindè 1252. 5. Kal. Augusti ratum habuit, etiam tùm quoque Electus tantum, ut suprâ dictum. Tabulas edidit Crombachius in *Vindicijs Ursulanis*.

Inpo-

In posterum *Electi* titulo liberatus, anno 1254. fundamenta iecit maxime Basilicę Traiectensis. Eius quoque opus est arx *Vrelandia*, ita dicta à pace partâ post devictos Amstelios. Ex quâ victoriâ ingenti confectâ prædâ, suffecere imposteriorum opes ad antè memorata aliaque molimina.

Interim dum his rebus curam Henricus impendit, successit novi belli materia. Anno 1258. in decursionibus equestribus Antuerpię læsus gravissimè Florentius, Florentij pueri Hollandiæ Comitis tutor, occubuit. Hinc scissi in factiones Hollandi, alijs Othoni Geldriæ Comiti, alijs Henrico Brabantiaë Duci tutelam deferentibus. Unde intestina bella, vicinos etiam Principes commovère. Conradus Coloniensis Archi-Episcopus & Gerhardus Iuliacensis Comes in arma coorti, prælio conflixerunt. Henricus iunctis adversus Geldrensem cum Conrado copijs, post longum & acre certamen, noctis interventu simulata fuga, tabernaculis repentè sublatis, discessit. Sed postero die sub auroram Geldrenses nec opinantes aggressus accêdit, & castris exiit, fugientesque insecutus atque populatus agros, prædam ingentem victor retulit, ut narrant *Becka* & *Leidanus*.

Eodem anno Theodoricus Clivię, & Otho Geldriæ Comites, bonis suavoribus, controversiam quandam submisère arbitrio Conradi Archi-Episcopi Coloniensis & Henrici Traiectensis. Locus arbitrij lectus *Neomagum*. Sed arbitris

tris moram subindè trahentibus, delata contro-
versia ad Henricum Brabantiae Ducem, si prio-
res arbitri ad X. Kal. Octobris Neomagi non ad-
essent. Hæc Butkenius ex tabulis. Quo pacto
deindè Henricus fratri suo Philippo ab Henrico
Bellacostæ Domino capto subvenerit, in rebus
Philippi exponam.

Anno 1268. ad MARIAE Vallem advenit, ut
in rebus Yolandæ dictum. Indè Traiectum re-
versus, prid. Nonas Iunij eiusdem anni decessit.
Collegium Canonorum Steinwichiæ primus
instituit, & Provinciam optimè munitam succes-
sori suo reliquit. Situs est in æde maximâ à se-
condi cœptâ, hoc epitaphio adscripto.

*Qui nova præcelsi iecit fundamenta templi,
Præsidium Vreland extruit huic populo.
Vir placidus, recti custos, virtutis amator,
Tempore quem nullo laus reticenda manet.*

In Ephemeridibus MARIAE Vallis ita de eò
scriptum est.

*Prid. Nonas Iunij Obijt D. Henricus Episcopus Traie-
ctensis, qui nobis multa bona fecit; pro cuius Anniversa-
rio agendo D. Iohannes de Iubileo dedit nobis XXII. li-
bras Trevirensium Denariorum, cum quibus comparavi-
mus XX solidos censuum Trevirensium Denariorum, &
tria maldra siliginis reddituum singulis annis in Molendi-
nis de Stirpenich, de quibus conventus habebit ad pitan-
ciam XXX solidos ipsâ die.*

*Item Anniversarium prædicti Iohannis Canonici Leo-
diensis, de quo habemus in Theonifvillâ XL solidos cen-
suum*

224 *Genealogia Historica, veterum Comitum
suum Metensium Denariorum, & IV amas vini in qua-
dam vinea posita ibidem iuxta vineam nostram singulis
annis. Hic ordinavit, ut pro se, & pro predicto D. E-
piscopo dicerentur tres Missæ per singulas hebdomadas sancti
Petri Martyris.*

Iudicium vicus est trans Mosellam è regione
Theodonisvillæ, patria Johannis à Jubileo, ubi
Ludovici Pij Imperatoris filij, Lotharius, Ludo-
vicus, & Carolus anno 844. Synodum seu con-
ventum habuere. Nunc contractâ voce *Iendtz*
appellamus; quod *Iubilum* ore nostro significat.
Hinc Ioannes ille Canonicus Leodiensis, cogno-
men sibi fabricatus est à *Iubilo*, ignoratione, ut
ferebant rudia illa tempora, Latini nominis pa-
triæ suæ. Othonibus imperantibus Iudicium
Comitatus in pago Mosellensi erat caput, iisdem-
que temporibus Ioannes Abbas Gorziensis, in
actis translationis Divæ Glodesindis, *Villam Iudi-
cium* nuncupavit.

P E T R U S. Fuit præpositus D. Martini
Leodij. Sub annum 1264. cum Henricus Bella-
costanus eius nepos Philippum Comitem Vien-
nensem, ipsius Petri fratrem, Bellacostæ capti-
vum detinisset, persuasit Henrico fratri Traie-
ctensi Episcopo, ut Philippo subveniret.

Degebat per hosce dies Leodij ad D. Martini
reclusa Eva, Iulianæ in festo die Venerabilis Sa-
cramenti instituendo adiutrix. Ad eam hoc eo-
dem anno VI. Idus Septembris, Urbanus Pon-
tif. Max. Viterbio diploma gratulatorium de-
cretæ

cretæ à se toto orbe terrarum illius festi diei, iam multò ante apud D. Martini Canonicos agente Iulianâ celebrari cœptæ, transmisit Petrum porro D. Martini Canonicorum tunc præpositum, haud dubiè non parum res ista attinuerit. Anno deindè 1271 Eternaci tres fundos hæreditarios, Ienensem, Buwilranum & Huchelinganum Margaritæ Comitissæ Luciliburgensi, eiusque filio Henrico, clientelares fecit, transituros sub iisdem formulis ad Philippum fratrem suum, eiusque posteros Comites Viennenses. Tabularum habeo exemplar.

Denique Yolandæ sororis exemplo, spretâ inclyti generis profapiâ, Patrum Dominicanorum Ordini se dedidit. De eo ita Ephemerides **MARIAE** Vallis.

Nonis Februarij obiit frater Petrus Prædicator, frater sororis Yolandæ Viennensis. Hâc die habebit conventus ad pitantiam X. solidos de bonis de Nortzingen.

YOLANDA nostra incomparabilis.
N. filia incompti nominis, ex solo Hermannò cognita.

CAPUT III.

Philippus Comes Viennensis & Dominus Grimbergensis, eiusque uxor Maria, horumque Liberi.

PHILIPPUS, genus in posteros propagavit. Friderico fratre maiore natu mortuo,
P primo-

primogeniti titulus ei, ut suprâ dictum tributus est, quòd in eum transisset ius & omnia primogeniti. Anno 1248. mense Iunio, iam ductâ uxore probavit, quod pater & mater eisdem Trinitarijs donassent domum hospitem Viennensem & Parœcias Mettendorfiam & Daleidanam. Tabulas posuimus in rebus Yolandæ. Cum iisdem parentibus alia deindè Trinitarijs contulit anno 1252. mense Iulio, ut ibidem dictum.

Patre post hæc in Palæstinam profecto, cum mater Comitatu Viennensi se abdicasset, donavit iisdem Trinitarijs silvam, quæ inter Darrenbachium & Kincenbachium, ut ex tabulis autographis habeo, in quibus ita scriptum. *Actum publicè coram Nobili & Charissimâ Matre nostrâ Margavetâ, quondam Comitissa Viennensi, præsentibus Viris Nobilibus Ioffrido de Wels, Henrico de Hokeleleic, Gerardo d'Erpeldanges, militibus &c. Anno 1252. mense Februario.* Annus hîc positus more veteri Gallico, quem hodieque morem Treviri servant, & cum annum à Ianuario nos ordiamur, illi inchoant à XXV. Martij, tantò serius post nos. Editæ ergo hæc tabulæ anno epochæ nostræ non 1252. sed sequenti 1253. Cera appensa tabulis, habet equitem, qualem in rebus Yolandæ descripsimus, cum insignijs Leonis. Circumscriptum. S. PHILIPPI DE VIENNA DOMINI DE DASBERCH. In averfâ cerâ circûm Parmam Leone notatam: CLAVIS SIGILLI.

Mirabar hoc loco, cur in illâ Philippi cerâ,
Comes

Comes ipse Viennensis non inscribatnr, sed tantum Dasberchi Dominus, contra quam in ipsismet tabulis factum in quibus disertè se dicit Comitem Viennensem? Sed occurrebat, eum sigillo vetere usum, quo antehac, patre etiamnum vivente, ceras notabat, qualis est cera illa in rebus Yolandæ descripta anno 1252. Et memineram exempla vidisse me in archio nobilissimi cœnobij D. Maximini, ubi Otho Secundus signavit Patris imagine, & contra Otho Primus imagine filij; ut satis appareat, veteres in ceris tabularum notandis non summâ semper religione ductos, sed alia subindè sigilla impressisse pro alijs. Alioqui, Philippum deindè usum paternis Comitum Viennensium insignijs, hoc est Parmâ in scuto, observavit V. A. Eustachius Wilthemius, Præses Luciliburgensis, in collectione familiarum equestrium provinciæ nostræ.

Roda vicus est Viennâ haud procul, parœcia quondam erat Viennensium, Templarijs subiecta. Sed quòd Viennensibus grave esset ibi frequentare sacra, & quòd eius parœciæ essent optima vectigalia, Arnoldus Trevirorum Archi-Episcopus eam partitus est, ita, ut duæ in posterum essent, altera Rodæ, iuris Templariorum; altera Viennæ, iuris Comitum. Tabulas eâ de re anno 1256. mense Aprili factas, Magister Fulco de S. Michaële, domorum Militiæ templi in Franciâ, & Comes Viennensis Philippus, cum coniuge, laudaverunt.

Bello deinde Philippus cum Mediomatricensibus implicitus est, horumque partes visus est tenuisse Henricus Comes Luciliburgensis. Capta eo bello Vienna, Philippus recuperaturus suum oppidum, illud obsedit. Belli exitum atque causas non invenio. Facile tamen cum V. A. Eustachio Wilthemio eo retulerim, quod Henricus Bellacostæ Dominus, Philippi ex Friderico fratre primogenito antè hæc tempora iam mortuo nepos, Viennam sibi, ut succedenti in iura patris, arrogaret, contrà negante Philippo, successionis eius ius illi competere. Undè factum, ut Bellacostanus defensionis iuris sui auxilia imploraverit. Cuius autem potius, quam eius, in cuius clientelâ erat ab antiquo Vienna, Henrici Comitum Luciliburgensis? Nec alienum fuerit opinari, Philippum, aut neglexisse clientelæ officium, aut sanè etiam omninò excutere conatum, ob eamque rem Henricum Luciliburgensem facilè ad arma contrà eum cum Henrico Bellacostano commotum. Certè Philippus multâ post hæc variâque pactione ægre adactus est, ut se clientem Luciliburgensem Viennæ nomine, maiorum more profiteretur, ut in loco dicam.

In quibusdam tabulis anno 1270 scriptis, ait Philippus, se unâ cum filio Godefrido è castro Viennensi fuisse olim eiectum, & cum Henrico Bellacostano pacem pepegisse; ut perspicuum sit, Bellacostani causâ præcipuè gestum hoc bellum. At cur ei bello Mediomatricenses intervenerint, nondum

nondum assequor. Cum Henrico quidem Luciliburgensi ita tandem Philippus convenit, ut damna bello invicem sibi suisque illata, quisque pro se ferret. Tabulæ eâ de re sunt in archio Luciliburgensi, factæ anno 1257. die Lunæ post D. Nicolai ferias. Cum Bellacostano quoque pax inita, sed minimè duratura, ut eventus patefecit.

Interim finis impositus est Rodensi controversiæ, & quid Viennensi Parœciæ, quidve Rodensi iuris esset, tabulis anno 1261 conscriptis, definitum, cuncta laudantibus Philippo Comite, & Mariâ coniuge eius, & Huberto de Peraut, Præceptore domorum Militiæ templi in Lotharingiâ.

Hic monuerim, veterem esse famam, arcem Viennensem Templarijs quondam paruisse Dominis, sed errore. Causam errori præbuerit, quod Viennensis parœcia à Rodensi Templariorum partitione, de quâ suprâ, velut prognata sit. Nec famam à vanitate defendit, quod hodieque in sacelli arcis Viennensis parietibus vetustæ admodum pictæ sunt imagines Templariorum, aliorum equis vehementium, aliorum sacro habitu convestitorum. Potuère qualibet de causa hominum ad Viennensium sacrorum originem spectantium imagines in arce depingi.

Bello deindè inter Henricum Bellacostanum & Philippum redintegato, ille hunc Bellacostæ captivum habuit. Id ubi comperit Philippi frater Henricus Episcopus Traiectensis, suasu Petri

fratris eorum, Præpositi ad D. Martini Leodij, Virorumque Nobilium atque amicorum, egit de liberando Philippo cum Henrico Comite Luciliburgensi. Is liberatione in se susceptâ, ita pactus est: Ut Philippus eiusque posterum Viennam à se successoribusque suis clientelari iure tenerent. Additum, ut Bellacosta Philippo restitueretur, nisi per pacta pacis cederet Henrico Bellacostano: ea autem pax ut ne fieret absque interventu Henrici Episcopi, & Petri Præpositi ad D. Martini fratrum, & Præpositi ad D. Gereonis Coloniae Agrippinæ, Bellacostam si Luciliburgius obsideret, & liberando Philippo restituendaque ei Bellacostâ sumptum bello faceret, 700 libras nummum Turonensium, nec amplius, acciperet: ut maturandâ Philippi liberatione, Viennam interim Philippus Rulandio & Koerichio viris equestribus, ceu fideijussoribus, committeret. In hæc maximè capita scriptæ signatæque tabulæ, anno 1264. pridie festæ diei D. Petri, mense Augusto. Ita liberatus Philippus: Bellacosta Henrico addicta: Vienna Luciliburgensi, clientelæ nomine asserta, necdum tamen Philippo reddita.

Anno deindè 1266. mense Junio, Philippus unâ cum Mariâ coniuge, Henricum Grimbergium, fratrem Domini ab Asch, clientem perpetuum factis tabulis sibi adscivit, dato ei fundo Bougenhoutano. Tabulas habet Butkenius.

Eodem anno, pridie festi diei assumptæ in cælum Virginis, Henrico Comite Luciliburgensi faciente

faciente foedus cum Friderico Lotharingæ Duce adversus Theobaldum Barri Comitem, inter decem viros Luciliburgensium procerum, qui in pacta iuraverunt, fuit Philippus. Tabulas edidit Hieronymus Bergierius, in libro de stemmate Principum Lotharingorum. Quod verò antè quinquennium inter Henricum Luciliburgensem & Henricum Episcopum Traiectensem pactioe convenerat, ut Philippus Luciliburgensi Viennam clientelæ nomine submitteret, id anno 1269. scriptis die festo D. Barnabæ, mense Junio, tabulis, peractum est: nimirum, ut arx Viennensis cum oppido omnique ditione, & quidquid ad eam attineret, demptis rebus quæ in clientelâ essent Prumiensium Abbatum, Henrico Comiti Luciliburgensi posterisque eius, clientelari iure subiecta essent. Et quamquam iam ab antiquo clientelam hanc maiores instituerant, firmata tamen est, numeratâ Philippo pecuniâ, alijsque additis conditionibus. Cumque anno sequenti 1270. Henricus Luciliburgensis cruce signatus in Palæstinam profectus esset, iterata est clientelâ antè memorata, addictaque Margaritæ eius coniugi, & Henrico maiori natu filio (qui deindè ad Buruncum occubuit) additumque clientelæ velut augmentum; Primùm bona Philippi clientelaria Prumiensia, sed secundariò; *possendum* seu *retrosendum* appellabant: deindè arx novi Castrî in Arduennâ Germanicâ, cum agro suo, ita tamen, ut Fridericus Novocâstrius earundem

rerum causâ remaneret in avitâ Philippi clientelâ ex dimidio : altero dimidio iam directâ clientelâ pro 300. libris nummûm, Luciliburgensibus futuro impostero obnoxio. In hæc data à Philippo iurataque fides, die Matris ultimo antè ferias ieiunij quadragenarij. Testes adscripti tabulis, Henricus Bellacostanus, & Fridericus Novocastrius.

Alijs deindè tabulis eodem die cuncta antè dicta firmata sunt ; decretum insuper à Philippo, ut si quidquam eorum ipse eiusve posterum infringere, tum clientes sui, Godefridus de Esch, Novocastrius, Rudolfus de Strepiniaco, Brandenburgensis, Oschetanus, Heinsbergius, Guarnerus, Bourcheitanus, posterique eorum, viri omnes equestri ordine, in Comitum Luciliburgensium clientelam transirent, cum iisque contra Viennenses starent, quoad iniuriæ factum esset satis. Ceras cum Philippo tabulis apposuerunt Godefridus de Esch, Fridericus Novocastrius, & Rudolfus de Strepiniaco. Eodem anno atque die Henricus Bellacostanus Margaritæ & Henrico eius filio Comitibus Luciliburgensibus, Bellacostam & curiam Prontsfeltanam, clientelarem fecit. Exceptit tamen Philippum Viennensem patrum suum, eiusque filium Godefridum, nimirum, ut contra hos arma ferre ne teneretur, ipse posterique eius, intrâ generationem quartam : impostero, ut ne valeret exceptio. Addidit. Si contingeret Philippum arcem Viennensem recipere,

pere, nec pactæ paci stare velle, tùm Henricum Luciliburgium sibi contrâ Philippum auxilio esse oportere, seque & eius successoribus cum eodem Luciliburgio adversus Philippum, aliumve quemlibet Viennæ ac Dasbergi infessorem, seu is Dux Lotharingiæ foret seu quis alius, arma societatemque posse coniungere.

Ceterum quod Lotharingo in Viennam & Dasbergum ius esse potuerit, non comperi. Si coniectare licet, ita opinor. Hieronymus Vignierius, gravis doctissimusque stemmatis Lotharingici scriptor, tradit, Idam de Viennâ nuptam Friderico Lotharingiæ Duci, cui à Bittis est vulgò cognomen, filio Ducis Mathæi. Idam autem interpretatus est Matisconensem. Sed viderit, si libet, sitne rectius interpretari Idam Viennensem nostram? Sic Lotharingorum Principum ius aliquod uxorium in Viennam & Daspergam facilè erit assequi, atque insuper Cantipratanum intelligere, dum Yolandam appellat *Moderatoris* seu Imperatoris *Romanorum* neprem. Fuit enim Mathæi Lotharingiæ Ducis uxor Friderici mater, Berta, soror Friderici Barbarossæ Imperatoris, anno 1190. defuncti, ac proindè rectè à Cantipratano dici potuit Yolanda Barbarossæ *neptis* seu cognata. Neptes enim ea secula qualescumque cognatas nuncupabant, ut docet V. C. Iacobus Chiffletius in vindicijs Hispanicis.

Eodem item anno Millesimo ducentesimo septuagesimo, sed incompertâ die, Philippus Hen-

234 *Genealogia Historica, veterum Comitum*
rico Comiti Lucilburgensi scriptis tabulis testi-
ficatus est, quæ ipse à patre Henrici, eo tempore
cruce signato, ob damna illata in arcibus ceteris-
que rebus iure deposceret, de ijs omnibus sibi
cumulatè satisfactum.

Anno sequenti 1271. idem Philippus cum
coniuge Mariâ Henrico Grimbergio clientelarem
fundum Bouggerhoutanum, adiectâ silvâ, adau-
xit. Tabulas edidit Butkenius.

Tandem anno 1272. Philippus decessit. Diem
mortis Ephemerides MARIAE Vallis ita habent:
*IX. Kal. Maij, obiit Philippus Comes Viennensis. Hæc
die habebit Conventus ad pirantiam XX. solidos.*

Uxor Philippi fuit Maria de Perviciaco, mor-
tuo fratre Godefrido, hæres Perviciaci & Grim-
bergæ, quos exindè titulos Comites Vienneses
Philippi posteri sumpsere, cum ipsis adeò insig-
nijs Perviciacensibus, nimirum, parmâ rubrâ,
cum fasciâ argenteâ.

supervixit Maria ad annum usque 1275. quo
anno ipsa, titulo Dominae de *Grimberge* & de
Perweis, Godefrido filio clientelæ nomine varios
fundos attribuit. Tabulas eius rei Butkenius
protulit.

PHILIPPI & MARIAE LIBERI.

HENRICUS. Antè annum 1280. deces-
sit, si non multò antè. Anno siquidem 1270. in
quibusdam tabulis, ut suprâ dictum, mentio est
de Godefrido Philippi filio secundo genito, cum
patre

patre Viennâ , ceu possessione communi , eiecto, quod de Henrico primogenito, siquidem tum inter vivos fuisset , dictum oportebat. Puerum autem decessisse , argumento est puerilis eius imago in tumbâ aviæ eius Margaritæ ; nec improbabile, eodem cum aviâ tumulo sepultum. Ita autem in ea tumba de Henrico scriptum , ut suprâ memorabam. *Henricus primogenitus Philippi Comitis Viennensis.* At in Ephemeridibus *MARIAE Vallis*, ita :

XVI. Kalendis Ianuarij obiit Henricus primogenitus Philippi, Comitis Viennensis, de quo habuimus XX. libras. Hac die habebit Conventus ad Pirantiam XX. Solidos.

G O D E F R I D U S, gentis propagator, de quo mox.

P H I L I P P U S. Anno 1285. cum Mariâ matre & fratre Godefrido, ceram tabulis maternis apposuit, notatam insignijs Perviciacensibus, ut est in Butkenio. Tradit idem in titulis eum gessisse Rumpstam, Hobokam, Vittelam, & Viennam pro parte quartâ, coniugemque habuisse Sophiam de Scornaco, liberosque ex eâ Philippum & Mariam.

Anno 1312. interfuit Cortebergæ celeberrimo Conventui, quem eo loco instituit Ioannes eo nomine Secundus, Brabantiae Dux, legesque ab eo latis cum ceteris Principibus equestribusque viris signavit, V. Kal. Octobris, ut ex monumentis Brabanticis tradit idem Butkenius.

MARGARITA, nupta Arnolde Comiti Loffensi, quam anno 1280. factis tabulis dotavit, exhibetque tabulas idem Butkenius.

CAPUT IV.

*Godefridus Comes Viennensis cum Vxoribus
Aleidâ & Lutgardâ, liberisque
eorum.*

IAm anno 1270. exstat eius nomen in tabulis, ut suprâ dictum.

Anno 1279. cum controversia fuisset inter Henricum Bellacostanum, & Abbatem Prumiensem, eamque composuissent Alexander Brunishornius & Gerardus Blankenheimius, factum laudavere Henricus Luciliburgensis, & Godefridus Viennensis Comites. Ex tabulis.

Anno 1285. VII. Idus Iunias, Maria Godefridi mater, defuncto marito Philippo, silvam Marbaissiam clientelæ nomine ei tribuit. Tabulis ceram Godefridus cum Philippo fratre appendit, notatam Parmâ Perviciacensi cum hoc titulo. *S. Godefroi de Viane.* Butkenius edidit tabulas.

Scriptit hoc anno Iacobus Bretexius de ludis equestribus habitis antè arcem Caluenciensem in Provincia nostra, præsentem Comite Luciliburgensi cum coniuge, multisque proceribus. Meminit inter alios Comitis Viennensis, eumque narrat

narrat in certamen descendisse primum. Exstat liber eius, manu exaratus, in bibliotheca Chiffletiana, rhythmis vetustis Gallicis in arce Salmenfi, vivente Henrico Comite, compositus. Hunc Comitem Viennæ, fuisse Godefridum nostrum, & res & tempora postulant.

Anno 1288. interfuit Godefridus celeberrimo prælio ad Buruncum, sectatus partes Ioannis I. Ducis Brabantiæ. De eo nuperus poëta anonymus, qui rhythmos de illa pugna à scriptore coætaneo lingua vetere Brabantica compositos vertit.

Comitemque Viandæ

*Gotfredum retinet; qui Perweis stemmatis arma,
Vexillo elato, iam morte exstincta, resumpsit.*

Anno 1292. pactum mutui foederis iniit cum Ioannè Brabantiæ Duce, die Lunæ ante festum diem D. Pauli. Butkenius tabulas emisit.

Anno 1294. die Veneris post SS. Trinitatis solemnes ferias, ratum habuit, quod avus Henricus, atque avia Margarita, consentiente Philippo filio Godefridi patre, donavêre Trinitarijs Viennensibus Mettendorffium & Daleidam, ut ex tabulis autographis habeo. Patris hæc tabulas Philippus filius cera appensa probavit.

Anno 1296. clientem se Ioannis II. Brabantiæ Ducis profiteretur Hingenensium decimarum causa. Factæ tabulæ die festo SS. Trinitatis, quarum exemplar est in Butkenio.

Anno 1297. cum immemor assertarum à se
antè

antè quadriennium Trinitarijs Viennensibus parœciarum Mettendorfiæ & Daleidanæ, curatorem ijs parœcijs, ceu patronus, constituisset, monitus, nullum esse ei ius patrocinijs, factum revocavit, editis tabulis die Veneris post solenne SS. Trinitatis.

Anno 1299. vendidisse Godefridum Guidoni Flandriæ Comiti Ninhoviam, auctor est Butkenius.

Anno 1303. est primus arbiter pacis cum Ioanne Cuickio & alijs, inter Ioannem Brabantia Ducem, & Bertholdum Mechliniæ Dominum. Tabulas habet Butkenius, editas die Sabbati antè ferias D. Lamberto sacras.

Obijt Godefridus anno 1312.

Uxores duxit, primam Aleidam ab Aldernardâ, mortuam anno 1305. Tum Lutgardam de Ligny, Fleruti Dominam, cuius exstant in archio Luciliburgensi tabulæ anni 1318. quibus se inscribit Dominam de Ligny ad Flerutum, uxorem Godefridi Comitis Viennensis & Domini Grimbergæ. Testatur autem soluta sibi à Ioanne Bohemiæ Rege duo debita, quæ pater eius Henricus Imperator apud maritum suum contraxerat, primùm pro 319. libris & semuncia argenti fabrefacti: deindè pro argenti signati libris mille, ac denique ex triente pro LX. arcubalistis, longis pedes duos. Credibile est ista comparasse Henricum, cùm ad Imperium evectus, militari ceteroque Augustali apparatu se communivit.

LIBERT

LIBERI GODEFRIDI
EX ALEIDA.

PHILIPPUS. In tabulis paternis anno 1294. memoratur, ut suprā dictum.

Anno deindè 1306. die Veneris post annum solenne decollationis S. Ioannis, titulo *Primogeniti*, spondet Henrico Comiti Luciliburgensi, ei qui ad Imperium est euectus, se Viennam ab eo clientelæ nomine more maiorum suscepturum; id quod eodem anno, die Lunæ antè festum diem D. Andreae prestitit, hoc addito, se ubi statum atque conditionem (quippe etiam tum vivente Godefrido patre) una cum sigillo mutaverit, cuncta iteratò probaturum, his interim tabulis sigillo suo privato proprioque signato.

Anno 1308, titulo *armigeri* vivente adhuc patre, Viennensibus oppidanis, ius, libertatem atque immunitatem more maiorum dedit, ad exemplum civitatis Trevirensis. Exceptit tamen, fas sibi fore, aut belli, aut nuptiarum liberorum suorum, aut, quod Superi evenire nolint, captivitatis suæ causa, moderata ratione subsidium exigere pecuniarium. Tabulæ factæ Viennæ antè ferias D. Catharinæ dicatas, easque cum Henrico Abbate Prumiensi, Gerardo Bellacostano, Frederico Novocastrio, Sugero Burcheitano equitibus, & Theodorico Brandeburgico armigero, æris appensis obsignavit.

Anno

Anno 1312. unà cum coniuge Aleida, donavit Trinitarijs Viennensibus pratum. Conditæ tabulæ postridiè Kalendas Ianuarias.

Cum eodem anno Waltherus Wiltzius, vir equestri apud nos origine, Henrico Baufortio, viro quoque equestri, Lincerium prisca gente & arce nobilem locum, vendidisset; Philippus pro Wiltzio cavuit, ut ex tabulis tradit V. A. Eustachius Wilthemius Præses.

Eodem anno, V. Kalendas Octobris, adfuit Cortebergæ in Conventu Principum virorumque nobilium, habito à Ioanne II. Brabantix Duce, ut ex priscis tabulis tradit Christophorus Butkenius.

Anno denique 1315. donavit Trinitarijs Viennensibus, unà cum coniuge Aleyda, campum Dieffendallensem vineæ instruendæ, cum censu libræ ceræ annuè sibi pendendæ die festo D. Remigij. Scriptæ tabulæ mense Aprili.

Qui eum anno Millesimo trecentesimo duodecimo obiisse tradunt, videant qua id ratione defendant, contrà pugnantibus tabulis suprâ dictis.

Coniugem duxit Philippus Aleydam quam dixi Arensbergicam, nullis ex ea procreatus liberis.

GODEFRIDUS, quem gentis propagatorem postea dicemus.

HENRICUS anno 1316. titulo *Domicelli Comitis Viennensis*, rogato ab Arnoldo de Pittinga Nobili

Nobili Viro, & Seneschallo seu Governatore Luciliburgensi, ut Ioannis Bohemiæ Regis militem susciperet, paruit ad breve tempus, sed deindè renuit. Unde equestris Ordinis sententiâ condemnatus est. Ex tabulis archij Luciliburgensis.

Anno deindè 1325. cum Gerardo de Ham consanguineo suo, varijs de rebus controversis iniit concordiam. Tabulas cum eo signavit Fridericus Novocastrius, qui *avunculum* suum eum nominat. Tabulas vidit idem V. A. editas pridè festæ diei Ascensionis Domini Nostri, appensâ Henrici cerâ, notatâ Perviciacensibus insignijs.

Anno tandem 1330. cum Fridericus Cronenburgus eques tabulas ederet dotalitias Annæ de Heu sponsæ suæ, Henricus eiusque clientes Hermannus Brandenburgus, Holfeltzius, Waltherus Meisenburgus, Clarevallanus; Simon Fischbachius, Conradus Durdillius, Henricus Bettendorfius, viri equestres, ceras rogati tabulis apposuerunt, quas vidit idem. V. A.

Obijt Henricus sub annum 1351. Uxor ei fuit Margarita Falcomontia, Domina oppidi S. Viti, Butgembachij & Dasbergi, ut Butkenius tradit.

LIBERI GODEFRIDI

EX LUTGARDA.

LUDOVICUS, Canonicus Leodiensis, Præpositus

242 *Genealogia Historica, veterum Comitum*
positus Monasteriensis, cæsus à Wilhelmo Co-
mite Namurensi.

IOANNES, Canonicus ad D. Lamberti
Leodij.

LUTGARDA, nupta primùm Warnero
Daulensi, tùm Ioanni Sombressæ Domino, quæ
omnia idem Butkenius.

C A P U T V.

*Godefridus Comes Viennensis,
& liberi eius.*

VXorem duxit Mariam Flandram, Comitiss
Namurensis filiam. Profectus in Cyprum
ibi anno 1335. diem obiit, ut Butkenius alijsque.
Itineris eius meminit in hocæporico suo Hildol-
fus; quod hocæporicon manu exaratum, & Bal-
duino de Steinwordiâ, Episcopo Paderbornensi
dicatum, vidi antehac in Bibliothecâ Patrum
Dominicanorum Luciliburgensium. Fuit is Hil-
dolfus *Rektor Parochialis in Suthen*, & anno 1336.
in Palæstinam Profectus, inde redijt anno 1341.
Ita autem scribit. *Item meis temporibus in Cypro mul-
ti nobiles, Barones & Milites de partibus Alemannia
discesserunt, scilicet Comes de Vianden, & Comes de
Schwertzenburg, & Dominus de Sle, & Dominus de Lich-
zensteine, & alij quam plures.*

Godefrido, ex Uxore Mariâ, filij fuere nulli,
sed filia.

G O D E.

G O D E F R I D I L I B E R I .

MARIA & ALEIDA. Videtur hæ defuncto patre aliquanto tempore fuisse sub tutelâ. Exstant quippe tabulæ Godefridi de Vianden *Mamburni Comitatus Viennensis*, quibus fideiubet Lombardis Usurarijs Viennæ degentibus, pro Ægidio Rodemacherio, Domino de Casâ-Petræ equite. Editæ tabulæ anno 1347. quibus appensa cera insignita Parmâ Viennensi. Fuerit fortasse hic Godefridus Mariæ & Aleidæ hæredum, frater Nothus. Ut ut est, enupserunt deinde, duæ illæ Godefridi filix, Maria in gentem Spanheimiam, iuncta Simoni, Aleida in Nassoviam, data Othoni, cuius hodie posterî, Principes Auriaci, Viennenses Comites sunt.

Et hætenûs stirpem Comitum Viennensium, quàm longissimè potui, ab antiquâ origine repetivi. Cetera deinde, ut notiora, multi executi sunt, sed omnium accuratissimè, doctissimèque Butkenius.

Q 2

SE.

S E R I E S
P R I O R I S S A R U M
M A R I Æ V A L L I S.

Uæ à prima cœnobij **MARIAE** Vallis origine cœtum gubernaverint, aut maioribus nostris curæ non fuit tradere posterorum memoriæ, aut memoriæ eripuere longa tempora. Ab Yolandâ deinceps maior fuit eius rei cura. Nobilis Vir Antonius Blanchard, rerum nostratum cognoscendarum perquam studiosus, mihi Seriem Priorissarum **MARIAE** Vallis, seculo hoc nascente digestam, exhibuit, annis, quibus singulæ obierunt, & tempore gubernationis earum adnotatis. Nomina Priorissarum, servato ordine, repræsento, duabus additis, Catharinâ, cuius exstant tabulæ anni 1285. & Aleydâ, cuius memoria ut viventis in tabulis anni 1303. Anni porrò in serie appositi, vereor ut ubique veritati respondeant. Certè in Yolandâ & Poncettâ Meisenburgicâ à vero aberrant. Quocircà ablatis ad eorum nomina vitiosis illis annis, veros substitui, ceteris suæ fidei relictis.

Yolandis Comitissa de
Vianden.

Obijt	Præfuit
anno	annis
1283.	25.
	Cathar.

Catharina	Vivebat	1285.	.. . . .
Poncetta de Meisenburg.		.. . . .	.. . . .
Aleydis	vivebat	1303.	.. . . .
Margarita Comitissa de Lutzem- burg,		1336.	.. . . .
Ida de Mersch.		1341.	5.
Felicitas de Asperomonte.		1361.	20.
Ioannetta de Limpach.		1366.	6.
Sara de Hollenfeltz.		1382.	15.
Elisabetha de Heldingen.		1384.	2.
Adelheidis de Sassenheim.		1388.	4.
Hebela de Elter.		1391.	3.
Margareta de Sassenheim.		1398.	7.
Mechtildis de Rouffy.		1411.	13.
Catharina de Rupe.		1417.	6.
Margareta de Steinville.		1420.	3.
Adelheidis de Elter.		1458.	37.
Maria von der Feltz,		1466.	8.
Iohannetta de Milburg.		1470.	4.
Anna de Rollingen.		1503.	33.
Guda de Barbanson.		1531.	28.
Iuliana de Barbanson.		1570.	39.
Catharina de Roltzhausen.		1593.	23.
Apollonia de Enschringen.		1596.	3.
Catharina de Lontzen, dicta Roben.		1598.	2.
Francisca de Schawenburg.		1611.	13.
Margareta de Rollingen.		1619.	7.

Hactenùs Blanchardiana series. Et quæ huc
usque rem rexere Priorissæ à Senatu Lucilibur-

gensis probabantur, eratque eis magistratus perpetuus. At imposterum ab anno 1619. ex instituto Ordinis D. Dominici ad triennium eligi cœptæ sunt, quarum hic ordo.

Electa. Gubernavit.

Juliana Elisabetha de Deuth.	1609.	4.
Barbara de Houffe.	1623.	6.
Salome de Schawenburg.	1629.	3.
Nicolaa de d'Allamont.	1632.	3.
Ester Faust à Stromburg.	1635.	6. menses.
Nicolaa de d'Allamont, iterùm.	1636.	1. & semis.

Hic annus Provinciæ Luciliburgensi suprâ omnem memoriam præteriti temporis calamitosus, eam propemodum ad solitudinem redegit, belli iniurijs & pestilentia incredibili editâ rerum omnium strage. In communi exitio **MARIAE** Vallis mirè afflicta est, familiâ redactâ ad sex capita, Nicolaa d'Allamontia Priorissa morte sublata. Inter sex illas Virgines duæ erant ob ætatem nondum suffragio accipiendo habiles. Egère itaque, quæ supererant Virgines, apud Reverendissimum Patrem Nicolaum Rodulfum, Ordinis D. Dominici Generalem, ut ex alio cœnobio tresmitterentur, quæ & numerum auferent, & pristino flore reducendo iuvarent. Post multas maximasque preces, agente Admodum Reverendo Patre Ioanne Frid Provinciali, Germaniæ, Pontificiâ auctoritate, ex cœnobio **D. Catharinæ Augustâ Vindellicorum**, tres & genere

genere, & prudentiâ, & virtute nobilissimæ Virgines missæ sunt, Maria Magdalena Comitissa Kurtzia; Iuliana Velfera, Patricia Augustana; & Maria Maximiliana, Comitissa Fuggera. Magdalenæ demandatum munus Priorissæ, Iulianæ Suppriorissæ, Maximilianæ data cura tirocinij. Hæ Augustâ profectæ, MARIAE Vallem advenere anno 1642. VIII. Idus Maias, eodemque die, adstantibus Admodum Reverendis Patribus Arnolfo Gilio & Lucâ Newheusero, illo Trevirensi, hoc Luciliburgensi Priore, promulgatâ publicè earum confirmatione, suum quæque Magistratum feliciter inière, remque restituere orsæ sunt.

Elapso triennio, iterùm tulit Suffragia Magdalena Kurtzia, & anno 1646. XI. Kalendas Octobres decessit. Sublecta ei Catharina de Hautoy, confirmata est anno sequenti 1647. VIII. Idus Apriles. Exinde Magistratum continuavit ad annum usque 1661. quo anno consentientibus omnium votis electa est Maria Christina de d'Allamont. Sed rara Virginis modestia magistratu sibi delato liberari petijt, nec petere destitit, donec tandem multo molimine impetrato universi cœtus consensu, à Superioribus liberata est.

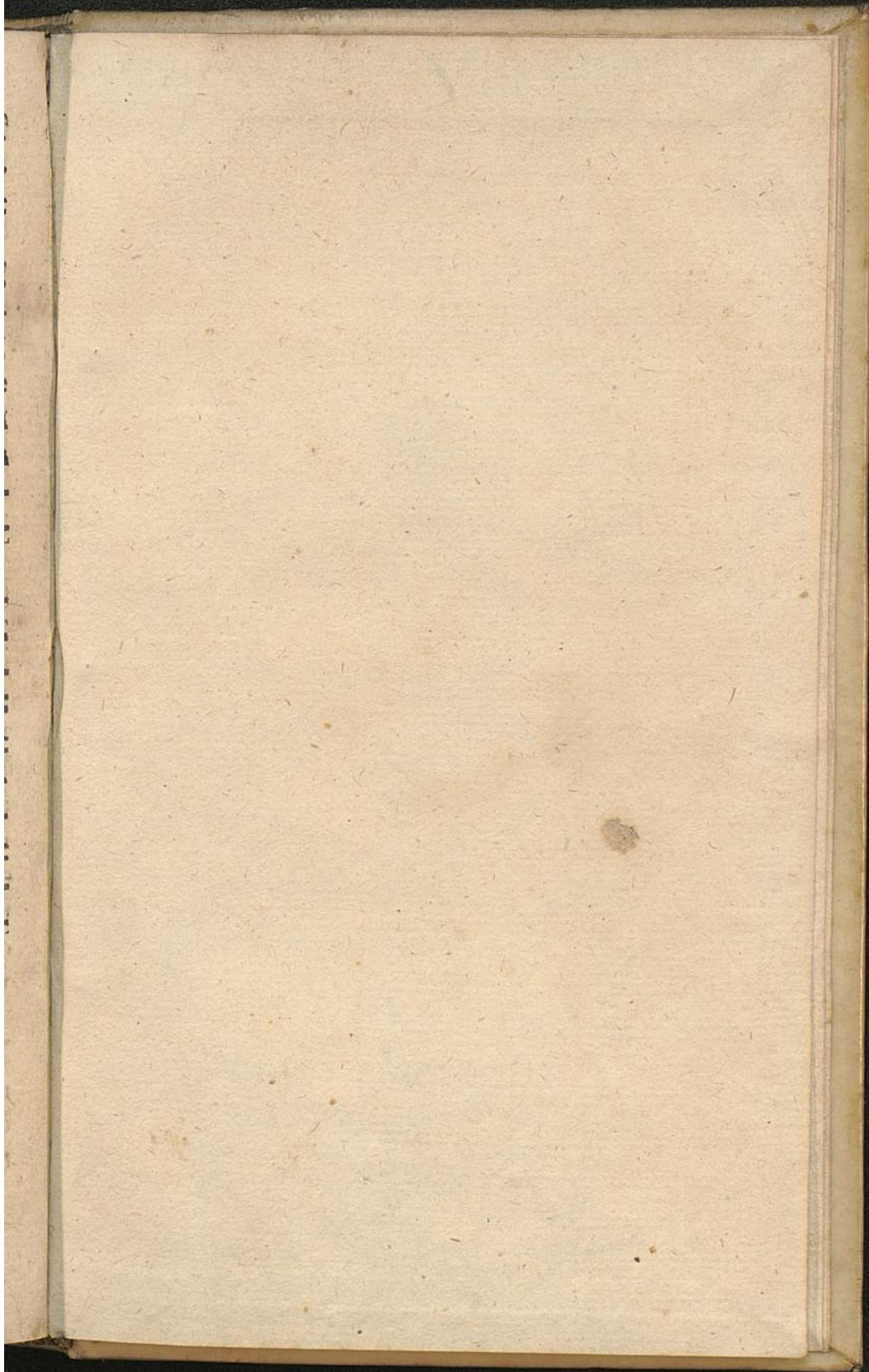
Itum igitur denuo in suffragia anno 1663. & XVI. Kalendas Apriles electa est Maria Maximiliana Fuggera, cui munus in hodiernum usque diem prorogatum est, eo successu, eoque disciplinæ & rerum omnium incremento, ut cum
Floren-

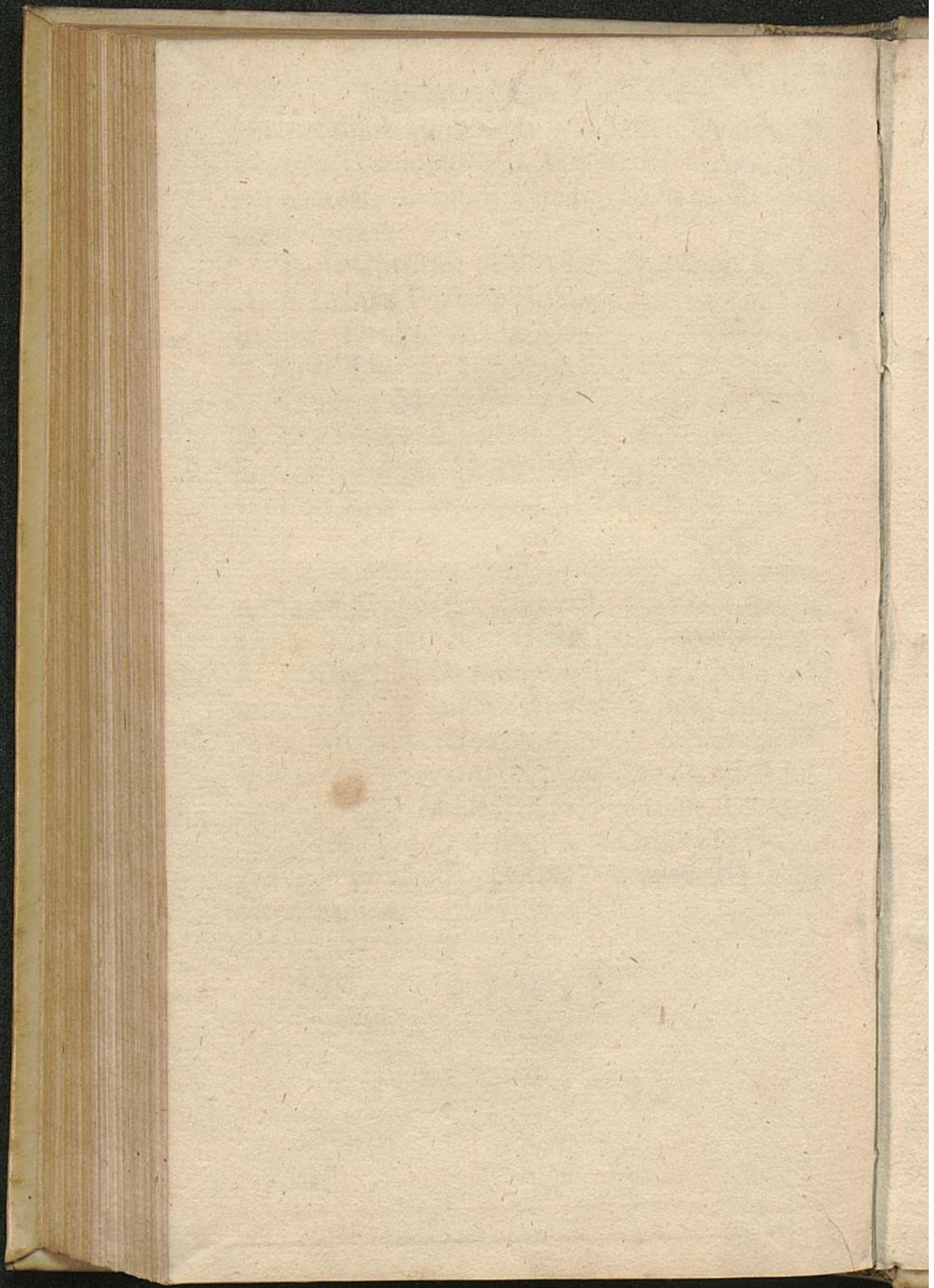
Florentissimis quibusque Virginum Ordinis D. Dominici cœnobijs MARIAE Vallis virtutum famâ eluceat. Cœtum autem modo constituunt hæ Virgines.

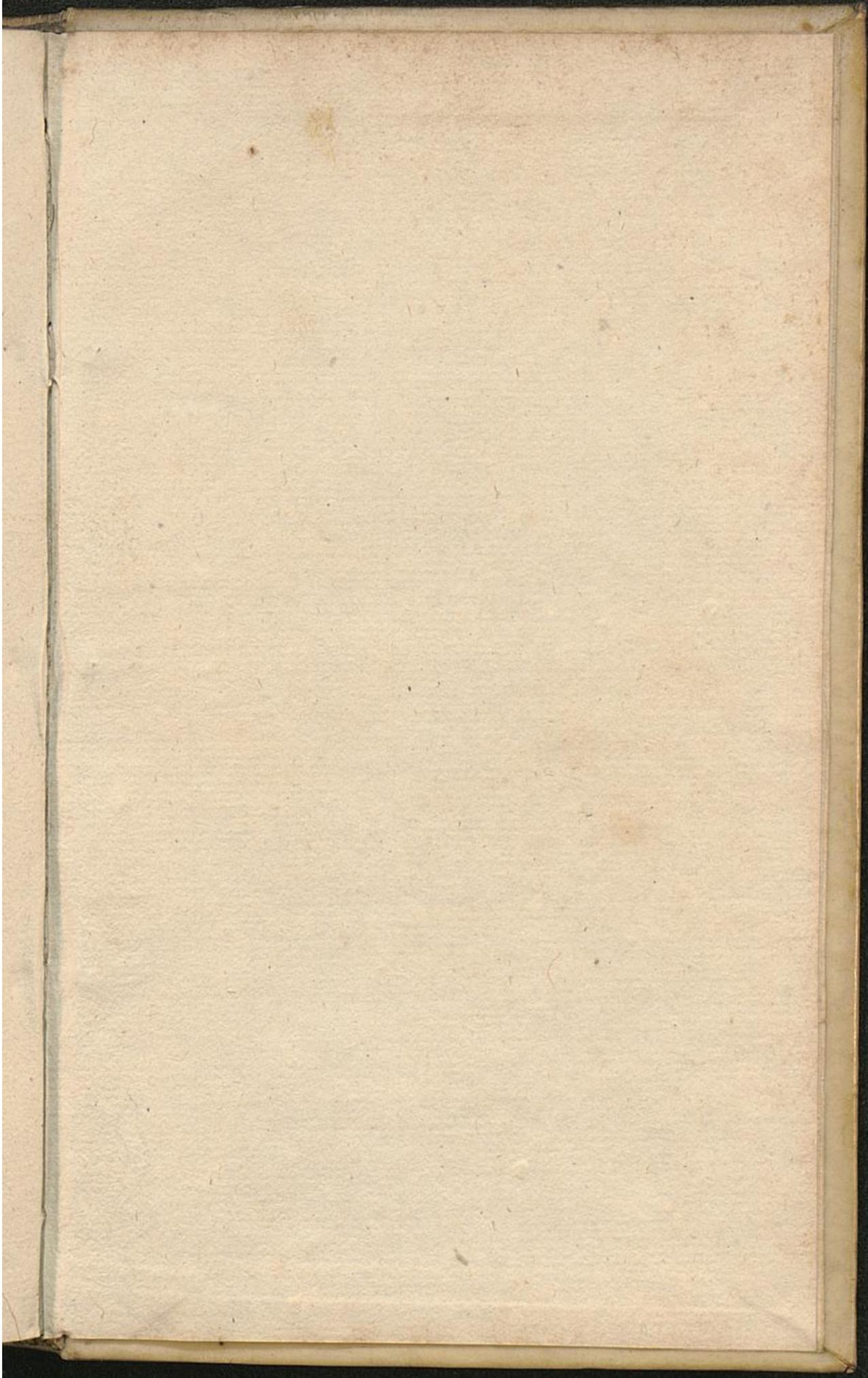
Maria Christina de d'Allamont, Suppriorissa, Anna Ioanna Fock ab Hubingen, Regina Elisabetha à Daun, Maria Magdalena à Weingart, Regina Theresia à Roben, Maria Barbara de Villechole, Maria Dominica ab Elter, Maria Barbara Hyacintha de Hautoy, Maria Ludovica de Laitre, Maria Anna de Roben, Maria Eleonara de Lige, & Maria Iosepha à Daun, novitia.

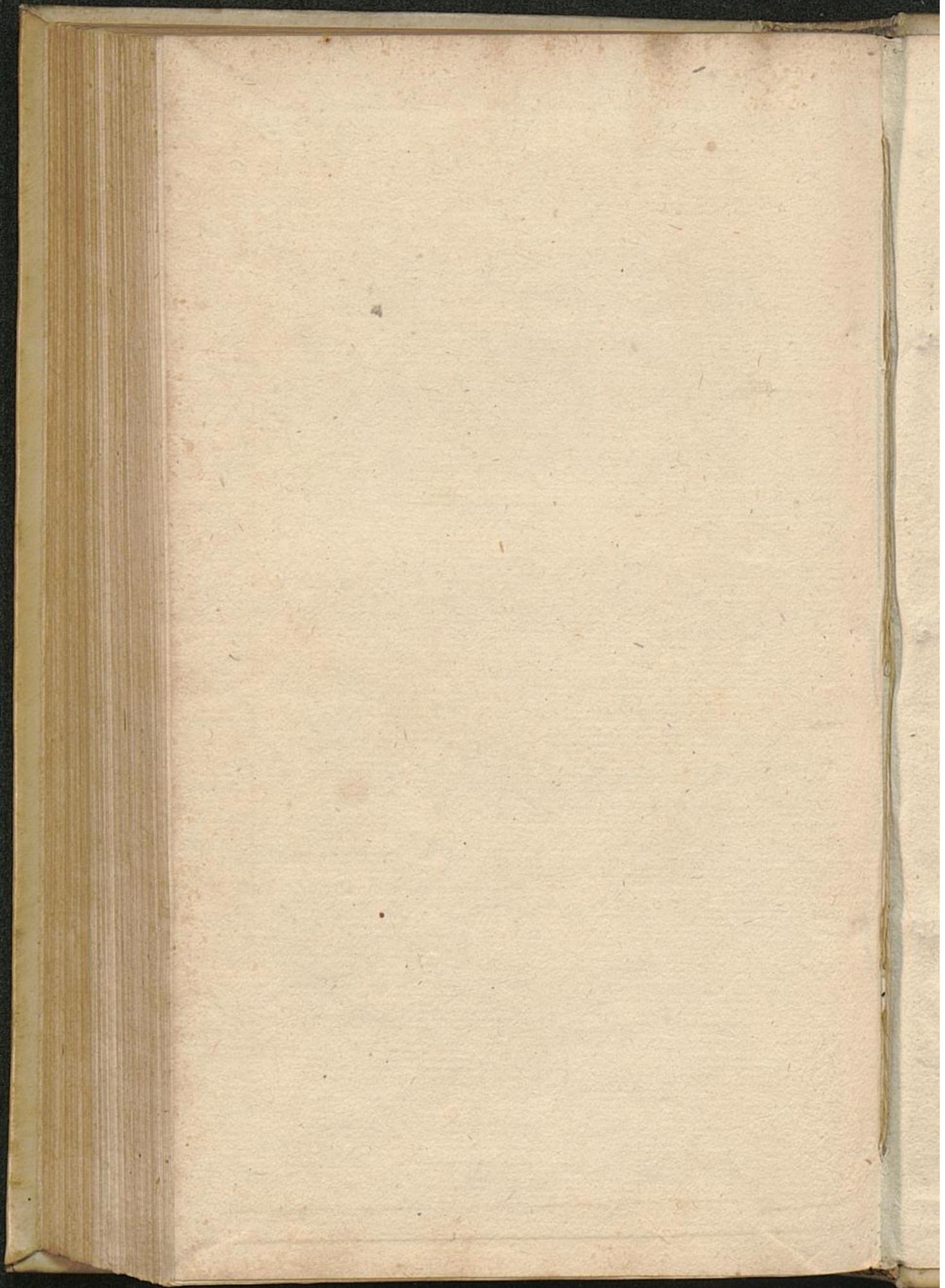
Hæ omnes spretis mundi delicijs, & stemmatum pompa, sub sua Maximiliana, probitate, integritate, pietate & modestiâ, ceu lucentes quædam stellæ, modo micant in terris, ut olim omnes cum sua Yolanda, tanquam Soles, fulgeant in perpetuas æternitates. Interim earum conscientia moderator paterna planè cura eis adest Admodum Reverendus Pater Hyacinthus Reuland SS. Theologiae Professor, & in Ordine Præsentalis, vir prudentiâ, pietate, & modestiâ singulari præditus.

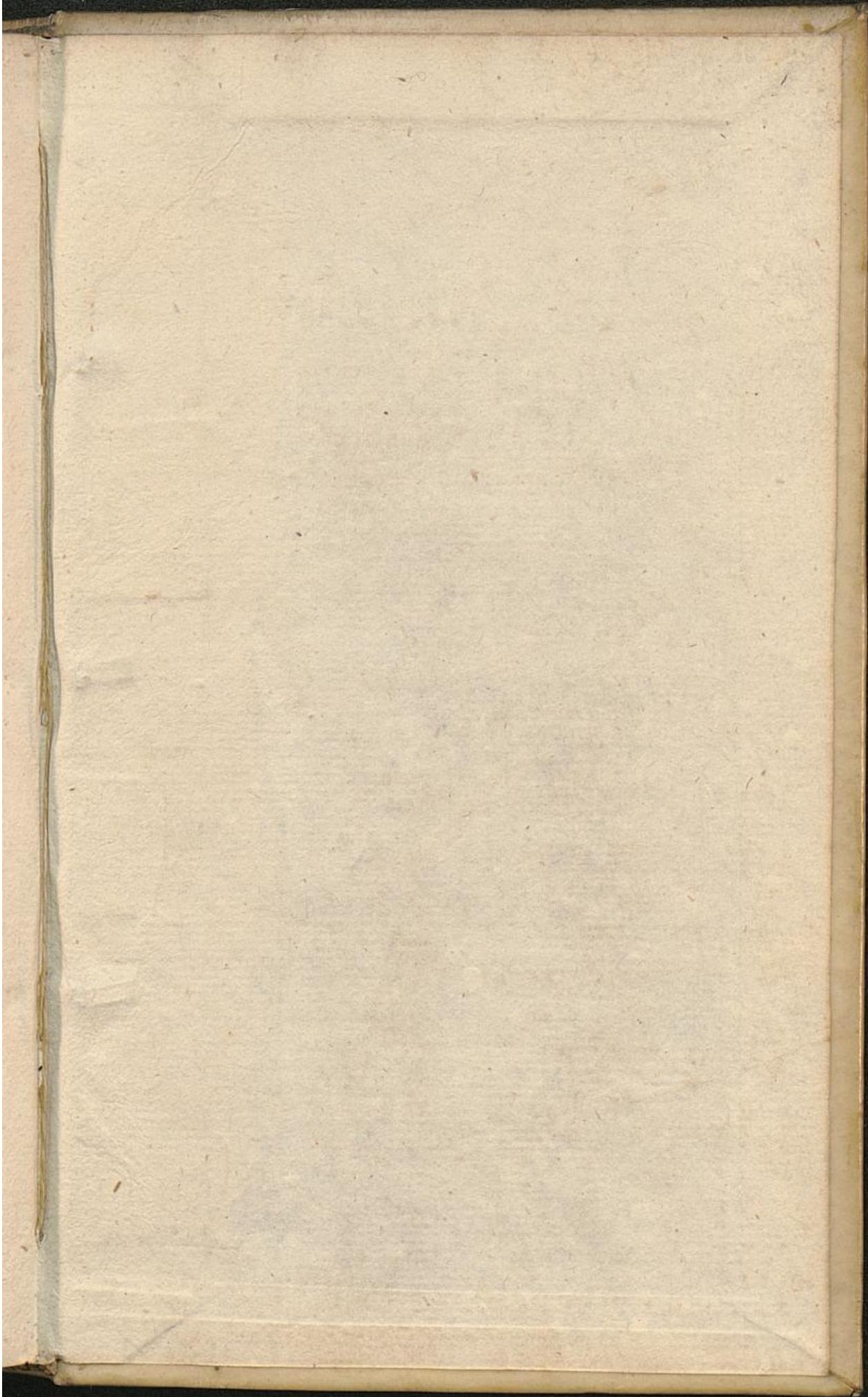
F I N I S.

VIII
Venetian
Yehudi

1711

Th
2504